

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

08 · 10 20 19 р.

м. Київ

№ 1273

Про затвердження типових освітніх програм для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти

Відповідно до абзацу двадцять четвертого частини першої статті 64 Закону України «Про освіту», підпункту 2 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. №87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти» (зі змінами)

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити типові освітні програми для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти:

- 1) Типову освітню програму, розроблену під керівництвом Савченко О. Я., 3-4 клас, що додається;
- 2) Типову освітню програму, розроблену під керівництвом Шияна Р. Б., 3-4 клас, що додається.

2. Внести до наказу Міністерства освіти і науки України від 27 грудня 2018 року № 1461 «Про затвердження типових освітніх програм для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти» такі зміни:

- 1) заголовок наказу викласти у такій редакції:
«Про затвердження переліків типових освітніх та навчальних програм для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти»;
- 2) пункт 1 наказу викласти у такій редакції:
«1. Затвердити перелік типових освітніх програм для 3-4 класів, що додається»;
- 3) Доповнити наказ після пункту 1 новим пунктом 2 такого змісту:
«2. Надати гриф "Затверджено Міністерством освіти і науки" навчальним програмам з навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти відповідно до переліку, що додається».

У зв'язку з цим пункти 2-4 вважати відповідно пунктами 3-5.

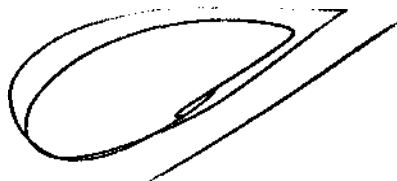
3. Директорату дошкільної та шкільної освіти (Осмоловський А. О.) забезпечити оприлюднення на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки України типових освітніх програм для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти.

4. Директору департаменту забезпечення документообігу, контролю та інформаційних технологій (Єрко І. А.) зробити відмітку у справах архіву.

5. Департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій забезпечити необхідні умови щодо реалізації типових освітніх програм для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти.

6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Мандзій Л. С.

Міністр

Ганна НОВОСАД

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 08.10.2019 року № 1273

**Типова освітня програма,
розроблена під керівництвом Савченко О. Я.
3- 4 клас**

Пояснювальна записка

Початкова освіта – це перший рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей; розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Початкова освіта передбачає поділ на два цикли – 1–2 класи і 3–4 класи, що враховують вікові особливості розвитку та потреб дітей і дають можливість забезпечити подолання розбіжностей у їхніх досягненнях, зумовлених готовністю до здобуття освіти.

Типову освітню програму для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти. У програмі визначено змістові лінії; очікувані результати навчання та відповідний зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу. Типовий навчальний план визначає тижневий обсяг навчального навантаження здобувачів освіти.

Програму побудовано із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентрованості і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Зміст програми має потенціал для формування у здобувачів таких **ключових компетентностей**:

1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування;

3) математична компетентність, що передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини;

4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;

5) інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади;

6) екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміння важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства;

7) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

8) навчання впродовж життя, що передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі;

9) громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного

здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

10) культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості;

11) підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі **вміння**: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими людьми.

Враховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації Типової освітньої програми або Освітніх програм рекомендується використовувати **внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки**, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації.

Вимоги до дітей, які розпочинають навчання у початковій школі, мають враховувати досягнення попереднього етапу їхнього розвитку.

Період життя дитини від п'яти до шести (семи) років (старший дошкільний вік) визначається цілісною зміною її особистості, готовністю до нової соціальної ситуації розвитку. Пріоритетом цього процесу є формування і розвиток базових особистісних якостей дітей: спостережливості, допитливості, довільності поведінки, міжособистісної позитивної комунікації, відповідальності, діяльнісного і різнобічного освоєння навколишньої дійсності та ін. Потенційно це виявляється у певному рівні готовності дитини до систематичного навчання – *фізичної, соціальної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, творчої*.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження, критичного мислення, виховує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, пошанування своєї гідності та інших людей, збереження здоров'я.

Згідно із Законом України «Про освіту», на основі Державного стандарту й Типової освітньої програми заклади освіти, наукові установи та інші суб'єкти освітньої діяльності можуть розробляти освітні програми – єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів, індивідуальних проектів, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання. Освітні програми можуть відрізнятися від Типової освітньої програми послідовністю викладання навчального матеріалу, обсягом його вивчення, наявністю додаткових компонентів змісту або використанням оригінальних форм, методів і засобів навчання.

Розподіл навчальних годин за темами, розділами, вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи,

забезпечуючи водночас досягнення очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Освітні програми можуть мати корекційно-розвивальний складник для осіб з особливими освітніми потребами. Для них тривалість здобуття початкової освіти може бути подовжена.

Програми інваріантного складника Базового навчального плану є обов'язковими для використання в загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів і форм власності.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюються на суб'єкт-суб'єктних засадах, що передбачає систематичне відстеження їхнього індивідуального розвитку у процесі навчання. За цих умов контроль-оцінювальна діяльність набуває для здобувачів формувального характеру. Контроль спрямований на пошук ефективних шляхів поступу кожного здобувача у навчанні, а визначення особистих результатів здобувачів не передбачає порівняння із досягненнями інших і не підлягає статистичному обліку з боку адміністративних органів.

Упродовж навчання в початковій школі здобувачі освіти опановують способи самоконтролю, саморефлексії і самооцінювання, що сприяє вихованню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин у знаннях, уміннях, навичках та їх корекції.

Навчальні досягнення здобувачів у 3-4 класах підлягають формувальному та підсумковому (тематичному і завершальному) оцінюванню.

Формувальне оцінювання має на меті: підтримати навчальний розвиток дітей; вибудувати індивідуальну траєкторію їхнього розвитку; діагностувати досягнення на кожному з етапів процесу навчання; вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню; аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини; мотивувати прагнення здобути максимально можливі результати; виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, не боятися помилок, переконання у власних можливостях і здібностях.

Підсумкове оцінювання передбачає зіставлення навчальних досягнень здобувачів з очікуваними результатами навчання, визначеними освітньою програмою.

Здобувачі початкової освіти проходять державну підсумкову атестацію, яка здійснюється лише з метою моніторингу якості освітньої діяльності закладів освіти та (або) якості освіти.

З метою неперервного відстеження результатів початкової освіти, їх прогнозування та коригування можуть проводитися моніторингові дослідження навчальних досягнень на національному, обласному, районному, шкільному рівнях, а також на рівні окремих класів. Аналіз результатів моніторингу дає можливість відстежувати стан реалізації мети і завдань початкової освіти та вчасно приймати необхідні педагогічні рішення.

Типовий навчальний план для 3-4 класів початкової школи

Назва освітньої галузі	Класи	Кількість годин на тиждень		
		3 кл.	4 кл.	Разом
<i>Інваріантний складник</i>				
Мовно-літературна, у тому числі:		10	10	20
Українська мова та література		7	7	
Іноземна мова		3	3	
Математична		5	5	10
Я досліджую світ (природнича, громадянська й історична, соціальна, здоров'язберезувальна галузі)		3	3	6
Технологічна		1	1	
Інформатична		1	1	4
Мистецька		2	2	4
Фізкультурна*		3	3	6
Усього		25	25	50
<i>Варіативний складник</i>				
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, проведення індивідуальних консультацій та групових занять		1	1	2
Загальнорічна кількість навчальних годин		26	26	52
Гранично допустиме тижневе/ річне навчальне навантаження учня		23/805	23/805	46/1610

* Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

Мовно-літературна освітня галузь Українська мова

Мета – формування мотивації вивчення української мови; розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності; формування комунікативної та інших ключових компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; розвиток логічного, критичного та образного мислення, мовленнєво-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української мови в гімназії.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виховання в учнів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української мови, формування пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення;

- розвиток зв'язного мовлення, уяви, пізнавальних здібностей, логічного, критичного та образного мислення школярів;

- формування повноцінної навички письма, уміння брати участь у діалозі, створювати короткі усні й письмові монологічні висловлення;

- дослідження мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;

- залучення молодших школярів до практичного застосування умінь з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

Реалізація зазначених мети і завдань здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Взаємодіємо усно», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища».

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно»** спрямована на формування в учнів початкової школи умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Змістова лінія **«Взаємодіємо письмово»** передбачає формування в учнів повноцінної навички письма, умінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності.

Змістова лінія **«Досліджуємо медіа»** спрямована на формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її для збагачення власного досвіду, створювати прості медіапродукти.

Змістова лінія **«Досліджуємо мовні явища»** передбачає дослідження учнями мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань, норм літературної вимови та правил українського правопису, формування у школярів умінь послуговуватися українською мовою в усіх сферах життя.

На вивчення української мови в 3 і 4 класах виділено по 122 години (3,5 години на тиждень). Рекомендовано 3 години на тиждень проводити уроки української мови, 1 годину на два тижні – урок розвитку зв'язного мовлення.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<p><i>уважно слухає</i> репліки співрозмовника, <i>уточнює</i> почуте в діалозі з огляду на ситуацію спілкування; [3 МОВ 1.1]</p> <p><i>сприймає уважно</i> монологічне висловлення з конкретною метою; [3 МОВ 1.1]</p> <p><i>розуміє</i> й <i>адекватно виконує</i> навчальні дії відповідно до прослуханої інструкції, настанови вчителя; [3 МОВ 1.1]</p> <p><i>передає</i> зміст почутого (послідовність подій у розповіді, перелік ознак в описі, наведені аргументи в міркуванні); [3 МОВ 1.2]</p> <p><i>добирає</i> заголовки до частин прослуханого тексту; [3 МОВ 1.2]</p> <p><i>визначає</i> тему і мету усного повідомлення; [3 МОВ 1.4]</p> <p><i>вибирає</i> інформацію з почутого з певною метою, <i>використовує</i> її для створення власних висловлень; [3 МОВ 1.3]</p> <p><i>визначає</i> позицію мовця, <i>погоджується</i> з нею або <i>заперечує</i>; [3 МОВ 1.5]</p> <p><i>висловлює</i> власні думки з приводу почутого, <i>аргументує</i> їх, <i>спираючись</i> на власний досвід; [3 МОВ 1.6]</p> <p><i>вступає</i> і <i>підтримує</i> діалог на теми, пов'язані з важливими життєвими ситуаціями; [3 МОВ 1.7]</p> <p><i>аргументує</i> свої думки під час розмови; [3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.7]</p> <p><i>виявляє</i> доброзичливе ставлення до думок інших;</p> <p><i>дотримується</i> етичних норм спілкування, правил етикету; [3 МОВ 1.8]</p> <p><i>вживає</i> у процесі спілкування правильні форми звертань, слів, що виражають прохання, пропозицію, побажання, вибачення; [3 МОВ 1.7], [3 МОВ 1.8]</p> <p><i>формулює</i> розгорнуту відповідь на поставлене запитання; [3 МОВ 1.6]</p> <p><i>доводить</i> аргументовано свою думку; [3 МОВ 1.6]</p> <p><i>будує</i> усне зв'язне висловлення (розповідь, опис, міркування) за малюнком, ситуацією з опорою на допоміжні матеріали (частиною тексту, планом, опорними словами, словосполученнями); [3 МОВ 1.6]</p> <p><i>бере участь</i> у створенні есе під керівництвом учителя; [3 МОВ 1.6]</p> <p><i>використовує</i> виражальні засоби мови; [3 МОВ 1.7]</p> <p><i>висловлює</i> власну думку про предмети, явища, події [3 МОВ 1.6]</p>	<p>Сприймання усної інформації.</p> <p>Робота над розумінням діалогічного й монологічного мовлення.</p> <p>Сприймання і розуміння навчальних інструкцій, настанов.</p> <p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.</p> <p>Відтворення змісту прослуханого своїми словами.</p> <p>Визначення теми і мети почутої інформації.</p> <p>Вибір необхідної інформації з почутого.</p> <p>Оцінювання усної інформації.</p> <p>Вираження власної думки щодо змісту прослуханого.</p> <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень (розповідь, опис, міркування, есе) самостійно та з опорою на дидактичні матеріали (даним початком, основною частиною або кінцівкою, складеним планом).</p> <p>Використання виражальних засобів мови</p>
Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»	
<p><i>дотримується</i> загальних правил письма; [3 МОВ 3.1]</p> <p><i>дотримується</i> пропорційної висоти, ширини, нахилу великих і малих букв та пунктуаційних знаків (! ?) у зошиті в одну лінійку; [3 МОВ 3.1]</p> <p><i>нароцує</i> швидкість письма, безвідривно поєднуючи елементи букв та букви між собою; [3 МОВ 3.1]</p> <p><i>прискорює</i> письмо в міру своїх психофізіологічних можливостей, не спотворюючи форми букв та їх поєднань; [3 МОВ 3.1]</p>	<p>Розвиток навички письма.</p> <p>Дотримання графічних, гігієнічних і технічних правил письма.</p> <p>Формування навички письма в графічній сітці в одну лінію.</p> <p>Розвиток швидкості письма: безвідривне поєднання елементів букв <i>и, л, п; н, р, ф</i> та 3-4 букв</p>

<p><i>пише</i> розбірливо; [3 МОВ 3.1] <i>оформлює</i> охайно письмову роботу в зошиті в одну лінію; [3 МОВ 3.1] <i>дотримується</i> абзаців, полів зошита; [3 МОВ 3.1] <i>записує</i> слова в колонку; [3 МОВ 3.1] <i>обирає</i> для оформлення повідомлення відповідний шрифт, розмір і колір букв тощо; [3 МОВ 3.1] <i>створює</i> письмове висловлення (розповідь, опис) на добре відому й цікаву тему, на основі вражень від прочитаного твору, переглянутого фільму, ситуації з життя; [3 МОВ 3.1], [3 МОВ 3.2] <i>висловлює</i> своє ставлення до того, про що пише; [3 МОВ 3.1] <i>складає</i> і <i>записує</i> художні і науково-популярні описи за поданим зразком, використовуючи інформацію з різних джерел; [3 МОВ 3.1] <i>будує</i> текст-міркування за зразком та поданим початком; [3 МОВ 3.1] <i>письмово переказує</i> текст розповідного змісту; [3 МОВ 3.1] <i>використовує</i> у власних текстах виражальні засоби мови; [3 МОВ 3.1] <i>оформлює</i> власне висловлення так, щоб воно було грамотним (у межах вивченого) і зрозумілим; [3 МОВ 3.1] <i>знаходить</i> і акуратно <i>виправляє</i> у власному тексті помилки (графічні, орфографічні, граматичні, лексичні і стилістичні), орієнтуючись на пам'ятку, підготовлену вчителем; [3 МОВ 3.3] <i>обговорює</i> письмові роботи (власні й однокласників) у парі, невеликій групі, <i>визначає</i> позитивні характеристики [3 МОВ 3.3]</p>	<p>між собою типу <i>дим, мили, ориз, трив</i> без викривлення графем. Дотримання культури оформлення письмових робіт. Побудова зв'язних текстів (розповідь, опис, міркування). Письмове переказування тексту розповідного змісту. Висловлення власного ставлення до змісту написаного. Використання виражальних засобів мови. Перевірка та редагування текстів. Обговорення письмових робіт</p>
Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
<p><i>сприймає</i> доступні медіатексти; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 2.1] <i>визначає</i> мету простих медіаповідомлень; [3 МОВ 1.4], [3 МОВ 2.2] <i>інтерпретує</i> медіаповідомлення на основі власного досвіду; [3 МОВ 1.4], [3 МОВ 2.2] <i>виділяє</i> цікаву для себе інформацію; [3 МОВ 1.3] <i>намагається виявити</i> приховану інформацію в медіапродуктах; [3 МОВ 1.4] <i>пояснює</i> свою реакцію на медіаповідомлення (як буде реагувати у відповідь); [3 МОВ 1.5] <i>створює</i> прості медіапродукти (листівка, запрошення, sms-повідомлення, фотоколаж, книжечка тощо); [3 МОВ 1.7], [3 МОВ 3.2] <i>пояснює</i>, кому і для чого призначені створені ним медіапродукти [3 МОВ 1.7]</p>	<p>Сприймання простих медіатекстів, виявлення в них очевидних ідей та прихованої інформації. Висловлення власного ставлення до медіаповідомлень. Створення простих медіапродуктів</p>
Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»	
<p><i>правильно вимовляє</i> слова з апострофом, звуками [ɾ], [дж], [дз], [дз'] , дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим, ненаголошеними голосними [e], [и], подовженими приголосними звуками; [3 МОВ 4.1] <i>правильно наголошує</i> загальноновживані слова; [3 МОВ 4.1] <i>відтворює</i> напам'ять український алфавіт; [3 МОВ 4.1]</p>	<p>Дослідження фонетичних закономірностей української мови. Дотримання орфоепічних вимог у власному мовленні. Застосування алфавіту.</p>

<p><i>розташовує</i> 7-9 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу і другу літери; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>користується</i> алфавітом під час роботи з навчальними словниками; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>пояснює</i> пряме і переносне значення слів; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>добирає</i> до поданого слова 1-2 найуживаніші синоніми, антонім; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>користується</i> навчальними словниками синонімів, антонімів; [3 МОВ 2.5]</p> <p><i>розпізнає</i> найуживаніші багатозначні слова і <i>пояснює</i> їх різні значення; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>знаходить</i> і <i>пояснює</i> роль синонімів, антонімів, багатозначних слів у тексті; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>доречно використовує</i> у власних висловленнях слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова; [3 МОВ 4.2]</p> <p><i>визначає</i> і <i>пояснює</i> роль закінчення, кореня, префікса, суфікса в слові; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розрізняє</i> спільнокореневі слова і форми того самого слова (з допомогою вчителя); [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>пояснює</i>, що таке орфограма; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розпізнає</i> слова з орфограмами і перевіряє їх; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно записує</i> слова з ненаголошеними голосними [е], [и] в корені, які перевіряються наголосом; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>користується</i> орфографічним словником для перевірки написання слів з ненаголошеними [е], [и], що не перевіряються наголосом; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно записує</i> слова з префіксами <i>роз-</i>, <i>без-</i>, <i>з-</i> (<i>с-</i>); [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розпізнає</i> в тексті і <i>самостійно добирає</i> іменники, <i>ставить</i> до них питання; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розпізнає</i> іменники, які називають опредмечені дії, ознаки; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розрізняє</i> іменники – назви істот і неістот, <i>правильно ставить</i> до них питання; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розрізняє</i> власні і загальні іменники; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>записує</i> власні іменники з великої букви; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>визначає</i> рід іменників; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>змінює</i> іменники за числами; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>доречно вживає</i> іменники у власному мовленні; [3 МОВ 4.2]</p> <p><i>розпізнає</i> прикметники в тексті; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>пояснює</i> роль прикметників у мовленні; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>будує</i> словосполучення прикметників з іменниками, <i>встановлює</i> між ними граматичний зв'язок за допомогою питань; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>змінює</i> прикметники за родами і числами у сполученні з іменниками; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розпізнає</i> граматичну форму прикметника за родовим закінченням, поставленим питанням, за іменником, з яким він зв'язаний; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>вживає</i> прикметники у власних висловленнях з метою їх вираження; [3 МОВ 4.2]</p> <p><i>розпізнає</i> серед слів числівники, які відповідають на питання <i>скільки?</i>; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно вимовляє, наголошує</i> і <i>записує</i> числівники, які використовуються для запису дати в зошиті; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно читає</i> числові вирази; [3 МОВ 4.1]</p> <p><i>розпізнає</i> дієслова в тексті, <i>ставить</i> до них питання; [3 МОВ 4.1]</p>	<p>Користування навчальними словниками.</p> <p>Спостереження за лексичним значенням слова.</p> <p>Вживання у власному мовленні слів різних лексичних груп (слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова).</p> <p>Дослідження будови слова.</p> <p>Розрізнення форм слова і споріднених слів.</p> <p>Дослідження орфограм, пов'язаних з будовою слова.</p> <p>Спостереження за номінативною функцією іменників у мовленні.</p> <p>Розрізнення назв істот і неістот, власних і загальних іменників.</p> <p>Визначення роду іменників.</p> <p>Змінювання іменників за числами.</p> <p>Вживання іменників у власних висловленнях.</p> <p>Дослідження ролі прикметників у мовленні.</p> <p>Встановлення зв'язку прикметників з іменниками.</p> <p>Змінювання прикметників за родами і числами.</p> <p>Використання прикметників у власному мовленні.</p> <p>Засвоєння правильної вимови і правопису найуживаніших числівників.</p>
--	--

<p><i>розрізняє</i> часові форми дієслів; [3 МОВ 4.1] <i>змінює</i> дієслова за часами; [3 МОВ 4.1] <i>правильно записує не</i> з дієсловами; [3 МОВ 4.1] <i>добирає</i> дієслова-синоніми, антоніми, з прямим і переносним значеннями і <i>доречно вживає</i> їх у власних висловленнях; [3 МОВ 4.1], [3 МОВ 4.2] <i>правильно інтонує</i> речення, різні за метою висловлювання та вираженням почуттів; [3 МОВ 4.1] <i>правильно будує і записує</i> розповідні, питальні, спонукальні, окличні і неокличні речення; [3 МОВ 4.1] <i>правильно інтонує і записує</i> речення зі звертанням; [3 МОВ 4.1] <i>використовує</i> форми кличного відмінка під час звертань; [3 МОВ 4.1] <i>визначає</i> в реченні головні (підмет і присудок) та другорядні (без поділу на види) члени речення; [3 МОВ 4.1] <i>виділяє</i> словосполучення в групі підмета і групі присудка; [3 МОВ 4.1] <i>встановлює</i> зв'язок між головним і залежним словом у словосполученні; [3 МОВ 4.1] <i>встановлює</i> граматичні зв'язки між словами в простому реченні за допомогою питань; [3 МОВ 4.1] <i>будує</i> різні види простих речень; [3 МОВ 4.1] <i>визначає</i> в тексті зачин, основну частину і кінцівку; [3 МОВ 4.1] <i>розпізнає</i> текс-розповідь, опис, міркування, есе; [3 МОВ 4.1] <i>розрізняє</i> за характерними ознаками художні, науково-популярні та ділові тексти; [3 МОВ 4.1] <i>визначає</i> тему і мету тексту; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 4.1] <i>добирає</i> заголовок відповідно до теми тексту; [3 МОВ 4.1] <i>складає</i> плану тексту; [3 МОВ 4.1] <i>дотримується</i> абзаців у оформленні текстів на письмі; [3 МОВ 4.1] <i>використовує</i> для зв'язку речень у тексті займенники, прислівники, близькі за значенням слова [3 МОВ 4.2]</p>	<p>Дослідження ролі дієслів у мовленні. Змінювання дієслів за часами. Правопис <i>не</i> з дієсловами. Вживання дієслів у власному мовленні.</p> <p>Дослідження речень, різних за метою висловлювання, інтонацією, зі звертаннями. Визначення в реченні головних і другорядних членів. Встановлення зв'язків між словами в словосполученні і реченні. Побудова різних видів речень.</p> <p>Дослідження будови тексту. Розрізнення різних типів і стилів текстів (художні, науково-популярні, ділові). Визначення теми і мети тексту. Складання плану тексту</p>
---	--

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<p><i>сприймає уважно</i> усну інформацію; [4 МОВ 1.1] <i>ставить</i> уточнювальні запитання відповідно до мети слухання; [4 МОВ 1.1] <i>виконує</i> усні інструкції й настанови вчителя щодо навчальних завдань; [4 МОВ 1.1] <i>передає</i> зміст почутого творчо (змінює оповідача в тексті-розповіді, послідовність наведених ознак в описі, послідовність аргументів у міркуванні, доповнює опис іншими ознаками, а міркування іншими аргументами); [4 МОВ 1.2] <i>вибирає</i> з почутого інформацію для створення власного висловлення з конкретною метою (усне оголошення, усний відгук, усний стислий переказ); [4 МОВ 1.3] <i>узагальнює і систематизує</i> почуту інформацію; [4 МОВ 1.4]</p>	<p>Сприймання усної інформації з певною метою.</p> <p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого. Відтворення змісту почутого творчо. Вибір і використання інформації з почутого для створення власних висловлень. Зіставлення теми й головної думки усного повідомлення з власним досвідом.</p>

<p><i>прогнозує</i>, як отриману інформацію можна використати з користю; [4 МОВ 1.4]</p> <p><i>зіставляє</i> тему й головну думку усного повідомлення з власними спостереженнями, поведінкою, досвідом; [4 МОВ 1.4]</p> <p><i>висловлює</i> власне ставлення до усного повідомлення; [4 МОВ 1.5]</p> <p><i>обґрунтовує</i> своє ставлення до почутого, спираючись на набуті знання, власний досвід; [4 МОВ 1.5]</p> <p><i>визначає</i> позицію мовця, погоджується з нею чи заперечує; [4 МОВ 1.5]</p> <p><i>ініціює</i> спілкування на тему, яка зацікавила; [4 МОВ 1.6]</p> <p><i>бере участь</i> у дискусії, наводить докази; [4 МОВ 1.6]</p> <p><i>висловлює</i> доброзичливо своє ставлення до думок інших співрозмовників (поділяє їх повністю, частково чи аргументовано відхиляє); [4 МОВ 1.6]</p> <p><i>висловлює</i> й <i>аргументує</i> свою позицію; [4 МОВ 1.6]</p> <p><i>обирає</i> вербальні й невербальні засоби спілкування для досягнення мети; [4 МОВ 1.7]</p> <p><i>дотримується</i> мовленнєвого етикету, норм літературної вимови; [4 МОВ 1.8]</p> <p><i>будує</i> самостійно усне зв'язне висловлення (розповідь, опис, міркування, есе) за спостереженнями в навколишньому світі, ілюстрацією, поданим зачином або кінцівкою, за опорними словами, за поданим або колективно чи самостійно складеним планом; [4 МОВ 1.6]</p> <p><i>використовує</i> виражальні засоби мови; [4 МОВ 1.7]</p> <p><i>виражає</i> своє ставлення до висловлюваного; [4 МОВ 1.6]</p> <p><i>дає загальну оцінку</i> почутому діалогу або розповіді, опису, есе чи міркуванню; [4 МОВ 1.5]</p> <p><i>пропонує</i>, як можна вдосконалити або доповнити зв'язне висловлення [4 МОВ 4.2]</p>	<p>Оцінювання усної інформації.</p> <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, вербальними і невербальними засобами, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень (розповідь, опис, міркування, есе).</p> <p>Використання виражальних засобів мови.</p> <p>Удосконалення власних висловлень</p>
<p>Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»</p>	
<p><i>самостійно контролює</i> виконання загальних правил письма; [4 МОВ 3.3]</p> <p><i>нарощує</i> швидкість письма, безвідривно поєднуючи елементи букв та букви між собою, зберігаючи розбірливість; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>спрощує</i> окремі форми букв, їх поєднання, зберігаючи розбірливість читання написаного; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>тише</i> в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>тише</i> розбірливо; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>робить</i> охайні виправлення; [4 МОВ 3.3]</p> <p><i>дотримується</i> абзаців, полів зошита; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>записує</i> слова в колонку; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>заповнює</i> таблицю; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>складає</i> тексти для письмового спілкування (оголошення, запрошення, афіша тощо); [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>створює</i> і <i>записує</i> загадки, невеликі казки тощо з орієнтацією на читача; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>обирає</i> для власного повідомлення відповідне оформлення (шрифт, розмір, колір букв тощо); [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>складає</i> самостійне письмове висловлення (розповідь, опис, міркування) на добре знайомі й цікаві теми; [4 МОВ 3.1]</p>	<p>Удосконалення навички письма. Самоконтроль за виконанням графічних, технічних, гігієнічних правил письма.</p> <p>Розвиток швидкості письма: безвідривне поєднання елементів букв <i>х, ж, ю</i> та 4-6 букв типу <i>день, злива, очерет</i>, спрощення окремих форм букв та їх поєднань.</p> <p>Дотримання культури оформлення письмових робіт.</p> <p>Створення коротких письмових повідомлень, малих фольклорних форм.</p> <p>Побудова зв'язних текстів різних типів (розповідь, опис, міркування).</p>

<p><i>пише</i> переказ (докладний, вибірковий) тексту розповідного змісту з елементами опису або міркування; [4 МОВ 3.1] <i>використовує</i> у власних висловленнях виражальні засоби мови; [4 МОВ 3.1] <i>висловлює</i> своє ставлення до того, про що пише; [4 МОВ 3.1] <i>затисує</i> власні висловлення грамотно (у межах вивченого) і зрозуміло; [4 МОВ 3.1] <i>бере участь</i> в обговоренні письмових робіт у парах, групах; [4 МОВ 3.3] <i>відзначає</i> позитивні сторони, <i>висловлює</i> поради щодо можливого удосконалення тексту, спираючись на пам'ятку; [4 МОВ 3.3] <i>удосконалює</i> письмовий текст [4 МОВ 3.3]</p>	<p>Написання різних видів переказів тексту (докладного, вибіркового). Використання виражальних засобів мови. Записування власної думки про предмет висловлення. Перевірка та редагування текстів</p>
Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
<p><i>сприймає</i> критично доступні медіатексти; [4 МОВ 1.1], [4 МОВ 2.1] <i>визначає</i> мету й цільову аудиторію окремих медіапродуктів; [4 МОВ 1.4], [4 МОВ 2.2] <i>декодує</i> (тлумачить) повідомлення у простих медіатекстах, виявляє очевидні ідеї; [4 МОВ 1.4] <i>висловлює</i> власні погляди на події, явища, предмети, цінності, представлені в медіатексті; [4 МОВ 1.5], [4 МОВ 1.6] <i>пояснює</i>, чи змінилися під впливом медіатексту власні уявлення або думки про предмет повідомлення, як саме; [4 МОВ 1.5] <i>створює</i> прості медіапродукти, <i>враховує</i> мету й аудиторію; [4 МОВ 1.7] <i>обговорює</i> (в парі чи групі) враження від створеного медіапродукту [4 МОВ 1.8]</p>	<p>Критичне сприймання доступних медіапродуктів. Виявлення впливу медіапродуктів на власні думки й погляди. Створення простих медіапродуктів (книжечка, стіннівка, реклама тощо)</p>
Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»	
<p><i>дотримується</i> правил вимовляння слів з ненаголошеними голосними [е], [и], дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим, подовженими приголосними звуками; [4 МОВ 4.1] <i>правильно наголошує</i> загальноживані слова; [4 МОВ 4.1] <i>розташовує</i> 10-12 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу, другу і третю літери в слові; [4 МОВ 4.1] <i>знаходить</i> потрібне слово в навчальному словнику (тлумачному, орфографічному, синонімів, антонімів, фразеологічному тощо), користуючись алфавітом; [4 МОВ 4.1] <i>утворює</i> словосполучення з прямим і переносним значеннями; [4 МОВ 4.1] <i>добирає</i> до поданого слова 2-3 найуживаніші синоніми, антонім, користуючись відповідними навчальними словниками; [4 МОВ 4.1] <i>розкриває</i> значення найуживаніших багатозначних слів, <i>вводить</i> їх у словосполучення, речення; [4 МОВ 4.1] <i>пояснює</i> значення найуживаніших фразеологізмів; [4 МОВ 4.1] <i>добирає</i> до фразеологізмів близькі за значенням слова; [4 МОВ 4.1]</p>	<p>Дотримання орфоепічних вимог у власному мовленні. Користування алфавітом. Дослідження ролі в мовленні лексичних груп слів (слова з прямим і переносним значеннями, синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми, застарілі й нові слова). Дослідження походження окремих слів (запозичення з іншої мови, словотворення). Вживання слів різних лексичних груп у власному мовленні.</p>

знаходить синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми в тексті і *пояснює* їх роль; [4 МОВ 4.1]
розпізнає застарілі й нові слова в текстах; [4 МОВ 4.1]
досліджує походження слів; [4 МОВ 4.1]
використовує у власному мовленні слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми для досягнення мети спілкування; [4 МОВ 4.2]
правильно записує слова із сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції (*просьба, боротьба, нігті, кігті*); [4 МОВ 4.1]
розрізняє і правильно записує слова зі співзвучними префіксами і прийменниками; [4 МОВ 4.1]
правильно пише слова з апострофом після префіксів; [4 МОВ 4.1]
розрізняє і правильно записує слова з префіксами *пре-* і *при-*; [4 МОВ 4.1]
утворює нові слова за допомогою префіксів, з найуживанішими суфіксами зменшення, здрібнілості, пестливості тощо; [4 МОВ 4.1]
розпізнає іменники з абстрактним значенням; [4 МОВ 4.1]
визначає рід і число іменників; [4 МОВ 4.1]
відтворює назви відмінків і відмінкові питання; [4 МОВ 4.1]
змінює іменники за числами і відмінками; [4 МОВ 4.1]
визначає початкову форму іменника (називний відмінок однини); [4 МОВ 4.1]
визначає відмінок іменника в реченні; [4 МОВ 4.1]
змінює у процесі словозміни іменників приголосні [г], [к], [х] перед закінченням *-і* на [з'], [ц'], [с'], голосний [і] на [о], [е]; [4 МОВ 4.1]
правильно вживає в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого роду закінчення *-ом, -ем (-ем)*, в іменниках жіночого роду закінчення *-ою, -єю (-єю)*; [4 МОВ 4.1]
перевіряє за словником закінчення іменників чоловічого роду в родовому й орудному відмінках; [4 МОВ 4.1]
використовує в мовленні паралельні форми іменників чоловічого роду – назв істот у давальному й місцевому відмінках однини; [4 МОВ 4.1]
правильно записує іменники жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини; [4 МОВ 4.1]
правильно вживає літературні форми іменників у місцевому відмінку множини з прийменником *по*; [4 МОВ 4.1]
змінює прикметники за родами і числами; [4 МОВ 4.1]
змінює прикметники разом зі зв'язаними з ними іменниками за відмінковими питаннями; [4 МОВ 4.1]
правильно записує прикметники з м'яким кінцевим приголосним основи у різних відмінкових формах; [4 МОВ 4.1]
визначає граматичну форму прикметника (рід, число, відмінок) за іменником, з яким він зв'язаний; [4 МОВ 4.1]
утворює форми ступенів порівняння прикметників; [4 МОВ 4.2]
правильно вимовляє і записує прикметники на *-ський, -цький, -зький*; [4 МОВ 4.1]
використовує у власних зв'язних висловленнях прикметники в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми; [4 МОВ 4.2]

Дослідження і засвоєння правопису слів із сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції, з апострофом після префіксів, з префіксами *пре-* і *при-*.
 Утворення нових слів за допомогою префіксів і суфіксів.
 Дослідження різних граматичних форм іменників.
 Відмінювання іменників.
 Спостереження за явищем чергування приголосних і голосних.
 Правопис закінчень іменників в орудному відмінку однини.
 Вживання іменників у власному мовленні в правильних граматичних формах.

Дослідження граматичних форм прикметників.
 Змінювання прикметників за відмінками.
 Утворення ступенів порівняння прикметників.
 Вимова і написання прикметників на *-ський, -цький, -зький*.
 Уживання прикметників у власному мовленні як засобу виразності.

<p><i>розпізнає</i> в мовленні числівники, які відповідають на питання <i>скільки? котрий?</i>; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>ставить питання</i> до кількісних і порядкових (без уживання термінів) числівників; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно вимовляє і пише</i> форми родового відмінка числівників 50, 60, 70, 80, 90, 100; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>уживає</i> правильні форми числівників на позначення часу протягом доби; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>розпізнає</i> серед слів особові займенники, <i>ставить</i> до них питання; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>пояснює</i> роль займенників у мовленні; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>відмінює</i> особові займенники за зразком; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно вживає</i> займенники з прийменниками; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>використовує</i> займенники у власному мовленні для зв'язку речень у тексті та з метою уникнення повторів тих самих слів; [4 МОВ 4.2]</p> <p><i>розпізнає</i> неозначену форму дієслів, <i>доречно використовує</i> її в мовленні; [4 МОВ 4.1], [4 МОВ 4.2]</p> <p><i>вживає</i> дієслова у відповідних часових формах; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно записує</i> особові закінчення дієслів у теперішньому і майбутньому часі, користуючись алгоритмом з опорою на третю особу множини; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>ставить</i> дієслова минулого часу у відповідну родову форму за питаннями <i>що робив? (-ла, -ло), що зробив? (-ла, -ло)</i>; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно вимовляє і записує</i> дієслова на <i>-ся</i>; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>добирає</i> дієслова, що найбільше відповідають мовленнєвій ситуації; [4 МОВ 4.2]</p> <p><i>розпізнає</i> серед слів прислівники і <i>ставить</i> до них питання; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>добирає</i> до найуживаніших прислівників синоніми й антонім; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>правильно пише</i> найуживаніші прислівники; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>доречно вживає</i> прислівники у власних зв'язках висловленнях; [4 МОВ 4.2]</p> <p><i>правильно інтонує і записує</i> речення, різні за метою висловлювання та інтонацією; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>знаходить</i> головні і другорядні члени речення у найпростіших випадках; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>встановлює</i> зв'язки між словами в реченні за допомогою питань; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>виявляє</i> в реченні однорідні члени; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>складає</i> речення з однорідними членами, <i>правильно їх інтонує і записує</i>; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>використовує</i> різні за структурою і метою висловлювання речення для вираження власних думок і почуттів; [4 МОВ 4.2]</p> <p><i>знаходить</i> у тексті його структурні частини; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>формулює</i> тему і мету тексту; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>добирає</i> заголовок, який відповідає темі або головній думці тексту; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>складає</i> план тексту; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>будує</i> текст за поданим планом; [4 МОВ 3.1]</p> <p><i>розрізняє</i> різновиди текстів (розповідь, опис, міркування, есе) і <i>пояснює</i> їх призначення; [4 МОВ 4.1]</p> <p><i>знаходить</i> у тексті-міркуванні твердження, доказ і висновок; [4 МОВ 4.1]</p>	<p>Дослідження ролі числівників у мовленні.</p> <p>Уживання числівників у правильних граматичних формах.</p> <p>Дослідження ролі займенників у тексті.</p> <p>Відмінювання особових займенників за зразком.</p> <p>Уживання займенників у власних висловленнях.</p> <p>Дослідження граматичних форм дієслів.</p> <p>Застосування алгоритму перевірки правопису особових закінчень дієслів з опорою на третю особу множини (без уживання термінів).</p> <p>Вимова і написання дієслів на <i>-ся</i>.</p> <p>Вживання дієслів у власному мовленні в правильних граматичних формах.</p> <p>Дослідження ролі прислівників у тексті. Уживання прислівників у власному мовленні.</p> <p>Дослідження речень, різних за структурою і метою висловлювання.</p> <p>Виявлення в реченні однорідних членів.</p> <p>Використання різних видів речень у власному мовленні.</p> <p>Дослідження текстів різних типів і стилів.</p> <p>Визначення теми і мети тексту.</p> <p>Складання плану тексту.</p> <p>Побудова текстів різних типів і стилів</p>
---	---

<p>будує розповіді, описи, міркування, есе, [4 МОВ 3.1] розрізняє і будує тексти художнього і науково-популярного стилів, [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 4.1] використовує засоби зв'язку речень у тексті [4 МОВ 4.2]</p>	
--	--

Мовно-літературна освітня галузь Літературне читання

Пояснювальна записка

У Типовій освітній програмі (3-4 класи) мовно-літературну галузь структуровано через впровадження навчальних предметів «Українська мова», «Літературне читання».

Назва предмета – «Літературне читання» зумовлює необхідність визначення його мети і завдань, що вимагає відповідної конкретизації змістових ліній і очікуваних результатів.

Мета – розвиток особистості молодшого школяра засобами різних видів читацької діяльності; формування читацької, комунікативної та інших ключових компетентностей; збагачення емоційно-ціннісного, естетичного, соціального та пізнавального досвіду; розвиток образного, критичного і логічного мислення та літературно-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української та зарубіжної літератури в освітньому закладі II ступеня.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань:

- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів;
- формування в учнів повноцінної навички читання як універсального інструменту функціональної грамотності;
- розвиток інтересу і здатності до самостійної читацької діяльності для задоволення різних потреб читача;
- формування умінь опрацьовувати художні, науково-художні тексти;
- оволодіння прийомами структурно-сміслового і образного аналізу текстів різних видів;
- розвиток образного, критичного, логічного мислення та мовлення;
- формування умінь самостійної роботи з різними видами і джерелами інформації;
- формування прийомів роботи з дитячою книжкою, періодичною, довідковою літературою;
- формування вмінь безпечного і критичного використання медіапродукції, здатності створювати медіапродукти і спілкуватися за допомогою медіазасобів;
- розвиток уяви і здатності виявляти себе у різних видах літературно-творчої діяльності.

Відповідно до мети і завдань предмета «Літературне читання» визначено такі змістові лінії: «Пізнаємо простір дитячого читання»; «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного»; «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого»; «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів»; «Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою»; «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією»; «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти».

Реалізація змістових ліній програми з літературного читання здійснюється у процесі особистісно зорієнтованої розвивальної читацької і комунікативної діяльності учнів. Враховуючи потреби та інтереси молодших школярів у пізнанні світу людей, природи, самопізнанні, залучаючи їх до вдумливого читання найкращих дитячих книжок, текстів, різних видів учитель виховує україномовну особистість, компетентного, критично мислячого читача, який розуміє цінність книги, відчуває красу рідного слова, збагачує свій читацький, мовленнєвий і пізнавальний досвід.

Змістова лінія **«Пізнаємо простір дитячого читання»** створює передумови для ознайомлення учнів 3-4 класів з різноманітною за темами і жанрами дитячою літературою, з різними видами довідкових, навчальних і медіа текстів, способами здобуття інформації у сучасному медіа просторі.

Простір дитячого читання передбачає взаємодію організованої і самостійної читацької діяльності учнів, що сприяє формуванню дитини-читача, який на завершення початкової школи має належний читацький кругозір, розуміє цінність читання і виявляє до нього інтерес, набуває достатній досвід використання з різною метою текстів різних видів.

Змістова лінія **«Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного»** охоплює такі основні змістові блоки: удосконалення й розвиток якісних характеристик технічної і смислової сторін навички під час читання вголос і мовчки; самостійне застосування мовленнєвих та позамовних засобів художньої виразності; оволодіння, з поступовим нарощуванням ступеня складності, прийомами смислового читання (прийоми самостійного розуміння лексичного значення слів, словосполучень; повноцінного усвідомлення в тексті фактичної, концептуальної, підтекстової (з допомогою вчителя) інформації); застосування видів читання: аналітичного, переглядового, вибіркового відповідно до мети читання.

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно за змістом прослуханого»** спрямована на формування в учнів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися з іншими людьми в діалогічній і формі заради досягнення певних життєвих цілей.

Змістова лінія **«Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів»** передбачає цілісне сприймання учнями художніх, науково-художніх текстів, їх аналіз, інтерпретацію з використанням літературознавчих понять (практично); формування умінь висловлювати рефлексивні судження у зв'язку з прочитаним, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів та використовувати її для збагачення особистого читацького досвіду.

Змістова лінія **«Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою»** передбачає формування і розвиток в учнів прийомів розрізнення дитячих книжок за жанрово-тематичними ознаками, типом видання (книжка-твір, книжка-збірка, довідник, словник і т.ін.); прогнозування орієнтовного змісту книжки (твору) з опорою на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат; прийомів самостійного вибору книжок з використанням інформаційних ресурсів дитячої бібліотеки; умінь зв'язно висловлювати власні емоційно-оцінні враження щодо змісту прочитаного, складати короткий відгук на прочитану книжку та ін.

Змістова лінія «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією» має на меті формування і розвиток в учнів понять про різні види медіа та використані в них вербальні і невербальні засоби впливу на читача; формування умінь і навичок сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати і безпечно користуватися медіазасобами; виражати себе і спілкуватися з іншими за допомогою власних медіапродуктів.

Оволодіння медіаграмотністю є поліпредметним процесом, який передбачає зв'язок із щоденним життям дітей не лише в школі, а й поза нею, створення можливостей набувати досвід критичного осмислення різної медіапродукції, що має позитивно вплинути на розширення їхнього читацького і соціального досвіду, вироблення умінь відрізнити корисну інформацію від шкідливої, уникати імовірних для цього віку ризиків взаємодії з медіапродуктами.

Змістова лінія «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти» передбачає розвиток уяви, художньо-образного мислення і мовлення дітей, оволодіння вербальними і невербальними засобами створення творчих продуктів з різним ступенем самостійності (зміни, доповнення, продовження тексту, ілюстрування; участь в інсценізаціях, дослідницьких проєктах; складання есе, казок, віршів, закличок, загадок, оповідань та ін.).

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Пізнаємо простір дитячого читання	
<p>Учень/учениця: <i>правильно називає та практично розрізняє фольклорні і авторські твори; [3 МОВ 2.2]</i> <i>співвідносить</i> вивчені твори з відповідними жанрами (казка, вірш, художні і науково-художні оповідання, байка); [3 МОВ 2.1] <i>самостійно визначає</i> жанрові ознаки казок, віршів, оповідань, називає основні жанрові ознаки п'єси; [3 МОВ 2.1] <i>розуміє</i>, яку інформацію можна одержати в творах різних жанрів; [3 МОВ 2.4] <i>називає</i> основні теми прочитаного; прізвища, імена відомих українських письменників, твори яких вивчалися на уроках літературного читання; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.5] <i>розповідає</i> епізоди з життя відомих письменників, про їхні твори, з якими неодноразово ознайомлювалися під час навчання; [3 МОВ 1.3] <i>вміє</i> розповісти сюжети кількох казок (фольклорних і авторських); <i>знає напам'ять</i> 5-6 віршів, кілька прислів'їв, скоромовок; <i>виявляє ставлення</i> до прослуханого і прочитаного; [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4] <i>знає і називає</i> найважливіші інформаційні ресурси; [3 МОВ 2.5] <i>знаходить</i> в них потрібну інформацію. [3 МОВ 2.5]</p>	<p>Доступний і цікавий дітям навчальний матеріал різноманітний за жанрами, персоналіями і джерелами здобуття інформації: - <i>усна народна творчість</i> (малі фольклорні форми: лічилки, скоромовки, загадки, приказки, прислів'я; казки героїко-фантастичні, легенди, байки, пісні); - <i>художні твори відомих українських і зарубіжних письменників:</i> - <i>поезія</i> (вірші пейзажні, сюжетні, фантастичні, гумористичні; вірші-загадки, акровірші); <i>проза</i> (оповідання, уривки з повістей, казки, п'єси); <i>байки</i> (вірші і проза). <i>Науково-художня, довідкова, література з різних джерел, тексти із ЗМІ.</i> <i>Тематика дитячого читання:</i> твори про почуття дітей, їхні захоплення, мрії, взаємини в сім'ї, школі; про стан природи у різні пори року; ставлення до Батьківщини, рідної мови, народних традицій, про історію рідного краю, видатних людей; відкриття; про життя письменників, створення книг; медіатексти.</p>

Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного	
<p><i>читає вголос, правильно, цілими словами і групами слів у темпі, який дає змогу розуміти прочитане; [3 МОВ 2.1]</i></p> <p><i>оволодіває продуктивними способами читання мовчки (самостійно та з допомогою вчителя); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2]</i></p> <p><i>оволодіває та самостійно застосовує прийоми виразного читання та декламування напам'ять (для художніх текстів); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2]</i></p> <p><i>виділяє у тексті і пояснює значення незнайомих слів, висловів, термінів (самостійно та з допомогою вчителя); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2]</i></p> <p><i>самостійно розуміє фактичний зміст текстів різних видів та основні думки (самостійно, а також з допомогою вчителя); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.4]</i></p> <p><i>застосовує різні види читання під час опрацювання змісту текстів різних видів (самостійно та за завданням учителя), а також перечитування як засіб поглибленого розуміння змісту. [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4]</i></p>	<p>Формування і розвиток якісних характеристик навички читання вголос і мовчки: виконання вправ і завдань на регулювання дихання, розвиток уваги, пам'яті, темпу, фонематичного слуху, зорового сприймання, оперативного поля читання.</p> <p>Застосовування під час читання вголос, декламування напам'ять відповідно до змісту художнього твору інтонаційні мовленнєві засоби виразності (тон, сила голосу, логічний наголос, темп мовлення).</p> <p>Тлумачення значень незнайомих слів, висловів за допомогою виноска, тлумачного словника, а також спираючись на контекст.</p> <p>Знаходження в тексті конкретних відомостей, фактів, понять, пояснення їх змісту (суті); виділення та пояснення важливих думок, які висловив автор.</p> <p>Застосування різних видів читання: аналітичне – для детального й поглибленого ознайомлення із змістом тексту (самостійно); вибіркоче – з метою знаходження потрібної інформації, фактів; переглядове – для загального ознайомлення із змістом тексту (за завданням учителя).</p>
Взаємодіємо усно за змістом прочитаного	
<p><i>сприймає і розуміє усне висловлення, художній чи науково-художній текст; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.1]</i></p> <p><i>уточнює інформацію;</i></p> <p><i>виконує сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.2]</i></p> <p><i>відповідає на запитання за змістом прослуханого тексту; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]</i></p> <p><i>ставить запитання до усного повідомлення та за змістом прослуханого тексту; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]</i></p> <p><i>називає персонажів, місце і час дії, послідовність подій у прослуханому тексті; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]</i></p> <p><i>вибирає інформацію з прослуханого тексту і пояснює чому зацікавила інформація; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]</i></p> <p><i>визначає тему сприйнятого на слух твору; бере участь у колективному обговоренні почутого; зацікавлено й уважно слухає співрозмовників, толерантно ставиться до їхніх думок; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]</i></p> <p><i>розпізнає ключові слова і фрази в усному висловленні; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3]</i></p> <p><i>висловлює власне ставлення до змісту прослуханої текстової інформації; [3 МОВ 1.6]</i></p>	<p>Сприймання-розуміння усної інформації.</p> <p>Аналіз та інтерпретація почутого.</p> <p>– розвиток умінь запитувати і відповідати на запитання за змістом прослуханих текстів; визначати послідовність подій, головного героя; виокремлювати цікаву для себе інформацію; визначати тему твору; брати участь в обговоренні інформації, яка зацікавила;</p> <p>– розвиток умінь розпізнавати ключові слова і фрази в усному повідомленні;</p> <p>Формування умінь висловлювати оцінювальні судження:</p> <p>– вербалізація своїх перших вражень щодо прослуханого: що сподобалось, здивувало, який настрої викликав твір і т. ін.;</p> <p>– висловлення власної думки про факти, події у сприйнятому на слух тексті.</p>

<p><i>підтримує</i> діалог з учителем, однокласниками на основі прослуханого; [3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.7]</p> <p><i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету; <i>дотримується</i> правил спілкування, найважливіших правил літературної вимови. [3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.7]</p>	<p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p>
<p>Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів</p>	
<p><i>самостійно читає, практично розрізняє</i> художні, науково-художні тексти, <i>визначає</i> їх особливості та мету опрацювання, <i>перераховує</i> ознаки, які вказують на приналежність тексту до художнього чи науково-художнього; [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.5]</p> <p><i>відповідає</i> на запитання щодо прочитаного твору; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4]</p> <p><i>знаходить і пояснює</i> зв'язки між реченнями, абзацами і частинами тексту; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4]</p> <p><i>самостійно визначає</i> послідовність подій у творі; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4]</p> <p><i>самостійно складає</i> план до невеликих за обсягом і нескладних за будовою художніх текстів; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.6]</p> <p><i>користується</i> планом і малюнками для переказу прочитаного;</p> <p><i>установлює</i> (із допомогою вчителя і самостійно) причиново-наслідкові зв'язки; [3 МОВ 2.2]</p> <p><i>визначає</i> у творах елементи розповіді, описи; [3 МОВ 2.2]</p> <p><i>визначає</i> у структурі епічного твору початок, основну частину, кінцівку; <i>пояснює</i> їх взаємозв'язок після аналізу твору; [3 МОВ 2.2]</p> <p><i>самостійно знаходить</i> слова, вислови, речення, які є ключовими для розуміння подій, характеристики персонажів (самостійно та з допомогою вчителя); [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.3]</p> <p><i>самостійно визначає</i> тему твору; основну думку – з допомогою вчителя; [3 МОВ 2.4]</p> <p><i>самостійно переказує</i> текст (детально, стисло, вибірково); [3 МОВ 2.7]</p> <p><i>розпізнає, називає, виділяє</i> в художньому тексті яскраві, образні вислови, художні описи природи, зовнішності людини, інших живих істот; <i>пояснює</i> їх роль у творі; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.3]</p> <p><i>знаходить</i> у тексті самостійно і з допомогою вчителя слова, які мають переносне значення, порівняння, епітети, метафори (без вживання термінів); <i>пояснює</i> їх роль у тексті, <i>використовує</i> у власному мовленні; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.3]</p> <p><i>визначає</i> з допомогою вчителя настрої, загальну тональність твору; [3 МОВ 2.4]</p>	<p>Сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів (художні, науково-художні).</p> <p>Дослідження побудови і змісту художнього тексту:</p> <p>1) смисловий і структурний аналіз тексту:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розвиток умінь відповідати на запитання за змістом прочитаних текстів; – знаходження в тексті зв'язків між реченнями, абзацами і частинами тексту та пояснення їх; – самостійне визначення послідовності подій у творі; – самостійне складання простого плану до невеликих за обсягом і нескладних за будовою оповідань; – користування планом для переказу прочитаного твору; – установлення причиново-наслідкових зв'язків; – формування умінь розрізняти у творах елементи розповіді, опису; – орієнтування у структурі тексту: зачин (початок), основна частина, кінцівка; – формування умінь знаходити в тексті слова, вислови, речення, які є ключовими для розуміння тексту, характеристики персонажів; самостійно визначати тему твору та основну думку з допомогою вчителя; співвідносити головну думку прочитаного із заголовком, прислів'ям, ілюстраціями; – розвиток умінь застосовувати різні види переказу відповідно до мети (докладний, стислий, вибірково); <p>2) дослідження засобів художньої виразності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розвиток умінь виділяти в тексті яскраві, точні, образні вислови, художні описи, з'ясувати їх роль у творі: допомагають передати загальну емоційну тональність твору, відтворити в уяві картини природи, її стан, місце події; показати зміну емоційного настрою персонажів та ін.; – розширення і поглиблення уявлень про епітет, порівняння, метафору; їх роль у тексті; – самостійне знаходження у тексті слів, що мають переносне значення, пояснення їх значень на прикладах; – використання у власному мовленні засобів художньої виразності;

<p><i>розрізняє, правильно називає</i> жанри творів, що опрацьовувалися під час навчання (практично); [3 МОВ 2.1]</p> <p><i>самостійно визначає</i> жанрові ознаки казок про тварин, віршів, оповідань; [3 МОВ 2.1]</p> <p><i>визначає</i> жанрові ознаки героїко-фантастичних казок, байок, п'єс із допомогою вчителя; [3 МОВ 2.1]</p> <p><i>самостійно визначає</i> головних персонажів; <i>пояснює</i>, які вчинки персонажів є позитивними, а які негативними; [3 МОВ 2.3]</p> <p><i>самостійно ставить запитання</i> до тексту; [3 МОВ 2.4]</p> <p><i>висловлює</i> здогадки щодо орієнтовного змісту твору, можливого розвитку подій (до і під час читання); [3 МОВ 2.1]</p> <p><i>розуміє</i> авторську позицію: як автор ставиться до зображуваних подій і вчинків персонажів (з допомогою вчителя); [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4]</p> <p><i>висловлює</i> оцінні судження морального й естетичного характеру про події, вчинки персонажів, описи у художньому творі; [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4]</p> <p><i>самостійно орієнтується</i> у фактичному змісті твору, <i>знаходить і пояснює</i> у ньому слова-терміни; [3 МОВ 2.2]</p> <p><i>визначає</i> тему прочитаного тексту; [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2]</p> <p><i>виділяє, пояснює</i> зміст графічного матеріалу; [3 МОВ 2.6]</p> <p><i>поділяє</i> текст на смислові частини, <i>встановлює</i> між ними зв'язки, <i>виокремлює</i> новий науково-пізнавальний матеріал (з допомогою вчителя);</p> <p><i>самостійно складає</i> словесний, малюнковий план до невеликих за обсягом і нескладних за будовою науково-художніх текстів;</p> <p><i>передає</i> зміст тексту; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.6]</p> <p><i>перетворює</i> текстову інформацію у графічну (схеми, таблиці); [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.6]</p> <p><i>висловлює</i> особисте ставлення до прочитаного. [3 МОВ 2.4]</p>	<p>– формування умінь визначати настрої, загальну тональність твору;</p> <p>3) дослідження жанрових особливостей:</p> <p>– розвиток умінь самостійно визначати, усвідомлювати жанрові особливості творів, що вивчалися;</p> <p>– розширення та поглиблення знань та умінь про жанрові особливості казок про тварин, віршів (наявність рими, ритму, поділ на строфи – без вживання терміну), оповідань;</p> <p>– спостереження за структурними особливостями героїко-фантастичних казок (таємничі, зачаровані, незвичайні місця, предмети, істоти; надзвичайна сила, дивовижні перетворення та ін.), байок (невеликий за обсягом, здебільшого віршований твір, у якому в гумористичній, алегоричній формі зображуються людські вчинки, характери, недоліки), п'єс (драматичний твір, написаний для вистави);</p> <p>– розвиток умінь правильно визначати і називати головного персонажа твору, аналізувати їхні вчинки, мотиви поведінки;</p> <p>4) діалогічна взаємодія з текстом:</p> <p>– розвиток умінь самостійно ставити запитання за змістом тексту про факт, подію, час, місце події, героїв твору;</p> <p>– розвиток умінь висловлювати смислові здогадки щодо орієнтовного змісту твору, можливого розвитку подій з опорою на заголовки, ілюстрації, ключові слова; шляхом відповідей на запитання, які виникають у читача по ходу вдумливого читання твору;</p> <p>– ставлення письменника до зображуваних подій і вчинків персонажів;</p> <p>– розвиток умінь висловлювати оцінні судження, почуття щодо подій, вчинків персонажів, описів у художньому творі.</p> <p>Дослідження побудови і змісту науково-художнього тексту.</p> <p>– орієнтування у фактичному змісті твору, знаходження і пояснення слів-термінів;</p> <p>– самостійне визначення теми науково-художнього тексту;</p> <p>– формування умінь виділяти, усвідомлювати зміст графічного матеріалу: схем, таблиць, діаграм; пояснювати, до яких частин тексту вони відносяться;</p> <p>– розвиток умінь самостійно здійснювати смислову компресію текстового матеріалу: визначати і поділяти текст на смислові частини, добирати заголовки, складати словесний і малюнковий план, відтворювати зміст тексту з опорою на види плану;</p> <p>– формування умінь створювати нескладні схеми, таблиці з метою ілюстративного супроводу відповідного текстового матеріалу (з допомогою вчителя);</p> <p>– розвиток умінь висловлювати власне ставлення до змісту: пояснювати, які факти в</p>
---	---

	науково-художньому тексті зацікавили найбільше, чим саме; що було новим та ін.
Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою	
<p><i>практично розрізняє</i> дитячі книжки з текстами різних видів, називає основні теми дитячого читання; [3 МОВ 2.5], [3 МОВ 2.4]</p> <p><i>самостійно розглядає та прогнозує</i> орієнтовний зміст незнайомої книжки з опорою на ключові слова, ілюстративний та довідково-інформаційний апарат; [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.5]</p> <p><i>пояснює</i>, які дитячі книжки найбільше подобається читати; формулює свій читацький запит у бібліотеці; [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.5]</p> <p><i>самостійно здійснює вибір</i> дитячих книжок відповідно до власних читацьких інтересів; [3 МОВ 2.5]</p> <p><i>користується</i> під час вибору книжок, різними інформаційними ресурсами дитячої бібліотеки (самостійно та з допомогою дорослого); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.5]</p> <p><i>висловлює</i> емоційно-оцінні враження про прочитану книжку; [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4]</p> <p><i>складає</i> короткий відгук на прочитану книжку (усно, з допомогою вчителя). [3 МОВ 3.1], [3 МОВ 3.3]</p>	<p>Розрізнення дитячих книжок, які містять різножанрові, різнотематичні художні твори, науково-пізнавальні тексти, довідкову літературу, дитячу періодику.</p> <p>Прогнозування орієнтовного змісту дитячої книжки з опорою на ключові слова, структурні елементи книжки, опрацьовані в попередніх класах, а також на анотацію, відомості про письменника, заголовки розділів (наприклад, в повісті-казці); вербалізація своїх припущень у короткому зв'язному висловленні.</p> <p>Формування умінь усно оформляти свій читацький запит за таким алгоритмом: автор, назва книжки, енциклопедії; тема читання.</p> <p>Усвідомлений вибір дитячої книжки (книжок) з числа запропонованих бібліотекарем; вибір потрібної книжки у відкритому фонді бібліотеки (із застосуванням знання алфавіту).</p> <p>Користування різнотематичними книжковими виставками, рекламними плакатами, Інтернет-ресурсами бібліотеки.</p> <p>Розвиток умінь висловлювати власні враження щодо прочитаної книжки: ділитися з однолітками, дорослими думками, що саме найбільше сподобалося; переконливо пояснювати, чому цю книжку варто прочитати, чим вона цікава, які емоції викликала, які події, описані в книжці, нагадали ситуації із власного життєвого досвіду та ін.</p> <p>Навчання складати короткий відгук на прочитану книжку за алгоритмом.</p>
Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією	
<p><i>знає і пояснює</i> значення поняття медіа; [3 МОВ 2.2]</p> <p><i>розрізняє</i> види медіа за джерелами і способами одержання інформації; [3 МОВ 2.2]</p> <p><i>аналізує</i> медіатексти за критеріями-факти і судження про них; [3 МОВ 2.2]</p> <p><i>формулює</i> висновки за прочитаним, побаченим; [3 МОВ 2.2]</p> <p><i>знає</i> правила безпечної поведінки в Інтернеті;</p> <p><i>створює</i> (за вибором) медіа-продукт і пояснює свій вибір; [3 МОВ 2.7], [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.1]</p> <p><i>пояснює</i> роль ілюстрації як джерела розуміння тексту. [3 МОВ 2.4]</p>	<p>Сприймання, аналіз, інтерпретація, рефлексія різних видів медіа-продукції: візуальної (текст, малюнок, фотографія); аудіальної (музика, радіо); аудіовізуальні (ТБ, кіно, анімація Інтернет, гаджети); практичні роботи з ілюстрування медіатекстів; створення медіапродуктів до важливих дат і подій (в країні, в родині, класі).</p> <p>Рольові ігри: диктор, журналіст, розповсюджувач візуальної інформації.</p>
Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти	
<p><i>придумує</i> словесну картину за прочитаним твором; [3 МОВ 2.7]</p> <p><i>виразно виражає</i> себе у групових і колективних інсценізаціях прочитаного;</p>	<p>Завдання на розвиток уяви в зв'язку з прочитаним, власними спостереженнями; вправи на комбінування, акцентування якоїсь виразної, незвичайної ознаки; заохочення до</p>

<p><i>доповнює</i> тексти (за орієнтирами вчителя); <i>продовжує</i> діалог; [3 МОВ 2.7] <i>придумує</i> текст за аналогією до прочитаного; <i>творчо переказує</i> прочитане. [3 МОВ 3.1], [3 МОВ 3.4], [3 МОВ 3.2]</p>	<p>відкриття невидимих і непочутих у процесі читання дійств; Інтерпретація ілюстрацій до текстів; придумування словесних картин; аналіз тексту (абзацу) з метою його доповнення, розширення (з допомогою вчителя); пошуку незвичних образів, слів; висловів; створення ситуацій вибору учнями творчих завдань за темою уроку. Індивідуальне і колективне складання нових кінцівок прочитаних казок, оповідань; знаходження рим у віршах, придумування ланцюжків римованих слів; створення творчих переказів і творів за аналогією; складання розповідей від імені одного з персонажів; практичне засвоєння (у співпраці з вчителем) прийомів складання казок, загадок, лічилок; (ігрові ситуації за прочитаним; «Живі» картини, сценки, інсценізація текстів); виконання творчих завдань на основі сприймання різних творів мистецтва (з допомогою вчителя).</p>
---	--

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Пізнаємо простір дитячого читання	
<p><i>пояснює</i>, з яких джерел складається простір його читання; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2] <i>розрізняє</i> твори усної народної творчості і авторські наводить приклади; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2] <i>називає</i> імена і прізвища відомих українських письменників, з творами яких неодноразово зустрічався на уроках; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2] <i>знає назви, сюжети</i> кількох фольклорних і літературних творів; <i>знає напам'ять</i> 5-6 віршів, кілька прислів'їв, скоромовок, загадок; <i>пояснює</i> цінність книг, читання, бібліотек; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2] <i>розповідає</i> про свої читацькі уподобання; <i>знає</i>, яким чином можна задовольнити потреби у знаходженні нової інформації. [4 МОВ 2.4], [4 МОВ 2.5]</p>	<p>Жанрове і авторське розмаїття навчального матеріалу, з яким учні ознайомлюються на уроках літературного читання, самостійного читання відповідно до індивідуальних інтересів і можливостей доступу до джерел інформації:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>усна народна творчість</i> (малі фольклорні форми; прислів'я, приказки, усмішки, притчі; героїко-фантастичні і соціально-побутові казки; пісні; міфи про створення світу і людей); - <i>художні твори</i> письменників-класиків, відомих українських і зарубіжних письменників; - <i>поезія</i> (вірші пейзажні, ліричні, сюжетні, фантастичні, гумористичні; вірші-загадки, скоромовки, акровірші); - <i>проза</i> (оповідання, уривки з повістей, автобіографічних творів, спогадів; легенди; п'єси); - <i>байки</i> (вірші і проза); <p><i>Науково-художня, науково-популярна літературна з різних джерел, навчальні тексти; тексти із ЗМІ.</i></p> <p><i>Тематика дитячого читання:</i> світ думок, почуттів, прагнень дітей; родинні стосунки; ставлення людей до рідної землі, рідної мови; пошанування праці; події життя української діаспори; події минулого і сучасного; життя видатних людей, винаходи, фантазії, пригоди, фантастика; бібліотеки, музеї тощо.</p>
Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного	
<p><i>володіє повноцінною навичкою читання вголос і мовчки</i> текстів різних видів як загальнопредметним умінням; [4 МОВ 2.1] <i>усвідомлює</i> важливість уміння вправно читати для успішного навчання тепер і в майбутньому;</p>	<p>Удосконалення прийомів смислової та технічної сторін навички читання вголос і мовчки: застосування прийомів розуміння змісту текстів різних видів; виконання вправ, завдань з розвитку технічної сторони навички; читання вголос правильно, в</p>

<p><i>самостійно застосовує</i> прийоми виразного читання та декламування напам'ять (для художніх текстів); [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.7]</p> <p><i>самостійно виділяє</i> у тексті і пояснює значення незнайомих слів, висловів, термінів; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>самостійно й усвідомлено застосовує</i> різні види читання під час опрацювання змісту текстів різних видів; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>здійснює</i> самоконтроль, самооцінку якості свого читання і розуміння змісту; за потреби <i>застосовує</i> прийом перечитування тексту чи окремих частин, фрагментів. [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4]</p>	<p>індивідуальному темпі, з дотриманням основних норм орфоепії.</p> <p>Самостійний добір і застосовування під час читання вголос, декламації прозових художніх (уривки), поетичних творів та інсценізації відповідні мовленнєві та позамовні засоби виразності: тон, гучність, логічний наголос, темп, жести, міміка та ін. Передача з їх допомогою загального емоційного настрою змісту твору, зміну емоційного настрою персонажа, стану природи та ін.</p> <p>Пояснення значень незнайомих слів, висловів, термінів у текстах різних видів; користування виносками, тлумачними словниками, довідниками, спираючись на контекст, а також шляхом добору контекстуальних синонімів.</p> <p>Застосування різних видів читання: аналітичне/поглиблене, переглядове, вибіркове/пошукове – відповідно до мети читання (для всіх видів текстів).</p> <p>Формування умінь здійснювати самоконтроль, самооцінку власної читацької діяльності. Застосування прийому перечитування з метою удосконалення, корекції техніки читання, повнішого розуміння змісту, пошуку відповідей на поставлені запитання.</p>
Взаємодіємо усно за змістом прослуханого	
<p><i>критично сприймає</i> усну інформацію; <i>аналізує й уточнює</i> її; [4 МОВ 1.1]</p> <p><i>сприймає і розуміє</i> художній, науково-художній текст; [4 МОВ 1.4]</p> <p><i>виконує</i> усні інструкції і настанови вчителя щодо навчальних завдань;</p> <p><i>відтворює</i> зміст усного повідомлення відповідно до мети; [4 МОВ 1.2]</p> <p><i>бере участь</i> у колективному обговоренні змісту почутого (<i>уважно слухає й розуміє</i> запитання вчителя, думки, міркування однокласників, <i>аргументовано доповнює</i> їхні відповіді, <i>обстоює</i> власну позицію); [4 МОВ 1.2], [4 МОВ 1.3], [4 МОВ 1.6]</p> <p><i>висловлює</i> власне ставлення, оцінні судження до усного повідомлення, змісту тексту; <i>обґрунтовує</i> думки, спираючись на власний досвід;</p> <p><i>визначає</i> позицію співрозмовника, погоджується з нею або заперечує її;</p> <p><i>обґрунтовує</i> власні погляди, підтверджує їх прикладами або власними спостереженнями, <i>враховує</i> думки інших осіб; [4 МОВ 1.2], [4 МОВ 1.4], [4 МОВ 1.6]</p> <p><i>бере участь</i> у розігруванні діалогу, створенні діалогу на задану тему, за ілюстрацією, використовуючи мовленнєві і позамовні засоби; [4 МОВ 1.1], [4 МОВ 1.7]</p> <p><i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету; <i>дотримується</i> норм культури спілкування під час дискусії, найважливіших правил літературної вимови. [4 МОВ 1.1], [4 МОВ 1.7]</p>	<p>Сприймання-розуміння усної інформації.</p> <p>Аналіз та інтерпретація почутого.</p> <ul style="list-style-type: none"> – розвиток умінь відтворювати зміст усного повідомлення; – колективне обговорення усної інформації, доповнення її, обґрунтування власної думки; <p>Формування умінь висловлювати оцінювальні судження:</p> <ul style="list-style-type: none"> – висловлення власної думки про факти, події у сприйнятому на слух тексті; – розвиток умінь висловлювати оцінні судження щодо змісту прослуханого тексту. <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p>

Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів

<p><i>повноцінно сприймає, практично розрізняє</i> тексти різних видів; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>повноцінно розуміє</i> текст, <i>пояснює</i>, який художній образ/образи створив письменник; що основне хотів передати; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>визначає і характеризує</i> події, явища, мотиви вчинків дійових осіб; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>установлює і пояснює</i> смислові зв'язки між частинами тексту; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4]</p> <p><i>складає план</i> оповідання, казки, статті; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.6]</p> <p><i>користується</i> планом для переказу твору; <i>знаходить і пояснює</i> причиново-наслідкові зв'язки; [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>самостійно визначає</i> тему і основну думку твору; [4 МОВ]</p> <p><i>самостійно застосовує різні види</i> переказу (залежно від мети); [4 МОВ 2.7]</p> <p><i>пояснює</i>, які словосполучення, вислови допомагають краще уявити картини природи, місце події, зовнішність персонажів, їхні характери, вчинки, стосунки з іншими героями; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4]</p> <p><i>знаходить</i> у тексті засоби художньої виразності (епітет, метафору, гіперболу (без вживання термінів) порівняння; з'ясовує їх роль; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.3]</p> <p><i>використовує</i> яскраві, образні вислови у власному мовленні (під час опису, розповіді); [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.7]</p> <p><i>називає</i> основні теми та жанри творів письменників, з творами яких неодноразово зустрічалися під час навчання; [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>визначає</i> основні події у творі, <i>установлює</i> їх послідовність, зв'язки, динаміку розвитку; [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>самостійно визначає</i> головних і другорядних персонажів твору; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.1]</p> <p><i>характеризує</i> персонажа за його вчинками; <i>визначає</i> мотиви, наслідки його вчинку; <i>співвідносить</i> вчинок із загальноприйнятими нормами людської моралі; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.3]</p> <p><i>виявляє</i> внутрішній стан героя, його почуття, зміну емоційного настрою; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.3]</p> <p><i>визначає, самостійно розрізняє</i> жанрові ознаки літературних творів, які опрацьовувалися під час навчання в 2-4 класах; <i>наводить</i> приклади; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p>	<p>Сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів (художні, науково-художні).</p> <p>Дослідження побудови і змісту художнього тексту:</p> <p>1) смисловий і структурний аналіз тексту:</p> <ul style="list-style-type: none"> – сприймання художнього образу твору, розуміння основного смислу описаних фактів, подій, вчинків персонажів; – знаходження і пояснення ознак певних подій, явищ, персонажів із метою їх характеристики і підготовки до виразного читання, а також читання в особах; – розуміння смислових зв'язків, істотних ознак, понять, висновків; – самостійне складання плану оповідання, казки, статті; використання плану для переказу твору; – установлення причиново-наслідкових зв'язків; – розвиток умінь самостійно усвідомлювати та визначати тему і основну думку твору; – розвиток умінь застосовувати різні види переказу залежно від мети (докладний, стислий, вибірковий); <p>2) дослідження засобів художньої виразності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – усвідомлене сприймання засобів художньої виразності відповідно до їх функцій у творі; спостереження за авторським вибором слова у творах різних жанрів під час діалогів, описів природи, зовнішності персонажів, характеристики героїв; – знаходження і з'ясування ролі епітетів, порівнянь, метафор, повторів, гіпербол в усній народній творчості та у творчості поетів і прозаїків; – використання у власному мовленні засобів художньої виразності; <p>3) дослідження жанрових особливостей:</p> <ul style="list-style-type: none"> – усвідомлення взаємозв'язків: письменники — теми; письменник — жанр; – удосконалення умінь визначати основні події у творі, пояснювати динаміку їх розвитку; установлювати взаємозв'язки між подіями фактами, спираючись на зміст тексту; – визначення головних і другорядних героїв твору; розрізнення персонажів у ставленні їх до головного героя; – розвиток умінь характеризувати персонажа за його вчинками, поведінкою, висловлювати власні оцінні судження щодо цього; – формування умінь виявляти емоційний стан, настрої інших людей, сприймаючи жести, міміку, інтонацію мовлення, окремі елементи поведінки героїв твору; – удосконалення умінь практично розрізнявати твори різних жанрів, які опрацьовувалися раніше; називати ознаки, які вказують на приналежність твору до того чи іншого жанру. <p>4) діалогічна взаємодія з текстом:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розвиток умінь формулювати пізнавальні запитання на виявлення загального, емоційного сприймання змісту; на поглиблене розуміння тексту, встановлення смислових зв'язків між окремими частинами тексту та ін.; пояснювати, що авторські запитання чи звернення
--	--

<p><i>формулює</i> продуктивні запитання до тексту; виокремлює в тесті авторські запитання, звернення до читача; пояснює їх суть; [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>пояснює</i> мотиви вчинків героїв, авторське ставлення до них; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4]</p> <p><i>висловлює</i> емоційно-оцінні судження до вчинків персонажів (морально-етичного і естетичного характеру); <i>обґрунтовує</i> свою думку; [4 МОВ 2.4]</p> <p><i>самостійно ознайомлюється</i> з текстом; <i>орієнтується</i> у його змісті; <i>визначає</i> тему; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>називає</i> ознаки, які вказують на приналежність тексту до науково-художнього; [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>виділяє і розкодовує</i> графічну інформацію, що міститься в тексті; <i>перетворює</i> графічну інформацію в текстову; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.6]</p> <p><i>знаходить, розрізняє</i> у текстах різномірну інформацію, <i>пояснює</i> її суть; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4]</p> <p><i>здійснює</i> смисловий аналіз змісту тексту; <i>складає</i> план; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.6]</p> <p><i>висловлює</i> власне судження щодо змісту тексту. [4 МОВ 1.8], [4 МОВ 1.6]</p>	<p>спонукають до діалогічної взаємодії читача з текстом, автором твору;</p> <ul style="list-style-type: none"> – розуміння мотивів вчинків персонажів, виявлення авторської позиції щодо зображеного; – виявлення й оцінювання стану героїв твору шляхом формулювання власних оцінних суджень (моральних, естетичних). <p>Дослідження побудови і змісту науково-художнього тексту.</p> <ul style="list-style-type: none"> – розвиток умінь самостійно усвідомлювати зміст заголовка, виділяти нові поняття, терміни, з'ясувати їх суть; визначати тему тексту; – формування й розвиток умінь розуміти особливості науково-художнього тексту: відсутність емоційних оцінок, наявність наукових фактів, понять, термінів, графічної інформації; – виділення й усвідомлення суті графічної інформації (схеми, моделі, графіки, таблиці); пояснення того, які частини змісту тексту супроводжує ілюстративний матеріал; – розвиток умінь знаходити і розрізняти інформацію природничого, історичного, культурознавчого характеру; пояснювати явища природи, історичні факти, події, співвідносити їх з текстом; – удосконалення умінь самостійно здійснювати смислову компресію змісту тексту: виділяти ключові поняття, поділяти текст на смислові частини, робити узагальнення інформації, у т.ч., що міститься в різних частинах тексту; визначати мікротематику, добирати до них заголовки, складати план; стисло відтворювати зміст тексту з опорою на план; – удосконалення умінь формулювати власні думки за змістом тексту, доводити і підтверджувати їх фактами з посиланням на текст; пояснювати, які нові знання, цікавий досвід здобув/здобула.
Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою	
<p><i>самостійно розрізняє</i> та наводить приклади книжок за тематичною, жанровою, авторською приналежністю; приклади довідкових видань; <i>пояснює</i> мету їх читання, використання; [4 МОВ 2.5]</p> <p><i>самостійно користується</i> довідково-інформаційним апаратом дитячих книжок, видами бібліотечно-бібліографічної допомоги під час прогнозування орієнтовного змісту книжки, її вибору відповідно до мети та теми читання; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.5]</p> <p><i>пояснює</i> свої читацькі уподобання, наводить приклади книжок, яким надає перевагу; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.5]</p> <p><i>самостійно читає, розуміє</i> зміст значних за обсягом книжок (повісті, повісті-казки, фантастика); <i>пояснює</i> їх відмінність від оповідань; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.4]</p> <p><i>висловлює</i> власні аргументовані зв'язні емоційно-оцінні судження про прочитану книжку; [4 МОВ 1.5], [4 МОВ 1.6]</p> <p><i>бере участь</i> у колективній дискусії за змістом прочитаних книжок, виявляє</p>	<p>Розвиток умінь усвідомлювати власні читацькі мотиви (для задоволення, проведення цікавого дозвілля; знаходження потрібної інформації, розширення знань та ін); <i>пояснювати</i> мету читання книжок з текстами різних видів.</p> <p>Удосконалення умінь самостійного використання довідково-інформаційного апарату дитячих книжок, видів бібліотечно-бібліографічної допомоги як важливих засобів під час вибору книжок на відповідну тему, прогнозування їх змісту та кращого розуміння.</p> <p>Розвиток умінь аргументувати власні читацькі переваги; <i>пояснювати</i>, що саме у таких книжках є найважливішим і найцікавішим; наводити приклади улюблених дитячих книжок, тем читання.</p> <p>Формування умінь утримувати увагу, послідовно читати за розділами, главами й розуміти цілісний зміст таких книжок та окремих частин: визначати тему, основну сюжетну лінію, головних та другорядних персонажів; тривалість подій у часі і т.ін.</p> <p>Розвиток умінь будувати зв'язні аргументовані оцінні судження щодо загального змісту книжки, вчинків персонажів (що у книжці сподобалось/не сподобалось, чії вчинки героїв заслуговують/не заслуговують схвалення і чому; що у змісті було новим, цікавим);</p>

<p>активну читацьку позицію; дотримується етичних норм культури спілкування; [4 МОВ 1.6], [4 МОВ 1.7]</p> <p><i>самостійно складає</i> письмовий відгук на прочитану книжку (за власним вибором). [4 МОВ 3.1]</p>	<p>підтверджувати свої думки прикладами з тексту; пов'язувати зміст прочитаного з власним життєвим досвідом.</p> <p>Удосконалення умінь брати активну участь у колективному обговоренні змісту прочитаного: поважати іншу точку зору; аргументовано доповнювати відповіді учнів; предметно ставити запитання учасникам діалогу/полілогу; обстоювати власну позицію; усвідомлювати, що колективна дискусія може збагачувати власний читацький досвід, сприяти кращому розумінню змісту.</p> <p>Формування умінь готувати письмовий відгук на прочитану книжку (за власним вибором).</p>
Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією	
<p><i>знає</i> права дітей на одержання інформації; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.6]</p> <p><i>розрізняє і пояснює</i> особливості передачі інформації у різних видах медіапродукції; <i>створює</i> медіапродукт (кадри мультфільма, замітка до газети, виступ на шкільному радіо тощо) за вибором; [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.3]</p> <p><i>наводить приклади</i>, де і як можна перевірити одержану інформацію; [4 МОВ 1.5], [4 МОВ 1.7]</p> <p><i>створює</i> рекламу за аналогією; <i>знаходить і пояснює різницю</i> між фактами і думками про них; [4 МОВ 2.2]</p> <p><i>обстоює власну думку</i>, дотримуючись культури спілкування. [4 МОВ 1.6]</p>	<p>Опрацювання доступних дітям джерел і способів передачі інформації (тексти, малюнки, фотографії); аналіз ситуацій з життєвого і шкільного досвіду, які учні відображають у медіапродукції;</p> <p>Створення розповідей, історій за прочитаним, побаченим з різним ставленням (доведення своєї думки);</p> <p>Групова робота (створення анімацій, коміксів; ігри, дискусії; створення реклами книги, вистави, події за алгоритмом (у групі, індивідуально) аналіз впливу реклами на вчинки людей).</p>
Перетворюємо та інсценізуємо прочитане, створюємо власні тексти	
<p><i>самостійно виконує</i> завдання на зміну, доповнення, словесне ілюстрування твору; [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>доповнює</i> твір новим персонажем, новою подією; [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>передає</i> прочитане в інсценізації, поєднуючи різні засоби виразності (слово, жест, міміка, рухи); [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2]</p> <p><i>використовує</i> відомі прийоми для створення казки. [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2], [4 МОВ 3.4]</p>	<p>Заохочення дітей до творчості виконання різноманітних завдань, вправ для розвитку фантазії, образного мислення і мовлення.</p> <p>Конкретизація, доповнення прочитаного новою інформацією, новим баченням через залучення ілюстративного матеріалу (малюнок, картина, музика).</p> <p>Завдання на образне уявлення прочитаного; розвиток фантазії через взаємодію мистецтв («Бачу картину намальовану поетом» та ін.).</p> <p>Придумування словесних картин; творчий переказ; вправи на римування, оволодіння прийомами складання казок; розвиток образного мовлення (комбінування відомого з невідомим; акцентування деталі; зупинення або прискорення часу; перевтілення, аналогія та ін.); загадок, лічилок та ін.</p> <p>Знаходження у текстах образних засобів (добір порівнянь, епітетів, метафор, багатозначних слів, фразеологічних зворотів), пояснення їх ролі у сприйманні прочитаного.</p>

Мовно-літературна освітня галузь

Іноземна мова

Пояснювальна записка

Головна **мета** навчання іноземної мови у початковій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів.

Початковий етап навчання іноземної мови у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь сприймати на слух, говорити, читати й писати у межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Зміст навчання іноземної мови у початковій школі добирається відповідно до психо-фізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку.

У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

Завдання іноземних мов у реалізації мети початкової загальної середньої освіти. Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою у контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 4-го класу учні досягають рівня А1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

Завдання полягає у формуванні вмій:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;
- читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань;
- адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;

- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування.

Функції іноземних мов у реалізації мети початкової загальної середньої освіти

У процесі навчання іншомовного спілкування комплексно реалізуються освітня, виховна і розвивальна функції.

Освітня функція спрямована на:

- усвідомлення учнями значення іноземної мови для життя у мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі;
- оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країн виучуваної мови;
- залучення учнів до діалогу культур (рідної та іншомовної);
- розуміння власних індивідуальних особливостей як психофізіологічних засад для оволодіння іноземною мовою;
- формування вміння використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів (працювати з підручником, словником, довідковою літературою, мультимедійними засобами тощо).

Виховна функція сприяє:

- формуванню в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу, носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя;
- розвитку культури спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому суспільстві;
- емоційно-ціннісному ставленню до всього, що нас оточує;
- розумінню важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування.

Розвивальна функція сприяє розвитку в учнів:

- мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей;
- готовності брати участь в іншомовному спілкуванні;
- потребу подальшого самовдосконалення у сфері використання іноземної мови;
- здатності переносити знання й уміння у нову ситуацію шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності.

Компетентнісний потенціал галузі «Іноземні мови» у початковій школі

Провідним засобом реалізації вказаної мети є компетентнісний підхід до організації навчання у загальноосвітній школі на основі ключових компетентностей як результату навчання.

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • використовувати українознавчий компонент в усіх видах мовленевої діяльності; • засобами іноземної мови популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції. Ставлення:

		<ul style="list-style-type: none"> • гордість за Україну, її мову та культуру; • розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; • готовність до міжкультурного діалогу.
2	Спілкування іноземними мовами	Реалізується через предметні компетентності.
3	Математична компетентність	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розв'язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичний інтелект. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • готовність до пошуку різноманітних способів розв'язання комунікативних і навчальних проблем.
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • описувати іноземною мовою природні явища, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • інтерес до природи та почуття відповідальності за її збереження.
5	Інформаційно-цифрова компетентність	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; • створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами; • спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; • застосовувати ІКТ відповідно до поставлених завдань. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • готовність дотримуватись мережевого етикету.
6	Уміння вчитися упродовж життя	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; • організовувати свій час і навчальний простір; • оцінювати власні навчальні досягнення. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • впевненість у спілкуванні іноземною мовою; • подолання власних мовних бар'єрів; • наполегливість; • внутрішня мотивація та впевненість в успіху.
7	Ініціативність і підприємливість	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої ситуації. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дотримання етичної поведінки під час розв'язання життєвих ситуацій; • комунікабельність та ініціативність; • креативність.
8	Соціальна та громадянська компетентності	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формулювати власну позицію; • співпрацювати з іншими на результат, спілкуючись іноземною мовою. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • толерантність у спілкуванні з іншими.
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлення цінності культури для людини і суспільства; • повага до багатства і розмаїття культур.

10	Екологічна грамотність і здорове життя	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сприймання природи як цілісної системи; • готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища; • відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки.
----	--	--

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здорове життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх навчальних предметів і є метапредметними. Виокремлення в навчальних програмах таких інтегрованих змістових ліній, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях. Інтегровані змістові лінії реалізуються під час вивчення іноземної мови у спеціалізованих школах із поглибленим вивченням та у загальноосвітніх навчальних закладах. Діяльність та уміння із змістових ліній добираються відповідно до комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, віку та рівня підготовленості учнів.

Інтегровані змістові лінії та орієнтовні способи їх реалізації у початковій школі

Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування основ соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- сприймання природи як цілісної системи;
- взаємозв'язок людини й навколишнього середовища;
- готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища;

Реалізація змістової лінії «Громадянська відповідальність» сприяє формуванню основ відповідального ставлення до громади і суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на уміння:

- усвідомлення дитиною власних прав і обов'язків;
- формування толерантного ставлення до інших;
- уміння співпрацювати та приймати спільні рішення.

Реалізація змістової лінії «Здоров'я і безпека» сприяє формуванню безпечного життєвого середовища та основ здорового способу життя.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- розуміння правил безпечної поведінки;
- усвідомлення впливу шкідливих звичок на здоров'я людини;
- дотримання здорового способу життя.

Змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямована на розуміння практичних аспектів фінансових питань.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- усвідомлення власних фінансових потреб;
- продукування ідей та їх реалізацію;
- уміння визначати пріоритети та планувати дії.

Тема	Змістова лінія			
	Екологічна безпека та сталий розвиток	Громадянська відповідальність	Здоров'я і безпека	Підприємливість та фінансова грамотність
Я, моя родина і друзі		Розуміє важливість допомоги батькам та розповідає про свої обов'язки.	Виявляє відповідальне ставлення до власного здоров'я.	Виявляє ініціативу та відповідальність у плануванні робочого дня.
		Оцінює власні вчинки та вчинки інших людей.		
		Вибудовує товариські стосунки з оточуючими людьми.		
Відпочинок і дозвілля	Розуміє необхідність приведення в порядок місця відпочинку.	Враховує думку товаришів при виборі того чи іншого виду відпочинку.	Розуміє базові правила безпечної поведінки.	
Природа та навколишнє середовище	Цінує та бережливо ставиться до природи.	Висловлюється про важливість допомоги тваринам та збереження природи.		
Людина	Розуміє наслідки нерациональних дій людини на навколишнє середовище.	Виявляє толерантне ставлення до людей.	Розпізнає позитивні та негативні чинники, що впливають на здоров'я людини.	
			Розуміє важливість дотримання правил гігієни, рухового режиму та фізичного навантаження.	
Помешкання			Розуміє необхідність дотримання чистоти та порядку у власному помешканні.	
Харчування			Розрізняє здорову та шкідливу їжу.	Складає просте меню з корисних продуктів.
				Раціонально розподіляє кошти під час покупки.

Подорож	Виявляє ціннісне ставлення до природи під час подорожі.		Обирає безпечний шлях пересування.	Обирає оптимальний вид транспорту.
Свята й традиції				Розуміє необхідність планування покупок на святкування у межах бюджету.
Школа та шкільне життя		Використовує модель поведінки, яка не суперечить правилам шкільного життя.		

Загальні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (Комунікативна компетентність)

Комунікативні види мовленнєвої діяльності	Комунікативні уміння	Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання
		3 – 4 класи
		A1
Рецептивні	Сприймання на слух	Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого. Розуміє конкретну інформацію (наприклад, про місце або час) у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке.
	Зорове сприймання	Розуміє дуже короткі, прості тексти, читаючи їх пофразово, впізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перечитуючи за потреби.
Інтеракційні	Усна взаємодія	Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення.
		Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює і вербально реагує на прості твердження, які стосуються нагальних потреб і дуже знайомих тем.
	Писемна взаємодія	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина), в анкет або записці, використовуючи словник.

	Онлайн взаємодія	Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання.
		Розміщує прості онлайн вітання, вживаючи основні формульні вирази.
		Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн перекладачем.
Продуктивні	Усне продукування	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (напр., ім'я, адреса, родина, національність)
	Писемне продукування	Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), з можливим використанням словника.

Очікувана соціолінгвістична відповідність на кінець 4-го класу

A1
Встановлює базовий соціальний контакт, використовуючи найпростіші форми ввічливості: привітання та прощання; представлення.

Лінгвістична компетенція на кінець 4-го класу

Лінгвістичний діапазон	A1
Загальний	Володіє базовим діапазоном простих виразів про особисті деталі та потреби конкретного типу.
	Використовує деякі базові структури в простих реченнях, дещо оминаючи або скорочуючи деякі елементи.
Лексичний	Має елементарний словниковий запас для використання в конкретних ситуаціях.
Граматичний	Вживає обмежену кількість простих граматичних структур та шаблонних речень у межах вивченого матеріалу.
Фонологічний	Вимова дуже обмеженого репертуару вивчених слів та фраз може бути зрозумілою для співрозмовника з деякими труднощами.
	Правильно вимовляє обмежену кількість звуків, а також правильно ставить наголос у простих знайомих словах та фразах.
	Відтворює звуки вивченої мови під уважним керівництвом учителя.
	Артикулює обмежену кількість звуків, отже мовлення стає зрозумілим, якщо співрозмовник надає підтримку (наприклад, пропонує правильну вимову).

Конкретні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (Комунікативна компетентність)

Навчальна програма є рамковою, а відтак проміжні результати за класами визначають вчителі, орієнтуючись на кінцевий результат.

Комунікативні види мовленнєвої діяльності	Комунікативні уміння		Рівень та дескриптори володіння іноземною мовою на кінець 4-го класу		
			A1		
Рецептивні	Сприймання на слух	В цілому	Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого. Розуміє конкретну інформацію (наприклад, про місце або час) у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке.		
		Розуміння розмови між іншими людьми	Розуміє деякі слова та вирази, коли люди говорять про себе, родину, школу, хобі або оточення, якщо мовлення повільне й чітке. Розуміє слова та короткі речення, слухаючи просту розмову (наприклад, між покупцем і продавцем у магазині), якщо мовлення повільне й дуже чітке.		
		Слухання наживо	Розуміє в загальних рисах дуже просту інформацію, яка пояснюється у передбачуваній ситуації (наприклад, на екскурсії), якщо мовлення дуже повільне й чітке з тривалими паузами час від часу.		
		Слухання оголошень та інструкцій	Розуміє інструкції, які даються ретельно й повільно, виконує короткі, прості вказівки. Розуміє, коли хтось повільно й чітко розповідає, де знаходиться предмет, якщо той перебуває в безпосередньому оточенні. Розуміє числа, ціни та час, якщо вони повільно й чітко оголошуються через гучномовець (наприклад, на вокзалі або в магазині).		
			Слухання радіо та аудіозаписів	Виокремлює конкретну інформацію (наприклад, місце та час) з коротких аудіо- та відеозаписів на знайому повсякденну тематику, якщо мовлення повільне та чітке.	
			Аудіо-візуальне сприймання (телепрограми, фільми, відеозаписи)	Дескриптори відсутні	
		Рецептивні	Зорове сприймання	В цілому	Розуміє дуже короткі, прості тексти, читаючи їх пофразово, впізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перераховуючи за потреби
				Читання кореспонденції	Розуміє короткі прості повідомлення на листівках. Розуміє короткі, прості повідомлення (наприклад, розміщені в соцмережах або отримані на електронну скриньку) з пропозицією зустрітися в певному місці в певний час.
				Читання для орієнтування	Впізнає знайомі імена, слова і базові фрази з простих оголошень у найпоширеніших повсякденних ситуаціях.

			Розуміє інформацію в путівниках по торгових центрах (наприклад, інформацію про розташування відділів) та вказівниках (наприклад, місцезнаходження ліфтів).		
			Розуміє базову інформацію у готелі (наприклад, години подачі сніданку).		
			Знаходить і розуміє просту, важливу інформацію в рекламі, програмах заходів, листівках та брошурах.		
		Читання для отримання інформації та аргументування	Розуміє основний зміст простих інформаційних матеріалів, особливо за наявності ілюстрацій.		
			Розуміє короткі тексти зі сфери особистих інтересів (наприклад, новини про спорт, музику, подорожі тощо), написані простими словами з ілюстраціями чи малюнками.		
		Читання інструкцій	Розуміє короткий письмовий опис маршруту (як дістатися з пункту А до пункту Б).		
		Читання для задоволення	Розуміє короткі ілюстровані розповіді про повсякденне життя, написані простими словами.		
			Розуміє в загальних рисах короткі ілюстровані оповідання, якщо зображення допомагають здогадатися про зміст тексту.		
		Інтеракційні	Усна взаємодія	В цілому	Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення.
					Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює і вербально реагує на прості твердження, які стосуються нагальних потреб і дуже знайомих тем.
Бесіда, дискусія та розуміння співрозмовника	Розуміє повсякденні вирази, що використовуються для задоволення простих конкретних потреб, якщо співрозмовник доброзичливо звертається безпосередньо до нього/неї, за необхідності повторює сказане, а мовлення чітко й повільне.				
	Розуміє ретельно й повільно артикульовані запитання та інструкції, звернені безпосередньо до нього/неї, дотримується простих вказівок.				
	Розуміє повсякденні вирази, вживані для задоволення простих потреб певного типу, якщо співрозмовник доброзичливо звертається безпосередньо до нього/неї, за необхідності повторює сказане, а мовлення чітко й повільне.				
	Бере участь у простій розмові фактологічного характеру на передбачувану тему (наприклад, рідна країна, родина, школа тощо).				
					Представляється та використовує прості вирази для привітання і прощання.
					Питає, як справи й вербально реагує на новини.
					Спілкується про уподобання у спорті, їжі тощо, використовуючи обмежений діапазон мовних засобів, якщо співрозмовник звертається безпосередньо до нього/неї, а мовлення чітко та повільне.
				Цілеспрямована співпраця	Розуміє запитання та інструкції, якщо співрозмовник звертається безпосередньо до нього/неї, а мовлення чітко та повільне.
		Виконує прості інструкції, що включають час, місце числа тощо.			
		Отримання товарів та послуг	Просить дати певний предмет (наприклад, ручку, яблуко) та реагує на подібне прохання співрозмовника.		
			Просить про послугу, використовуючи прості вирази (наприклад, дати пити, відчинити вікно).		
			Оперує категоріями чисел, кількості, вартості, часу.		

		Обмін інформацією	Ставить та відповідає на прості запитання, продукує та вербально реагує на прості твердження, що стосуються нагальних потреб чи дуже знайомих тем. Ставить та відповідає на запитання про себе та інших людей (наприклад, місце проживання, знайомі). Визначає час, використовуючи такі фрази, як наступного тижня, минулої п'ятниці, у листопаді, третя година. Повідомляє числа, кількість та вартість у обмежений спосіб. Називає колір одягу або інших знайомих предметів, а також запитує про їхній колір.
Інтеракційні	Письма взаємодія	В цілому	Запитує та надає особисту інформацію у письмовій формі.
		Листування	Пише за допомогою словника повідомлення й онлайн дописи, що складаються з низки дуже коротких речень про хобі, уподобання, вживаючи прості слова та формульні вирази. Пише короткі прості листівки. Пише короткі прості повідомлення друзям (наприклад, СМС), надаючи їм інформацію або запитуючи про щось.
		Записки, повідомлення, бланки	Пише числа та дати, своє ім'я, національність, адресу, вік, дату народження або прибуття до країни тощо (наприклад, у реєстраційному бланку готелю). Залишає прості повідомлення/записки, наприклад, про те, куди пішли та коли повернуться (Пішов у магазин. Повернусь о 5 годині).
			В цілому
	Онлайн	Онлайн спілкування та дискусія	Пише за допомогою онлайн перекладача дуже прості повідомлення та онлайн дописи, які складаються з низки дуже коротких речень про хобі, уподобання тощо.
Цілеспрямована онлайн співпраця			Оформлює під наглядом дорослих прості онлайн-покупки та заявки, надаючи базову інформацію про себе (ім'я, e-mail адреса чи номер телефону).
Продуктивні	Усне продукування	В цілому	Будує прості, здебільшого відокремлені фрази про людей і місця.
		Тривалий монолог: опис власного досвіду	Описує себе, те, що робить, місце, де живе. Описує прості аспекти свого повсякденного життя за допомогою низки простих речень, використовуючи прості слова та фрази, якщо має змогу заздалегідь підготуватися.
			Тривалий монолог: надання інформації
		Тривалий монолог: обґрунтування власної думки	Дескриптори відсутні
		Виступ перед аудиторією	Дескриптори відсутні
	Письмн	В цілому	Надає у письмовому вигляді інформацію про себе (наприклад, уподобання, родина, домашні улюбленці), використовуючи прості слова та вирази. Пише прості фрази та речення.

	Творче письмо	Пише прості фрази та речення про себе та уявних людей, про те, де вони живуть і що роблять.
		Описує кімнату дуже простими словами.
		Використовує прості слова та фрази для опису предметів, з якими стикається у повсякденному житті (наприклад, колір машини, її розмір).

Орієнтовні параметри навчально-пізнавальних досягнень учнів

Уміння	Клас	
	3	4
Сприймання на слух (Аудіювання)	Обсяг прослуханого у запису матеріалу (у межах)	
	1,5-2 хв	2 хв
Зорове сприймання (Читання)	Обсяг одного тексту в словах (у межах)	
	80-100	100-150
Усна взаємодія (Діалог)	Висловлення кожного співрозмовника у репліках, правильно оформлених у мовному відношенні (у межах)	
	4	5
Усне продукування (Монолог)	Обсяг висловлення у реченнях (у межах)	
	4-5	5-6
Писемне продукування (Письмо)	Обсяг письмового повідомлення у словах (у межах)	
	25-40	40-50

Англійська мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад, Я, моя родина і друзі + Свята й традиції, Я, моя родина і друзі + Помешкання.

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому граматичні структури засвоюються імпліцитно шляхом сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях. Більшість граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

3-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини місце проживання щоденні обов'язки	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось; • називати/описувати когось/щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом
Відпочинок і дозвілля	захоплення розваги	
Людина	зовнішність людини професії	
Помешкання	дім квартира моя кімната	

	умеблювання	<ul style="list-style-type: none"> • виражати настрій • висловлювати уподобання • розуміти інформаційні вказівники
Харчування	посуд назви продуктів	
Природа та навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	погода та вибір одягу природні явища	
Свята та традиції України та країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	навчальні предмети розклад улюблений предмет	

Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Clause	there is(n't)/are(n't)
Conjunction	basic connectors 'but/and/or'
Determiner	'a/an' with jobs 'some' and 'any' in questions and negative statements 'how' questions for time, measurement, size and quantity
Noun	irregular nouns – plural 's' for possession
Preposition	basic prepositions of place and direction
Pronoun	object personal pronoun
Verb	present simple for daily routines, facts and states regular/irregular past simple for finished time was/were with complement

4-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	місцепроживання населені пункти	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось; • називати/описувати когось/щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом • виражати настрій • висловлювати уподобання
Помешкання	види помешкань умеблювання	
Відпочинок і дозвілля	спорт улюблені дитячі герої магазини і покупки	
Людина	гігієна стан здоров'я	
Природа і навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	довкілля природні явища	
Подорож по Україні та до країн виучуваної мови	поїздка на канікулах види транспорту назви столиць, населених пунктів	
Свята та традиції	святкування в кафе	
Шкільне життя	шкільні події	

Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Adjective	comparative and superlative forms of adjectives
Adverb	adverbs and adverbials of frequency and movement
Clause	statements with subject + verb + object
Conjunction	basic connectors 'but/and/or'

	'because' for causes and reasons
Determiner	'how' questions for time, measurement, size and quantity 'a/an' with jobs
Modality	'would like to' + infinitive
Verb	Present Continuous, Future Simple for plans and intentions

Німецька мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад, Я, моя родина і друзі + Свята й традиції, Я, моя родина і друзі + Помешкання.

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому частина граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

3-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини місце проживання щоденні обов'язки	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось; • називати/описувати когось/щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом • виражати настрій • висловлювати уподобання • розуміти інформаційні вказівники
Відпочинок і дозвілля	захоплення розваги	
Людина	зовнішність людини професії	
Помешкання	дім квартира моя кімната умеблювання	
Харчування	посуд назви продуктів	
Природа та навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	погода та вибір одягу природні явища	
Свята та традиції України та країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	навчальні предмети розклад улюблений предмет	

Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Adjektiv	Steigerungsstufen
Adverb	Adverbien heute, morgen, bald
Artikel	Nullartikel
Konjunktion	Konjunktion oder
Präposition	Präpositionen in, an, auf
Pronomen	Personalpronomen im Dativ Demonstrativpronomen dieser
Satz	Ergänzungsfrage (wo, wann)
Substantiv	Substantive im Dativ als feste Wendung (im Winter, am Montag, mit dem Bus...) Genitiv der Eigennamen
Verb	Verb mögen (möchte) Reflexivverben
Zahlwort	Numeral Ordinalzahlen

4-ий клас**Загальні характеристики ситуативного спілкування**

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	місцепроживання населені пункти	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось; • називати/описувати когось/щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом • виражати настрій • висловлюювати уподобання
Помешкання	види помешкань умеблювання	
Відпочинок і дозвілля	спорт улюблені дитячі герої магазини і покупки	
Людина	гігієна стан здоров'я	
Природа і навколишнє середовище України та країни виучуваної мови	довкілля природні явища	
Подорож по Україні та до країн виучуваної мови	поїздка на канікулах види транспорту назви столиць, населених пунктів	
Свята та традиції	святкування в кафе	
Шкільне життя	шкільні події	

Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Präposition	Präpositionen zu, aus, ohne, mit
Pronomen	Unpersönliches Pronomen es (es gibt) Unbestimmt-persönliches Pronomen man
Satz	Ergänzungsfrage (woher, wohin) Unbestimmt-persönliche man-Sätze
Substantiv	Substantive im Dativ
Verb	Perfekt der wichtigen Verben (fahren, gehen, essen, trinken...)

Французька мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад, Я, моя родина і друзі + Свята й традиції, Я, моя родина і друзі + Помешкання.

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому частина граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

3-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини місце проживання щоденні обов'язки	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось; • називати/описувати когось/щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом • виражати настрій • висловлювати уподобання • розуміти інформаційні вказівники
Відпочинок і дозвілля	захоплення розваги	
Людина	зовнішність людини професії	
Помешкання	дім квартира моя кімната умеблювання	
Харчування	посуд назви продуктів	
Природа та навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	погода та вибір одягу природні явища	
Свята та традиції України та країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	навчальні предмети розклад улюблений предмет	

Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Adjectif	Les adjectifs possessifs et demonstratifs
Adverbe	Les adverbes de fréquence parfois, toujours, d'habitude, jamais Les adverbes de quantité un peu de, beaucoup de
Article	Les articles définis, indéfinis et partitifs
Conjonction	Les articulateurs ou, et
Nom	L'accord : le masculin et le féminin, le singulier et le pluriel
Préposition	La situation dans l'espace à, en, au Les prépositions de temps (avant, après), de lieu (dans, sur, sous, près de)

Pronom	Les pronoms toniques
Verbe	Le présent La négation ne...pas L'impératif Le conditionnel présent de politesse Je voudrais... L'interrogation : "qui", "où", "quand", "quel(le)", "combien", "comment", "est-ce que", "pourquoi"

4-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	місцепроживання населені пункти	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось; • називати/описувати когось/щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом • виражати настрій • висловлюювати уподобання
Помешкання	види помешкань умеблювання	
Відпочинок і дозвілля	спорт улюблені дитячі герої магазини і покупки	
Людина	гігієна стан здоров'я	
Природа і навколишнє середовище України та країни виучуваної мови	довкілля природні явища	
Подорож по Україні та до країн виучуваної мови	поїздка на канікулах види транспорту назви столиць, населених пунктів	
Свята та традиції	святкування в кафе	
Шкільне життя	шкільні події	

Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Adjectif	L'accord et la place des adjectifs
Adverbe	Les adverbes d'intensité trop, très
Article	L'article zéro: être + profession
Conjonction	et, ou ,alors, mais
Nom	L'accord: le masculin et le féminin, le singulier et le pluriel
Nombre	Les nombres cardinaux
Pronom	Les pronoms personnels (sujets, toniques) Les pronoms interrogatifs simples
Verbe	Le présent (les verbes modaux) Le présent progressif (être en train de) Le futur proche (je vais + infinitif...) Le passé composé avec avoir, avec, être, (quelques verbes) Le passé récent (je viens de + infinitif...)

Іспанська мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад, Я, моя родина і друзі + Свята й традиції, Я, моя родина і друзі + Помешкання.

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання.

Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому частина граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

3-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини місце проживання щоденні обов'язки	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось; • називати/описувати когось/щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом • виражати настрій • висловлювати уподобання • розуміти інформаційні вказівники
Відпочинок і дозвілля	захоплення розваги	
Людина	зовнішність людини професії	
Помешкання	дім квартира моя кімната умеблювання	
Харчування	посуд назви продуктів	
Природа та навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	погода та вибір одягу природні явища	
Свята та традиції України та країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	навчальні предмети розклад улюблений предмет	

Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Adverbio	De lugar, de tiempo
Números	Los ordinales de 20 hasta 100, los cardinales de 1 hasta 10
Preposición	De lugar
Pronombres	Los demostrativos (este, esta, estos, estas)
Verbo	Los verbos regulares, reflexivos y algunos irregulares en Presente de Indicativo Los verbos regulares y algunos irregulares en Pretérito Perfecto Compuesto

4-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	місцепроживання населені пункти	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися
Помешкання	види помешкань умеблювання	

Відпочинок і дозвілля	спорт улюблені дитячі герої магазини і покупки	<ul style="list-style-type: none"> • подякувати • представити себе/когось; • називати/описувати когось/щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом • виражати настрій • висловлюювати уподобання
Людина	гігієна стан здоров'я	
Природа і навколишнє середовище України та країни виучуваної мови	довкілля природні явища	
Подорож по Україні та до країн виучуваної мови	поїздка на канікулах види транспорту назви столиць, населених пунктів	
Свята та традиції	святкування в кафе	
Шкільне життя	шкільні події	

Мовний інвентар – граматика

Категорія	Структура
Números	Los ordinales de 100 hasta 10000
Perífrasis verbales	Hay que+inf., tener que+inf.
Preposición	De lugar, de tiempo
Pronombres	Los demostrativos (aquel, aquella, aquellos, aquellas, ese, esa, esos, esas)
Sustantivo	La concordancia con el adjetivo
Verbo	Los verbos irregulares en Presente de Indicativo Los verbos regulares e irregulares en Pretérito Perfecto Compuesto Los verbos regulares e algunos irregulares en Futuro Simple de Indicativo

Математична освітня галузь

Математика

Пояснювальна записка

Метою навчання математики є різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій засобами математичної діяльності, формування математичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування в учнів розуміння ролі математики в пізнанні явищ і закономірностей навколишнього світу;

- формування у дітей досвіду використання математичних знань та способів дій для розв'язування навчальних і практичних задач;

- розвиток математичного мовлення учнів, необхідного для опису математичних фактів, відношень і закономірностей;

- формування в учнів здатності міркувати логічно, оцінювати коректність і достатність даних для розв'язування навчальних і практичних задач.

Реалізація мети і завдань **початкового курсу математики** здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Числа, дії з числами. Величини», «Геометричні фігури», «Вирази, рівності, нерівності», «Робота з даними», «Математичні задачі і дослідження».

Змістова лінія **«Числа, дії з числами. Величини»** охоплює вивчення у 1 – 4 класах питань нумерації цілих невід'ємних чисел у межах мільйона; формування навичок виконання арифметичних дій додавання і віднімання, множення і

ділення; ознайомлення на практичній основі зі звичайними дробами; вимірювання величин; оперування величинами.

Змістова лінія «**Вирази, рівності, нерівності**» спрямована на формування в учнів уявлень про математичні вирази – числові та зі змінною; рівності і рівняння; числові нерівності та нерівності зі змінною; про залежність результату арифметичної дії від зміни одного з її компонентів. Ця змістова лінія є пропедевтичною до вивчення алгебраїчного матеріалу.

Змістова лінія «**Геометричні фігури**» націлена на розвиток в учнів просторових уявлень; формування здатності розрізняти геометричні фігури за їх істотними ознаками; формування практичних умінь будувати, креслити, моделювати й конструювати геометричні фігури від руки та за допомогою простих креслярських інструментів. Ця змістова лінія має пропедевтичний характер.

Змістова лінія «**Робота з даними**» передбачає ознайомлення учнів на практичному рівні з найпростішими способами виділення і впорядкування даних за певною ознакою.

Змістова лінія «**Математичні задачі і дослідження**» спрямована на формування в учнів здатності розпізнавати практичні проблеми, що розв'язуються із застосуванням математичних методів, на матеріалі сюжетних, геометричних і практичних задач, а також у процесі виконання найпростіших навчальних досліджень.

До програми кожного класу подано **орієнтовний перелік** додаткових тем для розширеного вивчення курсу. Додаткові теми не є обов'язковими для вивчення. Учитель може обрати окремі теми із пропонуваних або дібрати теми самостійно з огляду на методичну доцільність та пізнавальні потреби учнів. Результати вивчення додаткових тем не підлягають оцінюванню.

Досвід математичної діяльності застосовується у вивченні інших предметів (освітніх галузей) шляхом використання учнями математичних методів чи інших засобів для пізнання дійсності. Рекомендовано раз на два тижні проводити уроки для організації та виконання міжпредметних навчальних проєктів, міні-досліджень тощо.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Числа, дії з числами. Величини	
<p><i>відтворює</i> послідовність чисел у межах тисячі; [3 МАО 4.2] <i>читає і записує</i> числа, утворює числа різними способами; [3 МАО 4.2] <i>визначає</i> розрядний склад трицифрового числа; [3 МАО 4.2] <i>визначає</i> загальну кількість сотень, десятків, одиниць у числі; [3 МАО 4.2] <i>подає</i> числа у вигляді суми розрядних доданків; [3 МАО 4.2] <i>порівнює</i> числа різними способами; [3 МАО 4.2] <i>виконує</i> додавання та віднімання, множення і ділення на основі нумерації чисел; [3 МАО 4.3] <i>володіє навичкою</i> усного додавання і віднімання круглих чисел; [3 МАО 4.3] <i>обчислює усно</i> зручним для себе способом; [3 МАО 4.3] <i>володіє навичкою</i> письмового додавання і віднімання чисел у межах 1000; [3 МАО 4.3] <i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання; [3 МАО 1.3]</p>	<p>Нумерація чисел у межах тисячі.</p> <p>Додавання і віднімання чисел у межах 1000.</p>

перевіряє правильність обчислень; [3 MAO 3.3], [3 MAO 3.4]
розуміє сутність арифметичних дій множення і ділення; [3 MAO 4.1]
застосовує в обчисленнях переставний закон множення, взаємозв'язок між діями множення і ділення; правила множення і ділення з числами 1 і 0, ділення рівних чисел, множення на 10; [3 MAO 3.2], [3 MAO 4.3]
володіє навичкою табличного множення і ділення; [3 MAO 4.3]
володіє навичкою позатабличного множення і ділення чисел у межах тисячі; [3 MAO 4.3]
виконує ділення з остачею; [3 MAO 4.3] *розуміє*, що остача має бути меншою за дільник; [3 MAO 4.3]
перевіряє правильність ділення з остачею; [3 MAO 3.3], [3 MAO 3.4]
застосовує прийоми раціональних обчислень; [3 MAO 3.2]
прогнозує результат множення і ділення; [3 MAO 1.3]
перевіряє правильність обчислень; [3 MAO 3.3], [3 MAO 3.4]
розуміє сутність кратного порівняння чисел; [3 MAO 4.3]
обчислює результат кратного порівняння чисел; [3 MAO 4.3]
знаходить число, яке у кілька разів більше/менше за дане; [3 MAO 4.3]
застосовує в обчисленнях правила знаходження невідомих компонентів арифметичних дій; [3 MAO 4.8]
розуміє спосіб утворення частини як однієї з кількох рівних частин цілого; [3 MAO 4.2]
розуміє поняття чисельник і знаменник дроби; [3 MAO 4.1]
читає і записує частини у вигляді дроби з чисельником 1; [3 MAO 4.2]
порівнює дроби з чисельником 1 за допомогою засобів наочності; [3 MAO 4.2]
застосовує в обчисленнях правило знаходження частини від числа та числа за величиною його частини [3 MAO 3.2], [3 MAO 4.3]
знає одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр); маси (кілограм, центнер), місткості (літр); часу (доба, тиждень, година, хвилина, секунда), проміжки часу (місяць, рік) та співвідношення між ними; [3 MAO 1.1], [3 MAO 4.7]
користується знанням співвідношень між величинами у навчально-пізнавальних і практичних ситуаціях; [3 MAO 4.3]
вимірює і порівнює величини: довжину, масу, місткість, час; [3 MAO 4.2], [3 MAO 4.7]
обирає доцільну мірку для вимірювання величини; [3 MAO 4.7]
користується для вимірювання величин інструментами, приладами та іншими засобами; [3 MAO 4.7]
перетворює величини, виражені в двох одиницях найменувань; [3 MAO 4.3], [3 MAO 4.7]
виконує арифметичні дії з іменованими числами; [3 MAO 4.3]
визначає в навчальних і практичних ситуаціях групи взаємопов'язаних величин; [3 MAO 1.2]
розуміє, що ситуація купівлі – продажу описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: ціна, кількість, вартість; [3 MAO 1.2]
розуміє, що робота описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: продуктивність праці, час роботи, загальний виробіток; [3 MAO 1.2]
застосовує для розв'язування практичних задач правила знаходження однієї з величин за двома відомими іншими; [3 MAO 1.2]
користується знанням залежності між величинами у навчальних і практичних ситуаціях, [3 MAO 1.2]

Множення і ділення чисел.
 Табличне множення і ділення.
 Особливі випадки множення і ділення.

Позатабличне множення і ділення.

Відношення кратного порівняння.
 Збільшення або зменшення числа у кілька разів.

Знаходження невідомого компоненту множення і ділення.

Частини величини. Дріб з чисельником 1.
 Порівняння дробів з чисельником 1.

Знаходження частини від числа.
 Знаходження числа за величиною його частини.
 Величини: довжина, маса, місткість, час.
 Дії з величинами.

Групи взаємопов'язаних величин.
 Взаємопов'язані величини, які характеризують ситуацію купівлі – продажу; роботу.

<p><i>прогнозує</i> очікуваний результат; [3 MAO 1.3] <i>зіставляє</i> одержаний результат із прогнозованим; [3 MAO 3.3] <i>розуміє</i> сутність периметра многокутника; [3 MAO 4.7], <i>користується</i> формулою обчислення периметра прямокутника (квадрата) в навчальних і практичних ситуаціях [3 MAO 4.3]</p>	<p>Залежність величин. Периметр многокутника. Периметр прямокутника (квадрата).</p>
Вирази, рівності, нерівності, рівняння	
<p><i>читає і записує</i> математичні вирази, подані в текстовій формі, з використанням математичних символів; [3 MAO 2.1], [3 MAO 4.8] <i>встановлює</i> відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами; [3 MAO 4.8] <i>розрізняє</i> істинні та хибні числові рівності й нерівності; [3 MAO 4.8] <i>знаходить</i> значення числового виразу та буквеного виразу із заданим значенням букви; [3 MAO 4.3], [3 MAO 4.8] <i>застосовує</i> правила порядку виконання дій під час обчислень значень виразів без дужок та з дужками; [3 MAO 4.3] <i>розуміє</i> сутність понять «рівняння», «розв'язок рівняння»; [3 MAO 4.8] <i>розв'язує</i> рівняння на основі правил знаходження невідомого компоненту арифметичної дії та іншими способами; [3 MAO 4.8] <i>розрізняє</i> числові нерівності та нерівності зі змінною; [3 MAO 4.1], [3 MAO 4.8] <i>знаходить</i> окремі розв'язки нерівності зі змінною зручним для себе способом [3 MAO 4.3], [3 MAO 4.8]</p>	<p>Математичні вирази: числові і буквені. Числові рівності і нерівності. Правила порядку дій у числових виразах. Рівняння. Розв'язок рівняння. Нерівності зі змінною. Розв'язки нерівності зі змінною.</p>
Геометричні фігури	
<p><i>орієнтується</i> на площині і в просторі, <i>рухається</i> за визначеним маршрутом; <i>планує</i> маршрут пересування; [3 ГЮ 2.1] <i>ствіює</i> реальні об'єкти з моделями геометричних фігур; [3 MAO 4.5] <i>називає</i> елементи геометричних фігур; [3 MAO 4.5] <i>моделює</i> геометричні фігури; [3 MAO 4.6] <i>будує</i> прямокутник/квадрат; [3 MAO 4.6] <i>розрізняє</i> коло і круг, <i>позначає</i> на рисунку елементи кола і круга (центр, радіус, діаметр); [3 MAO 4.5] <i>будує</i> за допомогою циркуля коло [3 MAO 4.6]</p>	<p>Геометричні фігури на площині і у просторі.</p>
Математичні задачі і дослідження	
<p><i>розв'язує</i> прості і складені сюжетні задачі, задачі з геометричним змістом, компетентісно зорієнтовані задачі; [3 MAO 3.1], [3 MAO 2.3] <i>розв'язує</i> задачі на знаходження четвертого пропорційного, на подвійне зведення до одиниці, на спільну роботу; [3 MAO 1.2], [3 MAO 2.3] <i>складає</i> вираз до задачі з буквеними даними; [3 MAO 2.2], [3 MAO 4.8] <i>розв'язує</i> прості задачі на визначення тривалості події; [3 MAO 3.1], [3 MAO 2.3] <i>розуміє</i> сутність процесу і <i>складає</i> обернені задачі до даної задачі; [3 MAO 2.3] <i>створює</i> допоміжну модель задачі різними способами; [3 MAO 2.1] <i>обирає</i> числові дані, необхідні і достатні для відповіді на запитання задачі; [3 MAO 3.1] <i>планує</i> розв'язування /розв'язання задачі; [3 MAO 2.2] <i>створює</i> математичну модель задачі; [3 MAO 2.3]</p>	<p>Прості та складені сюжетні задачі. Типові задачі. Задачі геометричного змісту. Компетентісно зорієнтовані задачі. Задачі з буквеними даними. Задачі і дослідження на визначення тривалості події, часу початку та закінчення. Обернені задачі. Процес розв'язування задачі.</p>

<p><i>перевіряє</i> правильність розв'язку задачі: складає і розв'язує обернену задачу, <i>розв'язує</i> задачу іншим способом тощо; [3 MAO 3.2], [3 MAO 3.4]</p> <p><i>складає</i> сюжетні задачі; [3 MAO 1.2]</p> <p><i>виконує</i> елементарні дослідження математичних залежностей з допомогою вчителя; [3 ПРО 1.1 – 1.6]</p> <p><i>використовує</i> досвід математичної діяльності під час виконання дослідницьких завдань міжпредметного характеру, роботи над навчальними проектами, у проблемних ситуаціях повсякденного життя [3 ПРО 1.1 – 1.6]</p>	Навчальні дослідження.
Робота з даними	
<p><i>читає</i> нескладні таблиці, <i>зчитує</i> дані з графів, схем, діаграм; [3 MAO 2.1], [3 ІФО 1.2]</p> <p><i>обирає</i> дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; [3 MAO 2.3]</p> <p><i>вносить</i> дані до таблиць; [3 MAO 2.1]</p> <p><i>користується</i> даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач [3 MAO 2.1], [3 MAO 2.3], [3 ІФО 1.2]</p>	Виділення і впорядкування даних за певною ознакою.
<p>Додаткові теми:</p> <p>Раціональні способи позатабличного множення і ділення.</p> <p>Ознаки подільності на 2 та 5. Ознака подільності на 10.</p> <p>Розв'язування рівнянь, в яких права частина або один з компонентів поданий числовим виразом.</p> <p>Розв'язування рівнянь, в яких один з компонентів поданий виразом зі змінною.</p> <p>Розв'язування нерівностей зі змінною.</p> <p>Складені задачі, що містять збільшення або зменшення числа на/у кілька одиниць, сформульовані у непрямої формі.</p> <p>Складені задачі з буквеними даними.</p> <p>Розв'язування складених сюжетних задач алгебраїчним методом.</p> <p>Нестандартні задачі. «Магічні фігури».</p> <p>Добудовує лінійні діаграми.</p>	

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Числа, дії з числами. Величини	
<p><i>відтворює</i> послідовність чисел у межах мільйона; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>читає</i> і <i>записує</i> числа, утворює числа різними способами; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>порівнює</i> числа різними способами; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>визначає</i> розрядний склад багатоцифрового числа; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>визначає</i> загальну кількість одиниць певного розряду; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>подає</i> числа у вигляді суми розрядних доданків; [4 MAO 4.2]</p> <p><i>виконує</i> додавання та віднімання, множення і ділення на основі нумерації чисел; [4 MAO 4.3]</p> <p><i>володіє</i> навичками письмового додавання і віднімання чисел у межах мільйона; [4 MAO 4.3]</p> <p><i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання, [4 MAO 1.3]</p> <p><i>перевіряє</i> правильність обчислень; [4 MAO 3.3], [4 MAO 3.4]</p> <p><i>володіє</i> навичками письмового множення і ділення багатоцифрового числа на одноцифрове; [4 MAO 4.3]</p> <p><i>володіє</i> обчислювальними навичками письмового множення і ділення на двоцифрове число; [4 MAO 4.3]</p> <p><i>розуміє</i> спосіб множення і ділення на трицифрове число; [4 MAO 4.3]</p> <p><i>виконує</i> письмове ділення з остачею; [4 MAO 4.3]</p> <p><i>планує</i> послідовність виконання дій у письмових обчисленнях; [4 MAO 2.2]</p>	<p>Нумерація чисел першого мільйона</p> <p>Додавання і віднімання чисел у межах мільйона.</p> <p>Множення і ділення чисел у межах мільйона.</p>

прогнозує кількість цифр у добутку, частці до знаходження результату; [4 MAO 1.3]

перевіряє правильність обчислень; [4 MAO 3.4]

розуміє спосіб одержання дробу; [4 MAO 4.2]

розуміє суть чисельника і знаменника дробу; [4 MAO 4.2]

читає і записує дроби; [4 MAO 4.2]

розрізняє дроби, які дорівнюють 1; [4 MAO 4.1]

порівнює дроби з однаковими знаменниками; [4 MAO 4.2]

застосовує правила знаходження дробу від числа та числа за величиною його дробу під час розв'язування практично зорієнтованих завдань [4 MAO 4.3],

знає одиниці вимірювання довжини (міліметр, сантиметр, дециметр, метр, кілометр); маси (грам, кілограм, центнер, тонна), місткості (літр); часу (доба, тиждень, година, хвилина, секунда), проміжки часу (місяць, рік, століття) та співвідношення між ними; [4 MAO 1.1], [4 MAO 4.7]

користується знанням співвідношень між величинами у навчально-пізнавальних і практичних ситуаціях; [4 MAO 1.1], [4 MAO 4.3]

вимірює і порівнює величини: довжину, масу, місткість, час; [4 MAO 4.3], [4 MAO 4.7]

обирає доцільну мірку для вимірювання величини; [4 MAO 2.2]

користується для вимірювання величин інструментами, приладами та іншими засобами; [4 MAO 4.7]

перетворює величини, виражені в двох одиницях найменувань; [4 MAO 4.3]

виконує арифметичні дії з іменованими числами; [4 MAO 4.3]

визначає в навчальних і практичних ситуаціях групи взаємопов'язаних величин; [4 MAO 1.2]

користується у навчальних і практичних ситуаціях знанням залежності між величинами; [4 MAO 1.2]

розуміє, що рух тіл описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: шлях, швидкість і час; [4 MAO 1.2]

розуміє швидкість рухомого тіла як шлях, пройдений ним за одиницю часу; [4 MAO 1.2]

знає назви і позначення одиниць швидкості;

користується формулами для знаходження швидкості, подоланого шляху, часу під час розв'язування практично зорієнтованих задач [4 MAO 1.2]

прогнозує очікуваний результат; [4 MAO 1.3]

зіставляє одержаний результат із прогнозованим; [4 MAO 3.3]

знаходить периметр многокутника в навчальних і практичних ситуаціях; [4 MAO 4.3], [4 MAO 4.7]

знаходить довжину сторони квадрата за відомим периметром; [4 MAO 1.2], [4 MAO 4.3]

розуміє площу як властивість плоских фігур; [4 MAO 4.7]

знає одиниці площі; [4 MAO 4.7]

визначає площу фігури за допомогою палетки; [4 MAO 4.7]

користується в навчальних і практичних ситуаціях формулою обчислення площі прямокутника (квадрата); [4 MAO 1.2], [4 MAO 4.3]

знаходить довжину однієї сторони прямокутника за відомими площею та іншою стороною [4 MAO 1.2], [4 MAO 4.3]

Поняття «дріб».
Порівняння дробів.
Знаходження дробу від числа.
Знаходження числа за величиною його дробу.

Величини: довжина, маса, місткість, час.

Дії з величинами.

Групи взаємопов'язаних величин.

Взаємопов'язані величини, які характеризують рух тіла.
Залежність між величинами.

Геометричні величини
периметр многокутника,
площа фігури.

Вирази, рівності, нерівності	
<p><i>записує</i> математичні вирази і твердження, подані в текстовій формі, з використанням математичних символів; [4 MAO 2.1], [4 MAO 4.8]</p> <p><i>встановлює</i> відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами; [4 MAO 4.8]</p> <p><i>знаходить</i> значення числового виразу та буквеного виразу із заданим значенням букви; [4 MAO 4.3], [4 MAO 4.8]</p> <p><i>застосовує</i> правила порядку виконання дій під час обчислень значень виразів без дужок та з дужками; [4 MAO 4.3]</p> <p><i>розв'язує</i> рівняння з однією змінною на основі правил знаходження невідомого компонента арифметичної дії; [4 MAO 4.8], [4 MAO 4.3]</p> <p><i>перевіряє</i>, що одержане числове значення змінної є розв'язком рівняння; [4 MAO 3.4]</p> <p><i>розуміє</i>, що нерівність зі змінною має один, кілька або безліч розв'язків, може не мати розв'язків; [4 MAO 4.8]</p> <p><i>знаходить</i> окремі розв'язки нерівності зі змінною зручним для себе способом [4 MAO 3.2], [4 MAO 4.8]</p>	<p>Числові вирази. Буквені вирази. Числові рівності. Числові нерівності.</p> <p>Рівняння.</p> <p>Нерівності зі змінною.</p>
Геометричні фігури	
<p><i>орієнтується</i> на площині і в просторі, <i>рухається</i> за визначеним маршрутом; планує маршрут пересування; [4 ГЮ 2.1]</p> <p><i>отискує</i> або <i>зображує</i> схематично розміщення, напрямок і рух об'єктів; [4 MAO 4.4]</p> <p><i>розпізнає</i> і <i>класифікує</i> геометричні фігури за істотними ознаками; [4 MAO 4.5], [4 MAO 4.1]</p> <p><i>класифікує</i> кути (прямі, гострі, тупі); [4 MAO 4.1]</p> <p><i>креслить</i> прямі кути за допомогою косинця; [4 MAO 4.6]</p> <p><i>називає</i> істотні ознаки прямокутника (квадрата); [4 MAO 4.1]</p> <p><i>використовує</i> властивість протилежних сторін прямокутника під час розв'язування практичних задач; [4 MAO 2.3]</p> <p><i>будує</i> прямокутник (квадрат); [4 MAO 4.6]</p> <p><i>будує</i> коло, круг за заданим значенням радіуса, діаметра; [4 MAO 4.6]</p> <p><i>називає</i> елементи геометричних фігур у просторі; [4 MAO 4.1]</p> <p><i>моделює</i> геометричні фігури; [4 MAO 4.6]</p>	<p>Геометричні фігури на площині. Кут. Види кутів: прямі, гострі, тупі. Прямокутник. Квадрат, трикутник. Круг. Коло.</p> <p>Геометричні фігури у просторі: конус, циліндр, піраміда, куля, прямокутний паралелепіпед (куб).</p>
Математичні задачі і дослідження	
<p><i>розв'язує</i> прості і складені сюжетні задачі (в тому числі з дробами), задачі з геометричним змістом, компетентнісно зорієнтовані задачі; [4 MAO 3.1], [4 MAO 2.3]</p> <p><i>розв'язує</i> задачі на знаходження четвертого пропорційного різними способами, на подвійне зведення до одиниці, на пропорційне ділення, на знаходження невідомого за двома різницями, на спільну роботу, на прямолінійний рівномірний двох тіл; [4 MAO 1.2], [4 MAO 2.3]</p> <p><i>розв'язує</i> задачі з буквеними даними; [4 MAO 2.2], [4 MAO 4.8]</p> <p><i>розв'язує</i> прості задачі на обчислення тривалості події, дати початку події, дати закінчення події; [4 MAO 2.3]</p> <p><i>складає</i> і <i>розв'язує</i> обернені задачі; [4 MAO 1.2], [4 MAO 2.3]</p> <p><i>створює</i> допоміжну модель задачі різними способами; [4 MAO 2.1]</p> <p><i>обирає</i> числові дані, необхідні і достатні для відповіді на запитання задачі; [4 MAO 3.1]</p> <p><i>планує</i> розв'язування/розв'язання задачі; [4 MAO 3.2]</p> <p><i>створює</i> математичну модель задачі; [4 MAO 2.3]</p> <p><i>перевіряє</i> правильність розв'язку задачі; [4 MAO 3.2]</p> <p><i>складає</i> сюжетні задачі; [4 MAO 1.2]</p> <p><i>виконує</i> елементарні дослідження математичних залежностей з допомогою вчителя; [4 ПРО 1.1 – 1.6]</p>	<p>Прості та складені сюжетні задачі. Типові задачі. Задачі геометричного змісту. Компетентнісно зорієнтовані задачі. Задачі з буквеними даними. Задачі і дослідження на визначення тривалості події, часу початку та закінчення.</p> <p>Обернені задачі.</p> <p>Процес розв'язування задачі.</p>

<p><i>планує</i> нескладні навчальні дослідження; [4 MAO 3.2] <i>використовує</i> досвід математичної діяльності під час виконання дослідницьких завдань міжпредметного характеру, роботи над навчальними проектами, у проблемних ситуаціях повсякденного життя [4 ПРО 1.1 – 1.6]</p>	<p>Навчальні дослідження.</p>
Робота з даними	
<p><i>читає</i> нескладні таблиці, лінійні діаграми; [4 MAO 2.1], [4 ІФО 1.2] <i>добудовує</i> лінійні діаграми; [4 MAO 2.1] <i>порівнює й узагальнює</i> дані, вміщені у таблицях, на діаграмах; [4 MAO 2.3] <i>обирає</i> дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; [4 MAO 2.3] <i>користується</i> даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач [4 MAO 2.1], [4 MAO 2.3], [4 ІФО 1.2]</p>	<p>Виділення і впорядкування даних за певною ознакою</p>
<p>Додаткові теми: Раціональні прийоми обчислень. Усне множення і ділення на 5, 50, 500. Усне множення і ділення на 25, 250, 2500. Множення на 11, 101, 1001. Множення на 9, 99, 999. Письмове множення на трицифрове число. Письмове ділення на трицифрове число. Рівняння, в яких один із компонентів дії є виразом зі змінною. Алгебраїчний метод розв'язування сюжетних складених задач. Розв'язування нерівностей зі змінною. Додавання та віднімання складених іменованих чисел, поданих в одиницях часу. Множення і ділення іменованих чисел, поданих в одиницях вимірювання довжини й маси, на двоцифрове число. Залежність швидкості від зміни відстані при сталому часі; від зміни часу при сталій відстані. Задачі на рух в одному напрямку. Задачі на рух тіл за течією та проти течії річки. Види трикутників за кутами. Види трикутників за сторонами. Нестандартні задачі, задачі логічного характеру. Кругові діаграми</p>	

**Природнича, громадянська та історична, соціальна та
здоров'язбережувальна освітні галузі
«Я досліджую світ»
Пояснювальна записка**

Зазначені освітні галузі можуть реалізовуватись окремими предметами або в інтегрованому курсі за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузєва; в межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, в процесі проектної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Для розв'язання учнями практичних завдань у життєвих ситуаціях залучаються навчальні результати з інших освітніх галузей.

Метою навчальної програми «Я досліджую світ» є особистісний розвиток молодших школярів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- формування дослідницьких умінь, опанування доступних способів пізнання себе та свого організму, предметів і явищ природи і суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання,

систематизація, класифікація, встановлення логічної та часової послідовності подій, критична оцінка побаченого (почутого), встановлення зв'язків і залежностей в природі і суспільстві; між станом довкілля і діяльністю людини, вплив поведінки на здоров'я та безпеку, залежність результату роботи від докладених зусиль; аналіз наслідків ризикованої поведінки);

- виховання активної позиції щодо громадянської і соціально-культурної належності себе і своєї родини до України; інтересу до пізнання історії та природи свого краю і країни; пошани до символів держави, ініціативної патріотичної поведінки у громадських акціях, у відзначенні пам'ятних дат і подій;

- розвиток толерантності у соціальній комунікації, ціннісного ставлення до природи та її пізнання, до приватного життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності у ситуаціях застосування норм і правил життя в суспільстві, інші соціальні навички у взаємодії і співпраці в різних видах діяльності;

- створення умов для самовираження учнів у різних видах діяльності, становлення екологічно грамотної та соціально адаптованої особистості.

Тематичну основу курсу складають **змістові лінії**, які визначені Державним стандартом початкової освіти і охоплюють складники названих вище галузей в їх інтегрованій суті, а саме:

«**Людина**» (людина – частина природи і суспільства, пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка);

«**Людина серед людей**» (соціальні ролі (школяр, член сім'ї і громади), стандарти поведінки в сім'ї, в школі, в громадських місцях; моральні норми; навички співжиття і співпраці, соціальні зв'язки між людьми у процесі виконання соціальних ролей);

«**Людина в суспільстві**» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства і громадянина України. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення);

«**Людина і світ**» (Земля – спільний дім для всіх людей; толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв; залежність стану довкілля від поведінки всіх людей);

«**Природа**» (різноманітність природи; методи дослідження природи; нежива і жива природа; зв'язки у природі; природа Землі; природа України).

«**Людина і природа**» (взаємозв'язки людини і природи; використання людиною природничих знань, матеріалів, виробів і технологій; відповідальна діяльність людини у природі; правила поведінки в природі; участь дітей в природоохоронній діяльності).

Типова навчальна програма дає змогу вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту із освітніх галузей Стандарту, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні стани потреб, мотивів, цілей, сенсорного та емоційно-вольового розвитку). Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного

досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу.

Педагогічна стратегія, яка опиралась на наслідувальні механізми у розвитку пізнавальних процесів молодших школярів, і передбачала пріоритетне використання зразків, алгоритмів, поетапного контролю й корекції, збагачується полісенсорним підходом, що зумовлює дослідницьку поведінку учнів, сприйняття ними властивостей і якостей предметів і явищ природного і соціального оточення, спрямовуються у сферу пошукової діяльності.

На основі Типової програми вчитель може створювати різні варіанти інтегрованої програми за таким алгоритмом:

- визначення цілей навчання;
- створення картки понять з інших предметів (асоціативної павутинки, курсів, галузей, які допоможуть досягти цілей);
- структурування програми за темами;
- вибір діяльності учнів, яка забезпечить інтегроване навчання;
- розроблення показників досягнення очікуваних результатів.

Можливі засоби інтеграції в процесі реалізації програми «Я досліджую світ» передбачають включення учнів в практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як от:

- дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне – відмінне, до якого цілого воно належить);
- дослідження-спостереження (Як воно діє? Що з ним відбувається? Для чого призначене?);
- дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно – наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?), догадка, висновок-узагальнення).

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>знає</i>, що спільного та чим відрізняється людина від інших живих істот (мислення, мова, праця, спілкування і взаємодія з іншими людьми) [3 ПО 2.2]</p> <p><i>розповідає</i> про частини тіла людини, їх значення; правила догляду за ними; [3 ПРО 1.1], [3 ПРО 4.3],</p> <p><i>володіє</i> найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 4.5]</p>	<p>Людина – частина природи і суспільства.</p> <p>Організм людини.</p> <p>Частини тіла людини та їх функції.</p> <p>Турбота про здоров'я. Гігієнічні навички.</p> <p>Навички самообслуговування.</p>
<p><i>називає</i> умови здорового способу життя (харчування, турбота про здоров'я, уникнення шкідливих звичок); [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 3.1], [3 СЗО 3.3]</p> <p><i>пояснює</i>, як змінюється людина упродовж життя, наводить приклади з власного досвіду; [3 СЗО 3.2]</p> <p><i>пояснює</i>, як суспільні групи (сім'я, дитячий колектив, друзі) впливають на розвиток людини [3 СЗО 4.3], [3 СЗО 4.7]</p>	<p>Розвиток людини протягом життя: від малюка до дорослої людини.</p> <p>Здоровий спосіб життя, турбота про здоров'я.</p>

<p><i>виявляє інтерес до своєї зовнішності, розповідає про себе, свої захоплення; прагне до акуратності розпізнає риси характеру і дає їм оцінку; [3 ГЮ 6.1]</i></p> <p><i>називає риси характеру, які сприяють і ті, що заважають досягненню успіху в житті, спілкуванню з іншими; [3 ГЮ 8.2]</i></p> <p><i>пояснює, як досягнення мети залежить від наполегливості й старанності [3 ГЮ 7.2]</i></p>	<p>Зовнішність людини.</p> <p>Риси характеру, які сприяють досягненню успіху в житті, забезпечують дружні взаємини з іншими, повагу (чесність, працьовитість, щедрість, чемність, чуйність).</p> <p>Риси характеру, що заважають досягненню успіху, спілкуванню (лінощі, неухважність, байдужість, нетовариськість).</p> <p>Пізнання себе, своїх можливостей, здорова і безпечна поведінка.</p>
<p><i>володіє прийомами планування робочого часу, тренування уваги, пам'яті; [3 СЗО 4.1]</i></p> <p><i>підтримує порядок на робочому місці; [3 СЗО 1.1]</i></p> <p><i>виявляє пізнавальну активність на уроках; [3 СЗО 4.1]</i></p> <p><i>співпрацює і взаємодіє з іншими у різних ситуаціях (навчання, гра) [3 СЗО 2.3], [3 ГЮ 8.1]</i></p>	<p>Навчання як складова життєвого успіху.</p> <p>Уміння вчитися.</p> <p>Планування робочого часу. Взаємодія та співпраця з іншими.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, управління).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тренування уваги, пам'яті (прийоми, алгоритми, вправи). 	
<p>Людина серед людей</p>	
<p><i>називає правила поведінки у сім'ї, школі, громаді; [3 СЗО 2.3], [3 ГЮ 8.1], [3 ГЮ 8.2]</i></p> <p><i>розуміє почуття відповідальності перед родиною [3 ГЮ 6.2]</i></p>	<p>Сім'я. Склад сім'ї. Історія роду.</p> <p>Розподіл прав і обов'язків у сім'ї.</p> <p>Дозвілля у сім'ї.</p> <p>Родинні стосунки між поколіннями.</p> <p>Небезпечні ситуації в школі, вдома, на вулиці.</p> <p>Турбота про тих, хто її потребує.</p>
<p><i>пропонує вирішення посильних проблем школи, громади; [3 СЗО 2.1], [3 ГЮ 8.1]</i></p> <p><i>співпрацює і взаємодіє з іншими у збереженні традицій школи; [3 ГЮ 7.1]</i></p> <p><i>виявляє інтерес до пізнання і збереження традицій школи; [3 ГЮ 7.1]</i></p> <p><i>розуміє переваги доброго ставлення до інших на прикладах вияву таких якостей: чесність, доброзичливість, подільчивість, працьовитість, ввічливість на протипагу хитрощам, байдужості, жадібності, лінощам, безкультурності; [3 СЗО 1.4]</i></p> <p><i>вирішує конфлікти мирним шляхом; [3 СЗО 4.4]</i></p> <p><i>дотримується правил шкільного розпорядку; правил поведінки під час шкільних і громадських заходів [3 ГЮ 2.3]</i></p>	<p>Школа. Правила шкільного розпорядку.</p> <p>Історія рідної школи.</p> <p>Збереження традицій.</p> <p>Ставлення до інших (товаришування, спільна гра, праця, навчання у групах, у класі.</p> <p>Моральні норми.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, управління).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Моделювання способів поведінки чуйного ставлення до старших та інших членів сім'ї. • Моделювання способів вирішення конфліктних ситуацій (з опорою на літературні твори, ситуації реального життя) 	
<p><i>називає об'єкти громадського простору своєї місцевості; [3 ГЮ 2.1]</i></p> <p><i>демонструє ставлення до приватної власності своєї та інших як до цінності; [3 ГЮ 2.2]</i></p> <p><i>аргументує неприпустимість порушення приватного простору; [3 ГЮ 2.3]</i></p>	<p>Приватний і громадський простір.</p> <p>Правила поведінки у громадських місцях.</p>

<p><i>бере участь в обговоренні правил поведінки у громадському транспорті, кінотеатрі, бібліотеці та ін., аргументує їх доцільність на прикладах [3 ПО 2.3]</i></p>	
<p>Практичні роботи</p> <ul style="list-style-type: none"> • Обговорення правил поведінки, прийнятих у класі, школі, місцевій громаді. • Моделювання (інсценізація) поведінки у громадських місцях (з опорою на літературні твори, ситуації реального життя). 	
<p style="text-align: center;">Людина у суспільстві</p>	
<p><i>усвідомлює</i> свою належність до українського суспільства; необхідність толерантних взаємин між людьми; [3 ПО 7.1]</p> <p><i>має уявлення</i> про державну символіку України; свою приналежність до України; [3 ПО 8.3]</p> <p><i>ділиться з іншими інформацією</i> про права кожної дитини (право на навчання, медичну допомогу, відпочинок, захист від жорстокого поводження); [3 ПО 6.2]</p> <p><i>виявляє інтерес</i> до пізнання минулого і сучасного України; участі у відзначенні пам'ятних подій, державних і народних свят; [3 ПО 3.1], [3 ПО 3.2]</p> <p><i>розпитує</i> старших і <i>збирає інформацію</i> про свій край, про минуле, історії назв; [3 ПО 2.1]</p> <p><i>володіє</i> навичками поводження в урочистих ситуаціях, у пам'ятних місцях; [3 СЗО 3.3]</p> <p><i>розуміє</i> сутність правопорушень як порушень прав інших людей; [3 ПО 6.2]</p> <p><i>міркує</i> на цю тему, <i>наводить приклади</i>; [3 ПО 4.1]</p> <p><i>обґрунтовує</i> необхідність відповідати за свої вчинки; <i>встановлює взаємозв'язки</i> у соціальному житті (між вчинком і наслідком, порушенням правил і відповідальністю); <i>передбачає</i> наслідки своїх вчинків; [3 СЗО 1.4]</p> <p><i>розповідає</i> про значення праці людей різних професій для країни; [3 ПО 4.2], [3 ПО 3.3]</p> <p><i>усвідомлює</i>: себе громадянином України; <i>виявляє</i> патріотичні почуття, шанобливе ставлення до символів держави традицій і звичаїв твого краю [3 ПО 8.3]</p>	<p>Людина – частина суспільства. Сім'я, дитячий колектив, друзі.</p> <p>Залежність людей один від одного.</p> <p>Взаємодопомога.</p> <p>Суспільство як єдність людських спільнот, їх різноманітність.</p> <p>Стосунки людей у суспільстві.</p> <p>Україна – незалежна держава.</p> <p>Символи держави: Герб, Прапор, Гімн, державна мова їх значення.</p> <p>Права та обов'язки громадян.</p> <p>Пам'ятні події, державні й народні свята, їх історія.</p> <p>Праця людей різних професій. Знання й уміння необхідні для опанування цих професій.</p> <p>Господарська діяльність людей твого краю.</p> <p>Славетні українці.</p> <p>Правила поведінки у пам'ятних місцях, під час урочистих заходів.</p> <p>Права людини.</p> <p>Взаємозв'язки між вчинком і наслідком.</p> <p>Правопорушення як порушення прав інших.</p> <p>Сучасні народні ремесла твого краю.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправління).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Створення альбому, портфоліо або облаштування тематичної виставки «Ми – громадяни України» (зображення символів, листівки, світлини). • Розв'язання прогностичних задач «Що буде, якщо ... » (ситуації правопорушень) 	
<p style="text-align: center;">Людина і світ</p>	
<p><i>має уявлення</i> про різноманітність народів у світі; <i>наводить приклади</i> звичаїв інших народів, світових досягнень; співробітництва країн; <i>виявляє</i> інтерес і повагу до різних культур [3 ПО 7.1]</p>	<p>Земля – спільний дім для всіх людей.</p> <p>Україна на карті світу.</p> <p>Україна – європейська держава.</p> <p>Різноманітність народів у світі.</p> <p>Співробітництво країн у питанні збереження природи, обміну культурою, товарами, безпечного життя, запобігання стихіям.</p> <p>Винаходи людства.</p> <p>Славетні українці, їхній внесок у світову науку, культуру, спорт</p>

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).

Дослідження «Що в моєму домі вироблено в інших країнах», складання мапи маршруту цих товарів (на плакаті тощо).

Проект «Славетні українці». Накопичення даних про відомих українців із різних сфер життя (мистецтво, спорт, наука) та їх представлення у різних формах (тексти, світлини, розповіді та ін.

Природа

наводить приклади тіл і явищ природи;

[3 ПРО 1.1], [3 ПРО 1.5]

розрізняє і називає тіла неживої і живої природи; тіла природи і ті, що створила людина; [3 ПРО 1.2]

складає перелік тіл неживої/живої природи на основі власних спостережень; [3 ПРО 2.1]

виявляє у природному оточенні тіла неживої і живої природи, встановлює зв'язки між ними;

описує явища природи, висловлює своє враження від них; [3 ПРО 1.5]

розповідає про явища природи, що вивчалися і/або які доводилось спостерігати [3 ПРО 1.2]

Природа – частина навколишнього світу.

Поняття про тіла та явища природи.

Нежива і жива природа, зв'язки між ними.

Явища природи (листопад, туман, вітер, світанок, зміна пір року, відліт птахів тощо).

називає джерела інформації про природу;

[3 ПРО 2.1]

розрізняє і використовує обладнання для дослідження природи; [3 ПРО 1.4]

співвідносить органи чуття/обладнання для вивчення природи з інформацією, отриманою з їх допомогою; [3 ПРО 2.1]

пояснює необхідність вивчення природи;

[3 ПРО 3.3]

здійснює пошук та аналіз інформації про тіла/явища природи у різних джерелах (виданнях природничого змісту, інтернет-ресурсах тощо), в тому числі з використанням технічних приладів і пристроїв; [3 ПРО 1.5]

визначає головне в інформації природничого змісту, висловлює враження щодо неї;

презентує інформацію про природу у вигляді повідомлення, малюнку, схеми, презентації тощо; [3 ПРО 2.2]

проводить спостереження тіл і явищ у найближчому природному оточенні за планом, фіксує результати, презентує їх;

[3 ПРО 1.4]

ставить і відповідає на запитання щодо дослідження тіла/явища природи; [3 ПРО 1.2]

аналізує основні кроки дослідження, передбачені планом, пропонує власні ідеї;

[3 ПРО 1.3]

формулює припущення і перевіряє їх у ході дослідження за наданим або самостійно складеним планом; [3 ПРО 1.2]

визначає самостійно або у групі, що необхідно для проведення дослідження (обладнання, інформація тощо); [3 ПРО 1.3]

виконує самостійно/у парі/у групі дослідження тіла/явища природи за планом/інструкцією

(об'єкти дослідження обирає самостійно або надаються вчителем); [3 ПРО 1.5]

обговорює у парі/групі і презентує результати

дослідження у різний спосіб (схеми, фото- чи відеозвіти, презентації, моделі та інші); [3 ПРО 1.4]

Дослідження природи.

Значення дослідження природи.

Джерела інформації про природу.

Способи представлення інформації про природу.

Дослідження як джерело знань про природу.

Спостереження, вимірювання, експеримент.

Обладнання для вивчення природи.

Основні кроки під час дослідження тіла/явища природи: визначення мети, планування і виконання дій за планом, формулювання висновку.

Аналіз проведеного дослідження.

Моделювання у вивченні природи.

<p><i>формулює з допомогою вчителя висновки за результатами виконання дослідження; аналізує виконання дослідження, виявляє помилки, пропонує способи їх виправлення, називає чинники успіху; [3 ПРО 1.5]</i></p> <p><i>робить висновок: нові знання про природу можна отримати із різних джерел, зокрема у результаті проведення досліджень; [3 ПРО 2.1]</i></p> <p><i>виявляє емоційно-ціннісне ставлення до природи та її вивчення [3 ГЮ 2.2]</i></p>	
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ознайомлення з джерелами інформації про природу (паперові видання природничого змісту, географічні карти, колекції мінералів, гербарії, аудіо- і відеозаписи, Інтернет-ресурси та ін.) • Проведення вимірювань (об'єкт вимірювання обирає учень або визначає вчитель) • Вправлення у розумінні інструкцій щодо проведення дослідження тіла/явища природи • Вправлення у складанні плану спостереження/експерименту. • Спостереження тіла/явища природи (об'єкт спостереження обирає учень або визначає вчитель) • Ведення «Щоденника спостережень за природою» • Дослідження тіла/явища природи (об'єкт дослідження обирає учень або визначає вчитель) • Вивчення природи за допомогою моделей (акваріум, глобус, тощо). 	
<p><i>наводить приклади речовин; [3 ПРО 1.1]</i></p> <p><i>виявляє у своєму оточенні тіла неживої природи і класифікує їх за певними ознаками (формою, кольором, станом тощо); [3 ПРО 4.3]</i></p> <p><i>досліджує глину, крейду, молоко, повітря або інші тіла неживої природи і робить висновок про їхні властивості (колір, стан, твердість, прозорість, текучість, плавучість, крихкість, сипкість та інші); [3 ПРО 1.4]</i></p> <p><i>порівнює тіла неживої природи за зовнішніми ознаками/на основі досліджених властивостей; [3 ПРО 1.5]</i></p> <p><i>досліджує за інструкцією властивості речовин (води, заліза, цукру, кухонної солі, крохмалю); [3 ПРО 1.3]</i></p> <p><i>застосовує знання про основні дії під час дослідження властивостей тіл і речовин; [3 ПРО 1.6]</i></p>	<p>Нежива природа.</p> <p>Різноманітність тіл неживої природи.</p> <p>Властивості тіл неживої природи (на прикладі глини, крейди, молока, повітря).</p> <p>Уявлення про речовини.</p> <p>Властивості і застосування речовин (на прикладі води, заліза, цукру, крохмалю, природного газу, кухонної солі).</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Дослідження властивостей тіл неживої природи (за вибором учнів/вчителя). • Дослідження властивостей речовин (за вибором учнів/вчителя) <p>Дослідження розчинності у воді речовин, що використовуються у побуті (харчової солі, крохмалю, питної соди)</p>	
<p><i>наводить приклади водойм, гірських порід, корисних копалин та їх використання; [3 ПРО 1.1]</i></p> <p><i>розпізнає і називає гірські породи (пісок, глину, вапняк, граніт), корисні копалини у колекціях; складає розповідь про поширення води на планеті, використання води людиною, значення повітря для рослин, тварин, людини; [3 ПРО 1.5]</i></p> <p><i>пояснює значення води у природі; зміни станів води; значення гірських порід і корисних копалин у добробуті людини; [3 ПРО 3.3]</i></p> <p><i>необхідність охорони водойм і догляду за ґрунтом; [3 ПРО 3.4]</i></p>	<p>Вода у природі.</p> <p>Різноманітність водойм.</p> <p>Три стани води.</p> <p>Колообіг води у природі.</p> <p>Очищення води.</p> <p>Властивості повітря.</p> <p>Гірські породи, їхні властивості.</p> <p>Корисні копалини: види, використання і охорона.</p> <p>Ґрунт. Склад і утворення ґрунту.</p> <p>Догляд за ґрунтом.</p> <p>Значення води, повітря і ґрунту у природі і діяльності людини.</p> <p>Охорона води, повітря, ґрунтів.</p>

<p><i>описує</i> способи очищення води і <i>практикує</i> деякі з них (відстоювання, фільтрування); [3 ПРО 1.3] <i>досліджує</i> у парі/у групі властивості повітря; властивості ґрунту, гірських порід, складає колекції; [3 ПРО 4.3], [3 ГІО 7.2] <i>ділиться інформацією</i> з іншими щодо вживання достатньої кількості води щодоби, користі прогулянок на свіжому повітрі; [3 ПРО 2.2] <i>моделює</i> кругообіг води у природі; [3 ПРО 1.4] <i>застосовує</i> знання для економного використання води у побуті; [3 ПРО 3.4] <i>виявляє шану</i> до традицій українського народу у ставленні до води, повітря, ґрунту [3 ГІО 1.3]</p>	
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Способи очищення води. • Спостереження дослідів, які демонструють властивості повітря. • Ознайомлення з гірськими породами і корисними копалинами. • Порівняння властивостей гірських порід (за вибором учнів/учителя). • Дослідження складу і властивостей ґрунту. 	
<p><i>має уявлення</i> про організми – тіла живої природи: рослини, тварини, гриби; [3 ПРО 1.1] <i>називає</i> ознаки рослин і тварин, органи рослин і тварин, умови, необхідні для життя різних організмів (рослин, тварин, людини); природні угруповання; заходи охорони рослин і тварин; [3 ПРО 1.1] <i>наводить приклади</i> рослин і тварин Червоної книги України, <i>пояснює</i> необхідність їх охорони; [3 ПРО 2.1] <i>розуміє</i> значення води, повітря, світла, тепла для організмів; <i>описує</i> поведінку тварин на основі власних спостережень та інформації, отриманої з додаткових джерел; [3 ПРО 1.4] [3 ПРО 1.5], [3 ПРО 1.6], [3 ПРО 2.1] <i>розпізнає і називає</i> рослини, тварин, гриби різних груп (по 2-3 представники); [3 ПРО 4.3] <i>порівнює і класифікує</i> рослини, тварин за певними ознаками; [3 ПРО 4.3] <i>співвідносить</i> рослини і тварин (на зображеннях, у колекціях тощо) з умовами їх існування; [3 ПРО 1.5] <i>моделює</i> взаємозв'язки між рослинами і тваринами, організмами і навколишнім середовищем; [3 ПРО 3.2] <i>спостерігає та описує</i> розвиток рослин, які вирощено з різних частин рослини (насінини, бульби, живця, пагона); поведінку тварин; [3 ПРО 1.4] <i>доглядає</i> за рослиною (-ами)/твариною(-ами) і <i>ділиться</i> своїм досвідом з іншими; [3 ПРО 4.4] <i>робить висновок</i> про зв'язки організмів між собою і з неживою природою, <i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до представників живої природи, піклується про них [3 ПРО 3.1], [3 ГІО 2.2]</p>	<p>Жива природа.</p> <p>Організми – тіла живої природи. Рослини, тварини, гриби. Середовища існування організмів. Органи рослин і тварин. Різноманітність рослин. Розмноження і розвиток рослин. Загальне уявлення про основні групи тварин: комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, звірі. Дихання, живлення, рух, розмноження тварин. Поведінка тварин. Умови, необхідні для життя рослин і тварин. Догляд за рослинами і тваринами. Гриби. Роль рослин, тварин, грибів, природних угруповань у природі й житті людини. Природні угруповання: ліс, лука, річка, море. Різноманітність організмів в угрупованнях, зв'язки між ними і з неживою природою. Охорона рослинного і тваринного світу. Червона книга.</p>

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)	
<ul style="list-style-type: none"> • Виявлення пристосування рослин до певних умов існування. • Виявлення пристосування тварин до способу життя. • Розмноження рослин частинами їхнього тіла. • Спостереження розвитку рослини, яку вирощено з різних частин рослини (насінини, бульби, живця, пагона) • Дослідження умов росту рослин. • Спостереження за поведінкою тварин. 	
Моделювання зв'язків організмів між собою і з середовищем існування	
Людина і природа	
<p><i>наводить приклади</i> матеріалів та їх використання, технологій і винаходів людства, <i>аналізує</i> їх вплив на життя людини і природу; [3 ПРО 3.3]</p> <p><i>дізнається</i> з різних джерел про професії, пов'язані з діяльністю людини у природі; [3 ПРО 2.1]</p> <p><i>обговорює</i> використання людиною енергії води і повітря; [3 ПРО 3.4]</p> <p><i>характеризує</i> способи збереження й охорони природи на планеті; [3 ПРО 3.4]</p> <p><i>висловлює і аргументує</i> свою позицію щодо зв'язків людини і природи; [3 ПРО 3.2]</p> <p><i>ідентифікує</i> вивчені матеріали у виробках; [3 ПРО 1.1]</p> <p><i>досліджує</i> властивості матеріалів; [3 ПРО 1.4]</p> <p><i>долучається</i> до природоохоронних заходів і <i>ділиться інформацією</i> про них з іншими; [3 ПРО 2.2], [3 ПРО 3.4]</p> <p><i>пропонує</i> способи повторного використання речей, економного використання води, електроенергії, зменшення витрат тепла в оселі; [3 ПРО 4.4]</p> <p><i>дотримується правил</i> безпечної поведінки у природі (у лісі, на воді тощо); [3 ПРО 3.2]</p> <p><i>оцінює</i> власну поведінку і поведінку інших людей у природі; [3 ПРО 4.4]</p> <p><i>розуміє</i> цінність природи для життя людей, залежність якості життя людей від стану навколишнього середовища; [3 ПРО 2.1], [3 ПРО 2.2]</p>	<p>Взаємозв'язки людини і природи.</p> <p>Людина – частина природи</p> <p>Роль природи у житті людини.</p> <p>Умови, необхідні для життя людини.</p> <p>Вплив людини на природу.</p> <p>Професії, пов'язані з діяльністю людини у природі.</p> <p>Властивості і використання матеріалів.</p> <p>Поняття про техніку і технології.</p> <p>Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини.</p> <p>Правила поведінки у природі. Ощадливе використання ресурсів.</p> <p>Охорона природи.</p>
Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)	
<ul style="list-style-type: none"> • Ознайомлення з різноманітністю матеріалів і виробів з них • Дослідження властивостей матеріалів (за вибором учнів/вчителя) • Спостереження впливу діяльності людини на природу (на матеріалі своєї місцевості). • Складання пам'ятки ощадливого використання води і електроенергії у побуті. • Повторне використання матеріалів і речей у побуті. <p>Правила безпечної поведінки у природному середовищі (моделювання та аналіз ситуацій перебування у природі).</p>	

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<i>має уявлення про</i> неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, здібності, характер); [4 ПРО 1.1]	Неповторність кожної людини. Життя людини – найвища цінність. Благодійність як прояв добра і співчуття.

<p><i>аргументує</i> неприпустимість заподіяння будь-якої шкоди собі й іншим; [4 СЗО 1.1]</p> <p><i>пояснює</i> можливості людини; значення знань, освіти, працелюбства в досягненні успіхів і спілкуванні; [4 ПРО 1.6]</p> <p><i>пояснює</i>, від чого залежить безпека вдома, в школі, в довіллі [4 СЗО 2.1]</p>	<p>Обговорення можливостей досягнення успіху, планів на майбутнє, переборення труднощів у житті</p>
Людина серед людей	
<p><i>має уявлення про</i> культуру взаємин людей у сім'ї, школі, на вулиці; [4 ГЮ 7.1]</p> <p><i>наводить приклади</i> такої поведінки, де виявляються ці риси; [4 ГЮ 8.1]</p> <p><i>розуміє</i> значення добрих взаємин, їх перевагу над конфліктами, сутність доброзичливості, милосердя, поступливості, наполегливості, відповідальності; [4 ГЮ 6.1]</p> <p><i>вирішує</i> конфліктні ситуації мирним шляхом; [4 ГЮ 6.2]</p> <p><i>пояснює</i> необхідність виробляти в собі такі риси; [4 СЗО 8.1]</p> <p><i>вживає</i> доречно слова етикету; [4 СЗО 1.4]</p> <p><i>встановлює</i> зв'язки між конкретними вчинками і ставленням людей, розуміє необхідність культурної поведінки в громадських місцях (транспорті, музеї, бібліотеці, тощо); [4 ГЮ 2.3], [4 СЗО 2.4]</p> <p><i>уміє</i> поводитися в гостях; <i>знає</i> правила гостинності; [4 СЗО 4.4]</p>	<p>Роль спілкування в житті людини. Культура поведінки. Обговорення різноманітних ситуацій. Правила поведінки в громадських місцях, вдома. Уникнення конфліктів з іншими людьми. Моральні норми.</p>
Людина в суспільстві	
<p><i>має уявлення про</i> права та обов'язки; право на життя; рівноправність людей, право кожного на захист, любов і піклування; право на працю, захист, відпочинок; право на освіту; [4 ГЮ 6.2]</p> <p><i>знає</i> зміст основних символів держави (Гімн, Прапор, Герб, рідна мова); зміст народних символів; [4 ГЮ 8.3]</p> <p><i>виявляє інтерес</i> до пізнання символіки інших держав; [4 ГЮ 3.1]</p> <p><i>має уявлення</i> і виявляє практично турботу про своє оточення, про довілля та культурну спадщину; [4 ГЮ 1.3]</p> <p><i>цікавиться</i> історією і культурою свого краю; накопичує відповідну інформацію</p> <p><i>наводить</i> та <i>оцінює</i> приклади позитивного й негативного ставлення до старших і молодших, знає про можливі правопорушення серед дітей; [4 ГЮ 6.2]</p> <p><i>наводить приклади</i>, відповідальності за скоєні правопорушення;</p> <p><i>розмірковує</i>, як правильно розпоряджатися кишеньковими грошима [4 ГЮ 8.1]</p>	<p>Ознайомлення із громадськими правами та обов'язками. Основні символи держави. Символи інших країн. Народні символи. Турбота кожного про оточення, про довілля, про історичну та культурну спадщину. Пам'ятки твого краю. Приклади правопорушень серед дітей і юридична відповідальність за їх скоєння. Моделювання різних соціальних ролей (учень – учитель – директор школи – продавець – екскурсовод – водій – міліціонер) Розкриття взаємозв'язків між людьми у процесі виконання соціальних ролей (продавець - покупець, лікар – пацієнт, пішохід – водій) Гроші; планування бюджету. Правила заощадження.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправління) Рольова гра «Супермаркет», «Я пасажир» та інші на вибір</p>	
Людина і світ	

<p><i>має уявлення про Землю як спільний дім для всіх людей, та необхідність толерантного ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів; виявляє інтерес і повагу до різних культур і звичаїв; [4 ГЮ 3.1]</i></p> <p><i>наводить приклади співробітництва України з іншими країнами щодо проблем охорони природи, енергозбереження, безпечного життя, запобігання стихіям; цікавиться іншими країнами, країнами-сусідами; [4 ГЮ 3.2]</i></p> <p><i>виявляє патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях [4 ГЮ 4.2]</i></p>	<p>Земля – спільний дім для всіх людей. Уявні подорожі в інші країни (проект). Найближчі сусіди України. Співробітництво людей у питаннях збереження природи і життя. Внесок кожної людини у збереження різних культур і природних багатств.</p> <p>Внесок українців у винаходи людства, інші досягнення.</p>
Природа	
<p><i>має уявлення про Всесвіт і Сонячну систему; значення різних видів карт; [4 ПРО 1.1]</i></p> <p><i>називає способи орієнтування на місцевості; назви материків, океанів; правила поведінки під час землетрусів, повені; [4 ПРО 1.1]</i></p> <p><i>наводить приклади небесних тіл, водойм своєї місцевості та їхні назви;</i></p> <p><i>розпізнає: рівнини, гори, пагорби, яри;</i></p> <p><i>пояснює, як рух нашої планети впливає на явища, що відбуваються у неживій і живій природі (зміни дня і ночі; нерівномірне нагрівання земної поверхні; колообіг води; сезонні зміни у природі); значення плану місцевості і карти; значення прогнозу погоди для людей і розповідає про його використання у власному житті;</i></p> <p><i>спостерігає і фіксує зміни елементів погоди (температуру повітря, вітру, хмарності, опадів); [4 ПРО 1.4]</i></p> <p><i>розповідає про вплив Сонця і Місяця на нашу планету, про різноманітність природи материків, мешканців океанів; [4 ПРО 2.1]</i></p> <p><i>знаходить і показує на картах материки, океани та інші об'єкти відповідно до навчального завдання; [4 ПРО 2.2]</i></p> <p><i>дізнається з різних джерел про методи передбачення погоди, народні прикмети про зміну погоди; [4 ПРО 2.1]</i></p> <p><i>орієнтується на місцевості за допомогою компасу, Сонця і місцевих ознак; [4 ПРО 1.5]</i></p> <p><i>проводить спостереження за погодою, сезонними змінами у природі своєї місцевості; [4 ПРО 1.2]</i></p> <p><i>визначає сторони горизонту по компасу;</i></p> <p><i>моделює Сонячну систему, сузір'я, зміни земної поверхні, обертання Землі; [4 ПРО 1.4]</i></p> <p><i>застосовує знання для спостереження за погодою, складання плану приміщення, орієнтування на місцевості, робить висновок про різноманітність і цілісність природи Землі [4 ПРО 1.4]</i></p>	<p>Планета Земля – наш дім у Всесвіті.</p> <p>Уявлення про Всесвіт, Сонячну систему. Небесні тіла: зорі, планети. Сонце – джерело світла і тепла на Землі. Земля – планета Сонячної системи. Місяць – природний супутник Землі. Вплив Сонця і Місяця на Землю. Форма і рухи Землі. Наслідки обертання і руху Землі. Природні зони Землі. Пристаосування рослин і тварин до умов існування в різних природних зонах. Погода. Прогноз погоди. Способи зображення поверхні Землі: глобус, план, карта. Сторони горизонту. Способи орієнтування на місцевості. Форми земної поверхні. Зміни земної поверхні: різновиди, причини і наслідки. Землетруси, виверження вулканів, робота вітру. Материки та океани, їхні назви і розташування на карті. Особливості природи материків і океанів. Різноманітність і цілісність природи Землі.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Моделювання Сонячної системи • Моделювання форм земної поверхні, їх змін • Визначення сторін горизонту за допомогою Сонця. • Складання плану кімнати, пришкольної ділянки. • Позначення на контурній карті материків і океанів 	
<p><i>показує на карті України і називає місцевість свого проживання,</i></p>	<p>Природа України. Україна на карті світу.</p>

<p><i>називає</i> природні ресурси України (водні, ґрунтові, корисні копалини, рослинні і тваринні) і <i>пояснює</i> їх значення для громадян нашої держави; [4 ПРО 1.3] <i>наводить приклади і описує</i> природні угруповання своєї місцевості за планом (назва угруповання, рослини і тварини угруповання, зв'язки між ними, значення угруповання для людини); [4 ПРО 1.5] <i>розпізнає і називає</i> рослини, тварин, гриби своєї місцевості (по 3-4 представники), <i>моделює</i> зв'язки між ними; [4 ПРО 4.3] <i>розповідає</i> про найважливіші природні об'єкти України, своєї місцевості; [4 ПРО 2.2] <i>характеризує</i> значення 2-3 видів корисних копалин для економіки нашої країни і добробуту її громадян; природну зону України за планом; мешканців природного угруповання, їхні зв'язки між собою і неживою природою; [4 ПРО 3.1] <i>пояснює</i> залежність між умовами природної зони та її мешканцями, особливостями праці і побуту людей, які в ній проживають; [4 ПРО 3.3] <i>спостерігає</i> сезонні явища у природі своєї місцевості, <i>характеризує</i> зміни в неживій і живій природі та в діяльності людей, які при цьому відбуваються; [4 ПРО 2.2] <i>аналізує</i> зв'язки в природних угрупованнях (організмів між собою, організмів із неживою природою); [4 ПРО 3.1] <i>традиції, що відображують ставлення українців до природи;</i> [4 ГЮ 3.2] <i>складає</i> ланцюги живлення; [4 ПРО 2.2] <i>діє</i> у довкіллі, не завдаючи шкоди природі; [4 ПРО 3.2] <i>висловлює судження щодо</i> різноманітності і цінності природи України; [4 ПРО 4.1], [4 ГЮ 2.2] <i>усвідомлює</i> відповідальність за стан природи у місцевій громаді; [4 ПРО 3.4], [4 ПРО 4.4] <i>виявляє повагу до</i> досвіду українського народу у збереженні природи [4 ГЮ 5.1]</p>	<p>Найважливіші природні об'єкти України, своєї місцевості. Природні ресурси України, їх різноманітність і значення. Природні зони України. Характеристика природної зони: природні умови, рослинний і тваринний світ, особливості праці і побуту людей. Вплив діяльності людини на природу. Сезонні зміни у природі України. Природні угруповання. Народні традиції, що відображують ставлення українців до природи. Охорона природи в Україні.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Наш край на глобусі і карті • Складання характеристики природного угруповання своєї місцевості. • Вивчення умов існування рослин і тварин своєї місцевості. • Моделювання зв'язків в природному угрупованні • Складання календаря народних свят українців, пов'язаних з явищами природи 	
<p align="center">Людина і природа</p>	
<p><i>наводить приклади</i> використання людиною природничо-наукових знань; матеріалів і виробів з них, місцевих виробництв; [4 ГЮ 2.2] <i>має уявлення</i> про машини і механізми (транспортні засоби, побутові прилади тощо); [4 ПРО 2.1] <i>пояснює, як</i> властивості матеріалів зумовлюють їх використання; [4 ПРО 3.3] <i>спостерігає</i> за роботою машин, побутових приладів; [4 ПРО 1.4] <i>дотримується основних правил</i> безпечного користування електроенергією, побутовими</p>	<p>Взаємозв'язки між людиною, природою і рукотворним світом. Значення природничо-наукових знань для людини. Рукотворний світ – світ, створений працею людини. Використання знань про природу, техніки і технологій людьми різних професій. Властивості і використання матеріалів у різних сферах діяльності людини</p>

<p>пристроями і приладами (праска, електрична чи газова плита, та ін); [4 ПРО 3.4], [4 СЗО 4.5], <i>розповідає</i> про вирощування рослин, догляд за свійськими тваринами; про винаходи людства і професії, пов'язані з пізнанням природи, її використанням і збереженням (фізик, шахтар, інженер, природоохоронець та інші); [4 ПРО 1.5] <i>здійснює</i> пошук інформації про розвиток техніки і технологій, <i>обговорює</i> безпечне й доцільне використання знань про природу, матеріали, технології; [4 ПРО 2.1] <i>моделює</i> самостійно/у групі зв'язки «природа – людина», «природа-рукотворний світ», «людина – рукотворний світ» і <i>складає</i> розповідь за створеною моделлю; [4 ПРО 1.4]</p>	<p>(будівництві, виробництві паперу та енергії, продуктів харчування, побутових приладів тощо). Машини і механізми. Безпечне поводження з машинами і механізмами у повсякденному житті. Продукція місцевого виробництва і ресурси для її виготовлення. Рослинництво. Тваринництво. Винаходи людства. Ідеї природи, які людина застосовує у своїй діяльності.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Складання колекції виробів, виготовлених з певного матеріалу. • Дослідження властивостей матеріалів (металів, тканини, скла, деревини та ін.) і складання пропозицій щодо їх використання. • Спостереження роботи машин і механізмів (за моделями, під час реальних чи віртуальних екскурсій). • Моделювання зв'язків між людиною, природою і рукотворним світом. 	
<p><i>називає</i> екологічні проблеми планети, джерела забруднення природи; [4 ПРО 1.1] <i>наводить приклади</i> природоохоронних заходів; природоохоронних територій; <i>пояснює</i> наслідки забруднення водойм, повітря, ґрунтів, знищення лісів та іншої небезпеки, що спричинює діяльністю людини; [4 ПРО 1.5] <i>виявляє самостійно/у групі</i> факти забруднення довкілля, <i>пропонує</i> і <i>обґрунтовує</i> власні ідеї щодо способів зменшення негативного впливу людини на природу і <i>відповідально</i> діє задля цього; [4 ПРО 3.4], [4 СЗО 4.5], <i>дізнається</i> про екологічні проблеми від інших людей, із ЗМІ та інших джерел, <i>аналізує</i> цю інформацію, <i>обговорює</i> способи її вирішення; [4 ПРО 2.2] <i>аналізує та оцінює</i> свій внесок у збереження довкілля; ситуації повсякденного життя, пов'язані з використанням води, електроенергії, тепла; [4 ПРО 4.4], [4 ПЮ 8.2], <i>долучається</i> до організації і проведення природоохоронних заходів; [4 ПРО 4.1], <i>відповідально ставить</i>ся до обговорення проблем природи, ухвалення рішень щодо поводження у природі без заподіяння їй шкоди [4 СЗО 4.5]</p>	<p>Вплив діяльності людини на природу. Негативний вплив людини на природу. Екологічні проблеми планети. Забруднення довкілля: джерела і способи запобігання (будівництво очисних споруд, зменшення кількості побутового сміття, сміттепереробні заводи та ін). Діяльність людини, що допомагає збереженню природи. Ощадливе використання ресурсів. Природоохоронні заходи. Створення природоохоронних територій. Правила поведінки у природі. Захист і збереження природи – справа кожного громадянина.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Моделювання безпечної поведінки у навколишньому середовищі (в ігрових і навчальних ситуаціях). • Дослідження способів заощадження води (вдома, у школі). • Дослідження способів заощадження електроенергії (вдома, у школі). • Дослідження повсякденних звичок, що допоможуть зменшити кількість побутового сміття (відходів). • Розроблення плану природоохоронного заходу. 	

Технологічна освітня галузь
Дизайн і технології
Пояснювальна записка

Зміст технологічної освітньої галузі реалізовується через інтегрований курс «Дизайн і технології».

Мета – цілісний розвиток особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових та проєктно-технологічної компетентностей, необхідних для розв’язання життєвих проблем, культурного й національного самовираження.

Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування допитливості, цілісного уявлення про матеріальне і нематеріальне виробництво;
- сприяння розвитку естетично-ціннісного ставлення до традицій українського народу в праці, декоративно-ужитковому мистецтві;
- набуття досвіду поетапного створення корисних і естетичних виробів у партнерській взаємодії: від задуму до його втілення в різних матеріалах;
- вироблення навичок раціонального використання матеріалів, безпечного застосування традиційних та сучасних технологій;
- формування культури праці, прагнення удосконалювати процес і результати проєктно-технологічної діяльності, свій життєвий простір.

Реалізація мети і завдань інтегрованого курсу «Дизайн і технології» здійснюється за **змістовими лініями**, які відображають структуру розвитку особистості та завершеного циклу проєктно-технологічної діяльності: «Інформаційно-комунікаційне середовище», «Середовище проєктування», «Середовище техніки і технологій», «Середовище соціалізації».

Змістова лінія «**Інформаційно-комунікаційне середовище**» забезпечує розвиток асоціативно-образного та критичного мислення, оволодіння базовими знаннями у партнерській взаємодії, що формують цілісне уявлення про виробничу сферу людської діяльності, а також є підґрунтям для реалізації творчого потенціалу учнів під час засвоєння навчального матеріалу наступних змістових ліній, які структуровані за способами інтегрованої проєктно-технологічної діяльності.

Змістова лінія «**Середовище проєктування**» спрямована на розвиток аналітичного, просторового та творчого мислення, вміння працювати в команді, створення умов для оволодіння елементами дизайну: виявлення проблем, продукування ідей, вибору соціально і особистісно значущих об’єктів проєктування; виконання елементарних графічних зображень; добір матеріалів для виготовлення виробу за їх властивостями; експериментування з матеріалами і технологіями для реалізації власних ідей; планування технології послідовності виготовлення виробу.

Змістова лінія «**Середовище техніки і технологій**» передбачає розвиток логічного та алгоритмічного мислення, психомоторних здібностей, здатності до координування дій і взаємодопомоги; навичок організації робочого місця, безпечної праці з ручними, механічними інструментами й пристосуваннями; умінь поетапного виготовлення виробів з використанням традиційних та сучасних технологій, раціональної обробки різних матеріалів.

Змістова лінія «Середовище соціалізації» спрямована на розвиток емоційного інтелекту; оцінювання і самооцінювання процесу та результатів власної або спільної проєктно-технологічної діяльності; розвиток здатності презентувати освітні результати, обговорювати їх з іншими, ефективно використовувати створені вироби; формування досвіду добродійної діяльності, підприємливості, гостинності; виконання трудових дій у побуті, розвиток прагнення якісно і безпечно облаштовувати свій життєвий простір.

Програма надає можливість розв'язувати реальні життєві проблеми, реалізовувати інтегративні та творчі можливості проєктно-технологічної діяльності, встановлювати взаємозв'язки з іншими освітніми галузями, співпрацювати з експертами різних професійних сфер за межами школи.

Інтегрований курс «Дизайн і технології» може цілісно реалізовувати завдання технологічної та інформатичної галузей. У такому разі, на його вивчення надається 70 навчальних годин на рік (2 н. г. на тиждень). Цифрові пристрої та комп'ютерні технології використовуються на різних етапах навчання, під час документування й оцінювання процесу створення виробу та його результатів.

Навчальний матеріал вибудовується навколо актуальних освітніх тем. Розподіл навчальних годин за темами, добір об'єктів проєктно-технологічної діяльності вчитель визначає самостійно, враховуючи умови навчання та педагогічну доцільність.

Обов'язковою умовою проведення занять є виготовлення корисного й естетичного виробу – індивідуально, в парі або в групі, оцінювання і презентація освітніх результатів. Увага акцентується на організації робочого місця, правилах внутрішнього розпорядку, безпеці праці та санітарних норм.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>розрізняє</i> предмети побуту в традиційному і сучасному інтер'єрі, матеріали, з яких вони зроблені; [3 ТЕО 1.3]</p> <p><i>вибирає і аналізує</i> конструкцію обраного предмета побуту для виготовлення макету; [3 ТЕО 1.1; 1.3; 1.4]</p> <p><i>створює</i> поетапно макет предмета побуту за зображеннями, зразком, описом або власним задумом; [3 ТЕО 1.4]</p> <p><i>пояснює</i> культурне розмаїття українського суспільства, місцеві традиції; [3 ТЕО 1.4; 2.2]</p> <p><i>визначає</i> кольорову гамму та особливості побудови й розташування орнаментів на взірцях декоративно-ужиткового мистецтва; [3 ТЕО 1.4; 2.2]</p> <p><i>впорядковує</i> орнаменти за кольоровою гамою та видами (геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні); [3 ТЕО 1.4; 2.2]</p> <p><i>аналізує</i> інформацію з різних джерел (підручник, фотографії, каталоги, посібники, комп'ютерні програми, Інтернет-ресурси, музеї, фільми тощо); [3 ТЕО 1.4; 2.2]</p> <p><i>розробляє або добудовує</i> орнамент з самостійно вибраних матеріалів; [3 ТЕО 1.4; 2.1]</p> <p><i>досліджує</i> властивості тканих і нетканих матеріалів на дотик та візуально; [3 ТЕО 1.3]</p> <p><i>розрізняє</i> види тканих і нетканих матеріалів натурального походження (рослинного і тваринного) та способи їх виготовлення; [3 ТЕО 1.3]</p>	<p>Предмети побуту в інтер'єрі. Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дріт, пластилін, фольга тощо). Макетування предметів побуту.</p> <p>Приклади орнаментів декоративно-ужиткового мистецтва за регіонами України. Зустрічі з майстрами. Обговорення вражень. Створення орнаменту з різних матеріалів (картон, папір, пластилін, глина, крупи, насіння, тканина, нитки, блискітки, бісер тощо).</p> <p>Ткани і неткани матеріали натурального походження</p>

<p><i>виготовляє</i> виріб з тканих і нетканих матеріалів, зокрема вторинних; [3 ТЕО 1.4; 2.2; 3.1; 3.2]</p> <p><i>розрізняє</i> та <i>використовує</i> креслярські інструменти та лінії; [3 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>вимірює</i> розміри предметів за допомогою лінійки; [3 ТЕО 1.4]</p> <p><i>виконує</i> розгортку об'ємних фігур, зокрема з використанням цифрових пристроїв; [3 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>експериментує</i>, добудовуючи виготовлені розгортки за потреби та бажанням; [3 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>розробляє</i> макет об'ємних фігур індивідуально або в групі [3 ТЕО 1.4]</p>	<p>(тканина, нитки, повсть, фетр, трикотаж тощо). Вироби з тканих і нетканих матеріалів</p> <p>Креслярські інструменти та лінії. Конструктори, навчальні набори з різних матеріалів (деревинних, металевих, синтетичних тощо), зокрема виготовлені власноруч. Макетування об'ємних фігур</p>
Середовище проєктування	
<p><i>досліджує</i> проблеми та потреби у створенні виробів; [3 ТЕО 1.1; 4.1]</p> <p><i>вибирає</i> об'єкт проєктування і виготовлення із низки запропонованих або власних ідей; [3 ТЕО 1.1]</p> <p><i>розробляє</i> план реалізації задуму в матеріалі та критерії оцінювання майбутнього виробу; [3 ТЕО 1.1]</p> <p><i>аналізує</i> моделі, подібні обраному виробу (моделі-аналоги) для продукування нових ідей; [3 ТЕО 1.4]</p> <p><i>розрізняє</i> і <i>використовує</i> формат композиції (горизонтальний, вертикальний), симетричні й асиметричні форми, рівновага, спектр кольорів, теплі і холодні кольори та відтінки; [3 ТЕО 1.4]</p> <p><i>виконує</i> завдання з продовженням: добудовує, домальовує, удосконалює або розробляє композицію виробу (засобами малюнку, ескізу, макету), зокрема з використанням цифрових пристроїв; [3 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>застосовує</i> творчі методи проєктування –переносить форми природних і рукотворних об'єктів на власну модель (метод біоніки); [3 ТЕО 1.4]</p> <p><i>описує</i> модель спроектованого виробу; [3 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>добирає</i> матеріал для виготовлення спроектованого виробу; [3 ТЕО 1.3]</p> <p><i>розраховує</i> орієнтовні витрати на виготовлення виробу; [3 ТЕО 3.1]</p> <p><i>планує</i> послідовність технологічних операцій для виготовлення спроектованого виробу (пласкої та об'ємної форми) [3 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Обґрунтування виявленої проблеми та вибору об'єкта проєктування і виготовлення. Комунікативна взаємодія.</p> <p>Дизайнерське проєктування – моделювання та конструювання. Експериментування з використанням різних матеріалів, симетричних й асиметричних форм, спектру кольорів. Добір матеріалів. Розрахунок витрат.</p> <p>Технологічна послідовність виготовлення виробу</p>
Середовище техніки і технологій	
<p><i>розрізняє</i> види ручних та механічних інструментів і пристосувань; [3 ТЕО 2.1]</p> <p><i>працює</i> з інструментами й пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії; [3 ТЕО 2.1; 4.3]</p> <p><i>організовує</i> робоче місце; [3 ТЕО 4.2]</p> <p><i>виготовляє</i> поетапно виріб за інструкцією з визначеною послідовністю самостійно або спільно з по-окремим розподілом частин роботи; [3 ТЕО 2.2]</p> <p><i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських інструментів та <i>вирізує</i> їх; [3 ТЕО 2.1]</p> <p><i>обробляє</i> деталі виробу за потреби; [3 ТЕО 2.1]</p> <p><i>застосовує</i> рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання; [3 ТЕО 2.1]</p> <p><i>удосконалює</i> технологію виготовлення виробу за потреби; [3 ТЕО 2.2]</p> <p><i>виготовляє</i> деталі виробу із використанням традиційних та сучасних технологій обробки матеріалів (витинка, вишивка,</p>	<p>Безпечна робота з ручними інструментами й пристосуваннями. Виготовлення виробу за інструкційними картками з описом або графічними зображеннями. Рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання. Технологічні операції обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса, текстильні, вторинні тощо)</p>

<p>плетіння, мозаїка, пап'є-маше, скрапбукінг тощо); [3 ТЕО 2.2]</p> <p><i>раціонально</i> використовує час та матеріали, зокрема і вторинні; [3 ТЕО 3.1; 3.2]</p> <p><i>аналізує</i> свої помилки, по-можливості виправляє їх [3 ТЕО 1.5]</p>	<p>Раціональне використання часу та матеріалів, зокрема вторинної переробки</p>
Середовище соціалізації	
<p><i>обговорює</i> корисність, естетичність та якість індивідуально або спільно створених виробів; [3 ТЕО 1.5]</p> <p><i>готує</i> презентацію та рекламу, зокрема з використанням цифрових пристроїв; [3 ТЕО 1.5]</p> <p><i>презентує</i> результати власної або спільної проектно-технологічної діяльності; [3 ТЕО 1.5]</p> <p><i>виявляє повагу</i> до авторства власних робіт та інших осіб; [3 ТЕО 1.5]</p> <p><i>оцінює</i> свою комунікативну діяльність, досягнення, труднощі; [3 ТЕО 1.5]</p> <p><i>долучається</i> спільно з рідними та друзями до добродійної діяльності в групах із власноруч створеними виробами; [3 ТЕО 2.2; 4.1]</p> <p><i>дотримується</i> правил спільної роботи в групі; [3 ТЕО 1.5; 1.4]</p> <p><i>обґрунтовує</i> потребу допомагати іншим, робити корисні справи, подарунки, бережливо ставитися до природного середовища; [3 ТЕО 1.1; 1.5; 3.2]</p> <p><i>виявляє</i> толерантність, милосердя, повагу до інших; [3 ТЕО 1.1; 1.5]</p> <p><i>розрізняє</i> професії за сферами життєдіяльності; [3 ТЕО 1.1; 2.1]</p> <p><i>пояснює</i> правила догляду за взуттям; [3 ТЕО 4.1]</p> <p><i>уміє</i> правильно складати одяг, розвішувати його на плічках; [3 ТЕО 4.1]</p> <p><i>лагодить</i> нескладні пошкодження предметів побуту за потреби; [3 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p> <p><i>вирощує</i> кімнатні рослини для класного приміщення або інших потреб; [3 ТЕО 4.1]</p> <p><i>аналізує</i> послідовність приготування різних видів бутербродів та їх користь для здоров'я; [3 ТЕО 4.1]</p> <p><i>складає</i> серветки для святкового столу різними способами [3 ТЕО 4.1]</p>	<p>Соціальна цінність виконаного індивідуального або колективного проекту. Презентація досягнень з використанням різних форм.</p> <p>Діяльність в групах та середовищі. Добродійна діяльність для задоволення потреб оточуючих та навколишнього середовища.</p> <p>Світ професій.</p> <p>Побутове самообслуговування. Догляд за власним одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами. Види бутербродів. Складання серветок різними способами</p>

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>розрізняє</i> об'єкти техніки (виробничої, транспортної, побутової тощо); [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]</p> <p><i>досліджує</i> історію розвитку техніки; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]</p> <p><i>розрізняє</i> ручні знаряддя праці, механізми і машини, автоматичні пристрої; [4 ТЕО 2.1]</p> <p><i>добирає</i> матеріали та інструменти для виготовлення макету об'єкта техніки; [4 ТЕО 1.3]</p> <p><i>досліджує</i> традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва; [4 ТЕО 1.4; 2.1; 2.2]</p>	<p>Види техніки. Історія розвитку техніки. Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дріт, пластилін, фольга тощо). Макетування об'єкта техніки.</p> <p>Традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового</p>

<p><i>аналізує, синтезує та використовує</i> інформацію з різних джерел; [4 ТЕО 1.4; 2.2]</p> <p><i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до привабливих видів декоративно-ужиткового мистецтва; [4 ТЕО 1.5]</p> <p><i>вибирає і виготовляє</i> виріб декоративно-ужиткового мистецтва; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]</p> <p><i>досліджує</i> властивості зразків деревинних матеріалів і металів; [4 ТЕО 1.3]</p> <p><i>класифікує</i> конструкційні матеріали за їх ознаками і властивостями; [4 ТЕО 1.3]</p> <p><i>виготовляє</i> виріб з картону, шпону, фольги, дроту тощо; [4 ТЕО 1.4]</p> <p><i>використовує</i> матеріали вторинної переробки для виготовлення нових виробів; [4 ТЕО 3.2]</p> <p><i>визначає</i> розміри освітнього об'єкта – макета транспортного засобу (автомобіль, автобус, літак, корабель тощо), будинку тощо; [4 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>використовує</i> цифрові пристрої, креслярські інструменти, лінії у побудові розгортки макета транспортного засобу, будинку тощо; [4 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>виготовляє</i> макет вибраного транспортного засобу або будинку [4 ТЕО 1.4]</p>	<p>мистецтва. Виготовлення виробу в традиціях декоративно-ужиткового мистецтва.</p> <p>Виготовлення виробу з деревинних матеріалів і металів.</p> <p>Елементи графічної грамоти. Макетування. Конструктори, навчальні набори (із дерева, металу, магнітні). Конструювання з використанням ігрових комп'ютерних програм</p>
Середовище проєктування	
<p><i>обґрунтовує</i> актуальність виявленої проблеми; [4 ТЕО 1.1]</p> <p><i>продукує</i> ідеї для вирішення виявленої проблеми; [4 ТЕО 1.1]</p> <p><i>формулює</i> мету своєї діяльності; [4 ТЕО 1.1]</p> <p><i>вибирає</i> обґрунтовано об'єкт проєктування; [4 ТЕО 1.1]</p> <p><i>узгоджує</i> власні потреби та потреби інших у виборі об'єкта проєктування; [4 ТЕО 1.1]</p> <p><i>планує</i> дії для реалізації задуму в матеріалі; [4 ТЕО 1.1]</p> <p><i>розробляє</i> критерії оцінювання майбутнього виробу; [4 ТЕО 1.1]</p> <p><i>аналізує</i> моделі, подібні обраному об'єкту проєктування (моделі-аналоги); [4 ТЕО 1.4]</p> <p><i>продукує і формулює</i> ідеї під час моделювання обраного об'єкта проєктування; [4 ТЕО 1.4]</p> <p><i>визначає і використовує</i> формат, пропорції і масштаб, види композицій оздоблення виробу (предметні, сюжетні, декоративні); [4 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>класифікує і використовує</i> кольори за властивостями: тон, насиченість, світлість; [4 ТЕО 1.4]</p> <p><i>експериментує</i> з поєднанням кольорів, матеріалів; комбінує, переставляє, замінює, оформляє, удосконалює дизайн і конструкцію виробу; [4 ТЕО 1.4]</p> <p><i>відображає</i> образ майбутнього виробу на папері, в макеті або в цифровому вигляді; [4 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>отисує</i> модель свого виробу, аргументовано її відстоює; [4 ТЕО 1.2; 1.4; 1.5]</p> <p><i>добирає</i> матеріали для виготовлення спроектованого виробу, зокрема і вторинні; [4 ТЕО 1.3; 3.2]</p> <p><i>розраховує</i> орієнтовні витрати; [4 ТЕО 3.1]</p> <p><i>планує</i> технологічну послідовність виготовлення індивідуально або спільно спроектованого виробу [4 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Виявлення проблеми, потреб у виготовленні виробів. Обмін інформацією. Вибір об'єкта проєктування.</p> <p>Оцінка можливостей, ресурсів і ризиків.</p> <p>Дизайн-проєктування – моделювання та конструювання. Композиція виробу.</p> <p>Удосконалення моделі і конструкції виробу з використанням творчих методів: комбінування, переставляння, замінювання та ін. Властивості кольорів.</p> <p>Поєднання кольорів. Добір матеріалів. Розрахунок витрат на матеріали.</p> <p>Визначення технологічної послідовності виготовлення спроектованого виробу</p>
Середовище техніки і технологій	
<p><i>організовує</i> власну діяльність з виготовлення виробу індивідуально або в групі; [4 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Виготовлення виробу за визначеною послідовністю. Безпечне використання</p>

<p><i>використовує</i> інструменти й пристосування, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії; [4 ТЕО 2.1; 4.3]</p> <p><i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських інструментів та <i>вирізує</i> їх; [4 ТЕО 2.1]</p> <p><i>застосовує</i> рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання; [4 ТЕО 2.1]</p> <p><i>виготовляє</i> виріб із використанням традиційних та сучасних технологій обробки матеріалів (витинанка, лозоплетіння, вишивка, шиття, плетіння, мозаїка, комбінована аплікація, оригамі, ниткографіка, скрапбукінг тощо); [4 ТЕО 2.1; 2.2]</p> <p><i>контролює</i> та <i>удосконалює</i> технологію виготовлення виробу; [4 ТЕО 2.2]</p> <p><i>раціонально</i> використовує час та матеріали, зокрема і вторинні [4 ТЕО 3.1; 3.2]</p>	<p>інструментів і матеріалів під час виконання технологічних операцій обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса, текстильні, вторинні тощо).</p> <p>Раціональне використання часу та матеріалів</p>
Середовище соціалізації	
<p><i>дотримується</i> правил спільної роботи в групах; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 1.5]</p> <p><i>оцінює</i> і <i>обгрунтовує</i> цінність виконаних проєктів; [4 ТЕО 1.5]</p> <p><i>описує</i> процес створення виробу, естетичні і технічні рішення; [4 ТЕО 1.5]</p> <p><i>аналізує</i> ефективність своєї комунікативної діяльності в команді, зокрема в мережах; [4 ТЕО 1.5]</p> <p><i>презентує</i> результати власної або спільної проєктно-технологічної діяльності, <i>обговорює</i> їх з іншими та <i>прогнозує</i> подальші плани щодо проєктно-технологічної діяльності; [4 ТЕО 1.5]</p> <p><i>проявляє</i> ініціативність у природоохоронній та добродійній діяльності з власноруч створеними виробами; [4 ТЕО 1.1; 2.2; 4.1]</p> <p><i>виявляє</i> готовність і здатність співпрацювати з іншими; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 1.5]</p> <p><i>охоче робить</i> подарунки, допомагає іншим; [4 ТЕО 1.1; 4.1]</p> <p><i>критично оцінює</i> споживацькі звички, зокрема використання синтетичних виробів, що забруднюють навколишнє середовище; [4 ТЕО 1.1; 3.2]</p> <p><i>розрізняє</i> предмети праці, основні види діяльності за професіями різних сфер життєдіяльності; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]</p> <p><i>читає, інтерпретує</i> та <i>оцінює</i> інструкції продуктів домашнього господарювання; [4 ТЕО 4.1]</p> <p><i>розрізняє</i> корисні і шкідливі звички, пов'язані з вживанням їжі; [4 ТЕО 4.1]</p> <p><i>виготовляє</i> запрошення для гостей; [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p> <p><i>розробляє</i> прикраси для святкового столу; [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p> <p><i>сервірує</i> святковий стіл спільно з старшими; [4 ТЕО 4.1; 4.3]</p> <p><i>пришиває</i> гудзики різними способами; [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p> <p><i>вирощує</i> спільно з однокласниками рослини, зелень за потреби; [4 ТЕО 4.1]</p> <p><i>лагодить</i> пошкодження предметів побуту за потреби [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p>	<p>Соціальна, функціональна, технологічна, естетична та економічна цінність індивідуально або спільно створених проєктів. Презентація досягнень та реклама. Авторство і співавторство.</p> <p>Добродійна діяльність в групах, середовищі для задоволення потреб оточуючих та збереження природного середовища.</p> <p>Світ професій.</p> <p>Рекомендації здорового харчування. Сервірування столу самостійно або спільно з іншими. Побутове самообслуговування. Догляд за одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами. Ремонт незначних пошкоджень предметів побуту</p>

Інформатична освітня галузь

Інформатика

Пояснювальна записка

Метою інформатичної освітньої галузі є формування у здобувача освіти інформаційно-комунікаційної та інших ключових компетентностей, здатності до розв'язання завдань з використанням цифрових пристроїв та інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку критичного, аналітичного, синтетичного, логічного мислення, реалізації творчого потенціалу, формування активної, відповідальної, безпечної та етичної діяльності в інформаційному суспільстві.

Головними завданнями є формування умінь

- знаходити та опрацьовувати інформацію із використанням пошукових систем;
- створювати інформаційні об'єкти та опрацьовувати їх у програмних середовищах;
- здійснювати індивідуальну й колективну діяльність в інформаційному середовищі;
- критично оцінювати інформацію для розв'язання життєвих проблем;
- дотримуватися етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії;
- дотримуватися правил безпечної роботи з комп'ютерними пристроями.

Реалізація мети і завдань навчального предмета здійснюється за змістовими лініями «Інформація. Дії з інформацією», «Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією», «Об'єкт. Властивості об'єкта», «Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання» «Алгоритми»

Змістова лінія **«Інформація. Дії з інформацією»** базується на розумінні дитиною поняття «інформація». Здобувачі освіти мають уміти наводити приклади інформації, властивостей інформації, форм подання та дій з інформацією з повсякденного застосування, ефективно використовувати інформацію. Поняття інформації, її властивостей, форм подання та використання у навчальному процесі розширюється і доповнюється на кожному етапі навчання. Таким чином забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

Змістова лінія **«Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією»** передбачає формування уявлення про те, що людина в житті постійно зустрічається з інформацією, працює з нею та може використовувати при цьому сучасні засоби ІТ з умінням захистити свій інформаційний простір. Для практичних робіт використовуються програми (онлайн-середовища Інтернету, додатки для мобільних пристроїв).

У ході реалізації змістової лінії **«Об'єкт. Властивості об'єкта»** розглядаються поняття об'єкта, властивостей об'єктів і значень цих властивостей. Діти мають наводити із власного життя приклади різних об'єктів, їхніх властивостей і значень цих властивостей, впорядковувати та групувати об'єкти на основі значень властивостей, мати уявлення про вплив значень

властивостей об'єктів на подальше їх використання та опрацювання. Вчать будувати складні об'єкти із запропонованих частин, в тому числі самостійно доповнюючи з відсутніх компонентів, представляти інформацію про них різними способами - у вигляді чисел, тексту, зображень, схем, таблиць, презентацій; змінювати значення властивостей текстових та графічних об'єктів; досліджувати об'єкти за допомогою створених моделей. Об'єктний підхід має пронизувати навчання теоретичного та практичного матеріалу всіх змістових ліній курсу.

Змістова лінія «Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання» забезпечує розвиток навичок створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах, зокрема у табличній формі; початкових навичок використання різноманітних засобів інформаційних технологій для вирішення навчальних завдань; сприймати та представляти інформацію у вигляді тексту: читати та змінювати тексти, визначати ключові слова в тексті, створювати та опрацьовувати текст; сприймати різноманіття графічних даних; створювати власні зображення у вигляді малюнків та творчо опрацьовувати готові зображення; презентувати інформацію у вигляді слайдів.

Змістова лінія «Алгоритми» спрямована на розвиток розуміння поняття виконавця, його середовища, команди, системи команд виконавця алгоритму, основних алгоритмічних структур, зокрема, слідування, розгалуження та повторення; умінь виконувати готові алгоритми, а також складати прості алгоритми для виконавців, які працюють у певному зрозумілому для відповідної вікової категорії середовищі, використовуючи просту систему їхніх команд; навичок шукати помилки в послідовності команд, аналізувати зміст завдань на складання алгоритму для виконавців; вміння розв'язувати задачі з повсякденного життя, застосовуючи алгоритмічний підхід: уміння планувати послідовність дій для досягнення мети, передбачати можливі наслідки.

Курс розрахований на 105 годин: по 35 годин у кожному класі з розрахунку 1 година на тиждень

Програма побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

Учитель може змінювати порядок вивчення тем та самостійно визначає обсяг (кількість годин) на вивчення кожної теми курсу, а також на повторення, узагальнення та систематизацію під час вивчення кожної теми, вибудовуючи найбільш доречну для конкретного класу траєкторію навчання.

Важливо щоб здобувачі освіти зрозуміли головні особливості безпечної роботи з інформаційними джерелами та почали використовувати відповідні навички та знання при вивченні інших навчальних предметів. Важливим є задоволення пізнавальних інтересів здобувачів освіти, підтримка їх творчої ініціативи та прагнення до освоєння нових інформаційно-комунікаційних технологій, що створюватиме відчуття доступності в постійному оновленні своїх компетентностей.

Особливості організації навчально-виховного процесу: для дотримання норм безпеки дитини рекомендується організувати навчання у закритому захищеному інформаційному середовищі. Облікові записи для

електронного листування та співпраці в мережі створює адміністратор навчального закладу.

Оцінювання якості підготовки здобувачів освіти з предмету здійснюється в таких аспектах: 1) рівень володіння теоретичними знаннями; 2) здатність до застосування вивченого матеріалу у практичній діяльності; 3) свідоме та відповідальне ставлення до етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії; 4) вміння співпрацювати; 5) використання матеріалу із повсякденного життя, навчальних предметів; 6) свідоме знання правил безпечної праці.

3 клас

Програмне забезпечення, яке використовується: графічний редактор (офлайн та онлайн версії), текстовий редактор.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<p><i>пояснює</i> значення інформації для життя людини, наводить приклади із власного досвіду; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>розрізняє</i> види інформації за способом подання; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>уміє</i> перетворювати одну форму подання інформації в іншу: (текстове – в графічне, числове – в текстове тощо); [3 ІФО 1.2]</p> <p><i>створює</i> папку та документи в ній; [3 ІФО 1.2]</p> <p><i>пояснює</i> поняття «комп'ютерна мережа»; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>розуміє</i> призначення програми-браузера; [3 ІФО 3.2]</p> <p><i>вміє</i> використовувати гіперпосилання; [3 ІФО 3.2]</p> <p><i>використовує</i> мережі для отримання достовірної інформації та спілкування; [3 ІФО 3.3]</p> <p><i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації, отриманої з цифрових та інших джерел; [3 ІФО 1.4]</p> <p><i>дотримується</i> правил використання власних і чужих творів; [3 ІФО 4.3]</p> <p><i>виявляє</i> повагу до авторства інших осіб [3 ІФО 4.3]</p>	<p>Роль інформації в житті людини.</p> <p>Перетворення інформації з одного виду в інший. Способи подання повідомлень, носії повідомлень, символи, кодування і декодування. Структурування інформації.</p> <p>Поняття про мережу Інтернет, програма-браузер, веб-сторінка, веб-сайт, гіперпосилання.</p> <p>Авторське право. Безпечна робота в Інтернеті</p>
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією	
<p><i>розповідає</i> про історію виникнення пристроїв для роботи з інформацією; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>називає</i> носії інформації; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>розрізняє</i> технічні засоби для передавання, зберігання інформації; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>використовує</i> пристрої для передавання інформації; [3 ІФО 1.2]</p> <p><i>наводить приклади</i> пристроїв для введення та виведення інформації; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації; [3 ІФО 1.4]</p> <p><i>пояснює</i> наслідки для власного здоров'я надмірного використання цифрових пристроїв [3 ІФО 4.1], [3 СЗО 1.1]</p>	<p>Історія виникнення пристроїв для роботи з інформацією. Джерело інформації. Носії інформації.</p> <p>Пристрої введення та виведення інформації.</p> <p>Введення текстових даних.</p> <p>Правила введення та редагування текстових даних</p>

Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p><i>описує</i> текстові і графічні об'єкти; [3 ІФО 1.3] <i>порівнює</i> властивості текстових і графічних об'єктів за спільними і відмінними ознаками; [3 ІФО 1.3] <i>визначає</i> об'єкти, які відповідають заданим властивостям; [3 ІФО 1.3] <i>вміє</i> змінювати значення властивостей текстових та графічних об'єктів; [3 ІФО 1.3] <i>досліджує</i> об'єкти за допомогою створених моделей [3 ІФО 1.3]</p>	<p>Види об'єктів: текстові, графічні. Інформаційний об'єкт. Властивості об'єкта. Створення моделі об'єкта за заданими властивостями. Зміна значень властивостей об'єкта (колір тексту, шрифт, накреслення)</p>
Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	
<p><i>розрізняє</i> сучасні пристрої для роботи з інформацією; [3 ІФО 1.1] <i>вміє</i> увімкнути та вимкнути комп'ютер та інші пристрої (за умови їх використання); [3 ІФО 1.2] <i>використовує</i> необхідні значки на Робочому столі для запуску і роботи в програмах; [3 ІФО 1.2] <i>орієнтується</i> в середовищах для перегляду зображень, читання текстів, слухання музики, завершує роботу з ними; [3 ІФО 3.2] <i>створює</i> зображення освітніх об'єктів [3 ІФО 2.4]</p>	<p>Текстові редактори. Середовища для читання текстів. Закладки в тексті, цитати тощо. Віртуальні бібліотеки, довідники, енциклопедії, словники. Основні команди редагування: вирізати, копіювати, вставити, видалити. Уведення символів за допомогою клавіатури. Доповнення текстів зображеннями</p>
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	
<p><i>створює</i> інформаційні продукти, поєднуючи текст, зображення, звук тощо для представлення ідей та/або результатів діяльності; [3 ІФО 2.4] <i>створює</i> та <i>змінює</i> прості зображення; <i>опрацьовує</i> та <i>використовує</i> інформацію з різних джерел; [3 ІФО 2.4] <i>вміє</i> заповнювати таблицю ознак для предметів з однієї групи (класу); [3 ІФО 1.3] <i>розробляє</i> презентацію за логічною послідовністю; [3 ІФО 2.4] <i>доповнює</i> презентацію текстом, зображенням, схемою; [3 ІФО 2.4] <i>редагує</i> і <i>форматує</i> презентацію залежно від її призначення, змінює фон слайду; <i>застосовує</i> режим показу презентацій [3 ІФО 2.4]</p>	<p>Етапи створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах. Створення текстових інформаційних моделей, зокрема у табличні формі. Комп'ютерні презентації, редагування презентацій. Утворення нового слайду, текстового вікна/поля. Доповнення презентації текстом, зображенням, схемою. Форматування презентації. Режим показу презентації</p>
Лінійні алгоритми	
<p><i>визначає</i> алгоритмічні структури; [3 ІФО 2.1] <i>виконує, створює</i> та <i>записує</i> алгоритми; [3 ІФО 2.1] <i>вміє</i> діяти за інструкцією; [3 ІФО 1.3] <i>впорядковує</i> об'єкти за певними ознаками; [3 ІФО 1.3] <i>пояснює</i> наслідки порушення плану, алгоритму послідовності дій у близькому середовищі, готових програмах, іграх; [3 ІФО 1.2] <i>розрізняє</i> істинні та хибні висловлювання [3 ІФО 1.4]</p>	<p>Команди і виконавці, алгоритми, способи подання алгоритму. Запис лінійних алгоритмів. Створення зображень за власними алгоритмами. Знаходження та виправлення помилок у алгоритмах. Логічні висловлювання</p>

Програмне забезпечення, яке використовується – середовище програмування.	
Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<p><i>вміє</i> здійснювати простий пошук інформації у мережі Інтернет; [4 ІФО 1.2]</p> <p><i>знає</i> адреси деяких сайтів, зокрема електронних бібліотек, сайтів з навчальним контентом; [4 ІФО 3.1]</p> <p><i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації, отриманої з різноманітних джерел; [4 ІФО 1.4]</p> <p><i>розрізняє</i> факти і судження; [4 ІФО 1.4]</p> <p><i>добирає</i> належні засоби для спілкування з іншими особами, зокрема з людьми з особливими потребами безпосередньо та через Інтернет; [4 ІФО 4.2]</p> <p><i>пояснює</i> наслідки використання інформаційних технологій, відповідальність за свою діяльність в Інтернеті; [4 ІФО 4.1]</p> <p><i>дотримується</i> правил використання власних і чужих творів [4 ІФО 4.3]</p>	<p>Пошук інформації у мережі Інтернет.</p> <p>Інформаційна взаємодія. Критичне оцінювання інформації</p>
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією	
<p><i>наводить</i> приклади сучасних різновидів комп'ютерних пристроїв; [4 ІФО 1.1]</p> <p><i>зберігає</i> дані на цифрових носіях; [4 ІФО 1.2]</p> <p><i>пояснює</i>, як організована робота з даними у будь-якому цифровому пристрої; [4 ІФО 1.2]</p> <p><i>має</i> уявлення про процес створення роботів; [4 ІФО 1.1]</p> <p><i>контролює</i> час використання цифрових пристроїв [4 ІФО 4.1]</p>	<p>Сучасні носії інформації.</p> <p>Організація роботи цифрового пристрою (введення, збереження, опрацювання, збереження або виведення даних).</p> <p>Збереження інформації. Пам'ять комп'ютера (внутрішня та зовнішня)</p> <p>Огляд конструкторів з робототехніки</p>
Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p><i>класифікує</i> об'єкти за їх властивостями; <i>зіставляє</i> ознаки моделей реального і цифрового світу; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>аналізує</i> вплив подій на властивості об'єкта; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>досліджує</i> об'єкти за допомогою створених моделей; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>вміє</i> створювати просту анімацію [4 ІФО 2.4]</p>	<p>Об'єкти для створення моделей.</p> <p>Форматування та редагування об'єктів.</p> <p>Додавання анімаційних ефектів до об'єктів</p>
Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	
<p><i>вміє</i> відкривати та завершувати роботу у знайомих середовищах для програмування (офлайн та онлайн); [4 ІФО 1.2]</p> <p><i>називає</i> інструменти середовища та пояснює їх призначення; [4 ІФО 3.2]</p> <p><i>описує</i> порядок створення проєктів; [4 ІФО 2.3]</p> <p><i>вміє</i> відкривати готові та зберігати створені проєкти [4 ІФО 2.4]</p>	<p>Середовище програмування.</p> <p>Команди та інструменти.</p> <p>Проєкти</p>
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	
<p><i>називає</i> складові об'єкта; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>називає</i> які дії можна виконувати над об'єктом, які дії може виконувати об'єкт; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>наводить приклади</i> необхідності моделювання для розв'язування конкретних задач; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>називає</i> етапи створення інформаційної моделі; [4 ІФО 1.3]</p> <p><i>створює</i> математичні моделі; [4 ІФО 1.3]</p>	<p>Складові частини об'єктів. Дії об'єктів.</p> <p>Математичні моделі. Розв'язування задач з використанням математичного моделювання</p>

<p><i>прогнозує та формулює очікуваний результат, [4 ІФО 2.2]</i> <i>коментує успішні та невдалі кроки у процесі роботи [4 ІФО 2.5]</i></p>	
Лінійні алгоритми	
<p><i>визначає</i> алгоритмічні структури; [4 ІФО 2.1] <i>створює</i> алгоритми з розгалуженням у середовищі програмування; [4 ІФО 2.1] <i>розробляє</i> алгоритми (зокрема, для власної чи групової діяльності) з послідовних дій, умов, повторень; [4 ІФО 2.1] <i>аналізує</i> та впорядковує послідовності; [4 ІФО 1.2] <i>знаходить</i> помилки в алгоритмах та виправляє їх; [4 ІФО 2.2] <i>вміє</i> розробляти спільний із однокласниками проект під керівництвом вчителя; [4 ІФО 2.5] <i>наводить приклади</i> ігор та стратегій перемоги; [4 ІФО 2.5] <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень та результати своїх однокласників [4 ІФО 1.4]</p>	<p>Середовище виконання алгоритму. Алгоритми з розгалуженням, складання алгоритмів з повторенням. Створення програмованих проектів, зокрема анімаційних історій. Ігри та стратегії перемоги</p>

Мистецька освітня галузь

Мистецтво

Пояснювальна записка

Метою навчання мистецтва у школі є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- розвиток почуттєвої сфери учнів, набуття ними досвіду емоційно-естетичних переживань, формування мистецьких уподобань та особистісних художніх цінностей;

- поглиблення мотивації до пізнання творів вітчизняного і зарубіжного мистецтва; виховання гордості за здобутки рідного мистецтва та толерантного ставлення до мистецтва інших етносів і народів;

- формування умінь художнього сприймання, аналізу художньої мови та оцінювання творів мистецтва, аргументування думки відповідно до вікових можливостей з використанням мистецьких термінів;

- оволодіння способами художньо-творчої діяльності в різних видах мистецтва, комунікації з іншими в художній творчості;

- досягнення розуміння учнями можливостей цифрових технологій щодо їх застосування в мистецькій творчості;

- розвиток здатності самопізнання і самовираження, керування власними емоційними станами через мистецтво і різні види художньої творчості; розвиток креативності й мистецьких здібностей;

- формування здатності встановлювати зв'язок між видами мистецтва, між мистецтвом та іншими сферами знання (літературою, математикою, знаннями про природу, історію тощо); мистецтвом і явищами довкілля;

- усвідомлення значення мистецтва в житті людини та художнього пізнання для власної успішності;
- формування культури глядача-слухача;
- соціалізація учнів через мистецтво, формування здатності об'єктивно оцінювати творчі здобутки свої та інших.

Відповідно до зазначених мети і завдань виокремлено **змістові лінії**: «художньо-творча діяльність», «сприймання та інтерпретація мистецтва», «комунікація через мистецтво», які розкривають основну місію загальної мистецької освіти.

Змістова лінія **«Художньо-творча діяльність»** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне освоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовираження. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виразні засоби творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення довілля.

Змістова лінія **«Сприймання та інтерпретація мистецтва»** спрямована на пізнання цінностей, що втілюють твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення, мистецьку (термінологічну) пропедевтику.

Реалізація змістової лінії **«Комунікація через мистецтво»** націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких досягнень і можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво у середовищі, зокрема у різних культурно-мистецьких заходах, колективних творчих проектах, обговореннях тощо, а також формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки мистецтву.

Опанування учнями мистецтва у початковій школі ґрунтується на засадах компетентнісного, ціннісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, ігрового та інтегративного підходів.

Мистецтво сприяє формуванню *ключових компетентностей*, зокрема, у процесі:

- усного висловлювання вражень від мистецтва; за допомогою коментування дорослого й оцінювання власної художньо-творчої діяльності (*вільне володіння державною мовою/ здатність спілкуватися рідною*);

- застосування мистецької термінології, що має іноземне походження, у процесі інтерпретації художніх творів (*спілкування іноземними мовами*);

- встановлення взаємозв'язків між засобами мистецтва і здійсненню елементарних розрахунків для пояснення художньої виразності творів (наприклад, пропорцій частин твору, визначення музичного метру, запису ритму, симетрії / асиметрії танцювального руху тощо) (*математична компетентність*);

- спостереження, дослідження і відтворення довілля та явищ природи засобами мистецтва (*компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна компетентність*);

- самостійного (чи за допомогою дорослого) використання інформаційних технологій для отримання мистецької інформації, художнього творення (*інформаційно-комунікаційна компетентність*);
- формування уміння визначати власні художні інтереси, досягнення і потреби; прагнення доцільно використовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва (*навчання впродовж життя*);
- співпраці з іншими, зокрема участі у мистецьких заходах, прикрашенні середовища для друзів, сусідів; прояву відповідальності за особистий і колективний результат; використання мистецтва для отримання задоволення (впливу на власний емоційний стан), опанування народних традицій, мистецтва рідного краю; толерантного ставлення до мистецтва різних народів (*громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей*);
- проявів творчої ініціативи та намагання її реалізувати, зокрема через втілення у практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній); презентації результатів власних мистецьких досягнень (*підприємливість та фінансова грамотність*);
- виявлення бажання впроваджувати нові ідеї (*інноваційність*).

Культурна компетентність як стрижнева для мистецької освітньої галузі є інтегральною стосовно інших ключових компетентностей.

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через **інтегровані курси або предмети вивчення за окремими видами мистецтва**: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі та інтегрування навчального змісту.

Зклас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>виконує</i> дитячі пісні (зокрема, музичний фольклор); [3 МИО 1.1];</p> <p><i>добирає</i> засоби музичної виразності (темп, динаміку), необхідні для створення настрою, характеру; [3 МИО 1.1]; [3 МИО 1.2];</p> <p><i>розуміє значення</i> вокальних вправ для правильного виконання; <i>стежить</i> за точністю і виразністю інтонування, чіткістю дикції, співацькою поставою, диханням; [3 МИО 3.1];</p> <p><i>виконує</i> в ансамблі нескладні композиції (трикутник, бубон, маракас, дзвіночки, барабан, тріскавки, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон, металофон, синтезатор тощо); [3 МИО 1.1];</p> <p><i>самостійно добирає</i> тембр музичного інструменту для передачі відповідного образу; [3 МИО 1.1]; [3 МИО 2.1];</p> <p><i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації) та на музичних інструментах; [3 МИО 1.2]</p> <p><i>створює</i> варіанти ритмічного супроводу до пісні на музичному інструменті за вибором; [3 МИО 1.2];</p>	<p>Спів (співацька постава, дихання, інтонація, фразування, дикція).</p> <p>Оперування засобами виразності та способами створення вокального і вокально-ансамблевого / хорового художнього образу.</p> <p>Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, гра в ансамблі зі створенням ритмічного супроводу до пісні тощо.</p> <p>Правила гігієни у користуванні музичними інструментами.</p> <p>Оволодіння музичною грамотою (за необхідністю для художньо-творчої діяльності).</p> <p>Знайомство з елементарною нотною грамотою, необхідною для виконання творів. Відтворення запису найпростіших ритмічних послідовностей.</p>

орієнтується в поняттях музичної грамоти (звук, мелодія, акомпанемент, музична форма, динаміка, схеми диригування (на 2/4); [ЗМІО 2.2]

орієнтується в нотному записі (за доцільності для виконання); *читає* запис найпростіших ритмів; [ЗМІО 2.2]

організовує самостійно робоче місце для занять різними видами образотворчої діяльності [З МІО 1.1]; *дотримується* охайності і правил техніки безпеки; *самостійно користується* знайомими художніми інструментами (палітрою, різними видами пензлів, стеками, ножицями тощо) [З МІО 1.1]; *добирає* художні матеріали, відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне), в якому працює [З МІО 1.1]; *розпізнає* форми (реалістичні, декоративні); *досліджує* форму предмету та спрощує її до геометричної подібності [З МІО 1.3]; *порівнює* будову різних природних форм, їх пропорцій [З МІО 1.3]; *добирає* відтінки кольору за насиченістю [З МІО 1.2]; *створює* реалістичні, казкові, фантастичні образи [З МІО 1.3]; *виконує* елементарні замальовки з натури та за уявою в ескізній формі (предмети побуту, об'єкти природи та архітектури) [З МІО 1.3]; *створює* зображення в процесі експериментування з кольорами, лініями, крапками різного розміру, формами, об'ємами, фактурами тощо [З МІО 1.2]; *самостійно створює* просту, зокрема орнаментальну, композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну), *використовує* усю площину аркуша; *виконує* прості композиції на площині та в об'ємі [З МІО 1.2]; *обирає* формат (прямокутний, квадратний, трикутний, в колі, в овалі) для кращого втілення задуму [З МІО 1.1]; *виділяє* композиційний центр, головне і другорядне, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів, композиційні засоби та правила [З МІО 1.1]; *використовує* елементарні закони перспективи (одне за іншим; ближче – більше, яскравіше, тепліше, далі – менше та блідіше, холодніше), передаючи плановість простору у площинних зображеннях [З МІО 2.2]; *передає в зображеннях* елементарну будову птахів, тварин, людини, посилено передає рух; ілюзорні зміни розмірів предметів в залежності від розміщення у просторі; смислові зв'язки між об'єктами в сюжетних композиціях [З МІО 1.3]; *розрізняє* особливості об'ємного (круглого та рельєфного) зображення [З МІО 2.2]; *порівнює* найпростіші елементи об'ємних форм [З МІО 1.3]; *виражає* особливості об'єкту як образу засобами форми і декору (як у об'ємному так й у площинному зображенні) [З МІО 1.1]; *оздоблює* об'ємну форму рельєфним або живописним декором [З МІО 1.1];

Організація робочого місця для занять образотворчим мистецтвом.

Освоєння інструментарію для образотворчої діяльності.

Використання відомих засобів образотворчої виразності для створення візуальних образів.

Зображення графічними та живописними матеріалами (традиційними та сучасними).

Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компонування елементів композиції (площинна, об'ємна), відтворення плановості простору у площинних зображеннях.

Ліплення з пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами.

Поняття про декор як засіб наповнення й збагачення форми.

Елементарна стилізація форм та оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо).

Розміщення об'єктів у форматі з дотриманням засобів та правил композиції, для підсилення композиційного центру.

Застосування у художньо-творчій діяльності поняття контрасту форм, кольорів .

Передача плановості у зображенні з натури та за уявою.

Створення сюжетних композицій

Сприймання засобів виразності в скульптурі (барельєф, горельєф).

Створення художнього образу засобами декоративної насиченості форми (фактурою, деталями, розписом).

Прикрашання місця, де навчається, живе.

Вирізування, конструювання з паперу та інших підручних матеріалів. Робота з природними матеріалами.

Створення синтетичного художнього образу. Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема, під час рольового виконання пісні).

<p><i>конструює та створює прості композиції з паперу, художніх, природних та різних підручних матеріалів, самостійно добирає складові композиції [3 МИО 1.2]; творчо використовує різні техніки, інструменти та матеріали для втілення власного задуму (саморобні штампи, набризк, декупаж, колаж) [3 МИО 1.2]. поєднує засоби різних видів мистецтва для втілення художнього задуму; [3МИО 1.1]; [3 МИО 2.2] імпровізує засобами пантоміми (міміка, жести); пластично інтонує музичні образи; [3 МИО 1.2]; виконує нескладні ролі (в тому числі, пісні «у ролях»), добирає засоби вираження (темپ, тембр голосу, динаміку, рухи, міміку); [3МИО 1.1]; [3 МИО 1.2]; грає елементарні театральні етюди (самостійно обирає відомих персонажів та перевтілюється в них, зокрема, імітує характерні рухи, ходу, звуки, міміку тощо); [3 МИО 1.2]; вправляється над інтонацією мовлення, диханням; дикцією, мімікою, жестами; рухається під музику, добираючи відомі танцювальні елементи (народні, сучасні); узгоджує свої рухи з музичним супроводом (співом); створює сценічні інтерпретації пісенних образів; [3 МИО 1.1]; використовує атрибути для підсилення синтетичної виразності (із запропонованих); [3 МИО 1.1]; комбінує знайомі художні техніки, звуки, ритми, рухи, лінії, кольори, форми, фактури, матеріали тощо для втілення ідеї в художньому образі [3 МИО 1.2]; створює образи, використовуючи знайомі засоби та способи за уявою [3 МИО 1.1]; [3 МИО 1.2]; творення образів (звуки, слова, пантоміму, рухи, лінії, кольори, об'єми, декор тощо), якими може виразити свої почуття та емоції [3 МИО 3.4]; виокремлює і фіксує в доступний спосіб цікаві явища довкілля; відтворює їх у творчій діяльності (імпровізаціях мелодій, інсценізації пісень, пластичному інтонуванні); [3 МИО 1.3] пропонує ідеї оздоблення місця, де навчається, живе [3 МИО 1.3]; реалізовує їх (за допомогою інших або самостійно втілює нескладний задум оздоблення місця, де навчається і власного помешкання [3 МИО 1.3]); розпізнає власні емоції від художньої творчості, обирає види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою [3 МИО 3.4]; передає власні емоції у творчій роботі за допомогою кольору[3 МИО 1.1]; [3 МИО 3.4] дотримується загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) [3МИО 3.3];</i></p>	<p>Відтворення нескладних танцювальних елементів.</p> <p>Елементарне вправління у сценічній поведінці.</p> <p>Добір реквізиту, бутафорії, деталей костюмів.</p> <p>Експериментування зі звуками, тембрами, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами.</p> <p>Спостереження за довкіллям для створення художніх образів (повадки тварин, характерні особливості ходи, жестів людей різного віку, інтонація мовлення людини в різних життєвих ситуаціях тощо), вплив світла на зміну кольорів у природному середовищі;</p> <p>Самовираження в художньо-творчій діяльності.</p> <p>Культура глядача, слухача.</p>
Сприймання та інтерпретація мистецтва	
<p><i>емоційно сприймає твори різних видів мистецтва і виявляє враження у вербальний або невербальний спосіб; [3 МИО 2.1]; вирізняє елементи музичної мови, застосовані для характеристики музичного образу, зокрема із сюжетною (літературною) програмою (мелодія, темп,</i></p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва.</p> <p>Виразні засоби (елементи мови) різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).</p>

<p>динаміка, гучність, ритм, тембр (голос та деякі музичні інструменти), лад (мажор, мінор); [3 МИО 2.2] <i>розпізнає</i> прості музичні форми (двочастинна, тричастинна, куплетна); [3 МИО 2.1]; [3 МИО 2.2]</p> <p><i>визначає</i> особливості втілення образу у творах образотворчого мистецтва та архітектури [3 МИО 2.2]; <i>характеризує</i> колір об'єктів довкілля відповідно до часу доби та пір року [3 МИО 2.2]; <i>висловлює судження щодо</i> передання емоційного стану зображуваних об'єктів та явищ навколишнього світу у творі (зокрема, у стані спокою та в русі) [3 МИО 2.1]; <i>визначає</i> композиційну будову твору образотворчого мистецтва та архітектури [3 МИО 2.2]; <i>вирізняє</i> кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), насиченість (яскравий, тьмянний) загальний колорит; елементи композиції твору (центр, головне і другорядне; побудову твору (симетричну та асиметричну, статичну, динамічну, ритмічну, метричну) [3 МИО 2.1]; <i>цілісно охоплює увагою</i> художній твір; зосереджується на характерних деталях; <i>порівнює</i> музичні та візуальні, хореографічні образи; [3 МИО 2.1]; <i>зіставляє</i> твори мистецтва та явища довкілля (за допомогою вчителя) [3 МИО 1.3]; [3 МИО 2.2]; <i>вирізняє</i> елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, музичне оформлення театрального/екранного твору [3 МИО 2.2]; <i>розрізняє</i> засоби виразності та характеризує музичні твори вокальні та інструментальні; [3 МИО 2.2] <i>розрізняє засоби виразності та характеризує</i> твори живопису, графіки, скульптури [3 МИО 2.2]; <i>розрізняє та характеризує</i> виразні засоби різновидів театрального мистецтва (драматичний, ляльковий, музичний), народної, класичної та сучасної хореографії; [3 МИО 2.2] <i>розрізняє та характеризує</i> виразні засоби анімаційних фільмів; [3 МИО 2.2] <i>розпізнає та характеризує</i> художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо) [3 МИО 2.2]; <i>порівнює</i> природні форми, образи довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням [3 МИО 1.3]; <i>визначає</i> власні емоції від сприймання мистецьких творів [3 МИО 3.4]; <i>добирає</i> слова для характеристики вражень із власного запасу [3 МИО 3.3]; <i>пояснює</i>, що подобається або не подобається у творі [3 МИО 2.1]; <i>обирає</i> твори відповідно до свого настрою; <i>пояснює</i>, від чого дістає насолоду; <i>добирає</i> твори для поліпшення свого настрою [3 МИО 2.1]; [3 МИО 3.4] <i>відтворює</i> емоційні враження від твору мистецтва улюбленими художніми засобами [3 МИО 3.4]; <i>порівнює</i> свої настрої та почуття із тими що втілені у художньому творі (на основі діалогу між автором та глядачем) [3 МИО 2.1].</p>	<p>Участь в обговоренні мистецького твору з використанням знайомих мистецьких термінів.</p> <p>Використання декору для створення образу.</p> <p>Ознайомлення з елементарними поняттями з кольорознавства та композиції.</p> <p>Сприймання синтетичних образів.</p> <p>Зіставлення виразних засобів різних видів мистецтва.</p> <p>Зіставлення художніх образів, подібних за сюжетом та втілених у різних видах мистецтва.</p> <p>Мистецька пропедевтика.</p> <p>Знайомство з різновидами музичного (вокальна, інструментальна), образотворчого (живопис, графіка, скульптура); театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна), кіно (кінофільм, мультфільм); жанрами музичного мистецтва (пісня, танець, опера, балет); жанрами образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); видами орнаментів (рослинний, геометричний тощо та за призначенням (стрічковий, розетка); видами анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна), танцями (гопак, козачок, вальс, полька тощо).</p> <p>Спостереження за довкіллям та його втіленням у художніх образах.</p> <p>Самопізнання через сприймання творів мистецтва.</p>
---	---

	<p>Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами.</p> <p>Використання у сприйманні творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану.</p> <p>Самовираження у художньо-творчій діяльності</p> <p>Розуміння значення мистецтва у житті людини.</p>
Комунікація через мистецтво	
<p><i>характеризує</i> власну творчість за поданими орієнтирами; [3 МІО 3.1];</p> <p><i>пояснює</i>, що вдалося чи не вдалося; визначає за допомогою вчителя/ вчительки труднощі; <i>обирає</i> (за допомогою вчителя/ вчительки) спосіб удосконалення [3 МІО 3.2];</p> <p><i>презентує</i> результати власної творчості (співає улюблені пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо) перед рідними, однолітками [3 МІО 3.2]; <i>пояснює</i> задум [3 МІО 3.2];</p> <p><i>визначає</i> досягнення однолітків у художньо-творчій діяльності, виявляючи доброзичливість у висловлюваннях; [3 МІО 3.3];</p> <p><i>обговорює</i> з іншими враження від сприймання творів різних видів мистецтва та творчої діяльності, поважаючи уподобання інших [3 МІО 3.3];</p> <p><i>бере участь</i> у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, виставках, фестивалях, інсценізаціях народних обрядів, арт-мобах, тижнях мистецтва тощо), у колективних творчих проєктах, зокрема із використанням засобів улюбленого виду мистецтва і художньо-творчої діяльності [3 МІО 3.3];</p> <p><i>виконує різні дії / ролі</i> в колективному творчому процесі, <i>виявляючи повагу</i> до інших [3 МІО 3.3]</p>	<p>Презентація власних творчих досягнень.</p> <p>Оцінювання власної творчості за поданими орієнтирами.</p> <p>Оцінювання творчих здобутків однолітків за спільно визначеними орієнтирами.</p> <p>Виховні ситуації на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, вчинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами).</p> <p>Колективне виконання творчого задуму.</p> <p>Оцінювання і самооцінювання у колективній творчості.</p> <p>Проведення шкільних мистецьких заходів.</p> <p>Дотримання правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації.</p>

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>виконує</i> дитячі пісні (зокрема, музичний фольклор, називаючи жанри виконуваних пісень (колискові, закличні, веснянки, щедрівки тощо), <i>виконує</i> прості канони; [4 МІО 1.1];</p> <p><i>добирає</i> засоби музичної виразності (темп, динаміку, штрихи, тембр), необхідні для створення образу пісні, пропонуючи різні варіанти; [4 МІО 1.1]; [4 МІО 1.2];</p> <p><i>пояснює</i> значення вокальних вправ для правильного виконання; <i>стежить</i> за точністю і виразністю інтонування, чіткістю дикції (вимови), фразування;</p> <p><i>стежить</i> за співацькою поставою, диханням; [4 МІО 3.1];</p> <p><i>грає</i> в ансамблі нескладні композиції (трикутник, бубон, барабан, тріскавки, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон, металофон, синтезатор тощо); [4 МІО 1.1];</p> <p><i>самостійно добирає</i> тембр музичного інструменту для передачі відповідного образу, <i>пояснює</i> свій вибір, <i>демонструє</i> способи звуковидобування на</p>	<p>Спів (співацька постава, дихання, фразування, дикція, відтворення характеру, настрою).</p> <p>Створення образу пісні. Інтонування.</p> <p>Оперування засобами виразності та способами створення вокального і вокально-ансамблевого (хорового) художнього образу</p> <p>Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, відтворення ритмічних послідовностей на різних інструментах; гра в ансамблі (зокрема, за заданими простими ритмічними рисунками).</p>

<p>найпростіших інструментах; [4 МИО 1.1]; [4 МИО 2.1]; <i>орієнтується</i> в поняттях музичної грамоти (звук, мелодія, акомпанемент, музична форма, динаміка, схеми диригування (на 2/4; 3/4) тощо); <i>орієнтується</i> в нотному записі (за доцільності для виконання); <i>читає і виконує</i> найпростіший ритмічний супровід, зокрема в різних темпах та динаміці, в русі (плескання, відбивання ногами та з використанням ударних інструментів; [4МИО 2.2] <i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах; <i>створює</i> найпростіші ритмічні варіації супроводу до пісні або інструментальної мелодії (2/4, 3/4, 4/4), <i>самостійно добирає</i> різноманітні інструменти для супроводу, <i>імпровізує із поєднанням</i> (чергуванням) співу та гри на музичних інструментах. [4 МИО 1.2] <i>дотримується</i> правил техніки безпеки; <i>добирає</i> інструменти, художні матеріали відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне, тощо), в якому працює [4 МИО 1.1]; <i>виконує</i> площинні живописні та графічні зображення; об'ємні композиції [4 МИО 1.3]; <i>дотримується</i> правил зображення об'ємних предметів [4 МИО 1.1]; <i>спостерігає</i> залежність впливу освітлення на зміну кольору [4 МИО 1.3]; <i>використовує</i> емоційні можливості кольору: висвітлення та затемнення кольорів [4 МИО 1.1]; <i>розрізняє</i> види штрихування для передання об'єму зображуваного об'єкту [4 МИО 1.1]; <i>передає</i> характерні особливості жіночого, чоловічого, дитячого образів, професії через одяг та зовнішні ознаки; особливості будови птахів, тварин і пластичну виразність руху; характер силуетної форми архітектурних споруд [4 МИО 1.3]; <i>створює</i> відкриту чи закриту декоративну композицію (на площині або в об'ємі) [4 МИО 1.2]; <i>має уявлення</i> про види і характерні особливості народних художніх промислів України [4 МИО 2.1]; <i>виділяє</i> композиційний центр головне і другорядне у сюжетній композиції [4 МИО 1.1]; <i>дотримується</i> цілісності при створенні композиції [4 МИО 1.1]; <i>використовує</i> елементарні закони перспективи передаючи плановість простору у площинних зображеннях, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів [4 МИО 1.2]; під час створення композиції <i>використовує</i> усю площину аркуша [4 МИО 1.1]; <i>конструює та створює</i> прості композиції з паперу, художніх, природних та підручних матеріалів, <i>самостійно добирає</i> складові композиції [4 МИО 1.2]; <i>міксує</i> техніки та матеріали (гуаш, фломастер, витинання) для втілення власного задуму (зокрема, інсталяція) [4МИО 1.2];</p>	<p>Знайомство з елементарною музичною грамотою (за необхідністю для художньо-творчої діяльності), зокрема необхідною для виконання, читання і запису найпростіших ритмічних послідовностей.</p> <p>Визначення виконавських труднощів.</p> <p>Використання вправ культури роботи, гігієни і техніки безпеки під час художньо-творчої діяльності.</p> <p>Бачення (при спрямуванні вчителя) недоліків у своїй роботі та виправлення їх.</p> <p>Вільне користування (традиційними та сучасними) графічними, живописними інструментами та матеріалами під час художньо-творчої діяльності різних художніх техніках.</p> <p>Ліплення з пластичних матеріалів пластичним і конструктивним способом.</p> <p>Вирізування з паперу, конструювання з природного матеріалу.</p> <p>Використання різних засобів образотворчої виразності для створення образів у жанрах: натюрморт, портрет, побутовий жанр, анімалістичний жанр та ілюструванні літературних творів.</p> <p>Зображення багатопланової композиції з 2-х (3-х) об'ємних предметів (натюрморт), просторової композиції (пейзаж), тематичної композиції (побутовий жанр); декоративної композиції в об'ємі (ліплення, чеканка) або на площині (розпис, витинання, керамічна народна іграшка тощо).</p> <p>Створення синтетичного художнього образу.</p> <p>Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема, під</p>
---	--

<p><i>поєднує</i> засоби різних видів мистецтва для втілення художнього задуму [4 МИО 1.2];</p> <p><i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести, хода, мовлення, зміна темпоритму);</p> <p>пластично інтонує інструментальну музику (без слів), передаючи настрій; [4 МИО 1.2];</p> <p><i>самостійно добирає і пояснює</i> виразні засоби різних мистецтв для створення синтетичного образу (темп, тембр голосу, динаміка, рухи, міміка, колір і форма костюму, гриму, деталей оформлення простору), покладаючись на власний досвід; [4 МИО 1.1]; [4 МИО 2.2]</p> <p><i>створює</i> сценічні інтерпретації пісенних образів, виконує нескладні ролі (в тому числі, пісні «у ролях»), [4МИО 1.1]; [4МИО 2.2]</p> <p><i>грає</i> елементарні театральні етюди (перевтілюється у запропонованих персонажів; [4 МИО 1.2];</p> <p><i>вправляється</i> над інтонацією мовлення, диханням; дикцією, мімікою, жестами;</p> <p><i>імітує</i> характерні рухи, ходу, звуки, міміку, інтонацію і тембр, ритм мовлення, <i>пояснює різницю</i> у виборі засобів виразності характерних персонажів); [4 МИО 1.1]; [4 МИО 2.2]</p> <p><i>рухається</i> під музику, <i>використовуючи</i> відомі танцювальні елементи (народні, сучасні, спортивнітощо) відповідно до стилю музики; [4МИО 1.1]; [4МИО 2.2]</p> <p><i>демонструє</i> елементи деяких народно-сценічних та побутових танців (гопак, козачок, вальс, полька, мазурка, полонез, лезгінка тощо); [4МИО 1.1]; [4 МИО 2.2]</p> <p><i>узгоджує</i> рухи з музичним супроводом (співом), <i>орієнтується</i> у сценічному (танцювальному) просторі; <i>використовує</i> найпростіші прийоми сценічної поведінки (вітання, поклони, звернення до публіки тощо); [4 МИО 3.2]; [4 МИО 3.3];</p> <p><i>добирає</i> атрибути для підсилення виразності (із запропонованих або знайомих предметів); [4 МИО 1.1];</p> <p><i>експериментує</i> зі знайомими художніми техніками, звуками різних тембрів (вокальними та інструментальними, у тому числі із доцільним застосуванням шумових ефектів), з лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо [4МИО 1.2], придумує образи, використовуючи знайомі виразні засоби та способи творення (звуки, слова, пантоміму, рухи, лінії, кольори тощо), якими може виразити свої почуття та емоції,</p> <p><i>доцільно комбінує</i> елементи для втілення ідеї в художньому образі [4 МИО 1.1];</p> <p><i>виокремлює і фіксує</i> в доступний спосіб (фото, аудіо, відеозйомка, замальовки тощо) цікаві явища довкілля, <i>використовує</i> (поєднує, комбінує) їх у творчій діяльності [4 МИО 1.3];</p> <p><i>організовує</i> середовище навколо себе: <i>пропонує</i> ідеї його оформлення та можливі засоби їх художнього втілення [4 МИО 1.3];</p> <p><i>створює</i> елементи композиції / декору для оформлення середовища, в якому живе і</p>	<p>час рольового виконання пісні, музичного твору з характерною сюжетною програмою).</p> <p>Елементарне вправлення у сценічній поведінці, участь в ансамблевих формах театралізацій, інсценізацій.</p> <p>Імпровізація засобами пантоміми (міміка, жести), у тому числі з партнерами.</p> <p>Відтворення елементарних танцювальних елементів.</p> <p>Елементарне оформлення сценічного простору для інсценізацій, театралізацій (створення бутафорії, деталей реквізиту.Елементи гриму. Виразність костюму).</p> <p>Експериментування зі звуками (тембрами, регістрами), ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо.</p> <p>Дослідження довкілля, фіксація і використання спостережень із власногодосвіду для створення художніх образів (повадки тварин; характерні особливості ходи, жестів людей різного віку, інтонація мовлення і пластики людини в різних життєвих ситуаціях тощо).</p> <p>Прикрашання місця, де навчається, живе.</p>
---	--

<p>навчається; використовує побачене і почуте в художньо-творчій діяльності [4 МІО 1.3]; <i>розпізнає</i> власні емоції від різних видів мистецької діяльності [4 МІО 3.4]; <i>визначає</i> улюблені види мистецької діяльності, займається ним/ ними у вільний час для задоволення; пояснює свій інтерес до певного виду діяльності; <i>обирає</i> їх відповідно до свого настрою, <i>визначає</i> твори мистецтва, звернення до яких поліпшує настрої [4 МІО 3.4]; <i>дотримується</i> загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеїтощо) [4МІО 3.3];</p>	<p>Самопізнання і самовираження в художньо-творчій діяльності.</p> <p>Використання видів мистецької діяльності та власних уподобань для задоволення та поліпшення емоційного стану.</p> <p>Виховання культури глядача, слухача.</p>
Сприймання та інтерпретація мистецтва	
<p><i>емоційно сприймає</i> твори різних видів мистецтва і виявляє враження у вербальний або невербальний спосіб; <i>відтворює</i> емоційні враження мистецтва різними художніми засобами <i>пояснює</i>, що подобається або не подобається у творі [4 МІО 2.1]; <i>вирізняє і характеризує</i> елементи музичної мови, застосовані для характеристики музичного образу (мелодія, темп, динаміка, ритм, регістр, характер музичної інтонації; тембр та склад виконавців (соліст, хор, оркестр, деякі тембри музичних інструментів), лад (мажор, мінор), розпізнає музичні форми (рондо, варіації); [4 МІО 2.1]; [4 МІО 2.2] <i>вирізняє і характеризує</i> елементи художньої мови творів образотворчого мистецтва, застосовані для характеристики художнього образу: кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), елементи композиції твору (центр, головне і другорядне, симетрію та асиметрію) [4 МІО 2.2]; <i>цілісно охоплює увагою</i> художній твір; зосереджується на характерних деталях; виявляє здатність керувати увагою під час сприймання; <i>відзначає кульмінацію</i> у музичному творі, танці, виставі; [4 МІО 2.1]; <i>порівнює</i> музичні та візуальні, сценічні, хореографічні образи, [4 МІО 2.2] <i>зіставляє</i> художні образи та явища доквілля (за допомогою вчителя); [4 МІО 1.3] [4МІО 2.2]; <i>вирізняє</i> елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики цілісного художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, грим, реквізит, освітлення, музичне оформлення театрального/екранного твору; [4 МІО 2.2] <i>вирізняє і порівнює</i> засоби виразності різних видів мистецтва у створенні подібних образів (зокрема, персонажів казок, тварин, героїчних, фантастичних інших характерних образів, явищ природи) [4 МІО 2.2]; <i>розпізнає та характеризує</i> художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо); <i>розрізняє</i> засоби та характеризує музичні твори вокальні та інструментальні (симфонічні), хорові;</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Опанування виразними засобами (елементами) різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).</p> <p>Вербальна характеристика змісту творів, які мають зображальну або літературну (сюжетну) програму, яскраво виражену жанрову основу (знайомі танці, пісня – коліскова, коломийка інші);</p> <p>Сприймання синтетичних образів.</p> <p>Зіставлення і характеристика виразних засобів різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).</p>

<p>називає знайомі інструменти оркестру; розрізняє тембри вокальних голосів; характеризує твори живопису, графіки, скульптури, розрізняє засоби художньої виразності [4 МІО 2.2]; розрізняє та характеризує виразні засоби різновидів театрального мистецтва (драматичний, ляльковий, музичний – опера, балет, мюзикл), народної, класичної, сучасної хореографії; [4 МІО 2.2] розрізняє та характеризує виразні засоби анімаційних фільмів; [4 МІО 2.2] наводить приклади жанрів циркового мистецтва, покладаючись на власний досвід; [4 МІО 2.2] розрізняє за характерними ознаками деякі жанри музичного і музично-театрального (пісня, танець, опера, балет, мюзикл тощо); [4 МІО 2.2] має уявлення про етнічне походження і характеризує елемент деяких народних танців (гопак, козачок, полька, мазурка, лезгінка тощо); [4 МІО 2.2] називає характерні особливості жанрів образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), види анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна) [4 МІО 2.2]. порівнює природні форми, образи довкілля з їх художнім трактуванням [4 МІО 2.1]; розрізняє і характеризує власні емоції, враження від сприймання мистецьких творів [4 МІО 3.4]; пояснює, що подобається або не подобається у творі, [4 МІО 3.4] порівнює свої уподобання щодо різних видів мистецтва [4 МІО 3.4]; визначає свої враження від різних творів одного виду мистецтва (за жанрами, настроями, образами, засобами виразності тощо) [4 МІО 3.3]; [4 МІО 3.4]; вирізняє і обирає для сприймання твори мистецтва, що змінюють або передають його / її настрій [4 МІО 3.4]; рекомендує улюблені твори для сприймання іншим [4 МІО 3.3].</p>	<p>Зіставлення художніх образів, подібних за сюжетом та втілених у різних видах мистецтва. Мистецько-понятійна пропедевтика. Мистецька обізнаність. Різновиди музичного (вокальна, інструментальна, вокально-інструментальна, хорова, симфонічна музика), образотворчого (живопис, графіка, скульптура). Поняття про мистецтво архітектури. Сценічні мистецтва: театр (драматичний, ляльковий, зокрема, виділяльок, музичний); хореографія (народна, класична, сучасна, зокрема деякі народно-сценічні та побутові танці – гопак, козачок, вальс, полька, мазурка, полонез тощо). Цирк. Екранні мистецтва (кінофільм, мультфільм, зокрема різновиди анімації – (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна). Жанри образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); Види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка). Мистецькі професії відповідно до видів мистецтва. Дослідження довкілля. Проведення паралелей між явищами довкілля і художніми образами в різних видах мистецтва. Самопізнання через сприймання творів мистецтва. Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами. Самокорекція емоційних станів засобами мистецтва. Використання творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану.</p>
Комунікація через мистецтво	
<p>характеризує власну творчість за поданими орієнтирами, аналізує свої досягнення, свої сильні сторони, визначає за допомогою вчителя/вчительки необхідні для самовдосконалення дії; [4 МІО 3.1]; обирає (за допомогою вчителя/ вчительки) спосіб удосконалення та може його пояснити; [4 МІО 3.1]; презентує створені художні образи, обираючи за допомогою вчителя спосіб презентування (спів, танцювальні рухи, пантоміма, витвори образотворчого мистецтва, інформаційні технології) перед рідними, однолітками, молодшими учнями [4 МІО 3.2]; пояснює задум, захищає свою позицію [4 МІО 3.2];</p>	<p>Презентація власних творчих досягнень. Оцінювання власної творчості за поданими орієнтирами. Відстоювання права на самовираження. Виховні ситуації на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, вчинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами). Порівняння сюжетів, вчинків тощо персонажів творів з життєвими ситуаціями. Оцінювання творчих здобутків однолітків.</p>

<p><i>визначає досягнення в художньо-творчій діяльності однолітків, виявляючи об'єктивність і доброзичливість у висловлюваннях [4 МИО 3.1]; обговорює з іншими враження від сприймання творів різних видів мистецтва та творчої діяльності, поважаючи уподобання та інтереси інших; ділиться своїми спостереженнями у довірливості та соціумі [4 МИО 3.3];</i></p> <p><i>знаходить просту мистецьку інформацію (підручники, енциклопедії; аудіо- та відеозаписи, інтернет-ресурси тощо), ділиться нею з іншими, пояснює свої уподобання; [4 МИО 3.2]; [4 МИО 3.3]; бере участь у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, інсценізаціях народних обрядів, арт-мобах, тижнях мистецтватощо), колективних творчих проєктах, зокрема із використанням засобів різних видів мистецтва і художньо-творчої діяльності [4 МИО 3.3]; виконує різні дії / ролі в колективному творчому процесі;</i></p> <p><i>дотримується правил взаємодії і творчої співпраці, виявляє повагу до інших [4 МИО 3.3]</i></p>	<p>Колективне виконання творчого задуму. Оцінювання і самооцінювання у колективній творчості.</p> <p>Робота з найпростішими джерелами інформації.</p> <p>Участь у шкільних мистецьких заходах. Участь в оформленні художніми засобами немистецьких заходів (олімпіад, тематичних ранків, спортивних змагань тощо).</p> <p>Дотримання правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації. Партнерство на сцені (у виконавській музичній або театральній творчості).</p>
---	--

Фізкультурна освітня галузь

Фізична культура

Пояснювальна записка

Метою навчання фізичної культури є всебічний фізичний розвиток особистості учня засобами фізкультурної та ігрової діяльності, формування в молодших школярів ключових фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, спорту, фізкультурно-оздоровчих занять та виховання фізично загартованих і патріотично налаштованих громадян України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виховання в молодших школярів розуміння значущості занять фізичними вправами, спортивними іграми як важливого засобу зміцнення здоров'я, отримання задоволення, гартування тіла та характеру, самовираження, соціальної взаємодії у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

- формування в учнів здатності володіння різними способами рухової діяльності, виконання фізичних вправ; уміння грати в рухливі та спортивні ігри за спрощеними правилами;

- розвиток в молодших школярів здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки позитивних та негативних чинників щодо стану свого здоров'я та фізичного розвитку;

- використовувати різні способи пошуку корисної інформації у довідникових джерелах, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікативних технологій і критичного мислення;

- формування в учнів здатності творчо застосовувати набутий досвід з фізичної культури, використовувати сили природи для зміцнення здоров'я та фізичного вдосконалення;

- розвиток в молодших школярів здатності використовувати навички самоконтролю і самооцінювання свого фізичного стану, дотримуватися санітарно-гігієнічних правил та безпечної поведінки в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– розвиток в учнів здатності спілкуватися і взаємодіяти з дорослими й однолітками, співпрацювати та досягати спільних командних цілей у процесі спортивно-ігрової діяльності, використовувати термінологічний апарат з фізичної культури рідною мовою під час фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– виховання в молодших школярів емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, здатності добирати фізичні вправи для розвитку фізичних якостей з урахуванням індивідуальних можливостей, бажання керуватися правилами безпечної і чесною гри, уміння боротися, вигравати і програвати; формування зацікавленості досягненнями українських спортсменів на Олімпійських іграх та інших спортивних змаганнях.

Зазначена мета і завдання реалізуються за такими змістовими лініями: «Рухова діяльність», «Ігрова та змагальна діяльність».

Змістова лінія **«Рухова діяльність»** передбачає формування в молодших школярів уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, способів рухової та ігрової діяльності, спрямованих на фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та формування в молодших школярів умінь і навичок володіння різними способами рухової діяльності; здатності виконання вправ основної гімнастики, організуючих вправ, елементів акробатики, вправ корегувальної спрямованості та тих, що пов'язані з незвичним положенням тіла у просторі, ходьбою, бігом, танцювальними кроками, лазінням і перелізанням, стрибками; навичок володіння м'ячем; розвиток фізичних якостей; формування правильної постави й профілактику плоскостопості.

Змістова лінія **«Ігрова та змагальна діяльність»** передбачає виховання в молодших школярів ініціативності, активності та відповідальності у процесі рухливих і спортивних ігор за спрощеними правилами; забезпечення усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій; формування уміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю сприймати поразку, контролювати свої емоції, організовувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі ігрової та змагальної діяльності, виконувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення користуватися власними перевагами і визнавати недоліки в тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо); формування в молодших школярів умінь і навичок виконання естафет.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>має уявлення про історію виникнення Олімпійських ігор; називає олімпійське гасло та символ Олімпійських ігор; пояснює вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів [3 ФІО 2.2];</i></p> <p><i>добирає спортивний інвентар відповідно виду спорту [3 ФІО 1.2]; контролює свій фізичний стан за частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям перед фізичними навантаженнями в процесі та після занять [3 ФІО 2.1]; [3 ФІО 2.2];</i></p> <p><i>виконує організуючі вправи команди на перешикування з однієї шеренги уступами за розрахунком 9, 6, 3, на місці [3 ФІО 1.1];</i></p> <p><i>виконує загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів [3 ФІО 1.1];</i></p>	<p>Історія виникнення Олімпійських ігор.</p> <p>Символи, ритуали і церемонії Олімпійських ігор.</p> <p>Вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів.</p> <p>Спортивний інвентар для різних видів спорту.</p> <p>Оцінка фізичного стану за частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям в процесі занять фізичною культурою.</p>

<p><i>розрізняє та виконує</i> присідання, виси, упори: <i>присідання</i>, нахили тулуба у сіді з різними положеннями ніг; перехід із сіду на правому стегні у сід на лівому стегні; <i>виси та упори</i> – згинання і розгинання рук у упорі на стегнах, в упорі лежачи; перехід із упору присівши в упор стоячи, із упору лежачи в упор лежачи боком і навпаки; упор на перекладині [3 ФІО 1.2];</p> <p><i>виконує</i> елементи акробатики: перекид назад в упор стоячи на колінах, в упор присівши; два перекиди вперед; “міст” із положення лежачи [3 ФІО 1.2];</p> <p><i>володіє</i> навичками пересувань: <i>ходьба</i> по гімнастичній лаві з високим підніманням стегна, <i>біг</i> до 30 м, рівномірний біг почергово з ходьбою до 1200 м; рівномірний біг до 900 м [3 ФІО 1.2];</p> <p><i>пересування</i> танцювальними кроками: ритмічне поєднання рухів і кроків, підскоків; танцювальні імпровізаційні вправи босоніж; <i>лазіння</i> по похилій гімнастичній лаві (кут нахилу 45 градусів) однойменним та різнойменними способами; лазіння по гімнастичній стінці різнойменними та однойменним способом (вгору, вниз, по діагоналі, праворуч, ліворуч); [3 ФІО 1.2];</p> <p><i>лазіння по канату</i>, закріпленому над похилою гімнастичною лавою (лежачи на спині на похилій лаві) [3 ФІО 1.2];</p> <p><i>володіє</i> навичками метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1x1 м) на висоті 3 м з відстані 3 – 4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень [3 ФІО 1.3];</p> <p><i>виконує</i> вправи з великим м'ячем: елементами <i>баскетболу</i> – тримання баскетбольного м'яча; передачі м'яча двома руками від грудей на місці; ловіння м'яча; передачі м'яча двома руками від грудей у ціль і ловіння його після відскоку від підлоги; ведення м'яча на місці та під час ходьби правою та лівою рукою; <i>елементи футболу</i> – удари м'яча внутрішньою та середньою частиною підйому по нерухомому м'ячу у вертикальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8-10 м) та горизонтальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8-10 м), ведення м'яча вивченими способами між стійками і їх обведенням; жонглювання м'ячем (хлопці), повітряною кулькою (дівчата) [3 ФІО 1.3];</p> <p><i>застосовує</i> вивчені прийоми в іграх з <i>міні-баскетболу</i> та <i>міні-футболу</i> [3 ФІО 3.1];</p> <p><i>виконує</i> стрибки: зі скакалкою на одній, двох ногах [3 ФІО 1.3]; <i>стрибки</i> у висоту з прямого розбігу (через гумову мотузку) способом “зігнувши ноги” [3 ФІО 1.1];</p> <p><i>стрибки</i> у довжину з місця, з розбігу 5-7 кроків способом “зігнувши ноги”; стрибки “у кроці” [3 ФІО 1.1];</p> <p><i>виконує</i> фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: <i>сили</i> – у висі піднімання зігнутих і прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині піднімання прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині згинання і розгинання рук, утримуючи обтяження до 1 кг; підтягування у висі лежачи на низькій перекладині [3 ФІО 1.2];</p> <p><i>швидкості</i> – біг за м'ячем, обручем, що котиться; прискорення до 10 м; підкидання і ловіння малого м'яча почергово правою і лівою рукою [3 ФІО 1.2];</p> <p><i>витривалості</i> – рівномірний біг у повільному темпі до 6 хв. (з можливим переходом на ходьбу, враховуючи індивідуальні особливості учня) [3 ФІО 1.2];</p> <p><i>гнучкості</i> – рухи руками, ногами і тулубом з поступовим збільшенням амплітуди рухів; вправи біля гімнастичної стінки: пружинясті нахили тулуба, махи ногами у різних площинах; вправи на розтягування; викрути рук вперед і назад, тримаючи гімнастичну палицю або скакалку;</p>	<p>Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи. Загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів.</p> <p>Фізичні вправи: присідання, нахили, виси та упори.</p> <p>Елементи акробатики.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг). Пересування танцювальними кроками.</p> <p>Лазіння різними способами по гімнастичній лаві, гімнастичній стінці.</p> <p>Лазіння по канату. Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем. Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу). Елементи футболу. Гра в міні-баскетбол та міні-футбол. Вправи для оволодіння навичками стрибків. Стрибки у висоту з прямого розбігу “зігнувши ноги”. Стрибки у довжину з місця і розбігу.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку сили. Фізичні вправи для розвитку швидкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку витривалості. Фізичні вправи для розвитку гнучкості. Фізичні вправи для розвитку координації.</p>
--	--

<p><i>координації</i> – пересування по обмеженій і підвищеній опорі з подоланням перешкод; вправи зі зміною положення тіла у просторі; “човниковий” біг 4 x 9 м [3 ФІО 1.2]</p>	
<p><i>добирає та виконує</i> фізичні вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості: вправи для м'язів шиї, плечового пояса, верхніх кінцівок, спини, живота, тулуба та нижніх кінцівок; <i>загальнорозвивальні вправи в русі</i>: ходьба, біг, стрибки, випади, повороти тулуба під час бігу, вправи на координацію, викрути тулуба; <i>загальнорозвивальні вправи з предметами</i>: з гімнастичними палицями, м'ячами, зі скакалками, обручами, мішечками піску на голові під час ходьби [3 ФІО 1.2]; [3 ФІО 2.2]; <i>вправи для попередження плоскостопості</i>: ходьба, біг на носках, ходьба перекатами з п'яти на носок, “гусінь”, “ведмідь клишоногий”, стрибки [3 ФІО 1.2]; [3 ФІО 2.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань на лижах вивченими ходами (одночасний, безкроковий, поперединний, двокроковий) на відстань до 1000 м; <i>спуски</i> у низькій стійці; <i>підйоми</i> “драбинкою”; <i>гальмування</i> “плугом”; “напівплугом”;* [3 ФІО 1.1]; [3 ФІО 3.2]; <i>виконує</i> вправи у воді – стрибок у воду з бортика; багатократні видихи у воду із зануренням; рухи руками і ногами як у плаванні стилем кроль на грудях; узгодження рухів руками із диханням; ковзання на грудях з наступним підключенням роботи ніг, рук і дихання; подолання дистанції до 15 м вивченим способом. *[3 ФІО 1.1]; <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки для себе та однокласників у воді*[3 ФІО 3.2]</p>	<p>Фізичні вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.</p> <p>Загальнорозвивальні вправи в русі. Вправи на координацію. Загальнорозвивальні вправи з предметами.</p> <p>Вправи для попередження плоскостопості.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах (одночасний, безкроковий, поперединний, двокроковий). *</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання. *</p> <p>Правила безпечної поведінки на воді.</p>
Ігрова та змагальна діяльність	
<p><i>бере участь</i> у рухливих, спортивних іграх та естафетах, ефективно взаємодіє з однолітками для досягнення спільних командних цілей [3 ФІО 1.3]; [3 ФІО 3.1]; [3 ФІО 3.3]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності [3 ФІО 2.1]; [3 ФІО 3.2]</p>	<p>Рухливі ігри. Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол).</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності.</p>

* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов

* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>має уявлення</i> про фізичне виховання в Запорізькій Січі; <i>розуміє</i> роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму [4 ФІО 2.2]; <i>володіє</i> навичками моделювання рухової діяльності відповідно до визначених навчальних завдань [4 ФІО 1.2]; <i>виконує</i> організовуючі вправи перешикунням із колони по одному в колону по два (чотири) дробленням і зведенням і, навпаки, із колони по два (чотири) розведенням і злиттям; поняття про частини і точки розмітки гімнастичної зали [4 ФІО 1.1]; <i>виконує</i> загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г) [4 ФІО 1.3]; <i>розрізняє та виконує</i> сід ноги нарізно на паралельних брусах (хлопці); виси та упори – упор на низьких паралельних брусах; махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на низькій перекладині (хлопці); махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на нижню жердину (дівчата); із упору на низькій перекладині (хлопці) і на нижній жердині (дівчата) зіскок з поворотом на 90 градусів [4 ФІО 1.2];</p>	<p>Фізичне виховання в Запорізькій Січі. Роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму. Закономірності моделювання рухової діяльності Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи. Загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г). Фізичні вправи на низьких паралельних брусах.</p>
<p><i>елементи акробатики:</i> “міст” із положення стоячи (з допомогою); стійка на голові й руках із зігнутими ногами (хлопці, з допомогою) [4 ФІО 1.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань: ходьба по спіралі; шеренговим кроком; <i>біг</i> по слабопересіченій місцевості до 1000 м; біг 30 м з низького старту; біг по прямій; фінішування; біг зі зміною лідера [4 ФІО 1.1]; <i>танцювальні кроки:</i> “бігунець”; “голубець”; ритмічні завдання; фрагмент танцю “Гопак” (32 такти) [4 ФІО 1.1]; <i>лазіння</i> по вертикальному канату в три прийоми; лазіння по горизонтальному канату; подолання лазінням [4 ФІО 1.1]; <i>володіє</i> навичками виконання вправ з малим м'ячем: метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1x1 м) на висоті 3 м з відстані 3 – 4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>виконує</i> вправи з великим м'ячем: елементи баскетболу – ловіння і передачі м'яча двома руками від грудей на місці та в русі (у парах, трійках, колонах); ловіння і передачі м'яча однією рукою від плеча; ведення м'яча правою і лівою рукою із зміною напрямку, швидкості, висоти відскоку, з обведенням стійок; кидки м'яча у кошик з близьких та середніх дистанцій однією рукою від плеча; [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>елементи футболу</i> – удари м'яча вивченими способами на точність; фінти “відходом”, “ударом”, “зупинкою”; віднімання м'яча вибиванням у суперника [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>елементи гандболу</i> – ловіння м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці (в парах, трійках, колі); кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою; [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>застосовує</i> вивчені прийоми в іграх міні-баскетболу, міні-футболу та міні-гандболу [4 ФІО 1.3]; [4 ФІО 3.2]; [4 ФІО 3.2]; [4 ФІО 3.3]; <i>виконує:</i> стрибки зі скакалкою на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків; стрибки, обертаючи скакалку вперед із перехрещуванням рук (дівчата) [4 ФІО 1.1]; <i>стрибки</i> у висоту з розбігу способом “переступання” [4 ФІО 1.1];</p>	<p>Елементи акробатики. Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг). Танцювальні кроки. Лазіння по вертикальному та горизонтальному канату. Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем. Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу). Елементи футболу. Елементи гандболу. Гра в міні-баскетбол, міні-футбол та міні-гандбол. Стрибки зі скакалкою. Стрибки у висоту з розбігу способом “переступання”. Стрибки у довжину з розбігу способом “зігнувши ноги”.</p>

<p><i>стрибки</i> у довжину з розбігу 7–9 кроків способом “зігнувши ноги” [4 ФІО 1.1];</p>	
<p><i>виконує</i> фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: <i>сили</i> – загальнорозвивальні вправи з набивними м'ячами (вага – 1 кг), з гантелями (вага – 500 г); сидячи згинання та розгинання рук в упорі ззаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів у положенні лежачи на спині [4 ФІО 2.3]; <i>швидкості</i> – біг з високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг з різних вихідних положень на дистанцію 10-15 м; біг з прискоренням за сигналом; багатократні кидки м'яча у стіну в максимальному темпі [4 ФІО 2.3]; <i>витривалості</i> – повторний біг 3-5 х 30; стрибки зі скакалкою до 2 хв.; рівномірний біг до 6 хв [4 ФІО 2.3]; <i>гнучкості</i> – вправи на розтягування в парах; пружинчасті похитування у положенні “шпагат” (у різних площинах); нахили тулуба назад у різних вихідних положеннях (із допомогою); пружинчасті нахили тулуба із різних вихідних положень [4 ФІО 2.3]; <i>координації</i> – подолання смуги перешкод (разом з акробатичними елементами, висами перелізаннями); “човниковий” біг [4 ФІО 2.3];</p>	<p>Фізичні вправи для розвитку сили.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку швидкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку витривалості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку гнучкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку координації.</p>
<p><i>складає та виконує</i> комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості; <i>дотримується</i> вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 2.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань на лижах до 1200 м вивченими ходами; <i>лижні ходи</i> – одночасні ходи; навперемінний двокроковий хід; <i>спуски</i> – вибір стійки відповідно до висоти схилу; <i>підйоми</i> – “ялинкою”; вибір способу підйому, залежно від рельєфу схилу; <i>гальмування</i> вивченими способами; * [4 ФІО 1.1]; [4 ФІО 3.2]; <i>виконує</i> вправи у воді – ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба); ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба) з підключенням роботи ніг як під час плавання способом на спині; ковзання на спині з підключенням роботи ніг як під час плавання способом кроль на спині і гребка однією рукою, одночасного гребка обома руками, навперемінного гребка правою та лівою рукою; подолання дистанції до 25 м; * [4 ФІО 1.1]; <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки для себе та однокласників на воді [4 ФІО 3.2]</p>	<p>Комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості. Правила дотримання вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах: лижні ходи, спуски, підйоми, гальмування. *</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання. *</p> <p>Правила безпечної поведінки на воді.</p>
Ігрова та змагальна діяльність	
<p><i>бере участь</i> у рухливих іграх, спортивних іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих та спортивних ігор [3 ФІО 1.3]; [3 ФІО 3.1]; [3 ФІО 3.3]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності [3 ФІО 3.2]</p>	<p>Рухливі ігри.</p> <p>Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол, гандбол, волейбол).</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності.</p>

* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов

* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов

Т.в.о. генерального директора директорату
дошкільної та шкільної освіти

Г. М. Красноступ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 08.10.2019 року № 1273

**Типова освітня програма,
розроблена під керівництвом Шияна Р. Б.
3- 4 клас**

Пояснювальна записка

Типова освітня програма *початкової освіти* (далі типова освітня програма) окреслює рекомендовані підходи до планування й організації закладом початкової освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями *обов'язкових результатів навчання*, визначених Державним стандартом початкової освіти.

Типова освітня програма визначає:

- загальний обсяг навчального навантаження та *очікувані результати навчання* здобувачів освіти, подані в рамках освітніх галузей;
- перелік та пропонований зміст освітніх галузей, укладений за змістовими лініями;
- орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів, дисциплін тощо, зокрема їхньої інтеграції, а також логічної послідовності їхнього вивчення;
- рекомендовані форми організації освітнього процесу та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;
- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою.

Загальний обсяг навчального навантаження та орієнтовна тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів, дисциплін визначено у типовому навчальному плані, що пропонує інтегровано-предметний підхід до організації освітнього процесу).

Логічна послідовність вивчення предметів розкривається у відповідних навчальних програмах.

Перелік та пропонований зміст освітніх галузей. Типову освітню програму укладено за такими освітніми галузями:

Мовно-літературна, зокрема:

Рідномовна освіта (українська мова та література; мови та літератури корінних народів та національних меншин) (МОВ¹)

Іншомовна освіта (ІНО)

Математична (МАО)

Природнича (ПРО)

Технологічна (ТЕО)

Інформатична (ІФО)

Соціальна і здоров'язбережувальна (СЗО)

Громадянська та історична (ГІО)

Мистецька (МІО)

Фізкультурна (ФІО)

¹ У дужках подано скорочене позначення кожної галузі.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти. Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті початкової освіти, визначено завдання, які має реалізувати вчитель/ вчителька у рамках кожної галузі. Очікувані результати навчання здобувачів освіти подано за змістовими лініями і співвіднесено за допомогою індексів² з обов'язковими результатами навчання, визначеними Державним стандартом початкової освіти.

Змістові лінії кожної освітньої галузі в межах циклу реалізуються паралельно та розкриваються через «Пропонований зміст», який окреслює можливий навчальний матеріал, на підставі якого будуть реалізовані очікувані результати навчання та відповідні обов'язкові результати навчання.

Оскільки Типова освітня програма ґрунтується на компетентнісному підході, теми / тези рубрики «Пропонований зміст» не передбачають запам'ятовування учнями визначень термінів і понять, а активне конструювання знань, розвиток умінь та формування уявлень через досвід практичної діяльності.

Рекомендовані форми організації освітнього процесу. Очікувані результати навчання, окреслені в межах кожної галузі, досяжні, якщо використовувати інтерактивні форми – кооперативне навчання, дослідницькі, інформаційні, мистецькі проекти; сюжетно-рольові ігри, ситуаційні вправи, екскурсії, дитяче волонтерство тощо.

Вимоги до осіб, які можуть розпочинати здобуття початкової освіти. Початкова освіта здобувається, як правило, із шести років. Діти, яким 1-го вересня виповнилося сім років, повинні розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року. Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття початкової освіти з іншого віку.

Заклад початкової освіти формує власну освітню програму на основі типової освітньої програми або безпосередньо на основі Державного стандарту початкової освіти.

Освітня програма закладу початкової освіти має передбачати досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової освіти, через реалізацію окреслених у цьому документі очікуваних результатів навчання.

Освітня програма закладу початкової освіти передбачає досягнення здобувачами освіти результатів навчання (компетентностей), визначених Державним стандартом початкової освіти. Вона містить:

- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за програмою;
- навчальний план закладу освіти, який визначає загальний обсяг навчального навантаження на відповідному рівні (циклі) загальної середньої освіти (в годинах), його розподіл між галузями знань та навчальними предметами за роками навчання, послідовність їх вивчення;
- опис очікуваних результатів навчання учнів;

² Наприклад, [4 МОВ 1-1.2-2]. Цифра на початку індексу вказує на порядковий номер року навчання (класу). У цьому разі – четвертий клас. Скорочений буквенний запис означає освітню галузь. Перша цифра після буквеного запису позначає номер змістової лінії в освітній програмі, цифри із крапкою (між дефісами) – порядковий номер обов'язкового результату навчання, окресленого у Стандарті. Остання цифра – порядковий номер очікуваного результату навчання.

- перелік навчальних програм із предметів, що вивчаються за інваріантним і варіативним складниками;
- форми організації освітнього процесу;
- інструментарій для формувального та підсумкового оцінювання;
- інші освітні компоненти (за вибором закладу освіти).

Освітня програма закладу початкової освіти, створена на основі типової освітньої програми, не потребує окремого затвердження центральним органом забезпечення якості освіти. Її схвалює педагогічна рада закладу освіти та затверджує його керівник. Окрім освітніх компонентів для вільного вибору здобувачів освіти, які є обов'язковими, за рішенням закладу вона може містити інші компоненти, зокрема корекційно-розвитковий складник для осіб з особливими освітніми потребами.

Освітня програма закладу освіти та перелік освітніх компонентів, що передбачені відповідною освітньою програмою, оприлюднюються на веб-сайті закладу освіти (у разі його відсутності – на веб-сайті його засновника).

Форми оцінювання здобувачів початкової освіти. Навчальні досягнення учнів у 3–4-му класах підлягають формувальному та підсумковому (тематичному та завершальному) оцінюванню.

Формувальне оцінювання має на меті:

- відстежувати навчальний поступ учнів;
- вибудовувати індивідуальну траєкторію розвитку дитини;
- діагностувати досягнення на кожному з етапів навчання;
- вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню;
- аналізувати реалізацію освітньої програми та Державного стандарту початкової освіти, ухвалювати рішення щодо корегування навчальної програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини;
- запобігати побоюванням дитини помилитися;
- плекати впевненість у власних можливостях і здібностях.

Орієнтирами для оцінювання навчальних досягнень учнів (формувального і підсумкового) є окреслені в цьому документі *очікувані результати навчання*, об'єднані за галузями та проіндексовані відповідно до *обов'язкових результатів навчання* Державного стандарту початкової освіти.

Очікувані результати навчання слід використовувати для:

- встановлення цілей уроку, окремих видів діяльності учнів, вправ тощо;
- постійного спостереження за навчальним поступом учня/ учениці³ з боку вчителів, батьків і самих учнів;
- поточного, зокрема й формувального, оцінювання;
- підсумкового оцінювання (для другого циклу навчання).

На основі поданих нижче очікуваних результатів навчання вчитель/ учителька може формулювати індивідуальні результати навчання учня/ учениці відповідно до опанування ним/ нею конкретного вміння (напр., *намагається визначати* ключові слова, *визначає* ключові слова, *впевнено визначає* ключові

³ При цьому особливості учня / учениці можуть впливати на темп навчання, внаслідок чого діти можуть досягати вказаних результатів раніше або пізніше від завершення зазначеного циклу чи рівня.

слова тощо), таким чином відстежуючи поступ учня за конкретний проміжок часу (напр., за два місяці).

Спостереження за навчальним поступом учнів та оцінювання цього поступу розпочинається з перших днів навчання дитини у школі і триває постійно. Невід'ємною частиною цього процесу є формування здатності учнів самостійно оцінювати свій поступ.

Типовий навчальний план для 3-4 класів початкової школи з навчанням українською мовою

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах		
	3	4	Разом
Українська мова	5	5	10
Іноземна мова	3	3	6
Математика	4	4	8
Я досліджую світ*	7	7	14
Інформатика	1	1	2
Мистецтво**	2	2	4
Фізична культура ***	3	3	6
Усього	22+3	22+3	44+6
Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	1	1	2
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня	23	23	46
Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)	26	26	52

* Орієнтовний розподіл годин між освітніми галузями в рамках цього інтегрованого предмета: мовно-літературна – 2; математична – 1; природнича, технологічна, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична – разом 4

** Інтегрований предмет або окремі предмети «Образотворче мистецтво» і «Музичне мистецтво»

*** Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження учнів, але обов'язково фінансуються

Мовно-літературна освітня галузь
Рідномовна освіта (українська мова і література,
мови і літератури корінних народів та національних меншин)
Пояснювальна записка

Освітню програму з рідномовної освіти створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою рідномовної освіти для загальної середньої освіти є розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити її передумовою життєвого успіху; плекання здатності спілкуватися рідною мовою; формування шанобливого ставлення до культурної спадщини; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями рідномовної освіти у початковій школі є:

- виховання стійкої мотивації до читання та прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- сприяння індивідуальному самовияву учнів та взаємодії між ними через розвиток комунікативних умінь, зокрема діалогічного мовлення, театралізацію;
- розвиток умінь вдумливого читання і базових правописних умінь;
- збагачення духовного світу учнів через естетичне сприймання творів художньої літератури та медіапродуктів;
- розвиток уяви та творчого мислення учнів за допомогою творів літератури та мистецтва, медіатекстів, театралізації, гри;
- формування умінь опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти);
- розвиток здатності спостерігати за мовними явищами, експериментувати зі звуками, словами, фразами, зокрема і в мовних іграх, для опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
- створення сприятливого мовного середовища у школі, зокрема й через пізнання сучасної дитячої літератури різної тематики та жанрів.

Відповідно до окреслених завдань, у початковому курсі рідномовної освіти виокремлено такі **змістові лінії**: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовлення», «Театралізуємо».

Комунікативна компетентність, зокрема вільне володіння українською мовою та спілкування рідною мовою (якщо вона не українська), виявляється в безпосередньому та опосередкованому спілкуванні.

Для формування комунікативної компетентності в умовах безпосереднього спілкування програма пропонує розгортати навчальну діяльність у межах змістової лінії **«Взаємодіємо усно»** (мовець / слухач – слухач / мовець). Ця змістова лінія передбачає залучення учнів до дій зі сприймання, перетворення, виокремлення, аналізу й інтерпретації, оцінювання та використання усної інформації в реальній мовленнєвій практиці (бесіда, дискусія у класі, мікродискусія в групі, обговорення в парі тощо).

Для становлення комунікативної компетентності в умовах опосередкованого

спілкування (на відстані у просторі та часі) запропоновано змістові лінії **«Читаємо»** (читач – автор), **«Взаємодіємо письмово»** (автор – читач), **«Досліджуємо медіа»** (читач / глядач / слухач – автор). Ці змістові лінії забезпечують здобуття досвіду опосередкованого спілкування, опанування кола знань (понять, уявлень) та вмінь, що дають змогу учням удосконалювати комунікативну компетентність.

Змістова лінія **«Читаємо»** спрямована на розвиток мотивації дітей до читання, залучення їх до читацької діяльності, яка ґрунтується на учнівській ініціативності та самостійності у доборі текстів для читання та інтерпретації прочитаного. Під час читання учні розвивають уміння сприймати та аналізувати текст, оцінювати прочитане та перетворювати інформацію, уявляти, мислити творчо.

Змістова лінія **«Взаємодіємо письмово»** передбачає залучення учнів до реальної писемної практики, зокрема за допомогою цифрових пристроїв та в режимі онлайн. Результатом такої роботи є базові вміння створювати писемні висловлювання у реальному та віртуальному просторі та редагувати їх.

Змістова лінія **«Досліджуємо медіа»** передбачає ознайомлення школярів з основами медіаграмотності. Діти формують уявлення про межу між реальним світом і світом мас-медіа. Вони вчаться інтерпретувати, аналізувати, оцінювати медіатексти (фільм, мультфільм, реклама, фотографія тощо) та створювати прості медіапродукти. Змістова лінія **«Досліджуємо медіа»** пропонує інструмент для активного критичного освоєння комунікативного медіасередовища.

Змістова лінія **«Досліджуємо мовлення»** забезпечує дослідження мовних закономірностей і формування на цій основі свідомих мовленнєвих умінь (орфоепічних, лексичних, граматичних, правописних, стилістичних, словотвірних). Також у межах цієї змістової лінії учні опановують виражальні засоби художніх текстів, що в цілому сприяє творенню індивідуального стилю мовлення.

Змістова лінія **«Театралізуємо»** слугує розвитку комунікативних умінь учнів, зокрема вміння моделювати різні ситуації спілкування, обирати відповідні комунікативні стратегії, досліджувати несловесні засоби спілкування. Увага до несловесних засобів приділятиметься і в змістових лініях **«Взаємодіємо усно»** та **«Досліджуємо медіа»**, а сам прийом театралізації може використовуватися й у змістовій лінії **«Читаємо»**.

Специфіка змістової лінії **«Театралізуємо»** пов'язана з формуванням уявлення про театр як місце, де учні здобувають досвід співчуття та співпереживання. Тому в межах змістової лінії **«Театралізуємо»** учні досліджують чужу (глядач) та власну (актор) експресію. Ця змістова лінія передбачає залучення учнів до сценічної творчості, в умовах якої школярі набувають акторського досвіду, зокрема імпровізації, що забезпечує розвиток у дитини емоційного інтелекту, творчого мислення, ініціативності, самосвідомості й самоєфективності, уміння мобілізувати інших, долати бар'єри, пов'язані з неоднозначністю, невизначеністю та ризиками, співпрацювати з іншими особами.

Результати навчання і пропонований зміст 3 – 4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
Критично сприймає інформацію для досягнення різних цілей; уточнює інформацію з огляду на ситуацію	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>зважає</i> на ситуації спілкування: враховує умови, учасників, мету [4 МОВ 1-1.1-1]; - з увагою <i>сприймає</i> усні репліки діалогу, <i>перепитує</i>, <i>уточнює</i> з огляду на ситуацію спілкування [4 МОВ 1-1.1-2]; - <i>обговорює</i> усне повідомлення в парі або групі для пошуку додаткових аргументів або спростування наведених [4 МОВ 1-1.1-3]; - <i>зіставляє</i> почуте з власним досвідом [4 МОВ 1-1.1-4]
На основі почутого створює асоціативні схеми, таблиці; стисло і вибірково передає зміст почутого; переказує текст за різними завданнями	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>перепрацює</i> репліки в діалозі [4 МОВ 1-1.2-1]; - <i>передає</i> зміст усного повідомлення (послідовність подій у розповіді; перелік ознак в описі; наведені аргументи в міркуванні) [4 МОВ 1-1.2-2]; - <i>переказує</i> текст творчо (зміна оповідача в тексті-розповіді; зміна послідовності переліку наведення ознак у тексті-описі; зміна послідовності аргументів у тексті-міркуванні) [4 МОВ 1-1.2-3]; - <i>передає</i> зміст повідомлення за допомогою асоціативних схем, таблиць [4 МОВ 1-1.2-4]
Виокремлює необхідну інформацію з різних усних джерел, зокрема медіатекстів, для створення власного висловлювання з конкретною метою	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>виокремлює</i> інформацію для створення власного висловлення з конкретною метою (усне оголошення, усний відгук, усний стислий переказ) [4 МОВ 1-1.3-1]; - <i>прогнозує</i>, як відібрану інформацію можна використати корисно [4 МОВ 1-1.3-2]; - <i>систематизує</i> та <i>узагальнює</i> необхідну інформацію [4 МОВ 1-1.3-3]
Визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації; пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіатекстів, пов'язує, зіставляє із власними спостереженнями, життєвим досвідом, враховує думки інших осіб	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> тему усного повідомлення [4 МОВ 1-1.4-1]; - <i>визначає</i> головну думку тексту [4 МОВ 1-1.4-2]; - <i>зіставляє</i> тему і головну думку усного повідомлення з власними спостереженнями, поведінкою, досвідом [4 МОВ 1-1.4-3]; - <i>пояснює</i> можливий вплив висловлення на слухача [4 МОВ 1-1.4-4]
Висловлює своє ставлення до усного повідомлення, простого тексту, медіатексту, обґрунтовує думки, спираючись на власний досвід; визначає позицію співрозмовника, погоджується з нею або заперечує її	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>висловлює</i> своє ставлення до усного повідомлення (наприклад, прагнення спростувати або шукати додаткові аргументи на захист) [4 МОВ 1-1.5-1]; - <i>обґрунтовує</i> своє ставлення до усного повідомлення, наводячи приклади з власного досвіду, а також спираючись на набуті наукові знання [4 МОВ 1-1.5-2]; - <i>визначає</i> позицію мовця (категоричність чи невпевненість; дотримання етикету (ввічливість) чи порушення етикетних норм), аргументовано <i>погоджується</i> з нею або <i>заперечує</i> її [4 МОВ 1-1.5-3]

<p>Висловлює власні погляди, підтверджує їх прикладами, враховує думки інших осіб; дотримується найважливіших правил літературної вимови, висловлюючи власні погляди</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>вступає і підтримує</i> діалог на теми, пов'язані з важливими для дитини життєвими ситуаціями [4 МОВ 1-1.6-1]; - <i>наводить аргументи</i> на захист власної думки та ілюструє її прикладами [4 МОВ 1-1.6-2]; - <i>ініціює</i> дискусію, висловлюючи власні погляди і слухаючи інших [4 МОВ 1-1.6-3]; - <i>висловлює</i> доброзичливо своє ставлення до думок інших (поділяє їх повністю, частково чи аргументовано відхиляє) [4 МОВ 1-1.6-4]; - <i>дотримується</i> правил літературної вимови у власному висловлюванні [4 МОВ 1-1.6-5]; - <i>створює</i> власне висловлення на основі почутого/ побаченого/ прочитаного [4 МОВ 1-1.6-6]
<p>Обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та створення простих медіатекстів відповідно до комунікативної мети; вимовляє з правильною інтонацією різні за метою висловлювання речення; використовує у власному мовленні засоби художньої виразності у творах різних жанрів</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>добирає</i> словесні й несловесні засоби спілкування з огляду на мету та умови спілкування, враховуючи наявність варіантів [4 МОВ 1-1.7-1]; - <i>робить висновок</i> про узгодженість або неузгодженість словесних і несловесних засобів спілкування та намірів у поведінці співрозмовника [4 МОВ 1-1.7-2]; - <i>використовує</i> різні форми візуалізації (малюнки, графіки, схеми, таблиці) для супроводу своїх поглядів під час презентації, щоби привернути увагу слухачів [4 МОВ 1-1.7-3]; - <i>створює</i> есе для висловлювання власних поглядів та усної презентації [4 МОВ 1-1.7-4]; - <i>використовує</i> засоби художньої виразності для досягнення комунікативної мети (привітання, побажання, вияв співчуття, захоплення) [4 МОВ 1-1.7-5]; - <i>правильно інтонує</i> різні види речень за метою висловлювання та емоційним забарвленням [4 МОВ 1-1.7-6]
<p>Описує власні емоції та емоції співрозмовника від прослуханого/ побаченого. Доречно використовує у власному мовленні формули мовленнєвого етикету</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>передбачає й описує</i> свої емоції та емоції співрозмовника, коли пропонує для читання або перегляду книгу, фільм, гру тощо [4 МОВ 1-1.8-1]; - доречно <i>використовує</i> у власному мовленні формули мовленнєвого етикету, зважає на різні види тональності (звичайна, фамільярна, вульгарна) [4 МОВ 1-1.8-2]
<p>Пропонований зміст</p> <p><i>Діалогічне та монологічне мовлення.</i> Уявлення про ситуацію міжособистісного спілкування (умови, учасники, мета). Репліка в діалозі: порада, співчуття, комплімент тощо. Перепитування як спосіб уточнення почутої інформації в діалозі. Перефразування. Мовні засоби вираження запитань (інтонація, займенники, прислівники, частки, сполучники, порядок слів). Позиція мовця (категоричність чи невпевненість; дотримання мовленнєвого етикету чи порушення етикетних норм). Дискусія як зіставлення різних поглядів на проблему.</p> <p>Розповідь, опис та міркування як види монологічного мовлення. Інтонація розповідного, спонукального, питального речення. Інтонаційне забарвлення окличного речення. Есе як висловлення довільної форми.</p> <p><i>Робота з інформацією.</i> Явна і прихована інформація. Перетворення інформації: види асоціативних схем, таблиця.</p> <p><i>Мовленнєвий етикет.</i> Норми спілкування в різних комунікативних ситуаціях (знайомі та незнайомці). Сфери спілкування: навчання, сім'я, дозвілля, послуги тощо. Різні види тональності (звичайна, фамільярна, вульгарна).</p>	
<p>2. Змістова лінія «Читаємо»</p>	
<p>1</p>	<p>2</p>

<p>Прогнозує зміст дитячої книжки за обкладинкою, заголовком, ілюстраціями та анотацією; володіє повноцінними навичками читання (вголос і мовчки), що дає змогу зрозуміти тексти різних видів</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - прогнозує орієнтовний зміст тексту на основі заголовка, ключових слів, анотації, невербальної інформації (ілюстрації, таблиці, схеми, графіки тощо) [4 МОВ 2-2.1-1]; - читає подумки та виразно вголос тексти різних видів та з різною метою [4 МОВ 2-2.1-2]; - розповідає (докладно, стисло або вибірково), про що йдеться в тексті [4 МОВ 2-2.1-3]; - ставить запитання різної спрямованості: до змісту твору, до автора, до читача [4 МОВ 2-2.1-4]; - знаходить у тексті відповіді на поставлені запитання [4 МОВ 2-2.1-5]; - відтворює фактичну інформацію з тексту [4 МОВ 2-2.1-6]; - добирає і впорядковує потрібну інформацію з таблиць, графіків, схем тощо [4 МОВ 2-2.1-7]; - устанавлює послідовність дій персонажів художніх творів [4 МОВ 2-2.1-8]; - зіставляє прочитане із власним життєвим досвідом [4 МОВ 2-2.1-9]
<p>Пов'язує елементи інформації в цілісну картину; розрізняє факти і думки про ці факти; формулює прямі висновки на основі інформації, виявленої в тексті; визначає форму і пояснює зміст простих медіатекстів</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виявляє в тексті неочевидну інформацію, узагальнює її [4 МОВ 2-2.2-1]; - виділяє ключові слова та пояснює, як вони допомагають зрозуміти зміст тексту [4 МОВ 2-2.2-2]; - виявляє зв'язки в текстах: між окремими частинами тексту, між частинами тексту і темою або головною думкою [4 МОВ 2-2.2-3]; - досліджує елементи тексту (слова автора, діалог персонажів, опис, виражальні засоби мови) [4 МОВ 2-2.2-4]; - розрізняє в тексті факти і судження, знаходить між ними зв'язок [4 МОВ 2-2.2-5]; - висловлює припущення про наміри автора тексту, обґрунтовує свої думки [4 МОВ 2-2.2-6]; - формулює під час і після читання тексту запитання для можливої дискусії [4 МОВ 2-2.2-7]; - устанавлює причиново-наслідкові зв'язки між подіями, вчинками персонажів та їхніми стосунками з іншими персонажами [4 МОВ 2-2.2-8]; - виявляє деталі тексту, важливі для розуміння ідей; - розпізнає стиль тексту і пояснює, як він впливає на сприймання інформації [4 МОВ 2-2.2-9]; - формулює ідеї тексту, пов'язує їх із власним досвідом [4 МОВ 2-2.2-10]
<p>Описує емоційний стан персонажів, співпереживає</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - описує свої емоції, пережиті під час читання художнього твору, наводить приклади вчинків персонажів, які викликали відповідні емоції [4 МОВ 2-2.3-1]; - аналізує емоційний стан персонажів, пояснює причини відповідних переживань персонажів [4 МОВ 2-2.3-2]; - використовує власний емоційний досвід для оцінювання емоційного стану персонажів художнього твору [4 МОВ 2-2.3-3]; - пояснює, кому з літературних персонажів співчуває і чому [4 МОВ 2-2.3-4]
<p>Висловлює власне ставлення до творів, літературних персонажів, об'єктів</p>	<p>Учень / учениця:</p>

<p>мистецтва і навколишнього світу, наводить прості аргументи щодо власних думок, використовуючи текст, власний досвід та інші джерела; описує враження від змісту і форми медіатексту</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>оцінює</i> правдоподібність описаних подій і тверджень із тексту, спираючись на свої уявлення про світ і власний досвід [4 МОВ 2-2.4-1]; - <i>висловлює</i> свій погляд на предмет обговорення (тему, головну думку, висновки тощо) [4 МОВ 2-2.4-2]; - <i>оцінює</i> надійність джерела інформації, обґрунтованість висновків [4 МОВ 2-2.4-3]; - <i>визначає</i> роль елементів форми (слова автора, діалог персонажів, опис, виражальні засоби мови) для розуміння змісту [4 МОВ 2-2.4-4]; - <i>виражає</i> свої почуття та емоції щодо прочитаного мовою мистецтва [4 МОВ 2-2.4-5]
<p>Визначає мету читання (для задоволення, розваги, пошуку потрібної інформації) та обирає відповідні тексти</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> мету читання й <i>обирає</i> відповідно до неї тексти (книжки) (для задоволення, розваги, знаходження потрібної інформації) [4 МОВ 2-2.5-1]; - <i>пояснює</i>, наскільки обрані тексти допомогли досягнути мети читання [4 МОВ 2-2.5-2]; - <i>добирає</i> необхідну інформацію з різних джерел: <i>шукає</i> її у словниках, довідниках, енциклопедіях, бібліотеці, Інтернеті [4 МОВ 2-2.5-3]
<p>На основі тексту створює план, таблицю, модель</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>добирає</i> та <i>створює</i> ілюстративний матеріал до художнього тексту [4 МОВ 2-2.6-1]; - <i>складає</i> план тексту [4 МОВ 2-2.6-2]; - <i>узагальнює, систематизує, класифікує</i> інформацію з тексту у вигляді таблиць, схем [4 МОВ 2-2.6-3]
<p>Експериментує з текстом (змінює сюжет, переказує текст з іншої позиції, додає персонажів, імпровізує під час інсценізації)</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>переробляє</i> прочитаний твір: вводить нових персонажів, змінює події або їх час, змінює оповідача тощо [4 МОВ 2-2.7-1]; - <i>створює</i> власний художній текст, наслідуючи сюжетні та стилеві особливості прочитаного тексту [4 МОВ 2-2.7-2]; - <i>створює</i> власний текст, використовуючи елементи кількох прочитаних текстів [4 МОВ 2-2.7-3]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Книжка як джерело знань і задоволення. Елементи книжки та їх призначення: обкладинка, титульна сторінка, ілюстрації, зміст, анотація тощо. Мета читання (розважитися, отримати інформацію, зрозуміти, переконатися тощо). Читання для загального, вибіркового та повного розуміння. Пошук у тексті фактів, суджень, очевидної й неочевидної інформації. Стили мовлення, види текстів, жанр, роди літератури (епос, лірика, драма), намір автора.</p> <p>Науково-популярні тексти. Мета, тема, головна думка. Назва, автор. Заголовки, підзаголовки. Фотографії, графіки, схеми. Поділ тексту на частини, параграфи. План тексту. Ключові слова. Головна і другорядна інформація в тексті.</p> <p>Довідкова література: паперова та цифрова.</p> <p>Тексти зі щоденного життя. Інформаційні та інструктивні тексти (рахунки, запрошення, листи, зокрема електронні, анкети, зокрема онлайніві, інструкції, пам'ятки, оголошення тощо).</p> <p>Художні тексти. Малі фольклорні форми: загадки, скоромовки, прислів'я, приказки, ігровий фольклор, казки, пісні, легенди, міфи. Письменник як автор художнього твору. Дитячі твори українських та іноземних авторів.</p> <p>Теми дитячого читання: пригоди, фантастика, сім'я, дружба, патріотизм, відданість, любов до рідного краю, моя Україна тощо.</p> <p>Аналіз художнього тексту. Місце і час подій, персонажі (мотиви поведінки, причини переживань та емоцій, стосунки між персонажами). Елементи сюжету: зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка. Тема, ідея. Твори, спільні за тематикою та споріднені за ідеями. Початкове уявлення про художню деталь тексту.</p>	

Поняття про критичне читання. Способи критичного читання.

Мова художнього твору. Слова автора та персонажів (порівняння, метафори тощо, без уведення термінів), пряме і переносне значення слів у художньому тексті. Проза, вірш та їх ознаки.

Інтерпретація художнього тексту. Виразне читання, драматизація, читання в ролях, творчий переказ, створення власного тексту за аналогією, продовження тексту.

Запитання до окремих абзаців і до тексту. Проблемні запитання. Оцінювання переживань та емоцій персонажів.

Емоційний вплив творів на читача. Опис настрою, почуттів персонажів твору та власних емоцій, викликаних твором. Вплив переживань персонажів на емоції читача. Порівняння цих емоцій із почуттями, викликаними іншими творами або подіями з власного життя.

Улюблений персонаж, обґрунтування свого вподобання, причини співпереживання персонажеві.

3. Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»

1	2
<p>Пише рукописними буквами розбірливо в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел; створює висловлювання, записує їх, ураховуючи мету та адресата і дотримуючися норм літературної мови, користується орфографічним словником; створює тексти різних типів і жанрів (казка, розповідь, опис, міркування); створює прості медіатексти, використовує різні форми їх презентації</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>записує</i> текст (від руки чи за допомогою клавіатури – за потреби) в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел [4 МОВ 3-3.1-1]; - <i>створює</i> самостійне письмове висловлення (розповідь, опис, міркування) на теми, які його / її цікавлять, за прочитаним твором, про ситуацію з життя в школі, сім'ї тощо, зважаючи на мету та адресата [4 МОВ 3-3.1-2]; - <i>створює</i> тексти зі щоденного життя (запрошення, оголошення, афіші тощо) з дотриманням типових ознак жанру [4 МОВ 3-3.1-3]; - <i>створює</i> художні тексти (загадки, лічилки, невеликі казки, байки, вірші тощо) [4 МОВ 3-3.1-4]; - <i>переказує</i> письмово текст розповідного змісту з елементами опису або міркування, висловлює своє ставлення до того, про що пише [4 МОВ 3-3.1-5]; - <i>записує</i> свою думку про предмет висловлення; формулює запитання та відповіді під час письмового спілкування [4 МОВ 3-3.1-6]; - <i>оформлює</i> власне висловлення зрозуміло, дотримуючися норм літературної мови, за потреби звертається до словників [4 МОВ 3-3.1-7]
<p>Створює короткі дописи для захищених ресурсів, зокрема веб-сайту закладу загальної середньої освіти</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>створює</i> повідомлення для Інтернет-спілкування, дотримуючися норм етикету онлайн-спілкування (нетикету) [4 МОВ 3-3.2-1]; - <i>використовує</i> відповідні емотикони для вираження особистих емоцій [4 МОВ 3-3.2-2]; - <i>створює</i> документи для спілкування та поширення результатів діяльності, індивідуальної або групової роботи за допомогою цифрових пристроїв та програм [4 МОВ 3-3.2-3]
<p>Знаходить і виправляє орфографічні помилки, зокрема із застосуванням знань про будову слова; аналізує та вдосконалює створений текст відповідно до мети спілкування, перевіряє грамотність написаного</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i>, чи відповідає створений текст меті, <i>перевіряє</i> грамотність написаного [4 МОВ 3-3.3-1]; - <i>удосконалює</i> власний письмовий текст, знаходить і виправляє помилки, редагує зміст тексту [4 МОВ 3-3.3-2]; - <i>обговорює</i> письмові роботи (власні й однокласників) у парі, малій групі, відзначає позитивні характеристики [4 МОВ 3-3.3-3]; - <i>висловлює</i>, за підтримки вчителя, поради щодо можливого вдосконалення тексту [4 МОВ 3-3.3-4]
<p>Пропонований зміст Комунікативна спрямованість процесу письма. Адресат, мета, ситуація. Особливості сучасного письма: письмо від руки та за допомогою клавіатури. Словесні та графічні засоби (емотикони, піктограми, схеми, графіки, фото, карти тощо). Норми онлайн-спілкування (нетикет).</p>	

<p>Графіка, орфографія та пунктуація. Алфавіт. Орфограми, пунктограми, правила слововживання та словозміни (у межах вивченого). Словники як довідкове джерело зі слововживання та правопису (тлумачний, орфографічний).</p> <p>Редагування рукописного та електронного тексту.</p> <p>Жанри писемного мовлення. Оголошення, афіша, пам'ятка, інструкція, коментар у захищеній онлайнній спільноті, загадка, лічилка, казка, байка, вірш, оповідання, есе тощо як писемні висловлення. Типи тексту: опис, розповідь, роздум. Тема та підтеми. Заголовок і підзаголовки. План тексту. Абзац. Емотикон як засіб вираження реакції на допис у захищеній онлайнній спільноті.</p>	
<p>4. Змістова лінія «Досліджуємо медіа»</p>	
1	2
<p>Визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації; пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіатекстів, пов'язує, зіставляє із власними спостереженнями, життєвим досвідом, враховує думки інших осіб</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначає мету простого медіатексту (усна реклама, аудіокнига, мультфільм, комп'ютерна гра), пояснює, кому він адресований [4 МОВ 4-1.4-1]; - визначає правдоподібність описаних подій і тверджень з медіатексту, виходячи з власного досвіду [4 МОВ 4-1.4-2]; - визначає роль елементів форми (голос, музичний супровід, фонові шуми, кольори, спецефекти тощо) для розуміння змісту [4 МОВ 4-1.4-3]; - розрізняє факти й судження в простому медіатексті, виокремлює цікаву для себе інформацію [4 МОВ 4-1.4-4]
<p>Висловлює власне ставлення до творів, літературних персонажів, об'єктів мистецтва і навколишнього світу, наводить прості аргументи щодо власних думок, використовуючи текст, власний досвід та інші джерела; описує враження від змісту і форми медіатексту</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - описує враження від змісту і форми медіатексту [4 МОВ 4-2.4-1]; - висловлює власні погляди на події, явища, предмети, цінності, представлені в простому медіатексті [4 МОВ 4-1.5-2]; - оцінює вплив на власне сприйняття окремих елементів медіатексту [4 МОВ 4-1.5-3]; - пояснює, чи змінилося під впливом медіатексту власне уявлення або думки про предмет повідомлення і як саме [4 МОВ 4-1.5-4]-
<p>Обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та створення простих медіатекстів відповідно до комунікативної мети; вимовляє з правильною інтонацією різні за метою висловлювання речення; використовує у власному мовленні засоби художньої виразності у творах різних жанрів</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - створює прості аудіальні медіапродукти (презентує роботу групи, робить оголошення зі сцени, повідомляє новини через гучномовець тощо) самостійно та в групі [4 МОВ 4-1.7-1]; - створює прості візуальні медіапродукти (фото, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж тощо) самостійно та в групі, враховує мету й аудиторію [4 МОВ 4-1.7-2]; - створює прості аудіовізуальні медіатексти (відеозапис виступу, вистави, екскурсії, інтерв'ю) з допомогою вчителя / вчительки, враховує мету й аудиторію [4 МОВ 4-1.7-3]; - використовує різні форми презентації простих медіатекстів [4 МОВ 4-3.1-4]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Уявлення про медіа, медіаграмотність. Мета і цільова аудиторія. Зіставлення інформації з різних джерел. Правдива і неправдива інформація. Емоційно-ціннісне навантаження медіатекстів.</p> <p>Візуальні медіа. Паперова та електронна книжка. Інтернет-ресурси для дітей (зокрема сайти дитячих журналів). Засоби масової інформації: газета, журнал. Елементи форми (колір, фото, шрифт).</p> <p>Аудіальні медіа. Засоби масової інформації: радіо. Аудіокнижка, онлайн радіо. Засоби впливу на радіослухачів (інтонація, тембр, фононові шуми, музичний супровід).</p> <p>Аудіовізуальні медіа. Засоби масової інформації: телебачення. Види телевізійних програм (новинні, розважальні, ток-шоу, ігрові, спортивні, просвітницькі, дитячі). Мультфільм. Елементи форми (рухомі образи, звукові засоби).</p>	

Інтернет. Комп'ютерні ігри, розроблені за мотивами відомих дитячих книжок, фільмів тощо.
Реклама у друкованих виданнях, на радіо та телебаченні.
Маніпуляція в медіа. Уявлення про маніпуляцію.

5. Змістова лінія «Досліджуємо мовлення»

1	2
<p>Аналізує значення слів з урахуванням контексту, будови слова, перевіряє власне розуміння значення слова за словниками; використовує у власному мовленні слова з переносним значенням, синоніми та антоніми, фразеологізми для досягнення мети спілкування; правильно вживає граматичні форми частин мови; правильно записує різні види речень за метою висловлювання</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - з'ясовує будову слова; утворює нові слова, пояснює роль закінчень, значення префіксів і суфіксів для правильного вживання слів усно та на письмі [4 МОВ 5-4.1-1]; - перевіряє орфограми доречним способом (за орфографічним словником; зміною форми слова або добором споріднених слів, за правилом) у процесі письма та пояснює свій вибір [4 МОВ 5-4.1-2]; - удосконалює свою вимову, зважаючи на фонетичні закономірності (збіг приголосних, кінцевий приголосний, наголошені та ненаголошені голосні тощо) [4 МОВ 5-4.1-3]; - утворює в процесі мовлення відповідні граматичні форми слів різних частин мови [4 МОВ 5-4.1-4]; - вправно будує речення, зважаючи на мету висловлювання [4 МОВ 5-4.1-5]; - поширює речення різними членами відповідно до комунікативної стратегії [4 МОВ 5-4.1-6]; - доречно використовує у власних висловленнях слова з переносним значенням, синоніми, антоніми, багатозначні слова й пояснює таке слововживання [4 МОВ 5-4.1-7]; - обгрунтовує пунктограми (у межах вивченого) для правильного оформлення висловлення на письмі [4 МОВ 5-4.1-8]
<p>Створює прості мовні ігри, кросворди, ребуси, експериментуючи зі звуками, словами, фразами; виокремлює характерні риси свого мовлення (улюблені слова, фрази); спостерігає за їх впливом на співрозмовників; коригує своє мовлення</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - створює ігри зі словами на основі запропонованих [2 МОВ 5-4.2-1]; - творить власні художні тексти (усмішки, вірші, казки, оповідання тощо) на основі відомих [2 МОВ 5-4.2-2]; - експериментує із власними текстами, стилізує їх, наприклад, трансформуючи речення, додаючи епітети, порівняння тощо [2 МОВ 5-4.2-3]; - розпізнає уривок із власного тексту серед запропонованих уривків і пояснює характерні ознаки власного мовлення [2 МОВ 5-4.2-4]; - пояснює вплив власного мовлення на співрозмовника [2 МОВ 5-4.2-5]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Звуковий аналіз слова. Голосні та приголосні звуки. Склад. Наголос. Голосні наголошені та ненаголошені. Приголосні тверді, м'які та пом'якшені; дзвінки та глухі; подовжені. Орфоепічний словник як довідкове джерело норм літературної вимови. Чергування звуків (заміна наголошеного голосного звука ненаголошеним, глухого приголосного дзвінким, твердого приголосного м'яким або пом'якшеним), яке не впливає на зміну значення слова. Історичне чергування у формах слова та споріднених словах.</p> <p>Закономірності позначення звуків буквами. Позначення твердості та м'якості приголосних на письмі. Позначення звука [й] у різних позиціях. Позначення звуків, що чергуються, на письмі. Орфограми, пов'язані з чергуванням звуків. Орфографічний словник як довідкове джерело щодо норм правопису.</p> <p>Будова слова. Основа та закінчення. Значущі частини основи слова: префікс, корінь, суфікс. Спільнокореневі слова. Уявлення про способи словотворення. Складні слова.</p> <p>Лексичне значення слова. Уявлення про власне українські слова та слова, запозичені з інших мов. Слова однозначні і багатозначні. Переносне значення слова. Багатозначні слова і омоніми. Синоніми. Антоніми. Фразеологізми. Тлумачний і фразеологічний словники як довідкове джерело щодо лексичного значення слова та значення фразеологізму. Словник іншомовних слів.</p>	

<p>Граматичне значення слова. Частини мови. Самостійні та службові частини мови. Граматичні значення самостійних частин мови. Іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово, прислівник як самостійні частини мови. Роль службових частин мови в реченні. Прийменник, сполучник, частка як службові частини мови. Вигук як частина мови, яка не є самостійною або службовою.</p> <p>Речення та словосполучення. Словосполучення та речення. Зв'язок слів у словосполученні. Члени речення як слова, що пов'язані граматичним зв'язком. Головні та другорядні члени речення. Граматична основа речення. Підмет і присудок як головні члени речення. Однорідні члени речення. Слова, що не є членами речення. Просте і складне речення (загальні уявлення). Види речення за метою висловлення. Роль розділових знаків у позначенні речення на письмі.</p>	
6. Змістова лінія «Театралізуємо»	
1	2
<p>Описує емоційний стан персонажів, співпереживає</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>обговорює</i> враження від драматизації, зосереджуючи увагу на тому, як словесні і несловесні засоби доповнюють один одного для зображення емоційного стану персонажа, його намірів [4 МОВ 6-2.3-1]; - <i>добирає</i>, працюючи в групі, аудіосупровід до вистави серед запропонованих музичних фрагментів [4 МОВ 6-2.3-2]
<p>Експериментує з текстом (змінює сюжет, переказує текст з іншої позиції, додає персонажів, імпровізує під час інсценізації)</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>створює</i>, працюючи в групі, п'єсу на основі відомого твору (інсценізована казка, казка, казка на новий лад тощо) [4 МОВ 6-2.7-1]; - <i>імпровізує</i>, використовуючи голос і мову тіла (міміку, жести, поставу, рухи) для виконання запропонованої/ обраної ролі, <i>надає варіанти</i> несловесних засобів (міміку, жести, поставу, рухи) і пояснює, чому обраний один із них [4 МОВ 6-2.7-2]
<p>Пише рукописними буквами розбірливо в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел; створює висловлювання, записує їх, урахувавши мету та адресата і дотримуючися норм літературної мови, користується орфографічним словником; створює тексти різних типів і жанрів (казка, розповідь, опис, міркування); створює прості медіатексти, використовує різні форми їх презентації</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>передає своє враження</i> від побаченої вистави у письмових відгуках (наприклад, запис у щоденнику вражень або в класному альманасі) [4 МОВ 6 – 3.1-1]; - <i>створює</i>, працюючи в групі, фотозвіт для шкільної газети чи сайту про підготовку вистави або про виставу [4 МОВ 6-3.1-2] - <i>створює</i> в групі театральну програмку, запрошення [4 МОВ 6-3.1-3]
<p>Створює прості мовні ігри, кросворди, ребуси, експериментуючи зі звуками, словами, фразами; виокремлює характерні риси свого мовлення (улюблені слова, фрази); спостерігає за їх впливом на співрозмовників; коригує своє мовлення</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>описує</i> характерні риси мовлення персонажа п'єси після перегляду вистави (повторювані слова, швидкість, гучність тощо) [4 МОВ 6-4.2-1]; - <i>установлює зв'язок</i> між характерними рисами мовлення персонажа п'єси та реакцією його співрозмовника [4 МОВ 6-4.2-2]

Пропонований зміст***Театр і література.***

П'єса – літературний твір, призначений для театру.

Я – драматург (сценарист).

Персонажі п'єси. Головні персонажі.

Характери персонажів, вчинки персонажів.

Діалог між персонажами.

Ремарка, роль ремарок у п'єсі.

Драма і комедія.

Театр і гра.

Вистава. Неповторність вистави у часі.

Дійові особи та виконавці.

Словесні і несловесні засоби для створення образу персонажа на сцені.

Режисер.

Репетиція вистави.

Роль художника-декоратора, композитора у створенні вистави.

Декорації та театральний реквізит, театральний костюм, театральна афіша.

Тематична група слів «театр»: імпровізація, репліка, репертуар, драма, комедія, сценарист, драматург, фонограма, декоратор, гример, костюмер.

Мовно-літературна освітня галузь**Іншомовна освіта (англійська, німецька, французька, іспанська та інші мови)****Пояснювальна записка**

Освітню програму з іншомовної освіти створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою іншомовної освіти для загальної середньої освіти є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей і задоволення різних життєвих потреб дитини.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** іншомовної освіти у початковій школі є:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених цією програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;
- читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань;
- адекватно використовувати досвід, набутий під час вивчення рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати в разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;
- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування;

- обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб;
- ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов.

Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах опанування іноземної мови в контексті міжкультурної парадигми, що передбачає ознайомлення з культурою народу, чію мову вивчають учні. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації в межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 4-го класу учні загальноосвітніх навчальних закладів досягають рівня А1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із «Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти»⁴.

Відповідно до мети іншомовної освіти та завдань у початковій школі, виокремлено такі **змістові лінії**: «Сприймання на слух», «Зорове сприймання», «Усна взаємодія», «Усне висловлювання», «Писемна взаємодія», «Писемне висловлювання», «Онлайн взаємодія».

Іншомовна комунікативна компетентність виявляється в безпосередньому та опосередкованому міжкультурному спілкуванні. Для формування комунікативної компетентності в умовах безпосереднього спілкування програма пропонує розгортати навчальну діяльність у межах змістових ліній **«Сприймання на слух»**, **«Усна взаємодія»**, **«Усне висловлювання»**. Змістова лінія **«Сприймання на слух»** передбачає залучення учнів до дій зі сприймання коротких простих запитань, тверджень, вказівок, інструкцій та реагування на них вербально і/ або невербально. Змістова лінія **«Усна взаємодія»** спрямована на розвиток умінь розпізнавати знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті; ставити запитання та давати відповіді про себе та щоденні справи. Змістова лінія **«Усне висловлювання»** передбачає творення коротких фраз про себе, надавання базової персональної інформації (наприклад, ім'я, адреса, родина, національність).

Для становлення комунікативної компетентності в умовах опосередкованого спілкування (на відстані у просторі та часі) запропоновано змістові лінії **«Зорове сприймання»** (читач – автор), **«Писемна взаємодія»**, **«Писемне висловлювання»**, **«Онлайн взаємодія»**. Усі перелічені змістові лінії забезпечують для учнів здобуття досвіду опосередкованого спілкування та опанування низки комунікативних умінь, що дасть змогу розвивати комунікативну компетентність. Змістова лінія **«Зорове сприймання»** передбачає сприймання та розпізнавання знайомих слів у супроводі малюнків. У рамках змістової лінії **«Писемне висловлювання»** учні навчаються писати короткі фрази для надання базової інформації. Результатом опрацювання змістової лінії **«Онлайн взаємодія»** є оволодіння вміннями встановлювати базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання, та розміщувати прості твердження про себе у форматі онлайн.

⁴ Йдеться про документ: Common European Framework of reference for language learning, teaching and assessment.

Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання (відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання) Рівень А1
1	2
1. Змістова лінія «Сприймання на слух»	
Визначає в усному повідомленні інформацію за різними завданнями на знайомі повсякденні теми	Учень / учениця: - розпізнає основний зміст усного повідомлення у знайомій ситуації [4 ІНО 1-1.1-1]; - виконує вказівки, розуміє інформацію щодо розташування предметів тощо [4 ІНО 1-1.1-2]; - розпізнає значення кількісних і порядкових числівників (ціна, дата, час) в усних оголошеннях [4 ІНО 1-1.1-3]
Розуміє зміст усного висловлення у знайомому повсякденному контексті	Учень / учениця: - розуміє конкретну інформацію у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке [4 ІНО 1-1.2-1]; - здогадується про значення слів із контексту усного повідомлення [4 ІНО 1-1.2-2]
2. Змістова лінія «Зорове сприймання»	
Розпізнає знайомі імена/ назви, слова та елементарні фрази в коротких, простих текстах	Учень / учениця: - розпізнає знайомі слова і прості фрази [4 ІНО 2-2.1-1]; - здогадується про основний зміст прочитаного, якщо він супроводжується малюнком або символом [4 ІНО 2-2.1-2]
Визначає в тексті інформацію за різними завданнями на знайомі повсякденні теми	Учень / учениця: - знаходить і розуміє базову інформацію в коротких простих текстах [4 ІНО 2-2.2-1]; - виявляє конкретну інформацію в коротких простих текстах відповідно до окресленого завдання [4 ІНО 2-2.2-2]
3. Змістова лінія «Усна взаємодія»	
Спілкується на добре знайомі теми, реагує на прості твердження щодо задоволення нагальних потреб та висловлює ці потреби	Учень / учениця: - ставить і відповідає на прості запитання, які стосуються знайомих тем [4 ІНО 3-3.1-1]; - ініціює і вербально реагує на прості твердження щодо нагальних потреб і знайомих тем [4 ІНО 3-3.1-2]; - бере участь у розмові фактологічного характеру на передбачувану тему (наприклад, рідна країна, родина, школа) [4 ІНО 3-3.1-3]
4. Змістова лінія «Усне висловлювання»	
Розповідає про людей, навколишній світ та побут простими, окремими фразами та висловлює своє ставлення	Учень / учениця: - описує прості аспекти свого повсякденного життя за допомогою низки простих речень, використовуючи прості слова та фрази, якщо має змогу заздалегідь підготуватися [4 ІНО 4-3.2-1]; - описує свої емоції та емоції співрозмовника [4 ІНО 4-3.2-2]
5. Змістова лінія «Писемна взаємодія»	
Запитує та надає особисту інформацію у письмовій формі, використовуючи прості слова, короткі речення та сталі вирази	Учень / учениця: - використовує прості слова, короткі речення та сталі вирази для написання коротких простих повідомлень (наприклад, СМС) друзям, надаючи їм інформацію або запитуючи про щось [4 ІНО 5-3.3-1]; - запитує (письмово) друзів елементарну особисту інформацію [4 ІНО 5-3.3-2]; - пише короткі прості листи та листівки-вітання [4 ІНО 5-3.3-3]
6. Змістова лінія «Писемне висловлювання»	

Надає у письмовій формі інформацію про себе, навколишній світ, побут, використовуючи прості слова та вирази	<p align="center">Учень / учениця:</p> <p>- <i>використовує</i> прості слова, сталі вирази для опису предметів та явищ, із якими стикається у повсякденному житті [4 ІНО 6-3.4-1];</p> <p>- <i>тише</i> прості фрази та речення про себе та інших [4 ІНО 6-3.4-2]</p>
7. Змістова лінія «Онлайн взаємодія»	
Створює в режимі реального часу прості повідомлення за допомогою кількох коротких речень	<p align="center">Учень / учениця:</p> <p>- <i>обмінюється</i> елементарними письмовими повідомленнями, наприклад, про побут, сім'ю, улюблені заняття та вподобання, використовуючи допоміжні засоби [4 ІНО 7-3.5-1];</p> <p>- <i>створює</i> елементарні онлайн дописи, <i>використовує</i> прості форми медіатекстів [4 ІНО 7-3.5-2];</p> <p>- <i>оформлює</i> під наглядом дорослих заявки онлайн, надаючи основну інформацію про себе (наприклад, ім'я, електронну адресу або номер телефону) [4 ІНО 7-3.5-3]</p>
<p>Пропонований зміст Тематика ситуативного спілкування та лексичний діапазон: Я, моя родина і друзі</p> <ul style="list-style-type: none"> • члени родини • числа до 100 • вік старших членів родини • місце проживання • щоденні обов'язки • населені пункти <p>Відпочинок і дозвілля</p> <ul style="list-style-type: none"> • захоплення розваги • спорт • улюблені дитячі герої • крамниці і покупки <p>Людина</p> <ul style="list-style-type: none"> • зовнішність людини • професії • гігієна • стан здоров'я <p>Помешкання</p> <ul style="list-style-type: none"> • види помешкань • дім • квартира • моя кімната • меблі <p>Харчування</p> <ul style="list-style-type: none"> • посуд • назви продуктів харчування <p>Природа та навколишнє середовище України і країн виучуваної мови</p> <ul style="list-style-type: none"> • погода та вибір одягу • довкілля • природні явища. <p>Подорож Україною та країнами виучуваної мови</p> <ul style="list-style-type: none"> • поїздка на канікулах • види транспорту • назви столиць, населених пунктів. <p>Свята і традиції України та країн виучуваної мови</p> <ul style="list-style-type: none"> • місяці • місце, дата, час проведення • свята, події • святкування в кафе. <p>Школа</p>	

- навчальні предмети
- розклад
- улюблений предмет
- шкільні події

Мовленнєві функції:

- привітатися
- попрощатися
- попросити вибачення
- подякувати
- представити себе/ когось
- називати/ описувати когось/ щось
- ставити запитання і відповідати на них
- розуміти та виконувати прості вказівки/ інструкції/ команди
- розуміти прості інформаційні знаки
- вітати зі святом
- висловлювати вподобання
- виражати настрій

Мовний інвентар

Мовний інвентар (лексика та грамати́ка) орієнтовний і дібраний відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому його не розглядаємо як окремі лексичні або грамати́чні теми, а вивчаємо в контексті тематики ситуативного спілкування. Грамати́чний матеріал подано здебільшого на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі грамати́чні явища в мовленнєвих зразках без пояснення морфологічних та синтаксичних зв'язків між частинами мови або структурними одиницями, що входять до цього зразка.

Математична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітня програма з математики спрямована на формування в учнів математи́чної компетентності, реалізацію мети та загальних цілей освітньої галузі, визначених у Державному стандарті початкової освіти (далі Стандарт).

Метою математи́чної освітньої галузі для загальної середньої освіти є розвиток математи́чного мислення дитини, здатностей розуміти й оцінювати математи́чні факти й закономірності, робити усвідомлений вибір, розпізнавати в повсякденному житті проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математи́чних методів, моделювати процеси та ситуації для вирішення проблем.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** математи́чної освітньої галузі у початковій школі є:

- формування здатності розпізнавати серед повсякденних проблем ті, які можна розв'язати із застосуванням математи́чних методів та способів;
- розвиток уміння здійснювати дослідження, аналіз, планування послідовності дій для розв'язання повсякденних проблем математи́чного змісту, зокрема й сюжетних задач;
- формування та розвиток усвідомлених обчислювальних навичок;
- вироблення вміння описувати побачене, почуте, прочитане за допомогою простих математи́чних моделей;
- формування відповідального ставлення щодо висування гіпотез, їх оцінювання, доведення або спростування, обґрунтування свого вибору;
- набування досвіду дослідження просторових відношень, форм об'єктів навколишнього світу, конструювання площинних та об'ємних геометричних фігур;
- розвиток уміння сприймати, перетворювати та оцінювати здобуту

інформацію, використовуючи різні джерела, зокрема й засоби інформаційно-комунікаційних технологій.

У початковому курсі математичної освіти, відповідно до окресленої мети і сформульованих завдань, визначено такі **змістові лінії**: «Лічба», «Числа. Дії з числами», «Вимірювання величин», «Просторові відношення. Геометричні фігури», «Робота з даними».

У межах змістових ліній «*Лічба*», «*Числа. Дії з числами*» здійснюється формування поняття числа, насамперед через розуміння принципу утворення різних видів чисел (натуральних одноцифрових, натуральних багатоцифрових, дробових тощо) та способів виконання дій із цими числами – порівняння, додавання, віднімання, множення та ділення. Крім того, розгортається робота з дослідження законів і властивостей, способів виконання арифметичних дій під час розв’язання повсякденних проблем математичного змісту, зокрема й сюжетних задач.

У рамках змістової лінії «*Вимірювання величин*», спираючись на суб’єктний досвід та допитливість, молодші школярі вчать *вимірювати величини* (довжина, маса, температура, час, місткість (об’єм) за допомогою підручних засобів та вимірювальних приладів, а також оперувати грошима.

Водночас учні виконують перетворення, порівняння, додавання і віднімання іменованих чисел, розв’язують повсякденні проблеми математичного змісту, в тому числі й сюжетні задачі, використовуючи різні одиниці вимірювання величин.

У процесі навчальної роботи з різними величинами виокремлюється також і *робота з геометричним матеріалом*, дослідження просторових відношень та геометричних фігур різних форм, конструювання площинних та об’ємних фігур з підручного матеріалу, створення макетів реальних та уявних об’єктів різних конструкцій, виконання простих завдань, описаних у математичних текстах, зокрема й сюжетних задачах геометричного змісту (змістова лінія «*Просторові відношення. Геометричні фігури*»).

У межах змістової лінії «*Робота з даними*» формуються початкові вміння для опрацювання даних (визначення, впорядкування, аналіз та фіксація), поданих в умові задачі чи зібраних за допомогою опитувальника тощо).

У рамках усіх змістових ліній здійснюється формування в учнів початкових умінь із математичного моделювання, зокрема під час передбачення ймовірного результату, дослідження реальних об’єктів та процесів, розв’язування навчально-пізнавальних і практико-зорієнтованих задач тощо.

Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов’язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Лічба»	
Розпізнає серед життєвих ситуацій ті, що стосуються кількісних відношень/ форм об’єктів навколишнього світу	Учень / учениця: - <i>відтворює</i> в різних видах діяльності ймовірні та фактичні результати лічби об’єктів, що їх оточують [4 МАО 1-1.1-1]; - <i>уживає</i> в мовленні кількісні та порядкові числівники [4 МАО 1-1.1-2]

Встановлює кількість об'єктів; позначає результат лічби числом; порівнює числа в межах мільйона та упорядковує	<p align="center">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>лічить</i> у межах мільйона в прямому і зворотному порядку [4 MAO 1-4.2-1]; - <i>лічить</i> у межах мільйона від будь-якого числа до вказаного [4 MAO 1-4.2-2]; - <i>лічить</i> тисячами, десятками тисяч, сотнями тисяч у межах мільйона [4 MAO 1-4.2-3]
Визначає істотні, спільні і відмінні ознаки математичних об'єктів; порівнює, узагальнює і класифікує об'єкти за суттєвою ознакою	<p align="center">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>упорядковує</i> та <i>узагальнює</i> об'єкти навколишнього світу за однією або декількома ознаками [4 MAO 1-4.1-1]; - <i>порівнює</i> та <i>класифікує</i> об'єкти навколишнього світу за однією або декількома ознаками [4 MAO 1-4.1-2]; - <i>визначає</i> істотні, спільні і відмінні ознаки об'єктів [4 MAO 1-4.1-3]; - <i>продовжує</i> послідовності та знаходить пропущені члени [4 MAO 1-4, 1-4]; - <i>описує</i> зв'язок між сусідніми членами послідовності або між членом та його номером [4 MAO 1-4.1-5]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Лічильні одиниці – тисяча, десять тисяч, сто тисяч. Лічба тисячами, десятками тисяч, сотнями тисяч у межах мільйона.</p> <p>Лічба в прямому та зворотному порядку в межах мільйона, лічба в межах числового проміжку (від будь-якого числа до вказаного) в прямому та зворотному порядку.</p> <p>Істотні, спільні та відмінні ознаки об'єктів.</p> <p>Порівняння, упорядкування, узагальнення та класифікація об'єктів за суттєвою ознакою.</p> <p>Відтворення та зіставлення ймовірних та фактичних результатів лічби.</p>	
2. Змістова лінія «Числа. Дії з числами»	
1	2
Встановлює кількість об'єктів; позначає результат лічби числом; порівнює числа в межах мільйона та упорядковує	<p align="center">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>читає і записує</i> багатоцифрові числа в межах мільйона [4 MAO 2-4.2-1]; - <i>утворює</i> багатоцифрові числа різними способами [4 MAO 2-4.2-2]; - <i>класифікує</i> багатоцифрові числа за кількістю цифр у їх записі [4 MAO 2-4.2-3]; - <i>встановлює</i> позиційне значення цифри в записі багатоцифрового числа [4 MAO 2-4.2-4]; - <i>визначає</i> загальну кількість одиниць, десятків, сотень, одиниць тисяч, десятків тисяч, сотень тисяч у числі [4 MAO 2-4.2-5];
	<ul style="list-style-type: none"> - <i>записує</i> багатоцифрові числа у вигляді суми розрядних доданків [4 MAO 2-4.2-6]; - <i>порівнює</i> багатоцифрові числа різними способами [4 MAO 2-4.2-7]; - <i>встановлює</i> відношення рівності та нерівності між числовими виразами [4 MAO 2-4.2-8]; - <i>читає і записує</i> дроби [4 MAO 2-4.2-9]; - <i>тлумачить</i> дріб як одну або кілька рівних частин цілого, <i>пояснює</i> суть понять «чисельник» і «знаменник» [4 MAO 2-4.2-10]; - <i>порівнює</i> дроби з однаковими знаменниками [4 MAO 2-4.2-11]
Обчислює усно й письмово у різних життєвих ситуаціях	<p align="center">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>виконує</i> усно та письмово обчислення в межах мільйона в навчальних і життєвих ситуаціях [4 MAO 2-4.3-1]; - <i>встановлює</i> взаємозв'язки між арифметичними діями додавання і віднімання, множення і ділення [4 MAO 2-4.3-2]; - <i>знаходить</i> значення числового виразу [4 MAO 2-4.3-3]; - <i>знаходить</i> дріб від числа та число за величиною його дроби [4 MAO 2-4.3-4]
Використовує залежність між компонентами і результатом арифметичної	<p align="center">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>обґрунтовує</i>, як зміна одного з компонентів впливає на результат арифметичної дії [4 MAO 2-4.8-1];

дії для розв'язання проблемної ситуації; використовує буквену символіку для запису математичних тверджень	<ul style="list-style-type: none"> - <i>читає і записує</i> математичні твердження, використовуючи буквену символіку [4 MAO 2-4.8-2]; - <i>обчислює</i> вирази зі змінною (змінними) при заданому її (ix) числовому значенні [4 MAO 2-4.8-3]; - <i>розв'язує</i> рівняння з однією змінною, у яких один компонент чи права частина є числовим виразом [4 MAO 2-4.8-4]; - <i>добирає із запропонованих</i> таке значення змінної, яке задовольняє нерівність [4 MAO 2-4.8-5]; - <i>перевіряє</i>, чи є дане число розв'язком нерівності з однією змінною [4 MAO 2-4.8-6]
Використовує відомі засоби добору необхідних даних для розв'язання проблемної ситуації	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>аналізує</i> проблемну ситуацію з огляду на можливість використання відомих засобів добору даних [4 MAO 2-3.1-1] - <i>добирає</i> числові дані, необхідні й достатні для розв'язання проблемної ситуації [4 MAO 2-3.1-2]
Перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) різними способами у схему, таблицю, схематичний рисунок	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>представляє</i> проблемну ситуацію різними способами [4 MAO 2-2.1-1]; - <i>обирає</i> спосіб представлення інформації (схема, таблиця, схематичний рисунок) [4 MAO 2-2.1-2]
Прогнозує результат розв'язання проблемної ситуації з урахуванням власного досвіду	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>прогнозує</i> очікуваний результат розв'язання проблемної ситуації [4 MAO 2-1.3-1]; - <i>визначає способи</i> підтвердження або спростовування прогнозу [4 MAO 2-1.3-2] - <i>відкидає</i> явно некоректні способи прогнозування [4 MAO 2-1.3-3]
Обирає спосіб (способи) розв'язання проблемної ситуації	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>планує</i> розв'язування проблемної ситуації [4 MAO 2-2.2-1]; - <i>використовує</i> різні стратегії розв'язування проблемної ситуації [4 MAO 2-2.2-2] - <i>обгрунтовує</i> вибір дій для розв'язання проблемної ситуації [4 MAO 2-2.2-3]
Обирає дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; обгрунтовує вибір дій для розв'язання проблемної ситуації; розв'язує проблемну ситуацію різними способами	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>аналізує</i> проблемну ситуацію з огляду на достатність чи надлишковість наявних даних [4 MAO 2-2.3-1]; - <i>добирає</i> числові дані, необхідні й достатні для розв'язання проблемної ситуації, використовуючи відомі засоби [4 MAO 2-2.3-2]
Перевіряє правильність розв'язання проблемної ситуації різними способами; виявляє та виправляє помилки	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>перевіряє</i> правильність розв'язання проблемної ситуації різними способами [4 MAO 2-3.4-1]; - <i>знаходить</i> помилки в математичних обчисленнях, <i>усуває</i> їх, виконуючи необхідні дії [4 MAO 2-3.4-2]
Зіставляє одержаний результат із прогнозованим	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>порівнює</i> різні способи розв'язання проблемної ситуації, які підтверджують або спростовують прогноз, <i>обирає</i> найефективніший [4 MAO 2-3.3-1]; - <i>зіставляє</i> одержаний результат із прогнозованим [4 MAO 2-3.3-2]
<p>Пропонований зміст Натуральні багатоцифрові числа. Утворення багатоцифрових чисел (принципи порозрядності та позиційності). Читання і запис багатоцифрових чисел у межах мільйона. Позиційне значення цифр у запису багатоцифрового числа. Запис багатоцифрових чисел у вигляді суми розрядних доданків.</p>	

Визначення загальної кількості одиниць, десятків, сотень, одиниць тисяч, десятків тисяч, сотень тисяч у багатоцифровому числі.
 Порівняння багатоцифрових чисел.
 Числові послідовності.
 Арифметичні дії додавання і віднімання багатоцифрових чисел.
 Взаємозв'язок між арифметичними діями додавання і віднімання.
 Залежність результатів арифметичних дій додавання і віднімання від зміни одного з компонентів.
 Прийоми виконання арифметичних дій додавання і віднімання.
 Закони додавання та властивості віднімання.
 Множення і ділення багатоцифрового числа на одноцифрове, багатоцифрове числа. Взаємозв'язок між арифметичними діями множення і ділення.
 Залежність результатів арифметичних дій множення і ділення від зміни одного з компонентів.
 Прийоми виконання арифметичних дій множення і ділення. Ділення з остачею. Властивість остачі.
 Закони множення (переставний, сполучний, розподільний) та властивості ділення. Властивості множення і ділення на 1, 10, 100; множення на 0, нуля на число; ділення нуля на число, ділення числа на рівне йому число.
 Різницева та кратне порівняння.
 Числові та буквені вирази, рівності та нерівності.
 Обчислення числових виразів, які містять кілька арифметичних дій різних ступенів без дужок і з дужками.
 Обчислення виразів зі змінною (змінними) при заданому її (їх) числовому значенні.
 Розв'язування рівнянь з однією змінною, у яких один компонент або права частина рівняння є числовим виразом.
 Нерівності зі змінною.
 Звичайні дробі. Утворення звичайного дроби. Читання і запис дробів. Чисельник і знаменник дроби.
 Порівняння та впорядкування дробів з однаковими знаменниками.
 Знаходження дроби від числа. Знаходження числа за значенням його дроби.
 Життєві ситуації, які розв'язуються математичним шляхом, тексти математичного змісту, сюжетні задачі, їх розв'язання різними способами з опорою на прості математичні моделі. Перевірка правильності розв'язання проблемної ситуації різними способами.
 Імовірний та фактичний результат обчислень. Помилки в обчисленнях. Способи усунення помилок.

3. Змістова лінія «Вимірювання величин»

1	2
Визначає спільну властивість об'єктів навколишнього світу та інтерпретує її як величину для вимірювання та порівняння	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>використовує</i> різні мірки для вимірювання величин довжини, маси, температури, часу, місткості, вартості [4 MAO 3-4.7-1]; - <i>зписує</i> результати вимірювання величин у міліметрах (мм), сантиметрах (см), дециметрах (дм), метрах (м), кілометрах (км); грамах (г), кілограмах (кг), центнерах (ц), тоннах (т); градусах Цельсія (С°), секундах (с), хвилинах (хв), годинах (год), добах, тижнях, місяцях, роках, століттях, тисячоліттях, літрах (л), копійках (к.), гривнях (грн), використовуючи одиниці вимірювання та співвідношення між ними [4 MAO 3-4.7-2]; - <i>перетворює</i> одні одиниці величин в інші [4 MAO 3-4.7-3]
Аналізує проблемні ситуації, що виникають у житті; описує проблемні життєві ситуації за допомогою групи величин, які пов'язані між собою	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>користується</i> годинником і календарем для відстеження та планування подій свого життя [4 MAO 3-1.2-1]; - <i>оперує</i> грошима в ситуації купівлі-продажу [4 MAO 3-1.2-2]; - <i>знаходить</i> швидкість, час, шлях, застосовуючи відповідні формули, під час розв'язуванні практично зорієнтованих задач [4 MAO 3-1.2-3]; - <i>обчислює</i> периметр багатокутника та площу прямокутника відомими способами [4 MAO 3-1.2-4]; - <i>знаходить</i> довжину однієї сторони прямокутника: за відомими периметром та іншою стороною; за відомими площею та іншою стороною [4 MAO 3-1.2-5];

	<p>- порівнює іменовані числа, подані в одиницях довжини, маси, місткості (об'єму), часу, температури, вартості [4 MAO 3-1.2-6];</p> <p>- перетворює іменовані числа, виражені в одиницях двох найменувань [4 MAO 3-1.2-7];</p> <p>- застосовує співвідношення між одиницями вимірювання величин під час розв'язування практично зорієнтованих задач [4 MAO 3-1.2-8];</p> <p>- виконує додавання і віднімання іменованих чисел, множення і ділення на одноцифрове число іменованих чисел, поданих в одиницях вимірювання довжини маси, вартості і часу [4 MAO 3-1.2-9]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Вимірювання величин (довжини, маси, температури, часу, місткості (об'єму), вартості, швидкості, площі) за допомогою підручних засобів та вимірювальних приладів. Одиниці вимірювання величин та співвідношення між ними. Запис результатів вимірювання величин.</p> <p>Довжина. Одиниці вимірювання довжини: мм, см, дм, м, км. Співвідношення між одиницями вимірювання довжини.</p> <p>Місткість (об'єм). Одиниця вимірювання місткості (об'єму): л. Співвідношення між одиницями вимірювання місткості (об'єму).</p> <p>Маса. Одиниці вимірювання маси: г, кг, ц, т. Співвідношення між одиницями вимірювання маси.</p> <p>Площа. Одиниці вимірювання площі: мм², см², дм², м², а (сотка), га, км². Співвідношення між одиницями вимірювання площі.</p> <p>Час. Основні одиниці вимірювання часу: с, хв, год, доба. Співвідношення між ними. Електронний та механічний годинники. Визначення часу за годинником за 12-годинною та 24-годинною системами. Визначення часу з точністю до хвилини. Використання годинника і календаря для відстежування та планування подій свого життя. Визначення тривалості події, початку та її закінчення.</p> <p>Гроші. Операції з грошима. Одиниці вартості: копійка (к.), гривня (грн). Різниця між поняттями копійки та монети. Розрахунок вартості, поняття решти, скільки не вистачає, розмін грошей на дрібніші, обмін валюти тощо (фінансові задачі).</p> <p>Швидкість тіла у прямолінійному рівномірному русі. Одиниці швидкості ($\frac{км}{год}$, $\frac{м}{с}$ та ін.).</p> <p>Залежність між швидкістю тіла, часом і пройденим шляхом при рівномірному прямолінійному русі та формули для їх обчислення. Практично зорієнтовані задачі на зустрічний рух, рух у протилежних напрямках та рух в одному напрямку.</p> <p>Іменовані числа.-Перехід від одних одиниць вимірювання до інших. Порівняння, додавання і віднімання іменованих чисел. Множення і ділення іменованих чисел на одноцифрове число.</p> <p>Розв'язання прямих та обернених задач різних типів, які виникають із повсякденних життєвих ситуацій, що містять групи пов'язаних між собою величин (на пропорційне відношення, пропорційне ділення; на знаходження невідомих за двома різницями, на спільну роботу та ін.).</p> <p>Обчислення периметра багатокутника та площі прямокутника різними (відомими) способами.</p> <p>Використання означень прямокутника, квадрата та властивості протилежних сторін прямокутника під час розв'язування прямих та обернених сюжетних задач практичного спрямування.</p>	
4. Змістова лінія «Просторові відношення. Геометричні фігури»	
1	2
<p>Орієнтується на площині і в просторі, рухається за визначеним маршрутом; планує маршрути пересування</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <p>- описує і складає маршрути для подорожей, використовуючи відповідну математичну лексику, знаки, які пов'язані з напрямом і поворотом [4 MAO 4-4.4-1];</p> <p>- переміщується (реально і віртуально) визначеним маршрутом [4 MAO 4-4.4-2]</p>
<p>Розпізнає знайомі геометричні фігури у фігурах складної форми</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <p>- розпізнає і класифікує за істотними ознаками геометричні фігури, прямі й непрямі кути [4 MAO 4-4.5-1];</p> <p>- розпізнає геометричні фігури, визначає їх елементи [4 MAO 4-4.5-2];</p> <p>- визначає знайомі геометричні фігури у фігурах складної конфігурації, на предметах навколишнього середовища, малюнках [4 MAO 4-4.5-3];</p>

	- класифікує та порівнює геометричні фігури (за формою, розміром, площею, периметром, іншими ознаками тощо) [4 MAO 4-4.5-4]
Створює з геометричних фігур різні конструкції; будує площинні фігури за заданими розмірами	Учень / учениця: - моделює геометричні фігури із підручного матеріалу [4 MAO 4-4.6-1]; - будує площинні фігури (трикутник, прямокутник, коло) за заданими розмірами [4 MAO 4-4.6-2]; - створює різні конструкції, поєднуючи між собою площинні та об'ємні фігури [4 MAO 4-4.6-3]
Пропонований зміст Опис та складання маршрутів для подорожей, які пов'язані з напрямом і поворотом. Елементи кола та круга: центр, радіус, діаметр. Властивості діаметра. Кут. Види кутів: прямі, гострі, тупі. Істотні ознаки геометричних фігур (трикутник, прямокутник, багатокутник, коло і круг; куб, піраміда, паралелепіпед, куля, конус, циліндр). Класифікація та порівняння геометричних фігур (за формою, розміром, площею, периметром, іншими ознаками тощо). Створення різних конструкцій із геометричних фігур. Побудова площинних фігур заданих розмірів.	
5. Змістова лінія «Робота з даними»	
1	2
Аналізує проблемні ситуації, що виникають у житті; описує проблемні життєві ситуації за допомогою групи величин, які пов'язані між собою	Учень / учениця: - читає, знаходить, аналізує, порівнює інформацію, подану в таблицях, графіках, на схемах, діаграмах [4 MAO 5-1.2-1]; - описує проблемні життєві ситуації, які ґрунтуються на конкретних даних, за допомогою групи величин, пов'язаних між собою [4 MAO 5-1.2-2]
Перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) різними способами у схему, таблицю, схематичний рисунок	Учень / учениця: - представляє дані за допомогою таблиць, схем, стовпчикових та кругових діаграм [4 MAO 5-2.1-1]; - використовує на практичному рівні різні способи подання конкретних даних [4 MAO 5-2.1-2]
Обирає дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; обґрунтовує вибір дій для розв'язання проблемної ситуації; розв'язує проблемну ситуацію різними способами	Учень / учениця: - добирає дані, необхідні й достатні для розв'язання проблемної ситуації [4 MAO 5-2.3-1]; - обґрунтовує вибір дій із даними для розв'язання проблемної ситуації [4 MAO 5-2.3-2]; - розв'язує різними способами проблемну ситуацію, використовуючи наявні дані [4 MAO 5-2.3-3]
Досліджує різні шляхи розв'язання проблемної ситуації, обирає раціональний шлях її розв'язання	Учень / учениця: - досліджує різні шляхи розв'язування проблемної ситуації, спираючись на наявні дані [4 MAO 5-3.2-1]; - обирає раціональний шлях розв'язання проблемної ситуації з огляду на наявні дані [4 MAO 5-3.2-2]
Пропонований зміст Зчитування даних з таблиць, схем, діаграм. Використання інформації, яка представлена у різних формах, для відповіді на запитання, які виходять за межі безпосереднього зчитування даних. Представлення даних за допомогою таблиць, схем, стовпчикових та кругових діаграм. Дослідження різних шляхів розв'язування проблемної ситуації та добір доцільного.	

Природнича освітня галузь Пояснювальна записка

Освітню програму природничої освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою природничої освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування наукового мислення та культури дослідження; розвиток системних уявлень про цілісність та розмаїття природи, утвердження принципів сталого розвитку, ефективної, безпечної і природоохоронної поведінки в довіклілі.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями природничої освітньої галузі у початковій школі є:

- виховання любові та шанобливого ставлення до природи рідного краю, України, планети Земля;
- формування екологічно й етично обґрунтованої поведінки у природі, залучення до природоохоронних акцій;
- розвиток зацікавлення до пізнання природи, оволодіння способами навчально-пізнавальної діяльності, елементарними дослідницькими вміннями (через експерименти, спостереження);
- поступове формування уявлень про природничо-наукову картину світу через поглиблення початкових знань про природні об'єкти і явища, взаємозв'язки в системі «нежива природа – жива природа», про залежність людини від стану навколишнього середовища та її вплив на нього.

Відповідно до зазначених мети і завдань, виокремлено такі змістові лінії: «Я пізнаю природу», «Я у природі», «Я у рукотворному світі».

Змістова лінія **«Я пізнаю природу»** спрямована на формування дослідницьких умінь школярів через підтримку допитливості та інтересу до спостережень, експериментів та моделювання для пошуку відповідей на запитання про навколишній світ.

Змістова лінія **«Я у природі»** передбачає розвиток уявлень молодших школярів про об'єкти та явища природи, встановлення зв'язків між неживою і живою природою, формування бережливого ставлення до природи; вироблення навичок екологічно доцільної поведінки в довіклілі.

Змістова лінія **«Я в рукотворному світі»** спрямована на формування загальних уявлень про світ, створений людиною, понять про взаємозв'язки людини і природи, слугує джерелом натхнення для пошуку та втілення дитячих винахідницьких ідей та проектів.

Провідна роль у вивченні природничої освітньої галузі належить дослідженням (спостереженням, експериментам), екскурсіям, природоохоронній та проектній діяльності школярів.

Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язковий результат навчання	Очікувані результати
1	2
1. Змістова лінія «Я пізнаю природу»	
Обирає в навколишньому світі або із запропонованих запитань такі проблеми, що можна розв'язати дослідницьким способом	Учень / учениця: - ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1]; - пояснює, чому обрав / -ла певну проблему природничого змісту як дослідницьку [4 ПРО 1-1.1-2]; - окреслює проблему, перш ніж її вирішувати [4 ПРО 1-1.1-3]

<p>Визначає мету спостережень/ досліджень; прогнозує можливі результати спостережень/ досліджень</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i>, навіщо він / вона виконує спостереження або дослід природничого змісту [4 ПРО 1-1.2-1]; - <i>прогнозує</i> результат спостереження / дослід [4 ПРО 1-1.2-2]; - <i>порівнює</i> здобутий результат із припущенням [4 ПРО 1-1.2-3]; - <i>висуває</i> власні гіпотези [4 ПРО 1-1.2-4]
<p>Визначає послідовність кроків під час спостереження/ експерименту; необхідні умови дослідження</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>складає</i> план дослідження [4 ПРО 1-1.3-1]; - <i>планує</i> самостійне спостереження/ експеримент [4 ПРО 1-1.3-2]; - <i>пояснює</i>, навіщо необхідно визначати послідовність кроків у дослідженні [4 ПРО 1-1.3-3]; - <i>добирає</i> відповідні матеріали, засоби, обладнання, прилади [4 ПРО 1-1.3-4]
<p>Проводить спостереження за обраними або запропонованими природними явищами та об'єктами, проводить дослідження, створює навчальні моделі</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>проводить дослідження</i> за природним об'єктом / явищем, <i>описує</i> його перебіг [4 ПРО 1-1.4-1]; - <i>застосовує</i> відповідні матеріали, засоби, обладнання, прилади [4 ПРО 1-1.4-2]; - <i>виготовляє</i> моделі для досліджень [4 ПРО 1-1.4-3]; - <i>спостерігає</i> за об'єктами досліджень [4 ПРО 1-1.4-4]; - <i>спостерігає</i> за погодою [4 ПРО 1-1.4-5]; - <i>досліджує</i> воду, її три стани, властивості: температуру плавлення льоду та кипіння води [4 ПРО 1-1.4-6]; - <i>досліджує</i> воду як розчинник [4 ПРО 1-1.4-7]; - <i>розрізняє</i> розчинні й нерозчинні у воді речовини [4 ПРО 1-1.4-8]; - <i>досліджує</i> ґрунт своєї місцевості, його склад (воду, пісок, глину тощо) [4 ПРО 1-1.4-9]; - <i>досліджує</i> умови розвитку рослин [4 ПРО 1-1.4-10]; - <i>розмножує</i> рослини насінням, живцями, бульбами, листками [4 ПРО 1-1.4-11]; - <i>спостерігає</i> за рослинами і тваринами [4 ПРО 1-1.4-12]; - <i>спостерігає</i> за зоряним небом [4 ПРО 1-1.4-13]
<p>Встановлює зв'язки між об'єктами і явищами природи; робить висновки із спостережень та досліджень разом з учителем або самостійно</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>описує</i> властивості об'єктів дослідження [4 ПРО 1-1.5-1]; - <i>встановлює</i> зв'язки між об'єктами і явищами природи [4 ПРО 1-1.5-2]; - <i>з'ясовує</i>, за яких умов відбуваються зміни [4 ПРО 1-1.5-3]; - <i>узагальнює</i> результати досліджень [4 ПРО 1-1.5-4]; - <i>робить</i> висновки із спостережень та досліджень разом з учителем або самостійно [4 ПРО 1-1.5-5]; - <i>переконує</i> у правильності здобутих результатів і зроблених висновків [4 ПРО 1-1.5-6]
<p>Визначає фактори успіху, аналізує помилки, які виникають під час дослідження, змінює умови чи послідовність дій під час дослідження</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>аналізує</i> умови та послідовність кроків, здійснюючи дослідження [4 ПРО 1-1.6-1]; - <i>порівнює</i> різні методи дослідження [4 ПРО 1-1.6-2]; - <i>виявляє</i> причини невдач і пропонує шляхи їх виправлення [4 ПРО 1-1.6-3]; - <i>оцінює</i> чинники, які привели до успіху [4 ПРО 1-1.6-4]; - <i>дотримується правил</i> безпеки під час проведення спостережень та дослідів [4 ПРО 1-1.6-5]
<p>Знаходить, систематизує (згідно з планом) інформацію про навколишній світ; використовує технічні</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>правильно використовує</i> пристрої для пошуку і здобуття інформації природознавчого змісту [4 ПРО 1-2.1-1]; - <i>самостійно добирає</i> та <i>поширює</i> необхідну інформацію природознавчого змісту [4 ПРО 1-2.1-2]; - <i>порівнює</i> інформацію природничого змісту з відомих їй /

прилади і пристрої для пошуку інформації	йому та запропонованих джерел [4 ПРО 1-2.1-3]; - <i>перевіряє</i> достовірність інформації природничого змісту [4 ПРО 1-2.1-4]
Представляє інформацію у вигляді малюнка, схеми, графіка, тексту, презентації тощо	Учень / учениця: - <i>застосовує</i> предметні моделі, малюнки, схеми, графіки, тексти для пояснення явищ і об'єктів природи [4 ПРО 1-2.2-1]; - <i>готує</i> повідомлення / презентації і <i>представляє</i> їх [4 ПРО 1-2.2-2]
Пояснює важливість того, що вивчає, для власного життя, розрізняє в ньому головне і другорядне	Учень/ учениця: - <i>орієнтується</i> на місцевості за Сонцем, компасом, місцевими ознаками [4 ПРО 1-4.1-1]; - <i>визначає</i> сторони горизонту [4 ПРО 1-4.1-2]; - <i>читає (тлумачить)</i> план і карту [4 ПРО 1-4.1-3]; - <i>пояснює</i> користь рослин, тварин для власного життя [4 ПРО 1-4.1-4]; - <i>пояснює</i> можливі загрози з боку тварин (небезпечні і хворі тварини), рослин (отруйні рослини) та грибів (отруйні гриби) [4 ПРО 1-4.1-5]; - <i>визначає</i> загрози таких природних явищ, як гроза, ураган, паводок, пожежа [4 ПРО 1-4.1-6]; - <i>пояснює</i> , як діяти в разі загрози урагану, паводку, пожежі тощо [4 ПРО 1-4.1-7]; - <i>аналізує</i> запропонований раціон харчування (або <i>складає</i> власний раціон здорового харчування) [4 ПРО 1-4.1-8]; - <i>визначає</i> склад продуктів за написами на упаковках [4 ПРО 1-4.1-9]; - <i>висловлює</i> судження про корисність / шкідливість продуктів залежно від їхнього складу [4 ПРО 1-4.1-10]
Визначає відоме і невідоме у проблемі, висловлює докази правильності суджень	Учень / учениця: - <i>формулює</i> проблему, <i>визначає</i> відоме і невідоме в ній [1 ПРО 1-4.2-1]; - <i>знаходить</i> шляхи вирішення проблеми й <i>вирішує</i> її [4 ПРО 1-4.2-2]; - <i>добирає</i> докази правильності суджень [4 ПРО 1-4.2-3]
Класифікує об'єкти навколишнього світу за кількома ознаками та властивостями	Учень / учениця: - <i>порівнює</i> природні об'єкти за розміром, масою, кількістю тощо [4 ПРО 1-4.3-1]; - <i>визначає</i> ознаки живого у рослин, тварин і грибів [4 ПРО 1-4.3-2]; - <i>розрізняє</i> трав'янисті рослини, кущі, дерева; культурні та дикорослі рослини [4 ПРО 1-4.3-3]; - <i>розпізнає</i> черв'яків, комах, павуків, риб, земноводних, плазунів, птахів, звірів (ссавців) [4 ПРО 1-4.3-4]; - <i>розрізняє</i> рослиноїдних, м'ясоїдних, всеїдних тварин; свійських і диких тварин [4 ПРО 1-4.3-5]; - <i>розпізнає</i> отруйні та їстівні гриби своєї місцевості [4 ПРО 1-4.3-6]; - <i>розрізняє</i> основні системи органів людини: опорно-рухову, травну, дихальну, серцево-судинну, органи чуття, кров, шкіру [4 ПРО 1-4.1-7]; - <i>пояснює</i> значення загартування [4 ПРО 1-4.3-8]; - <i>розрізняє</i> окремі органи людини та <i>пояснює</i> їх значення [4 ПРО 1-4.3-9]
Пропонований зміст Явища природи. Причиново-наслідкові зв'язки у природі. Прилади для вимірювання лінійних розмірів тіл, маси, часу, температури. Одиниці довжини, площі, об'єму, маси, часу, температури. Спостереження і досліди – методи дослідження природи. Повітря, його властивості. Рух повітря. Окремі рослини і тварини. Вплив довкілля на організм рослин і тварин.	

<p>Масштаб. Орієнтування на місцевості. Компас. Сузір'я. Місяць – супутник Землі. Планети Сонячної системи. Галактика. Чумацький шлях. Зміна дня і ночі. Причини зміни пір року. Форма і розміри Землі. Горизонт. Організм людини. Здоровий спосіб життя. Охорона здоров'я. Складники здорового харчування: продукти тваринного і рослинного походження, сіль, цукор.</p>	
2. Змістова лінія «Я у природі»	
1	2
<p>Діє в навколишньому світі з урахуванням взаємозв'язків між об'єктами живої і неживої природи</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>відповідально діє</i> в природі [4 ПРО 2-3.1-1]; - <i>визначає</i> важливість того, що вивчає про довкілля [4 ПРО 2-3.1-2]; - <i>висловлює</i> свою думку стосовно того, що вивчає про довкілля, <i>обгрунтовує</i> її [4 ПРО 2-3.1-3]; - <i>пояснює</i> взаємозв'язки між об'єктами живої і неживої природи [4 ПРО 2-3.1-4]
<p>Встановлює зв'язки між діяльністю людини і станом навколишнього світу; складає правила поведінки в навколишньому світі і дотримується їх</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняє</i> джерела енергії (відновлювані й невідновлювані) [4 ПРО 2-3.2-1]; - <i>пояснює</i> корисність застосування відновлюваних джерел енергії [4 ПРО 2-3.2-2]; - <i>складає</i> правила поведінки в природі [4 ПРО 2-3.2-3]; - <i>дотримується</i> правил поведінки в природі [4 ПРО 2-3.2-4]
<p>Визначає приблизні витрати природних ресурсів, що використовуються в родині, шляхи їх зменшення</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>встановлює</i> за показаннями лічильників витрати води, газу, електроенергії родинною за місяць [4 ПРО 2-3.4-1]; - <i>пропонує</i> власні шляхи зменшення витрат природних ресурсів [4 ПРО 2-3.4-2]; - <i>сортую</i> сміття на паперове, пластикове тощо і пояснює, навіщо це робить [4 ПРО 2-3.4-3]
<p>Пропонований зміст Тіла і речовини. Різноманіття речовин у довкіллі. Поширення води у природі, значення її для живих організмів. Колообіг води у природі. Значення повітря для рослин, тварин і людини. Джерела забруднення повітря. Способи охорони чистоти повітря. Корисні копалини (вугілля, нафта, газ, торф) та їхнє використання. Відновлювані джерела енергії (Сонце, вітер і вода) та їхнє використання. Організми ґрунтів. Роль живих організмів в утворенні ґрунту. Значення ґрунту для рослин і тварин. Єдність світу живої і неживої природи, людина – частина природи. Людина в природі. Значення природи в житті людини. Охорона рослинного і тваринного світу. Природоохоронні території рідного краю. Економне використання води, електрики, газу в побуті.</p>	
3. Змістова лінія «Я у рукотворному світі»	
1	2
<p>Встановлює зв'язки між діяльністю людини і станом навколишнього світу; складає правила поведінки в навколишньому світі і дотримується їх</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i>, що не всі матеріали, створені людиною, корисні для довкілля [4 ПРО 3-3.2-1] - <i>використовує</i> матеріали (пластмасу, гуму, скло, метал, папір) відповідно до їхніх властивостей [4 ПРО 3-3.2-2]
<p>Пояснює значущість винаходів у повсякденному житті, збереженні навколишнього світу</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розповідає</i> про винаходи та винахідників, пояснює вплив їхніх ідей на повсякденне життя та збереження довкілля [4 ПРО 3-3.3-1]

Пропонує власний спосіб розв'язання обраної або запропонованої проблеми	Учень / учениця: - <i>пропонує та обґрунтовує</i> власну ідею розв'язання проблеми [4 ПРО 3-4.4-1]; - <i>перевіряє</i> свою ідею різними способами [4 ПРО 3-4.4-2]; - <i>використовує</i> матеріали повторно (пластмасу, гуму, скло, метал, папір), пропонуючи власний спосіб розв'язання проблеми [4 ПРО 3-4.4-3]; - <i>аргументує</i> доцільність повторного використання матеріалів [4 ПРО 3-4.4-4]
Пропонований зміст Людина і природа. Значення природи в житті людини. Охорона довкілля від забруднення. Охорона земних надр. Використання винаходів і відкриттів. Доцільність повторного використання матеріалів. Механізми та інструменти.	

Технологічна освітня галузь Пояснювальна записка

Освітню програму технологічної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою технологічної освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування в учня/ учениці здатності до зміни навколишнього світу засобами сучасних технологій без шкоди для середовища, до використання технологій для власної самореалізації, культурного й національного самовияву.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** технологічної освітньої галузі у початковій школі є:

- залучення учнів до різних видів діяльності, формування вмінь для створення виробу від творчого задуму до його втілення в готовий результат;
- формування в учнів культури праці та побуту, навичок раціонального ведення домашнього господарства, задоволення власних потреб та потреб інших, відповідальності за результати власної діяльності;
- формування вміння ефективно використовувати природні матеріали з турботою про навколишнє середовище;
- створення умов для практичного і творчого застосування традицій і сучасних ремесел.

Зміст технологічної освітньої галузі в початкових класах структурується за такими **змістовими лініями**: «Технічна творчість і техніка», «Світ технологій», «Світ ремесел», «Побут».

Змістові лінії, які систематизують очікувані результати навчання, спрямовані на формування ключових компетентностей учнів.

Змістова лінія «**Технічна творчість і техніка**» спрямована на залучення учнів до творчої діяльності у процесі конструювання та моделювання під час самостійної або колективної роботи з конструктором. Процес конструювання з готових деталей (моделей) конструктора має на меті сприяти розвитку просторової уяви й елементів творчого та технічного мислення учнів, через читання і зіставлення малюнків, графічних зображень, за якими учні складатимуть конструкції. Учні виконуватимуть макетування об'ємних моделей транспортних засобів, будинків, веж, роботів тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до деталей конструкторів, відповідних графічних зображень схем для конструювання простих моделей; матеріалів для виготовлення та оздоблення виробу.

Змістова лінія «Світ технологій» має на меті формувати в учнів здатність планувати власну діяльність у процесі вивчення конструкційних матеріалів – від розпізнавання їх на дотик до аргументованого добору для створення виробу, виконувати найпростіші способи їх обробки. Важливою умовою засвоєння цієї лінії є формування в учнів здатності розуміти і дотримуватися послідовності у виготовленні виробів, аргументувати обрану послідовність у роботі. У процесі роботи з матеріалами провідними операціями будуть: різання ножицями, склеювання, зв'язування стрічок тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, технологічних карток (схем), необхідних для виготовлення виробу, інструментів та пристосувань, довідникових посібників (книжки з ілюстраціями до творів, набори малюнків до мультфільмів тощо). Організація екскурсій на підприємства, перегляд та обговорення відеофільмів про виробництво. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюється повторне та економне використання матеріалів.

Змістова лінія «Світ ремесел» має на меті формувати в учнів ставлення до творів декоративно-ужиткового мистецтва та ремесел як до культурної спадщини українського народу, а також вміння створювати та оздоблювати прості вироби за зразком чи власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва. У процесі роботи провідними операціями будуть: різання ножицями, склеювання, зв'язування, різьблення, ліплення тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до виробів, виготовлених традиційними та сучасними ремеслами; а також до матеріалів, інструментів та пристосувань, каталогів, фотографій тощо. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються технології традиційних та сучасних ремесел. Відвідування (реально чи віртуально) майстерень народних умільців, музеїв декоративно-ужиткового мистецтва.

Змістова лінія «Побут» має на меті формувати практичні навички організації власної життєдіяльності, розв'язувати практичні завдання у власному побуті, планувати та реалізовувати найпростіші трудові дії (ремонт іграшок, книжок, догляд за рослинами, домашніми тваринами; приготування страв за рецептами; догляд за одягом та взуттям).

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, інструментів та пристосувань; об'єктів (іграшок, книжок тощо). Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються найпростіші дії щодо самостійності в побуті.

Технологічна освітня галузь базується на практичній діяльності учнів. На кожному занятті передбачено виконання практичної роботи. Об'єкти праці для виготовлення учитель/ учителька добирає, спираючись на побажання учнів.

Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Технічна творчість та техніка»	
Самостійно добирає матеріали та технології для виготовлення виробу	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розпізнає</i> конструкційні матеріали візуально та на дотик [4 ТЕО 1-1.3-1]; - самостійно <i>добирає</i> конструкційні матеріали для виготовлення виробу з готових елементів (використання металевих, дерев'яних чи пластмасових конструкторів; готових елементів з паперу, пластику, деревини, пінопласту та інших для макетування) [4 ТЕО 1-1.3-2]; - самостійно <i>добирає</i> конструкційні матеріали для виготовлення виробу (за зразком та за власним задумом), зіставляючи їх властивості: папір, пластилін, полімерна глина чи солоне тісто, тканина, нитки, неткані, природні та інші матеріали [4 ТЕО 1-1.3-3]
Обирає об'єкт праці та прогнозує кінцевий результат власної діяльності; самостійно планує послідовність технологічних операцій під час виготовлення виробу	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>задумує</i> об'єкт праці для виготовлення [4 ТЕО 1-1.1-1]; - <i>прогнозує</i> результат власної діяльності [4 ТЕО 1-1.1-2]; - <i>планує</i> послідовність технологічних операцій із використанням технологічних карт [4 ТЕО 1-1.1-3]; - самостійно <i>виконує</i> <i>знайомі технологічні операції</i> з конструкційними матеріалами (використання паперу, ниток, тканини, природного матеріалу, пластиліну, плоских матеріалів; склеювання, складання, зв'язування тощо) [4 ТЕО 1-1.1-4]; - <i>аргументує</i> вибір моделі, яку він/вона сконструював/ла, спираючись на запитання дорослих [4 ТЕО 1-1.1-5]
Моделює, конструює та виготовляє виріб з готових елементів; виготовляє та оздоблює виріб відомими технологіями	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>конструює</i> виріб із рухомими частинами, використовуючи готові до складання елементи та деталі [4 ТЕО 1-1.4-1]; - <i>порівнює</i> старі та сучасні моделі різних технічних пристроїв і <i>конструює</i> моделі майбутнього [4 ТЕО 1-1.4-2]; - <i>створює</i> задані форми з використанням всіх семи танів Танграму [4 ТЕО 1-1.4-3]; - самостійно <i>виготовляє та оздоблює</i> виріб знайомими технологіями [4 ТЕО 1-1.4-4]; - <i>створює та оздоблює</i> виріб, дотримуючись логічної послідовності, за зразком чи власним задумом із різних конструкційних матеріалів та повторно використовуючи матеріали [4 ТЕО 1-1.4-5]; - самостійно <i>створює</i> виріб за зразком (шаблоном) та власним задумом із використанням паперу, картону, ниток, природних матеріалів (предметні та сюжетні аплікації з природного матеріалу, нескладні сюжетні композиції, вироби в техніці оригамі, макети виробів із штучних матеріалів та картону, вироби об'ємної форми з паперу) [4 ТЕО 1-1.4-6]; - <i>ріже</i> ножицями по прямій, кривій та ламаній лініях за запропонованим зразком (шаблоном) нитки, папір, картон [4 ТЕО 1-1.4-7]; - <i>розміщує</i> елементи виробу на площині [4 ТЕО 1-1.4-8]; - <i>пояснює</i> послідовність дій та <i>дотримується</i> її під час виготовлення виробів із природних матеріалів, під час виготовлення та оздоблення об'ємних виробів [4 ТЕО 1-1.4-9]; - <i>аргументує</i> послідовність та доцільність виготовленого виробу [4 ТЕО 1-1.4-10]; - <i>оздоблює</i> виріб за зразком та власним задумом бісером, лелітками, тасьмою, стрічками та іншими матеріалами [4 ТЕО 1-1.4-11]

Пропонований зміст

Матеріали, інструменти та пристосування, необхідні для роботи.

Добір конструкційних матеріалів, інструментів та пристосувань для виготовлення виробу.

Планування виготовлення виробу.

Дотримання графічних зображень, схем під час моделювання, конструювання та виготовлення об'ємних виробів із готових елементів (коробки, упаковки, самостійно створені об'ємні деталі).

Оздоблення виготовлених виробів відомими техніками та матеріалами бісером, лелітками, тасьмою, стрічками тощо за власним задумом.

Макетування виробів з деталей конструктора.

Загальні відомості про способи виготовлення рухомих моделей з паперу і картону.

Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення рухомих моделей.

Послідовність виготовлення виробів об'ємної форми. Способи кріплення елементів.

Пластичні матеріали для виготовлення виробів (пластилін, глина, полімерна глина, солоне тісто).

Вироби об'ємної форми. Послідовність виготовлення виробів об'ємної форми (рельєф, барельєф) із пластичних матеріалів за власним задумом; об'ємної аплікації на тканині з використанням гудзиків, леліток та бісеру. Макетування.

Види та властивості тканин. Використання тканин. Прийоми різання тканини та особливості її з'єднання з папером.

Використання у роботі тканини, ниток, нетканих матеріалів (пласка та об'ємна аплікація на основі простих симетричних та асиметричних форм), природних матеріалів та інших матеріалів (пласкі та об'ємні вироби).

Розміщення елементів виробу на площині, з'єднання елементів у виріб.

Технологічна послідовність у виготовленні виробів за зразком та власним задумом.

Послідовність дій під час виготовлення виробів технікою «Орігамі».

Картон та пінопласт як штучний матеріал для макетування.

Пропоновані об'єкти праці: виготовлення та оздоблення виробів об'ємної форми (транспортний засіб, будинки, вежі, роботи тощо); макетування виробів з деталей конструктора; виготовлення виробів з природних та пластичних матеріалів; виготовлення паперових моделей з рухомими деталями; виготовлення з пластичних матеріалів об'ємних фігур тварин, героїв мультфільмів, казок, тощо; створення колективних композицій з виготовлених виробів; виготовлення м'якої іграшки; вироби, виготовлені технікою «Орігамі»; сюжетні та предметні аплікації з паперу, пластиліну, природних матеріалів; аплікація з паперу, тканини, ниток, нетканих матеріалів, природних матеріалів; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; вироби об'ємної форми з паперу, тканини, ниток, нетканих та інших матеріалів.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до деталей конструкторів, відповідних графічних зображень, схем для конструювання простих моделей; матеріалів для виготовлення та оздоблення виробу.

2. Змістова лінія «Світ технологій»

1	2
<p>Читає та аналізує графічні зображення; виконує прості геометричні зображення та керується ними у процесі роботи</p>	<p>Учень / учениця: - <i>читає, розуміє та аналізує</i> графічні зображення схем, дотримується їх у процесі роботи (використання технологічних карт, графічних зображень, малюнків) [4.ТЕО 2-1.2-1]; - <i>розмічає</i> прямі лінії на папері і картоні [4 ТЕО 2-1.2-2]; - <i>виконує</i> прості геометричні побудови за зразком чи творчим задумом [4 ТЕО 2-1.2-3]</p>
<p>Дотримується безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань</p>	<p>Учень / учениця: - <i>самостійно дотримується</i> безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань (використання клею, інструментів та пристосувань з гострими частинами) [4 ТЕО 2-4.3-1]</p>
<p>Ощадно використовує матеріали; сортує відходи, дотримуючись відповідних правил</p>	<p>Учень / учениця: - <i>економно використовує</i> матеріали під час виготовлення виробу [4 ТЕО 2-3.2-1]; - <i>сортує</i> побутові відходи, дотримуючись відповідних правил [4 ТЕО 2-3.2-2]; - <i>самостійно створює виріб, повторно використовуючи матеріали</i> (вироби з пластику, паперу, тканини, фольги та інше) [4 ТЕО 2-3.2-3]; - <i>аргументує</i> доцільність вторинного використання матеріалів та використовує їх для виготовлення виробів [4 ТЕО 2-3.2-4]</p>

Представляє одержаний результат власної або колективної діяльності та намагається оцінити його	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розмірковує</i> над результатом власної діяльності та презентує її [4 ТЕО 2-1.5-1]; - <i>описує</i>, аргументуючи свою думку, чого хотів / -ла досягти [4 ТЕО 2-1.5-2]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Інструменти та пристосування для виготовлення виробів із сучасних штучних матеріалів (пластик, поролон, синтепон, синтетична вата тощо). Послідовність виготовлення простих виробів із використанням пластику, поролону, синтепону, синтетичної вати.</p> <p>Колаж. Квілінг. Комбінування різноманітних матеріалів для створення композиції-колажу, виробів технікою квілінг; послідовність виготовлення. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення колажу, виробів технікою квілінг.</p> <p>Елементи графічної грамоти. Лінії. Правила розмічання ліній на папері і картоні.</p> <p>Розгортки прямокутної форми.</p> <p>Використання схем для послідовного виготовлення виробу.</p> <p>Властивості конструкційних матеріалів (види паперу, картону, ниток).</p> <p>Виготовлення об'ємних виробів з елементами вторинних матеріалів.</p> <p>Безпечні прийоми праці під час застосування інструментів та пристосувань.</p> <p>Економне використання матеріалів.</p> <p>Презентація власної (колективної) діяльності.</p> <p>Організація робочого місця. Загальні правила безпеки під час використання інструментів та пристосувань.</p> <p>Орієнтовні об'єкти праці: виготовлення виробів із сучасних штучних матеріалів; виготовлення сюжетної композиції-колажу за власним задумом; виготовлення виробів технікою квілінг; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; об'ємні макети виробів із штучних матеріалів; моделювання та створення виробу із використанням вторинних матеріалів; виготовлення розгорток прямокутної форми з паперу чи картону.</p> <p>Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, технологічних карток (схем), необхідних для виготовлення виробу, інструментів та пристосувань, довідкових посібників (книжки з ілюстраціями до творів, набори малюнків до мультфільмів тощо).</p> <p>Організація екскурсій на підприємства, перегляд та обговорення відеофільмів про виробництво.</p> <p>Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюється повторне та економне використання матеріалів.</p>	
3. Змістова лінія «Світ ремесел»	
1	2
Самостійно виконує прості технологічні операції традиційних та сучасних ремесел	<p style="text-align: center;">Учень/ учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>висловлює</i> думку щодо виробів, оздоблених традиційними та сучасними ремеслами [4 ТЕО 3-2.1-1]; - <i>розпізнає</i> технологічні операції традиційних і сучасних ремесел [4 ТЕО 3-2.1-2]; - <i>самостійно оздоблює</i> виріб, застосовуючи елементи традиційних та сучасних ремесел [4 ТЕО 3-2.1-3]
Самостійно створює виріб, застосовуючи технології традиційних та сучасних ремесел	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>зіставляє та розрізняє</i> вироби, виготовлені традиційними та сучасними ремеслами (гончарство, ткацтво, витинанка, різьблення та інше) [4 ТЕО 3-2.2-1]; - <i>висловлює власну позицію</i> щодо важливості відродження та збереження традиційних ремесел [4 ТЕО 3-2.2-2]; - <i>самостійно виготовляє</i> виріб, застосовуючи технології традиційних та сучасних ремесел (витинанка, аплікація, ліплення та інше) [4 ТЕО 3-2.2-3]

Пропонований зміст

Створення та оздоблення простих виробів за зразком та власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва.

Способи плетіння зі стрічок, товстих ниток, шнурів. Основні прийоми роботи та послідовність виготовлення виробів технікою плетіння.

Уявлення про особливості сюжетних витинанок різних регіонів України.

Послідовність дій під час виготовлення витинанки за шаблоном чи власним задумом.

Оздоблення виробів технікою вишивки. Матеріали, інструменти та пристосування, основні прийоми роботи, послідовність виготовлення виробів технікою вишивки.

Писанка як один із символів України. Орнамент. Декорування писанок.

Орієнтовні об'єкти праці: виготовлення виробів технікою плетіння (ляльки-мотанки, закладки, сувеніри тощо); вироби з елементами витинанки, з глини тощо; оздоблення виробів швами «вперед голка» та «назад голка» (частини одягу, серветка, листівка, картина, тощо);

виготовлення аплікацій писанки відомими техніками; декорування писанки.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до виробів, виготовлених традиційними та сучасними ремеслами; матеріалів, інструментів та пристосувань, каталогів, фотографій тощо.

Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються технології традиційних та сучасних ремесел.

Екскурсія (реальна чи віртуальна) до майстерень народних умільців, музеїв декоративно-ужиткового мистецтва, шкільних майстерень, на робочі місця, на виробництво з традиційними народними ремеслами.

4. Змістова лінія «Побут»

1	2
<p>Безпечно використовує найпростіші прилади у побуті; самостійно організовує робоче місце відповідно до визначених потреб та завдань</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - безпечно поводить себе з найпростішими побутовими приладами у власному побуті [4 ТЕО 4-4.2-1]; - самостійно <i>організовує</i> робоче місце відповідно до власних потреб та визначених завдань (організація особистого побуту) [4 ТЕО 4-4.2-2]
<p>Планує та виконує дії у власному побуті</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - самостійно <i>планує та реалізовує</i> трудові дії у власному побуті (ремонтує іграшки, книжки відомими способами; доглядає за рослинами і тваринами; готує нескладні страви за рецептами; доглядає за одягом та взуттям) [4 ТЕО 4-4.1-1]; - <i>пояснює</i> важливість правил поведінки за столом, використовує столовий посуд за призначенням [4 ТЕО 4-4.1-2]; - <i>сервірує</i> стіл для рідних до сніданку / обіду / вечері [4 ТЕО 4-4.1-3]
<p>За допомогою дорослих або самостійно розраховує орієнтовні витрати та кількість матеріалів для виготовлення виробу</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - спільно з дорослими чи самостійно <i>розраховує</i> приблизну кількість необхідних ресурсів для виготовлення виробу [4 ТЕО 4-3.1-1]; - самостійно <i>робить припущення</i> про потрібну кількість матеріалів для виконання простого завдання [4 ТЕО 4-3.1-2]

Пропонований зміст

Організація власної життєдіяльності.

Розв'язування практичних завдань у власному побуті.

Одяг і взуття. Оздоблення одягу та взуття. Техніки, матеріали, інструменти та пристосування для оздоблення одягу та взуття. Послідовність оздоблення виробів гудзиками.

Культура харчування. Правила поведінки за столом. Сервірування столу до обіду.

Організація робочого місця відповідно до визначених потреб і завдань.

Планування та реалізація найпростіших трудових дій (ремонт іграшок, книжок відомими способами; догляд за рослинами і тваринами; нескладні страви за рецептами; догляд за одягом та взуттям).
 Розрахунок матеріалів та витрат для виконання простого завдання.
 Орієнтовні об'єкти праці: оздоблення макетів моделей (шаблонів) одягу та взуття з картону раніше освоєними техніками; сервірування столу; прості страви: канапки, чай тощо; простий ремонт книжки, іграшок тощо.
 Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, інструментів та пристосувань; об'єктів (іграшок, книжок, рослин тощо)
 Переглядає та обговорює фільми (мультфільми), у яких висвітлюються найпростіші дії щодо самостійності в побуті.

Інформатична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою інформатичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування в учня/ учениці здатності до вирішення проблем із використанням цифрових пристроїв, інформаційно-комунікаційних технологій та критичного мислення для розвитку, творчого самовираження, власного та суспільного добробуту; безпечна та відповідальна діяльність в інформаційному суспільстві.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** інформатичної освітньої галузі у початковій школі є:

- формування відповідальної позиції цифрового громадянина, навичок безпечного й етичного користування цифровими пристроями та мережами;
- формування початкових умінь розрізняти інформацію різних видів та працювати з нею за допомогою цифрових пристроїв чи без них;
- формування початкових умінь визначати, знаходити та зберігати інформацію, необхідну для розв'язання життєвих проблем (навчання, гри тощо), за допомогою цифрових пристроїв, мереж та без них, самостійно та під час групової взаємодії; розрізняти правдиву і неправдиву інформацію різних видів;
- налагодження комунікації за допомогою цифрових пристроїв та мереж для спільної творчості, співпраці, навчання, гри;
- формування початкових умінь створювати електронні тексти (зображення, відео, звуки, програми тощо) за допомогою цифрових пристроїв;
- формування вміння презентувати себе, власну творчість, ідеї, створені продукти та інші результати індивідуальної та групової діяльності за допомогою цифрових пристроїв.

Реалізація поставленої мети та завдань у початковій школі відбувається за **змістовими лініями**: “Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)”, “Моя цифрова творчість”, “Комунікація та співпраця”, “Я і цифрові пристрої”, “Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві”. У рамках змістової лінії “**Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)**” формуються початкові вміння розпізнавати, знаходити, свідомо відбирати, зберігати та опрацьовувати просту інформацію за допомогою цифрових пристроїв та без них. Розпізнавання правдивої і неправдивої інформації в усіх її виявах (текст, зображення, звук тощо) необхідне для формування критичного мислення, що сприяє безпеці в інформаційному просторі дитини. Початкові уявлення про моделі реалізуються

через визначення істотних і неістотних властивостей об'єктів та створення на основі цього простих моделей об'єктів.

Змістова лінія **“Моя цифрова творчість”** розкривається через практичну діяльність (індивідуальну і групову) зі створення простих інформаційних продуктів (програм, текстів, зображень, відео, звуків, тощо) за допомогою цифрових пристроїв та програм для творчого самовираження, презентації себе і продуктів власної діяльності, вирішення завдань інших освітніх галузей.

В основі змістової лінії **“Комунікація та співпраця”** – ознайомлення із доступними для дитини засобами цифрової та безпосередньої комунікації для гри, спілкування, навчання, отримання нової інформації; використання безпечного онлайнового чи офлайнового середовища для цього. В умовах роботи у групі учні мають навчитися окреслювати цілі індивідуальної та групової діяльності, розподіляти ролі в межах групи, оцінювати здобутий результат, аналізувати помилки та усувати їх, доброзичливо взаємодіяти безпосередньо та в мережах.

Змістова лінія **“Я і цифрові пристрої”** реалізовується через усвідомлення і розпізнавання тих завдань, які можна розв'язати за допомогою цифрових пристроїв, виходячи з їхніх функціональних можливостей (фотографувати, записувати, слухати, відображати, опрацьовувати інформацію тощо). До основних умінь, які формуються через цю змістову лінію, належать розпізнавання простих програмних і технічних несправностей та вміння усувати їх самостійно чи з допомогою дорослих, розуміти обмеження та переваги пристроїв стосовно виконуваних завдань, усвідомлювати, що машини можуть імітувати інтелектуальну діяльність. Ця змістова лінія охоплює вміння організувати власний робочий простір на фізичному та простому програмному рівні для збереження здоров'я, доброго самопочуття та ефективної діяльності учня/учениці.

Змістову лінію **“Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві”** спрямовано на створення безпечних умов для учня / учениці під час роботи з цифровими пристроями і в мережах, що передбачає захист особистої інформації, формування принципів етичного, доброзичливого та відповідального спілкування через мережі, навички і можливості захисту власного інформаційного простору, фізичного та психологічного здоров'я. У рамках цієї змістової лінії в учнів формується відповідальне та шанобливе ставлення до власної та чужої інформаційної діяльності, яке на рівні початкової школи виявляється, зокрема, і через зазначення власного авторства, посилання на авторство інших, а також через усвідомлення шкоди від списування.

Вказані змістові лінії передбачають можливу інтеграцію інформатичної освітньої галузі з іншими освітніми галузями через розв'язування дослідницьких завдань, формування наскрізних умінь учнів, інформатичної грамотності та культури.

Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Я у світі інформації»	
<p>Пояснює основні інформаційні процеси у близькому для себе середовищі (дім, школа, вулиця) на основі власних спостережень</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>наводить</i> приклади інформаційних процесів у близькому для себе середовищі та <i>описує</i> їх сутність [4 ІФО 1-1.1-1]; - <i>визначає</i> учасників інформаційних процесів та <i>описує</i> їхню інформаційну взаємодію [4 ІФО 1-1.1-2]; - <i>пояснює</i> переваги і обмеження цифрових пристроїв та інформаційних технологій для опрацювання інформації [4 ІФО 1-1.1-3]; - <i>відстежує</i> здійснення інформаційного процесу та <i>виявляє</i> порушення (наприклад, момент виникнення шуму) [4 ІФО 1-1.1-4]
<p>Знаходить інформацію, зберігає дані на цифрових носіях, перетворює інформацію з однієї форми в іншу за допомогою поданих шаблонів, порівнює різні способи представлення інформації, аналізує та впорядковує послідовності</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>робить</i> висновок щодо способу подання інформації (текстова, графічна, числова, звукова, відео тощо) [4 ІФО 1-1.2-1]; - <i>шукає</i> інформацію за ключовими словами та <i>зберігає</i> результати пошуку [4 ІФО 1-1.2-2]; - <i>знаходить</i> інформацію, що підтверджує чи спростовує просте твердження [4 ІФО 1-1.2-3]; - <i>добирає</i> пристрої та інструменти для отримання даних необхідного типу [4 ІФО 1-1.2-4]; - <i>обирає</i> спосіб збереження інформації та відповідний носій даних [4 ІФО 1-1.2-5]; - <i>заносить</i> дані у попередньо створену та готову до використання базу (щоденник погоди, читацький щоденник чи блог, таблицю тощо) [4 ІФО 1-1.2-6]; - <i>наводить</i> приклади того, що одні і ті ж дані можна представляти більш ніж одним способом чи кодуванням [4 ІФО 1-1.2-7]; - <i>обирає</i> спосіб представлення даних для різних життєвих ситуацій [4 ІФО 1-1.2-8]; - <i>виконує</i> кодування / розкодування повідомлень за запропонованим правилом [4 ІФО 1-1.2-9]; - <i>заповнює</i> шаблони, схеми за наведеним зразком [4 ІФО 1-1.2-10]; - <i>знаходить</i> пропущені і / або помилкові дії у знайомій послідовності, <i>виправляє</i> помилки в ній [4 ІФО 1-1.2-11]; - <i>складає</i> прості схеми та <i>дає</i> відповіді на запитання, користуючись такими схемами [4 ІФО 1-1.2-12]; - <i>представляє</i> якісні дані графічно [4 ІФО 1.2-13]; - <i>вирізняє</i> способи графічного представлення кількісних і якісних характеристик (організаційні діаграми – діаграми і графіки) [4 ІФО 1-1.2-14]; - <i>упорядковує</i> об'єкти за заданими та самостійно визначеними ознаками [4 ІФО 1-1.2-15]; - <i>пропонує</i> різні способи впорядкування об'єктів (за різними властивостями) [4 ІФО 1-1.2-16]

<p>Класифікує об'єкти за їх властивостями, зіставляє ознаки моделей реального і цифрового світу, аналізує вплив подій на властивості, досліджує об'єкти за допомогою створених моделей</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначає об'єкти, їх властивості та значення [4 ІФО 1-1.3-1] ; - визначає групи об'єктів за їх властивостями, дає їм назви [4 ІФО 1-1.3-2]; - групує об'єкти (та/ або повідомлення, предмети, елементи тощо) за заданими чи самостійно визначеними ознаками [4 ІФО 1-1.3-3]; - знаходить помилки у групуванні об'єктів та пояснює їх [4 ІФО 1-1.3-4] ; - висловлює припущення щодо події, яка змінила значення властивості об'єкта, прогнозує зміни значень властивостей залежно від настання події [4 ІФО 1-1.3-5] ; - називає оригінальні відповідники інформаційних та реальних моделей (глобус як модель Землі, автомобільні моделі, план приміщення тощо) [4 ІФО 1-1.3-6] ; - експериментує з доступними моделями, фіксує зміни, що відбуваються, прогнозує результат експерименту [4 ІФО 1-1.3-7]; - переводить задачу / проблему з однієї форми представлення в іншу (текстову у графічну, у короткий запис тощо) [4 ІФО 1-1.3-8]
<p>Висловлює припущення про достовірність інформації, отриманої з цифрових джерел, розрізняє факти і судження</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розрізняє істинні та хибні висловлювання [4 ІФО 1-1.4-1]; - порівнює тексти з хибною та правдивою інформацією [4 ІФО 1-1.4-2]; - зважає на те, що в Інтернеті розміщують повідомлення люди з різними намірами, зокрема і з комерційною метою [4 ІФО 1-1.4-3]; - знаходить інформацію про нові ідеї і поняття, у разі сумніву шукає підтвердження з різних джерел [4 ІФО 1-1.4-4]; - визначає джерела, потрібні для підтвердження чи спростування інформації [4 ІФО 1-1.4-5]; - визначає, чи вказаний автор статті [4 ІФО 1-1.4-6]; - ідентифікує час розміщення відомостей [4 ІФО 1-1.4-7]; - розпізнає надійні і ненадійні джерела інформації за URL-адресою (розпізнає основні доменні імена) [4 ІФО 1-1.4-8]; - розпізнає факти та судження у життєвих ситуаціях [4 ІФО 1-1.4-9]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Інформаційні процеси. Спотворення інформації.</p> <p>Пошук відомостей та збереження результатів пошуку.</p> <p>Перетворення (конвертування, кодування) даних та інформації для збереження на різних носіях.</p> <p>Види носіїв.</p> <p>Види інформації за формою подання (текстова, графічна, числова, звукова, відео тощо).</p> <p>Властивості інформації.</p> <p>Істинні та хибні висловлювання.</p> <p>Порівняння текстів з правдивою та неправдивою інформацією. Пошук хибних висловлювань у текстах (зображеннях, математичних записах тощо).</p> <p>Фейкова інформація в текстах, зображеннях, на відео тощо.</p> <p>Прості критерії оцінювання надійності інтернет-сайтів.</p> <p>Факти та судження, способи їх розпізнавання.</p> <p>Визначення URL-адреси інформаційного ресурсу (джерела інформації), поняття про авторство матеріалу.</p> <p>Групи об'єктів за декількома спільними ознаками. Структурування елементів за категоріями (зокрема створення / заповнення структури папок).</p> <p>Упорядкування різних послідовностей для вирішення задач/ проблем, виявлення закономірностей і помилок у послідовностях.</p>	

<p>Прості схеми та діаграми для представлення якісних та кількісних характеристик. Експериментування з готовими та складеними моделями. Створення моделей за допомогою цифрових пристроїв і програм.</p>	
2. Змістова лінія «Моя цифрова творчість»	
1	2
<p>Розробляє алгоритми (зокрема для власної чи групової діяльності) з послідовних дій, умов, повторень</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначає логічну послідовність подій [4 ІФО 2-2.1-1]; - ідентифікує об'єкти на основі схем за допомогою запитань із відповідями «Так / Ні» (наприклад, класифікація тварин: має шерсть, має крила, має зуби – кажан) [4 ІФО 2-2.1-2]; - розрізняє алгоритмічну і неалгоритмічну послідовність дій і наслідки порушення логіки подій [4 ІФО 2-2.1-3]; - формулює логічні висловлювання з конструкціями «якщо – то...», «що буде, якщо змінити порядок інструкцій?» [4 ІФО 2-2.1-4]; - формулює логічні висловлювання з конструкціями «не», «і», «або» [4 ІФО 2-2.1-5]; - розрізняє послідовність повторюваних дій та замінює їх алгоритмічною конструкцією циклу [4 ІФО 2-2.1-6]; - розрізняє цикли із повторенням заданої кількості разів та до виконання умови [4 ІФО 2-2.1-7]; - розрізняє алгоритми в різних способах подання під час розв'язання задач у повсякденній діяльності [4 ІФО 2-2.1-8]; - складає лінійні, розгалужені та циклічні алгоритми на основі їх словесного опису для власної чи групової діяльності [4 ІФО 2-2.1-9]
<p>Створює згідно з планом або алгоритмом прості програми та налагоджує їх; прогнозує і формулює очікуваний результат створеної програми</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - створює просту програму в навчальному середовищі на основі наданого алгоритму та налагоджує її [4 ІФО 2-2.2-1]; - формулює очікуваний результат виконання створеної програми для різних початкових даних / сценаріїв роботи програми [4 ІФО 2-2.2-2]; - порівнює отриманий результат програми з очікуваним [4 ІФО 2-2.2-3]; - висловлює припущення щодо причини отримання неочікуваного результату [4 ІФО 2-2.2-4]
<p>Розкладає задачі на прості, які виконуються згідно з окремими інструкціями чи послідовністю інструкцій і навпаки (компонуює)</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначає блоки команд, за допомогою яких можна розв'язати задачу [4 ІФО 2-2.3-1]; - укладає блоки команд у правильному порядку для розв'язання задачі [4 ІФО 2-2.3-2]; - визначає логічні помилки у розбитті алгоритму на блоки чи при компонуванні алгоритму з блоків [4 ІФО 2-2.3-3]
<p>Створює інформаційні продукти, поєднуючи текст, зображення, звук тощо для представлення ідей та /або результатів діяльності</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - створює документи для збереження даних, комунікації та поширення результатів діяльності індивідуальної або групової роботи за допомогою цифрових пристроїв та програм [4 ІФО 2-2.4-1]; - налаштовує основні інструменти комп'ютерної програми для створення простих зображень [4 ІФО 2-2.4-3]; - заповнює, доповнює таблицю інформацією на основі спостережень чи вимірювань [4 ІФО 2-2.4-4];

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>створює</i> прості мультимедійні продукти за підтримки вчителя/ вчительки, членів сім'ї або інших учнів [4 ІФО 2-2.4-5]; - <i>вдосконалює</i> зовнішній вигляд створених інформаційних продуктів, використовуючи можливості комп'ютерних програм [4 ІФО 2-2.4-2]; - <i>обирає</i> спосіб та <i>представляє</i> результати індивідуальної або групової роботи [4 ІФО 2-2.4-6]
<p>Пропонований зміст Події, послідовність подій. Інструкції щодо обробки подій для їх подання та виконання виконавцями. Комбіновані задачі. Послідовність розв'язання комбінованої задачі. Лінійні, розгалужені та циклічні алгоритми. Логічне слідування. Створення програм у простих дитячих середовищах. Створення програм за наданим алгоритмом. Очікуваний результат. Різні шляхи його досягнення. Перевірка результату. Прості і складні проблеми. Конструювання. Прості та складені алгоритми. Логічні та алгоритмічні помилки у скомп'юнованій програмі. Комп'ютерні програми для створення інформаційних продуктів, інструменти та їх налаштування. Створення простих текстів, зображень, відео тощо та документів з їх поєднанням. Прості операції з таблицями. Презентування створених продуктів.</p>	
3. Змістова лінія «Комунікація та співпраця»	
1	2
<p>Керує своїми діями та пояснює власний внесок у спільний результат роботи команди, коментує успішні та невдалі кроки у процесі роботи</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>складає</i> план виконання роботи з допомогою вчителя / вчительки [4 ІФО 3-2.5-1]; - <i>визначає</i> відмінності ролей у групі [4 ІФО 3-2.5-2]; - <i>розподіляє</i> ролі в групі з переліку ролей, які надає вчитель / вчителька [4 ІФО 3-2.5-3]; - <i>виконує</i> роль, яку пропонує група в результаті обговорення [4 ІФО 3-2.5-4]; - <i>отримує</i> та <i>порівнює</i> відгуки на створений інформаційний продукт для вдосконалення проекту [4 ІФО 3-2.5-5]; - <i>надає</i> конструктивний зворотний зв'язок, <i>пояснює</i>, чому важливо працювати разом [4 ІФО 3-2.5-6]
<p>Пропонований зміст Групова взаємодія. Групові ролі. Зворотний зв'язок. Аргументовані відповіді. Планування групової діяльності. Лідер і виконавець. Відповідальність виконавця та свобода дій. Рефлексія щодо власної діяльності.</p>	
4. Змістова лінія «Я і цифрові пристрої»	
1	2
<p>Обирає цифрове середовище, пристрої, засоби для розв'язання життєвої задачі/ проблеми, пояснює свій вибір</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> роботу комп'ютерної системи, що складається із сукупності взаємопов'язаних пристроїв [4 ІФО 4-3.1-1]; - <i>збирає</i> інформацію за допомогою цифрових пристроїв (фотографує, записує, диктує тощо) [4 ІФО 4-3.1-2]; - <i>описує</i> взаємодію пристроїв комп'ютерної системи, їх можливості та обмеження [4 ІФО 4-3.1-3]; - <i>обирає</i> зручні для себе способи роботи з пристроями введення та виведення даних, <i>упевнено користується</i> цими способами роботи [4 ІФО 4-3.1-4];

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>використовує</i> цифрові пристрої для орієнтування в просторі і часі [4 ІФО 4-3.1-5]; - <i>описує</i> основні функції доступних комп'ютерних пристроїв [4 ІФО 4-3.1-6]; - <i>порівнює</i> подібні функції у різних цифрових пристроях [4 ІФО 4-3.1-7]; - <i>оцінює</i> переваги і обмеження цифрових пристроїв для збирання, зберігання і відображення даних за наданими критеріями [4 ІФО 4-3.1-8]
<p>Налаштовує для власних потреб відповідне програмне середовище; визначає за допомогою правильної термінології збої у роботі доступних цифрових пристроїв, усуває прості несправності</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> прості апаратні та програмні збої, які можуть траплятись під час користування технікою [4 ІФО 4-3.2-1]; - <i>усуває</i> прості несправності (перезавантажити пристрій, перевірити живлення, перевірити наявність мережі, закрити і знову відкрити програму) [4 ІФО 4-3.2-2]; - <i>використовує</i> програми, ігри та сайти, зважаючи на свій вік [4 ІФО 4-3.2-3]; - <i>досліджує</i> комп'ютерні програми для того, щоб дізнатися про їх можливості [4 ІФО 4-3.2-4]; - <i>розпізнає</i>, де зберігається програма та її дані (на пристрої чи онлайн) [4 ІФО 4-3.2-5]; - <i>налаштовує</i> відповідне програмне середовище для зручної роботи [4 ІФО 4-3.2-6]
<p>Співпрацює та спілкується в захищених мережових спільнотах для обміну думками, виконання спільних завдань, пошуку інформації та навчання</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>добирає</i> спосіб передачі інформації [4 ІФО 4-3.3-1]; - <i>використовує</i> онлайнві ресурси (електронну пошту, форуми, середовища спільної роботи) для спільної діяльності та обміну думками [4 ІФО 4-3.3-2]; - <i>переміщується</i> веб-сторінками з використанням гіперпосилань [4 ІФО 4-3.3-3]; - <i>виконує</i> простий пошук за ключовими словами, використовуючи пошукові системи у безпечному режимі [4 ІФО 4-3.3-4]; - <i>структурує</i> і <i>впорядковує</i> обрані веб-ресурси [4 ІФО 4-3.3-5]; - <i>розрізняє</i> веб-ресурси навчального та іншого призначення [4 ІФО 4-3.3-6]; - <i>доброзичливо</i> та <i>конструктивно коментує</i> навчальні ресурси у захищеному середовищі [4 ІФО 4-3.3-7]; - <i>досліджує</i> різні джерела цифрових даних, напр. онлайнві енциклопедії [4 ІФО 4-3.3-8]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Цифрові пристрої, їх призначення і взаємодія. Комп'ютерні системи. Використання цифрових пристроїв для розв'язування усталених та творчих завдань. Переваги, можливості та обмеження цифрових пристроїв різних видів.</p> <p>Правила експлуатації цифрових пристроїв. Основні несправності цифрових пристроїв, збої у роботі програм, шляхи їх усунення. Вікові обмеження і свідомий вибір програм для роботи. Налаштування програм під власні потреби.</p> <p>Пошук інформації. Види пошуку. Пошукові системи.</p> <p>Порівняння інформаційних ресурсів.</p> <p>Освітні веб-ресурси і правила роботи з ними.</p> <p>Засоби і методи міжособистої комунікації в мережових спільнотах.</p> <p>Етика спілкування в мережах і її дотримання. Спільне та відмінне між реальним та віртуальним спілкуванням.</p> <p>Поняття про гіпертекст, гіперпосилання. Навігація в мережах.</p>	
<p>5. Змістова лінія «Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві»</p>	

1	2
<p>Відповідально використовує технології для власної безпеки, регулює власний час роботи з цифровими пристроями, обговорює різні наслідки використання інформаційних технологій у школі, на вулиці, вдома тощо</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>дотримується</i> стратегій уникнення проблем, що впливають з необачного використання комп'ютерних пристроїв та мереж (вихід з облікового запису, щоб ним не скористались інші, приватність особистої інформації) [4 ІФО 5-4.1-1]; - <i>дотримується</i> часових обмежень користування цифровими пристроями [4 ІФО 5-4.1-2]; - <i>дотримується</i> погоджених правил поведінки онлайн вдома та у школі [4 ІФО 5-4.1-3]; - <i>звертається</i> до дорослих, якщо відчуває занепокоєння під час використання цифрових пристроїв чи програм [4 ІФО 5-4.1-4]; - <i>узгоджує</i> з дорослими завантаження файлів та програм [4 ІФО 5-4.1-5]; - <i>розрізняє</i> приватну та публічну інформацію, зокрема ту, якою можна ділитися онлайн [4 ІФО 5-4.1-6]; - <i>порівнює</i> сильні і слабкі паролі [4 ІФО 5-4.1-7]
<p>Добирає належні засоби для спілкування з іншими особами, зокрема з людьми з особливими потребами безпосередньо та через Інтернет, усвідомлює відповідальність за свою діяльність в Інтернеті; рекомендує цікаві та безпечні сайти своїм друзям</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> позитивну і негативну соціальну та етичну поведінку щодо використання технологій [4 ІФО 5-4.2-1]; - <i>добирає</i> оптимальні форми подання інформації під час спілкування з людьми з особливими потребами та іншої культури безпосередньо і в мережі [4 ІФО 5-4.2-2]; - <i>ідентифікує</i> прийнятну та неприйнятну поведінку в цифровому середовищі [4 ІФО 5-4.2-3]; - <i>висловлює</i> занепокоєння з приводу сумнівних контактів та змісту в мережі [4 ІФО 5-4.2-4]; - <i>пояснює</i> наслідки поширення інформації в мережі [4 ІФО 5-4.2-5]; - <i>використовує</i> відомі йому / їй технології і пристрої для оптимального спілкування з іншими людьми [4 ІФО 5-4.2-6]
<p>Відвідує тільки корисні і безпечні сайти; дотримується правил використання власних і чужих творів</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>шанує</i> права творців інформаційних продуктів [4 ІФО 5-4.3-1]; - <i>читає</i> та <i>вказує</i> джерела запозичених ідей чи матеріалів [4 ІФО 5-4.3-2]; - <i>прогнозує</i> наслідки плагіату в повсякденному житті та онлайн [4 ІФО 5-4.3-3]; - <i>не списує</i> і <i>не дає списувати</i> [4 ІФО 5-4.3-4]; - <i>поважає</i> приватність інформації інших [4 ІФО 5-4.3-5]; - <i>уникає</i> небезпечних та некорисних сайтів [4 ІФО 5-4.3-6]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Наслідки небезпечної та некоректної роботи з цифровими пристроями і програмами безпосередньо та в мережах. Етика та безпека цифрової поведінки, цифрова репутація та цифровий слід. Відповідальна поведінка онлайн. Конфіденційність даних, приватність інформації. Сильні і слабкі паролі. Джерела отримання допомоги в прикрих і тривожних ситуаціях.</p> <p>Культура в мережах, особливості комунікації з людьми іншої культури та з особливими потребами. Відповідальність за порушення правил взаємодії.</p> <p>Модель адекватного реагування в сумнівних ситуаціях.</p> <p>Способи визначення і позначення авторства інформаційних продуктів. Поняття про захист авторських прав.</p> <p>Наслідки та ризики використання плагіату (списування).</p>	

Соціальна та здоров'язбережувальна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі для загальної середньої освіти є становлення самостійності учня / учениці, його / її соціальної залученості та активності через формування здорового способу життя, розвиток підприємливості, здатності до співпраці в різних середовищах, впевненості в собі та доброчесності для безпеки, добробуту та сталого розвитку.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі у початковій школі є:

- формування у школярів стійких переконань щодо цінності життя, здоров'я і безпеки для себе і тих, хто його / її оточує;
- виховання дбайливого та усвідомленого ставлення до власного здоров'я і безпеки;
- розвиток потреби самопізнання та самовдосконалення;
- формування в учнів сталої мотивації до здорового способу життя;
- формування свідомого прагнення дотримуватися безпечної, здорової та етичної поведінки для поліпшення добробуту;
- розвиток уміння ухвалювати рішення в повсякденних ситуаціях з користю для безпеки та здоров'я;
- сприяння індивідуальному розвитку самостійності, підприємливих якостей та поведінки свідомого споживача;
- формування вміння вчитися без шкоди для здоров'я;
- створення сприятливого безпечного та здорового середовища в школі.

Зміст соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі структуровано за трьома **змістовими лініями**: «Безпека», «Здоров'я», «Добробут».

Змістова лінія **«Безпека»** передбачає розвиток навичок безпечної поведінки вдома, школі та у природному і техногенному середовищі, прогнозування наслідків небезпечних дій, визначення впливів на вибір безпечної поведінки, дотримання правил (дорожнього руху, використання побутової техніки і побутової хімії тощо) та відповідального ставлення до особистої безпеки й безпеки інших.

Змістова лінія **«Здоров'я»** спрямована на формування в учнів здоров'язбережувальної компетентності і поведінки через набуття навичок здорового способу життя, розвиток позитивної самооцінки, критичного мислення, умінь ухвалювати зважені рішення, відповідально ставитися до власного здоров'я та здоров'я тих, хто поряд, і протидіяти негативним соціальним чинникам.

Змістова лінія **«Добробут»** забезпечує розвиток етичної поведінки в соціумі, вміння вчитися і формування позитивного ставлення до навчання, усвідомлення важливості здорового способу життя для добробуту, розвиток підприємливості і споживчої культури для оптимального використання ресурсів та забезпечення добробуту.

Навчальний матеріал змістових ліній реалізується наскрізно в кожній темі через взаємоінтеграцію і взаємодоповнення.

Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Безпека»	
Пояснює, що робити в небезпечних ситуаціях вдома, у школі та навколишньому світі	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює та зіставляє</i> ознаки безпечної і небезпечної ситуації [4 СЗО 1-2.1-1]; - <i>моделює</i> ситуації безпечної поведінки з побутовими приладами, речовинами [4 СЗО 1-2.1-2]; - <i>моделює</i> доцільну поведінку в небезпечних ситуаціях (вогнь, вода, газ, небезпечні об'єкти) [4 СЗО 1-2.1-3]
Прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>прогнозує</i> наслідки власної необачної поведінки вдома [4 СЗО 1-2.2-1]; - <i>прогнозує</i> можливі небезпеки, які можуть спричинити його дії у довкіллі [4 СЗО 1-2.2-2] - <i>прогнозує</i> можливі наслідки опосередкованої небезпеки (пожежа, витік газу в іншій квартирі, іншому будинку тощо) [4 СЗО 1-2.2-3]; - <i>прогнозує</i> ймовірні наслідки власних рішень та поведінки в різних ситуаціях шкільного життя (у класі, їдальні, спортзалі тощо) [4 СЗО 1-2.2-4]
Аналізує позитивний і негативний вплив на вибір здорової та безпечної поведінки	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>аналізує</i> корисні та шкідливі впливи (батьки, вчителі, друзі, ЗМІ, соцмережі, Інтернет тощо) на вибір безпечної поведінки [4 СЗО 1-3.3-1]; - <i>розрізняє</i> позитивний і негативний впливи організацій та груп на безпеку людей [4 СЗО 1-3.3-2]
Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>ухвалює</i> рішення щодо власної безпечної поведінки з огляду на ситуації, пов'язані з чужими людьми [4 СЗО 1-2.3-1] - <i>розрізняє і використовує</i> відповідні засоби захисту (шолом, рукавиці, наколінники тощо) за потреби [4 СЗО 1-2.3-2]
Поводиться безпечно з огляду на себе та інших осіб вдома, у школі, на вулиці, у громадських місцях	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки вдома, у школі, у громадських місцях (вогнь, вода, газ, побутові хімічні сполуки тощо) [4 СЗО 1-2.4-1]; - <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки під час занять спортом чи активного дозвілля [4 СЗО 1-2.4-2]; - <i>поводиться безпечно</i> у природі [4 СЗО 1-2.4-3]; - <i>дотримується правил</i> поведінки з підозрілими предметами та речами, забутими у громадських місцях [4 СЗО 1-2.4-4] - <i>дотримується правил</i> поведінки під час масових шкільних заходів [4 СЗО 1-2.4-5]
Визначає потребу у допомозі собі та іншим особам, оцінює можливості її надання	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняє</i> ситуації, у яких потребує допомоги інших (напр., консультації фахівця), від тих, у яких можна зарадити власними силами, і відповідно діє [4 СЗО 1-1.3-1]; - <i>моделює</i> звернення по допомогу в різні служби в разі небезпечних ситуацій, описуючи ситуацію чітко і зрозуміло [4 СЗО 1-1.3-2]; - <i>моделює</i> надання допомоги собі та іншим у разі потреби [4 СЗО 1-1.3-3]; - <i>обирає</i> дорослих, яким можна довіряти в разі небезпечних життєвих ситуацій [4 СЗО 1-1.3-4];

	- розрізняє ресурси, які можна використати в разі небезпеки [4 СЗО 1-1.3-5]
Намагається критично оцінювати інформацію щодо товарів і послуг	Учень / учениця: - аналізує та критично оцінює безпечність відповідних засобів та спорядження (речі та одяг) для активного дозвілля [4 СЗО 1-4.2-1]
Демонструє різноманітні практики поведінки, які запобігають або зменшують ризику для життя і здоров'я	Учень / учениця: - аналізує власну поведінку для запобігання або зменшення ризику для життя та здоров'я [4 СЗО 1-1.1-1]; - застосовує правила збереження здоров'я від можливих небезпек зовнішнього середовища (водойми, сонячні промені, погодні умови, стихійні лиха тощо) [4 СЗО 1-1.1-2]; - безпечно поводить у мережі Інтернет [4 СЗО 1-1.1-3]; - застосовує правила безпечної поведінки з бездомними тваринами [4 СЗО 1-1.1-4]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Безпека життєдіяльності</p> <p><i>Безпека вдома.</i> Ймовірні наслідки власних рішень та поведінки для себе та інших. Відповідальність та доцільна поведінка в небезпечних ситуаціях (вогонь, вода, газ, побутові хімічні сполуки тощо). Правила користування джерелами водопостачання. Пожежна безпека. Правила користування обігрівальними приладами. Правила користування газовою плитою. Ознаки витоку газу. Порядок дій під час витоку газу. Опосередкована небезпека (пожежа в іншій квартирі, іншому будинку тощо). Звернення по допомогу в різні служби в разі небезпечних ситуацій. <i>Безпека в школі.</i> Ймовірні наслідки власних рішень та своєї поведінки в різних ситуаціях шкільного життя (у класі, їдальні, спортзалі тощо).</p> <p><i>Безпека в довкіллі</i></p> <p><i>Безпечна поведінка на вулиці.</i> Безпека в населеному пункті. Правила поведінки дітей надворі. Дорожня безпека. Безпека руху пішоходів. Групи дорожніх знаків. Перехід дороги в умовах обмеженої оглядовості. Поведінка біля залізничної колії. Сигнали регулювання дорожнього руху. Види перехресть. Дорожньо-транспортні пригоди (ДТП).</p> <p><i>Активний відпочинок.</i> Безпека під час занять спортом та активним дозвіллям (самокат, ролики, гіроскутер, скейтборд тощо). Використання відповідних особистих засобів захисту (шолом, рукавиці, наколінники тощо) за потреби.</p> <p><i>Безпечна поведінка у природі.</i> Правила збереження здоров'я від можливих небезпек зовнішнього середовища (водойми, сонячні промені, погодні умови, стихійні лиха тощо). Бездомні тварини (безпечна поведінка). Ресурси, які можна використати в разі небезпеки. Поведінка в автономній ситуації на природі (якщо загубився, заблукав у лісі, горах, степу тощо). Спорядження (речі та одяг) для прогулянки на природу.</p> <p><i>Безпека в суспільстві.</i> Безпечна поведінка у громадських місцях. Ознаки безпечної і небезпечної ситуації. Застережні знаки («небезпека ураження електричним струмом», «легкозаймиста речовина» тощо). Вихід із непередбачених ситуацій поза межами домівки, школи (відмова від пропозицій, що можуть мати негативні наслідки тощо).</p>	
Правила поведінки з підозрілими предметами та речами, забутими у громадських місцях. Звернення по допомогу у відповідні служби в разі небезпечних життєвих ситуацій. Звернення за телефонами довіри. Корисні та шкідливі впливи на вибір безпечної поведінки (однолітки, знайомі, чужі люди, ЗМІ тощо). Позитивний та негативний впливи на безпеку людей організацій та груп. Мережа Інтернет та безпека.	
2. Змістова лінія «Здоров'я»	
1	2
Прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб	Учень / учениця: - досліджує особисті відносини (конфлікт, пробачення, довіра, задрість, підтримка) [4 СЗО 2- 2.2-1]; - встановлює залежність між активним способом життя та здоров'ям людини, якістю і тривалістю її життя [4 СЗО 2-2.2-2];

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i>, чому людина потребує відпочинку, фізичних вправ та раціонального харчування [4 СЗО 2-2.2-3]; - <i>оцінює</i> наслідки порушення норм поведінки для себе та інших [4 СЗО 2-2.2-4]; - <i>відзначає</i> зміни емоцій, почуттів, настрою у співрозмовників і відповідно реагує [4 СЗО 2-2.2-5]
Спостерігає за змінами у своєму тілі залежно від фізичного стану, настрою, виду діяльності, способу життя; пояснює та приймає	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>описує</i>, як зароджується життя людини, відбувається її розвиток та дорослішання [4 СЗО 2-3.2-1]; - <i>оцінює</i> зміни у своєму тілі та зовнішньому вигляді як ознаки дорослішання [4 СЗО 2-3.2-2]; - <i>визначає</i> зміни у своєму тілі залежно від виду діяльності, звичок, настрою [4 СЗО 2-3.2-3]
Аналізує позитивні і негативні впливи на вибір здорової та безпечної поведінки	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>аналізує</i> вплив здорової поведінки та корисних звичок на здоров'я [4 СЗО 2-3.3-1]; - <i>пояснює</i>, як емоції впливають на його / її стан та стан інших [4 СЗО 2-3.3-2]; - <i>аналізує</i> вплив друзів, сім'ї, засобів масової інформації на почуття, поведінку, настрої [4 СЗО 2-3.3-3]; - <i>наводить</i> приклади позитивного впливу активного способу життя на якість та тривалість життя людини [4 СЗО 2-3.3-4]; - <i>аналізує</i> способи запобігання неінфекційним та інфекційним захворюванням [4 СЗО 2-3.3-5]; - <i>пояснює</i>, як навколишнє середовище, харчування, фізична активність, стрес та інші фактори впливають на здоров'я людини [4 СЗО 2-3.3-6]; - <i>визначає</i> способи впливу сім'ї, друзів, однолітків, засобів масової інформації тощо на вибір здорової поведінки [4 СЗО 2-3.3-7]; - <i>аналізує</i> ризики та небезпеку вживання алкоголю, тютюну, наркотиків, можливого хибного вживання інших речовин [4 СЗО 2-3.3-8]
Сприймає критичну інформацію щодо себе та етично реагує на неї	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>здатний / -а відмовитися</i> від пропозиції, зокрема щодо вживання алкоголю, тютюну, інших небезпечних речовин [4 СЗО 2-4.4-1]; - <i>обгрунтовує</i> свій вибір щодо здорової поведінки та уникнення вживання алкоголю, тютюну, наркотиків [4 СЗО 2-4.4-2]; - <i>порівнює</i> різні види стосунків між людьми (родинні зв'язки, дружні, ділові стосунки та подружнє життя) [4 СЗО 2-4.4-3]
Демонструє різноманітні практики поведінки, які запобігають або зменшують ризики для життя і здоров'я	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>звертається</i> при поганому самопочутті по допомогу до відповідних фахівців [4 СЗО 2-1.1-1]; - <i>описує</i> вияви погіршення свого здоров'я (наприклад, нежить, кашель, чхання), <i>припускає</i>, що могло спричинити захворювання [4 СЗО 2-1.1-2]; - <i>наводить приклади</i> дій, що допоможуть захистити в ситуації, яка несе загрозу здоров'ю [4 СЗО 2-1.1-3]
Обмірковує альтернативні рішення щодо відповідності здоровим чи шкідливим звичкам	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> продукти та послуги, придатні для ведення здорового способу життя [4 СЗО 2-3.1-1]; - <i>аналізує</i> шкоду алкоголю, тютюну, наркотиків [4 СЗО 2-3.1-2]; - <i>розрізняє</i> дозволені і заборонені для вживання речовини [4 СЗО 2-3.1-3]; - <i>визначає</i> альтернативи шкідливим звичкам (наприклад, ігри з друзями, заняття спортом, хобі) [4 СЗО 2-3.1-4]
Обирає діяльність, яка приносить задоволення та користь	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>відбирає</i> продукти харчування, орієнтуючись на свої харчові звички, смак і розуміння їхньої користі для здоров'я [4 СЗО 2-3.4-1]

	1]; - <i>визначає</i> улюблені страви національної кухні та аналізує їх користь [4 СЗО 2-3.4-2]
Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту	Учень / учениця: - <i>визначає</i> продукти, вживання яких потрібно обмежувати (з великим вмістом цукру, солі, жиру тощо) [4 СЗО 2-2.3-2]; - <i>порівнює</i> норми споживання різних харчових продуктів [4 СЗО 2-2.3-3]; - <i>пояснює</i> , що існує залежність від алкоголю, тютюну та наркотиків, та ті, хто потребують допомоги, щоб її позбутися [4 СЗО 2-2.3-4]
Намагається ощадно використовувати ресурси	Учень / учениця: - помірковано використовує наявні природні ресурси (наприклад, збалансоване харчування) та особисті (власне здоров'я, самопочуття та емоції) у повсякденному житті [4 СЗО 2-4.5-1]
Намагається критично оцінювати інформацію щодо товарів і послуг	Учень / учениця: - <i>вирізняє</i> інформацію, корисну для збереження здоров'я, на пакуваннях та етикетках (складники, дата виготовлення, термін придатності тощо) [4 СЗО 2-4.2-1]; - <i>визначає</i> достовірні джерела інформації про харчування [4 СЗО 2-4.2-2]
Протидіє проявам тиску, неповаги та приниження щодо себе та інших осіб, самостійно або за допомогою дорослих залежно від ризику	Учень / учениця: - <i>протидіє</i> виявам неповаги та приниження, наприклад, висловлюючи свою позицію, кажучи «ні» тощо [4 СЗО 2-1.2-1]; - <i>пояснює</i> іншим, що робити в ситуації, коли тебе дражнять, цькують, утискають чи залякують [4 СЗО 2-1.2-2]; - <i>демонструє</i> іншим можливість вирішення конфліктів без насильства [4 СЗО 2-1.2-3]
Поводиться етично (демонструючи сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність та ін.)	Учень / учениця: - <i>розпізнає</i> та <i>засуджує</i> ознаки тиску і насилля [4 СЗО 2-1.4-1]; - <i>аргументує</i> важливість родини, роль рідних (напр., батьків) для кожної людини [4 СЗО 2-1.4-2]; - <i>пояснює</i> особливе значення для людини морального і духовного здоров'я [4 СЗО 2-1.4-3]
Планує та організовує власне навчання, чергуючи його з відпочинком	Учень / учениця: - <i>планує</i> власний режим розумової праці та відпочинку [4 СЗО 2-4.1-1]; - використовує різні способи зняття втоми (за допомогою гімнастики, дихальних вправ, музики, прогулянки, зміни виду діяльності тощо) [4 СЗО 2-4.1-2]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Цінність і неповторність життя і здоров'я людини. Цілісність здоров'я. Чинники, що впливають на здоров'я. Охорона здоров'я дітей. Здоровий спосіб життя. Корисні звички. Показники здоров'я і розвитку дитини.</p> <p>Розумове та емоційне здоров'я</p> <p>Емоції та вплив на них подій навколишнього світу, явищ природи, поведінки інших людей. Вплив друзів, сім'ї, засобів масової інформації на почуття, поведінку, настрої. Почуття (свої та інших) у конкретних ситуаціях. Особисті відносини (конфлікт, пробащення, довіра, заздрість, підтримка). Проблемні ситуації у школі та вдома, можливості їх розв'язання. Розв'язання конфліктів із ровесниками за допомогою словесних і несловесних засобів.</p> <p>Самостійна розумова праця. Способи зняття втоми (за допомогою гімнастики, дихальних вправ, музики, прогулянки, зміни виду діяльності тощо).</p> <p>Фізичне здоров'я</p> <p>Самопочуття. Вияви доброго та поганого самопочуття. Звернення і допомога при поганому самопочутті. Неінфекційні та інфекційні захворювання (причини появи). Відновлення здоров'я після хвороби. Профілактика порушень зору, слуху, опорно-рухового апарату у школярів. Зміни у власному тілі та зовнішньому вигляді як ознаки дорослішання.</p> <p>Фізична активність. Вплив рухової активності на розвиток організму. Залежність між активним способом життя та здоров'ям людини. Оздоровче значення відпочинку на природі.</p>	

Гігієна. Охайність та особиста гігієна. Вплив гігієнічних процедур на здоров'я. Гігієна порожнини рота. Догляд за чистотою свого тіла, одягу, особистих речей. Профілактика інфекцій, що передаються контактним і повітряно-крапельним шляхом. Гігієна оселі. Повітря, його значення для здоров'я. Принципи загартовування.

Харчування. Значення харчування для життя і здоров'я людини. Збалансоване харчування. Значення води для життя і здоров'я людини. Питний режим.

Страви національної кухні. Вибір продуктів харчування (харчові звички, смак та розуміння їхньої користі та шкоди для здоров'я). Вплив реклами на вибір товарів. Термін придатності та умови зберігання харчових продуктів за їх маркуванням. Харчові отруєння. Перша допомога під час харчових отруєнь.

Соціальне здоров'я

Стосунки між людьми (родинні зв'язки, подружнє життя, дружні та ділові стосунки). Родинні стосунки. Взаємодопомога членів родини. Традиції збереження здоров'я в родині.

Взаємодія з іншими людьми. Ефективне спілкування. Уміння слухати. Знайомство з людьми. Люди з особливими потребами. Толерантність. Дружба і побудова дружніх стосунків. Вплив друзів. Вплив телебачення, комп'ютера, мобільних телефонів та інших електронних засобів на здоров'я. Вплив реклами на рішення і поведінку людей. Безпечне поводження в мережі Інтернет, можливі ризики та користь від отриманої інформації. Інформація та ситуації, які несуть загрозу здоров'ю. Протидія небажаним пропозиціям.

Хибне використання та вживання речовин

Безпечна поведінка у поводженні з ліками та побутовими хімічними сполуками. Ризики та вживання шкідливих речовин (алкоголю, нікотину, наркотиків).

3. Змістова лінія «Добробут»

1	2
Обирає діяльність, яка приносить задоволення та користь	Учень / учениця: - <i>аналізує</i> якість свого життя за деякими фізичними ознаками (активність, утом, відпочинок, сон тощо) [4 СЗО 3-3.4-1]; - <i>пояснює</i> , як позитивні емоції впливають на життя людини [4 СЗО 3-3.4-2]; - <i>описує</i> , як екологія впливає на життя людини [4 СЗО 3-3.4-3]
Розрізняє необхідні та надмірні потреби свої та інших осіб; визначає короткострокові цілі та планує конкретні дії щодо задоволення власних потреб	Учень / учениця: - <i>прогнозує</i> дії, необхідні для задоволення власних потреб та потреб інших, спираючись на власний досвід [4 СЗО 3-4.3-1]; - <i>складає</i> перелік речей, необхідних для життя, і тих, від яких можна відмовитися [4 СЗО 3-4.3-2]
Прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб	Учень / учениця: - <i>окреслює</i> власну мету на конкретний період життя і прогнозує можливі ризики [4 СЗО 3-2.2-1]; - <i>аналізує</i> , якого успіху досягнуто у виконанні завдання і які були труднощі [4 СЗО 3-2.2-2]; - <i>аналізує</i> зусилля на шляху до успіху на прикладах відомих людей [4 СЗО 3-2.2-3]
Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту	Учень / учениця: - <i>складає</i> перелік продуктів харчування, спожитих за день, <i>аналізує</i> їх користь та вартість [4 СЗО 3-2.3-1]; - <i>поводиться</i> дбайливо з матеріальними цінностями (власними, своєї родини, школи, міста) [4 СЗО 3-2.3-2]
Намагається ощадно використовувати ресурси	Учень / учениця: - <i>оцінює</i> раціональність покупки, орієнтуючись на її корисність та ціну [4 СЗО 3-4.5-1]; - <i>раціонально використовує</i> ресурси (наприклад, збирання та утилізація сміття, зокрема харчових відходів, збереження водних ресурсів) [4 СЗО 3-4.5-2];

	- <i>пропонує</i> рішення щодо економії грошей, матеріальних цінностей та природних ресурсів [4 СЗО 3-4.5-3]
Поводиться етично (демонструючи сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність та ін.)	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>висловлює</i> та <i>аргументує</i> власну думку, поважаючи позицію інших та дослухаючись до спільних рішень [4 СЗО 3-1.4-1]; - <i>оцінює</i> свої вчинки з позиції їхньої доброчинності [4 СЗО 3-1.4-2]; - <i>діє</i> з користю для себе та суспільства, <i>оцінює</i> можливі ризики [4 СЗО 3-1.4-3]; - <i>робить</i> вибір, орієнтуючись на доброчинність, і пояснює його [4 СЗО 3-1.4-4]; - <i>спілкується</i> з дітьми іншої статі, демонструючи повагу, приязнь та щирість у стосунках [4 СЗО 3-1.4-5]; - <i>вислуховує</i> інших для підтримки та розуміння їхніх почуттів [4 СЗО 3-1.4-6]; - <i>спілкується</i>, щоб висловити свої емоції та вдячність [4 СЗО 3-1.4-7]
Планує та організовує власне навчання, чергуючи його з відпочинком	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>планує</i> власний режим розумової праці та відпочинку [4 СЗО 3-4.1-1]; - <i>подає приклади</i>, які показують поліпшення власних умінь [4 СЗО 3-4.1-2]
Сприймає критичну інформацію щодо себе та етично реагує на неї	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>досліджує</i> вплив реклами на вибір товарів (їжі, напоїв, іграшок тощо) [4 СЗО 3-4.5-1]; - критично <i>оцінює</i> роль реклами у споживанні послуг та продукції [4 СЗО 3-4.5-2]
Погоджується на ту роль, що здатний виконати найкраще; разом з іншими особами визначає мету спільної роботи, намагається досягти її	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>виконує</i> різні ролі в роботі малих груп незалежно від їх складу та наповненості [4 СЗО 3-4.7-1]; - <i>планує</i> свою роботу у групі згідно зі спільним завданням та своєю роллю [4 СЗО 3-4.7-2]; - <i>працює</i> у групі, розуміючи важливість досягнення спільного результату [4 СЗО 3-4.7-3]; - <i>пояснює</i>, як розв'язати конфлікти з ровесниками за допомогою словесних і несловесних засобів [4 СЗО 3-4.7-4]
Визначає потребу у допомозі собі та іншим особам, оцінює можливості її надання	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>аналізує</i> потреби інших, <i>враховує</i> їх та шукає можливості допомоги [4 СЗО 3-1.3-1]; - <i>визначає</i>, до кого і як звернутися за допомогою [4 СЗО 3-1.3-2]
Уявляє свою мету і розповідає про те, як її досягти; пояснює, як від ставлення до навчання залежить власний успіх і добробут	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>моделює</i> власну поведінку на основі досвіду інших людей (рідні, спортсмени, довгожителі тощо) [4 СЗО 3-4.6-1]; - <i>створює</i> простий сценарій (план) тепер і в майбутньому [4 СЗО 3-4.6-2]; - <i>укладає</i> власний розпорядок дня / тижня, корегує його відповідно до потреби [4 СЗО 3-4.6-3]; - <i>ставить</i> короточасні цілі та <i>планує</i> конкретні дії щодо досягнення успіху та задоволення потреб – власних та інших людей [4 СЗО 3-4.6-4]; - <i>пояснює</i>, як від його/ її ставлення до навчання залежить його успіх та добробут [4 СЗО 3-4.6-5]
Пропонований зміст Якість життя Якість життя людини (фізичне здоров'я та духовні цінності; доброзичливі людські стосунки; сприятливе природне середовище та побут; матеріальна забезпеченість). Уміння вчитися	

Власний розпорядок дня / тижня, корегування його відповідно до потреби. Різні способи використання свого часу (напр, навчання, гра, відпочинок). Поліпшення власних умінь завдяки успіхам та поразкам. Відповідність робочого місця виконуваний роботі. Радість у навчанні. Успіх у навчанні та подолання труднощів. Навчання через досвід.

Культура споживання

Власні потреби (первинні і другорядні) та їх задоволення.

Вибір речей та продуктів харчування, необхідних для життя, на основі оцінювання їхньої якості, практичності, естетичного вигляду, ціни (користь та вартість). Матеріальні цінності (власні, своєї родини, школи, міста). Дбайливе ставлення та раціональне використання ресурсів (напр., збирання та утилізація сміття, збереження водних ресурсів); раціональність покупки (корисність та ціна).

Роль реклами у споживанні послуг та продукції.

Підприємливість

Ідеї та можливості. Можливості для створення цінності в моїй спільноті. Бажане майбутнє (прості сценарії). Пошук ідей. Цінність ідеї (власної та інших). Правила використання ідей інших людей (добročесність). Поведінка, приязна до навколишнього середовища, яка приносить користь спільноті.

Ресурси. Потреби, бажання, інтереси та цілі. Відповідальне використання ресурсів (природних та особистих). Час як рідкісний ресурс. Джерела допомоги для власної діяльності зі створення цінності.

Фінансова грамотність. Складання бюджету простого виду діяльності. Символи, пов'язані з грошима. Види прибутку для сімей.

Трансформація в дії. Проблеми, які впливають на спільноту (напр., клас) та шляхи їх вирішення. Визначення цілей простого виду діяльності зі створення цінності. Якісні та здібності, необхідні для різних видів роботи. Ризики. Помилки, страх помилки, право на помилку. Співпраця у команді для створення цінності. Ролі в роботі малих груп. Успіх та його досягнення.

Добročинність. Потреби інших, їх урахування та пошук можливості допомоги. Вплив на життя людини позитивних емоцій і негативних переживань. Повага до інших осіб, їхнього походження, у різних ситуаціях. Поведінка, зорієнтована на закони добročинності (сумлінність, чесність, відповідальність, мужність та відданість). Зміни, спричинені діями людей у соціальному, культурному, економічному контексті.

Громадянська та історична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму громадянської та історичної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою громадянської та історичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є створення умов для формування в учня / учениці власної ідентичності та готовності до змін через усвідомлення своїх прав і свобод, осмислення зв'язків між історією і теперішнім життям; плекання активної громадянської позиції на засадах демократії та поваги до прав людини, набуття досвіду співжиття за демократичними процедурами.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** громадянської та історичної освіти у початковій школі є:

- здобуття знань про сучасність і минуле своєї родини, місцевої громади, Батьківщини, людства, формування відповідного віковим можливостям розуміння змісту пам'ятних для себе та для громадян України подій;

- утвердження власної гідності, формування цінності свободи і прав людини, усвідомлення своєї належності до родини, місцевої та шкільної громад, українського народу, вироблення відповідального ставлення до власної діяльності та діяльності інших;

- формування умінь орієнтуватися в історичному часі та соціальному просторі, знаходити та опрацьовувати доступну для себе суспільну інформацію, пояснювати її зміст та передавати породжені нею враження і думки;

- удосконалення набутих дітьми в дошкільному віці позитивних моделей поведінки у громадських місцях та опанування нових, пов'язаних із діяльністю школяра / школярки;

- розвиток здатності обстоювати власну думку та приймати інших, вирізняти вияви нерівності, несправедливості та дискримінації;

- створення умов для набуття успішного досвіду конструктивної взаємодії та громадянської поведінки.

Для формування ідентичності та громадянської компетентності учнів програма пропонує опанувати потрібні для цього знання, вміння та навички громадянської поведінки та виховувати громадянські чесноти в межах таких **змістових ліній**: «Я – Людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина», «Моя шкільна і місцева громади», «Ми – громадяни України. Ми – європейці».

Змістова лінія **«Я – Людина»** передбачає залучення учня / учениці до опрацювання та використання для самоідентифікації елементарної інформації про людину як унікальну у Всесвіті істоту, яка творить себе як особистість, формує свій характер і розвиває цінні якості у процесі пізнавальної і трудової діяльності. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє самопізнанню учнів, усвідомленню власних потреб, уподобань, здібностей та інтересів, заохочує обирати цілі особистісного зростання (бути відповідальним, чесним тощо), допомагає утверджувати гідність та неповторність будь-якої людини.

Змістова лінія **«Я серед людей»** забезпечує усвідомлення ролі зв'язків, які існують між людьми, значення рідні, друзів, приятелів, спільнот, із якими дитина себе ідентифікує. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє набуттю досвіду громадянської поведінки та свідомому виборові норм і моделей поведінки, часто за певними взірцями.

Змістова лінія **«Моя культурна спадщина»** дає змогу учнівству усвідомити вкоріненість у національну, а також рідну за етнічним походженням культуру, власну належність до європейської цивілізації. Учні/ учениці отримують можливість дослідити місцеві пам'ятки, пізнати традиції та минуле своєї родини, рідної етнічної групи, нації. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє розумінню значущості та різноманітності культурних надбань людства, формуванню умінь пізнавати минуле.

Змістова лінія **«Моя шкільна і місцева громади»** забезпечує розуміння учнем/ ученицею базових норм шкільного та місцевого громадського життя, дає йому/ їй змогу посильно долучитися до їх відтворення та модернізації. Пізнання шкільних і місцевих традицій, ознайомлення з громадянськими вчинками земляків, діяльністю шкільної адміністрації, місцевих органів влади та добровільних асоціацій, зорієнтованих на громадські справи, сприяє набуттю учнями первинного досвіду громадянської дії, демократичної поведінки та конструктивної взаємодії. Навчання в межах цієї змістової лінії забезпечує вироблення вмінь висловлювати та обстоювати свою думку та приймати інших, висувати власні ініціативи, планувати й організувати посильні для дітей молодшого шкільного віку громадські справи.

Змістова лінія **«Ми – громадяни України. Ми – європейці»** дає учневі / учениці елементарні уявлення про національну символіку та державні атрибути України, націю (народ), державу, політику, владу, ключові події в історії України, підводить до прийняття демократичних цінностей та ідей євроатлантичної інтеграції Батьківщини. У межах цієї змістової лінії на прикладі відомих історичних постатей

та національних героїв школярі усвідомлюють цінності патріотизму, активної громадянської позиції, самоповаги та ін.

Змістові лінії громадянської та історичної освітньої галузі у початковій школі мають бути реалізовані оптимальними для кожного елементу змісту та навчальної цілі інтерактивними методами, із використанням інформаційних технологій.

Результати навчання і пропонуваній зміст 3 – 4-ті класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Я – Людина»	
1	2
Визначає свої риси характеру, моральні якості; розповідає про свої мрії та пояснює шляхи їх здійснення	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розповідає про осіб, на яких хоче бути схожим / -ою, пояснює чому [4 ГЮ 1-6.1-1]; - аналізує, що йому / їй вдається, а що – ні [4 ГЮ 1-6.1-2]; - розпізнає та описує свої емоції, почуття, переживання [4 ГЮ 1-6.1-3]; - ділиться своїми мріями та планами [4 ГЮ 1-6.1-4]; - визначає свої потреби, відрізняє їх від бажань [4 ГЮ 1-6.1-5]; - формулює мету та цілі; планує дії, які приведуть до їх досягнення [4 ГЮ 1-6.1-6]; - аналізує, які якості йому / їй потрібні для досягнення мети [4 ГЮ 1-6.1-7]; - описує важливість сумлінності та моральних якостей [4 ГЮ 1-6.1-8]
Визначає послідовність подій; співвідносить одиниці вимірювання часу	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - переказує окремі факти власної біографії, правильно визначаючи послідовність подій [4 ГЮ 1-1.1-1]; - укладає розклад дня, тижня, співвідносячи його з життям інших членів сім'ї [4 ГЮ 1-1.1-2]
Встановлює кількість поколінь у своїй родині, розкриває зв'язки між теперішнім та попередніми поколіннями	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розпитує про попередні покоління у своєму роді; розповідає про життя найдавнішого покоління, відомого у своєму роді [4 ГЮ 1-1.2-1]; - знаходить інформацію про дитинство, дозвілля попередніх поколінь, презентує здобуту інформацію, визначаючи, що змінилося, а що залишилося схожим на його/її дитинство [4 ГЮ 1-1.2-2]
Виявляє та засуджує негідну поведінку; розпізнає випадки порушення прав дитини; пояснює, до кого можна звернутися, коли ображають та/або принижують його чи інших осіб, відповідно діє в таких ситуаціях	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пояснює, які права він / вона має [4 ГЮ 1-6.2-1]; - аргументує, що права людини, зокрема дитини, завжди слід поважати та захищати [4 ГЮ 1-6.2-2]; - пояснює, чому слід реагувати на факти зневаги до людської гідності та порушень прав дитини; поводить/ється так, щоб не ображати гідність інших (дітей і дорослих) [4 ГЮ 1-6.2-3]; - висловлює своє ставлення до порушення прав дитини та до дій на захист цих прав за допомогою виражальних засобів мистецтва (оповідає, малює, театралізує та ін.) [4 ГЮ 1-6.2-4]; - радить друзям / однокласникам, куди можна звернутися по захист, коли порушують права дитини [4 ГЮ 1-6.2-5]; - на прикладі текстів / медіатекстів та власного досвіду відстоює думку, що принизливе покарання недопустиме [4 ГЮ 1-6.2-6]
<p>Пропонуваній зміст</p> <p>Росту Моя біографія. Мій характер. Що у мене спільного з моїми батьками та іншими родичами? Я роздумую, яким / якою хочу бути.</p> <p>Пізнаю світ Умію поставити запитання. Знаю, де шукати і як знаходити відповіді.</p>	

Характеризую людей, книжкових персонажів та героїв фільмів (мультфільмів тощо) за їхніми моральними якостями. Я розумію, що таке «особистий простір», та поважаю приватність інших людей.

Іду до мети

Я ставлю собі мету і планую, як її досягнути.

Відстоюю права людини, зокрема дитини

Чому права людини, зокрема дитини, записують у міжнародні та державні документи? Що робити, аби не порушувалися права людини, зокрема дитини?

Гідність людини. Недопустимість принижень, принизливих покарань.

2. Змістова лінія «Я серед людей»

<p>Досліджує своє походження, родовід, визначає свою роль у школі, громаді, державі; досліджує, які традиції і свята шанують у родині, родинях друзів та однокласників, ставиться з повагою до цих традицій і свят</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>створює</i> родинне дерево, <i>досліджує</i> життя своїх родичів, <i>добирає</i> джерела для створення родинного дерева та знаходить потрібну йому / їй інформацію [4 ГЮ 2-7.1-1]; - <i>описує</i> традиції і свята у своїй родині, традиції та свята своїх друзів / однокласників / земляків; <i>виокремлює</i> спільне і відмінне [4 ГЮ 2-7.1-2]; - <i>обтунтовує</i> на прикладі власної родини важливість традицій [4 ГЮ 2-7.1-3]; - <i>виявляє інтерес</i> до власних традицій і традицій інших сімей / культур, <i>ставиться до них із повагою</i> [4 ГЮ 2-7.1-4]; - <i>досліджує</i> родинні та шкільні звичаї [4 ГЮ 2-7.1-5]; - <i>бере участь</i> у підготовці класних і шкільних святкувань [4 ГЮ 2-7.1-6]
<p>Визначає мету спільної роботи; планує послідовність дій групи для виконання завдання; погоджується на роль, яку здатний виконати найкраще</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>самостійно</i> та з іншими <i>знаходить можливості</i> допомоги [4 ГЮ 2-7.2-1]; - <i>взаємодіє</i> з іншими на основі спільних цілей, <i>дотримується правил співпраці</i> у парі, групі [4 ГЮ 2-7.2-2]; - <i>переконує</i> друзів у важливості дотримання правил у процесі взаємодії, <i>ілюструє</i> цю думку прикладами (із власного досвіду, літератури) [4 ГЮ 2-7.2-3]; - <i>виконує</i> різні ролі під час роботи у групі [4 ГЮ 2-7.2-4]; - <i>оцінює</i> свій внесок та внесок інших у досягнення спільних цілей; <i>визначає</i>, у яких ролях він/ вона працює найкраще [4 ГЮ 2-7.2-5]; - <i>підтримує</i> та <i>заохочує</i> інших, <i>демонструє емпатію</i> під час роботи в групі [4 ГЮ 2-7.2-6]; - <i>аргументує</i> значущість сумлінної праці в групі [4 ГЮ 2-7.2-7]
<p>Спілкується з урахуванням особливостей інших людей; пояснює, чому потрібно діяти справедливо</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>доводить</i> на конкретних прикладах важливість приймати кожну людину як неповторну та рівну іншим, незалежно від її раси, кольору шкіри, переконань, статі, походження, майнового стану, місця проживання, фізичних і розумових особливостей та інших ознак [4 ГЮ 2-6.3-1]; - <i>аргументує</i> цінність різних людей у класі / школі / спільноті [4 ГЮ 2-6.3-2]; - <i>добирає приклади</i> поведінки персонажів та життєвих ситуацій, щоб проілюструвати важливість рівності між людьми [4 ГЮ 2-6.3-3]; - <i>аналізує</i> наслідки порушення особою засад рівності та справедливості [4 ГЮ 2-6.3-4]; - <i>пояснює</i>, що кожна людина має право на приватний простір [4 ГЮ 2-6.3-5]; - <i>аргументує</i>, чому не можна цькувати інших [4 ГЮ 2-6.3-6]; - <i>пояснює</i>, як діяти, коли ти стаєш свідком або жертвою цькування [4 ГЮ 2-6.3-7]; - <i>моделює</i> поведінку в ситуаціях некоректного спілкування та свавілля з боку однолітків / дорослих [4 ГЮ 2-6.3-8]

<p>Розрізняє об'єкти загального користування і власні об'єкти; протидіє (залучаючи дорослих) порушенням правил поведінки в публічних місцях</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінює відповідність поведінки (людей / персонажів) у громадському просторі встановленим правилам [4 ГІО 2-2.3-1]; - обмірковує раніше встановлені правила у громадському просторі та, за потреби, створює спільно з іншими нові / додаткові правила [4 ГІО 2-2.3-2]; - відповідально ставиться до власного і громадського майна [4 ГІО 2-2.3-3]
<p>Пропонований зміст Вивчаю своє минуле Моє минуле, минуле мого роду. Родинне дерево. Традиції та свята. Чому для мене важливі звичаї та свята? Які пам'ятні дати і чому актуальні для сучасників? Взаємодію у спільноті Що таке рівність? Що таке справедливість? Що таке дискримінація? Що таке цькування (булінг) та як на нього реагувати? Як люди взаємодіють у спільноті? Приватний простір. Методи ненасильницького спілкування. Що я можу зробити для інших? Які ролі я вмію і люблю виконувати в групі?</p>	
<p>3. Змістова лінія «Моя культурна спадщина»</p>	
<p>1</p>	<p>2</p>
<p>Розпізнає відомі об'єкти соціального середовища, планує прогулянку/ подорож/ екскурсію до об'єктів культурної спадщини рідного краю, України</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - орієнтується в місцевості, у якій проживає [4 ГІО 3-2.1-1]; - розпитує дорослих про походження географічних назв рідного краю [4 ГІО 3-2.1-2]; - виявляє інтерес до подорожей Україною і світом [4 ГІО 3-2.1-3]; - укладає маршрути (користуючись схематичним планом, малюнками, фото, відео) прогулянок у межах свого населеного пункту та його околиць, зокрема місцями пам'яті, пояснює, чому ці місця важливі [4 ГІО 3-2.1-4]; - описує віртуальну подорож до об'єктів культурної спадщини рідного краю, України, світу, ілюструючи її світлинами [4 ГІО 3-2.1-5]
<p>Пояснює цінність природи для життя та роль діяльності людини в освоєнні навколишнього світу</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підбирає приклади, які пояснюють взаємозалежність людини і природи [4 ГІО 3-2.2-1]; - виявляє та пояснює вплив часу і людей на пам'ятки культури [4 ГІО 3-2.2-2]; - аналізує приклади поведінки, приязної / шкідливої до навколишнього середовища, та її наслідки [4 ГІО 3-2.2-3]
<p>Виокремлює факти, які викликають сумніви; знаходить інформацію, яка спростовує або підтверджує сумніви; пояснює можливі наслідки поширення неправдивої інформації</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - збирає інформацію про походження географічних назв рідного краю з різних джерел [4 ГІО 3-3.3-1]; - ставить запитання дорослим і одноліткам щодо інформації, яка викликає сумнів або є незрозумілою [4 ГІО 3-3.3-2]; - порівнює різні відомості, на підставі інформації, зібраної з різних джерел, пропонує власний висновок [4 ГІО 3-3.3-3]; - добирає і перевіряє дані на користь своєї версії [4 ГІО 3-3.3-4]; - наводить приклади неправдивої інформації, аналізує наслідки її поширення [4 ГІО 3-3.3-5]
<p>Знаходить потрібну інформацію про минуле і сучасне; добирає джерело інформації відповідно до потреб і зацікавлень</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - добирає джерела для створення презентації про культурну подію [4 ГІО 3-3.1-1]; - шукає й опрацьовує інформацію про пам'ятки культури рідної місцевості / України [4 ГІО 3-3.1-2]; - знаходить потрібну інформацію про винахідників, діячів культури і мистецтва відповідно до власних зацікавлень [4 ГІО 3-3.1-3]; - досліджує декоративно-ужиткове мистецтво рідного краю, України, світу [4 ГІО 3-3.1-3]; - встановлює залежність між розвитком засобів пересування та освоєнням нового простору [4 ГІО 3-3.1-4]

<p>Пропонований зміст Вивчаю культурну спадщину Що споруди, твори мистецтва розповідають про минуле? Що можна довідатися про історію від дорослих? Як шукати інформацію про минуле і перевіряти її достовірність? Відомі особи культури і мистецтва України та світу з різних історичних періодів. Видатні спортсмени/ спортсменки України. Люблю мандрувати Історичні та культурні пам'ятки рідного краю, України, світу. Хто їх створив? Способи мандрування. Як орієнтуватися у просторі? Українські та іноземні мандрівники і першовідкривачі. Я і довкілля Походження топонімів рідного краю. Вплив людини на природу (позитивний і негативний) і природи на людину. Роль наукових та технічних винаходів минулого у нашому житті. Українські та іноземні винахідники.</p>	
<p>4. Змістова лінія «Моя шкільна та місцева громади»</p>	
<p>Формулює власну думку щодо вчинку, події, пам'ятки культури; добирає прості докази; дотримується послідовності викладення думок</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>вирізняє</i> суспільно значущі вчинки та події [4 ПО 4-5.1-1]; - <i>пояснює</i>, які вчинки корисні для спільноти [4 ПО 4-5.1-2]; - <i>презентує власні дослідження</i> життя визначних людей, які навчалися у рідній школі, мешкають або мешкали у громаді, <i>пояснює</i> їхню роль у житті місцевої спільноти [4 ПО 4-5.1-3]; - <i>описує</i> пам'ятки культури рідної місцевості, які він / вона вважає важливими, <i>пояснює</i> чому [4 ПО 4-5.1-4]
<p>Визначає разом з однокласниками та використовує правила та процедури вирішення питань, які стосуються життя класу; пояснює, як власний вибір та дії можуть вплинути на інших осіб</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i>, навіщо потрібні правила [4 ПО 4-8.1-1]; - <i>використовує</i> правила та процедури вирішення питань, що стосуються життя класу [4 ПО 4-8.1-2]; - <i>пояснює</i>, чому довіра є обов'язковою умовою співпраці [4 ПО 4-8.1-3]; - <i>укладає</i> правила, дотримання яких забезпечує взаємну довіру в родині і школі, дотримується цих правил [4 ПО 4-8.1-4]; - <i>пояснює</i>, які він / вона має обов'язки в класі, школі, родині, громаді та чому [4 ПО 4-8.1-5]; - <i>пояснює</i>, як життя у спільноті допомагає іншим та йому / їй особисто [4 ПО 4-8.1-6]; - <i>обирає приклади</i> (з життя, текстів / медіатекстів), що ілюструють відповідальність людини за власне рішення [4 ПО 4-8.1-7]; - <i>пояснює</i> на власному досвіді, як його / її вибір може вплинути на інших осіб [4 ПО 4-8.1-8]; - <i>бере участь</i> у виборах лідерів класу, <i>аналізує</i> та <i>оцінює</i> їхню роботу [4 ПО 4-8.1-9]
<p>Розповідає про свої досягнення, досягнення класу, своєї родини, школи, громади; аналізує проблеми класу, школи, громади та пропонує варіанти їх розв'язання; пояснює фактори, які допомогли досягти успіху або призвели до виникнення проблеми; долучається до справ, корисних для класу, школи, громади</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> разом із класом бажане майбутнє своєї школи / громади та <i>ідентифікує</i> проблему, яку треба для цього вирішити [4 ПО 4-8.2-1]; - <i>шукає</i> причини визначеної проблеми своєї школи / громади, <i>долучається</i> до складання плану щодо її вирішення [4 ПО 4-8.2-2]; - <i>бере участь</i> у вирішенні проблеми своєї школи / громади, <i>обґрунтовує</i> цінність волонтерства [4 ПО 4-8.2-3]; - у складі команди <i>збирає інформацію</i> і <i>презентує</i> історію про досягнення класу, школи чи місцевої громади, <i>пояснює</i> фактори, які допомогли досягти успіху [4 ПО 4-8.2-4]; - <i>бере участь</i> у подіях, організованих на рівні школи, і <i>пояснює</i> свою роль у них [4 ПО 2-8.2-5]
<p>Пропонований зміст Я у школі</p>	

<p>Що таке школа і як вона працює? Як ухвалюють рішення у школі? Як я можу вплинути на те, що відбувається в моєму класі і школі? Навіщо потрібні шкільний статут, шкільні правила, шкільне самоврядування? Виявлення проблем класу/ школи. Учнівський проект.</p> <p><i>Дію в громаді</i></p> <p>Моя громада. Люди місцевої громади: вчинки, їхня мотивація та цінність для громади.</p> <p>Волонтерство: навіщо та як допомагати іншим? Що я можу зробити, щоб у моїй громаді жилося краще?</p>	
5. Змістова лінія «Ми – громадяни України. Ми – європейці»	
1	2
Визначає послідовність подій; співвідносить одиниці вимірювання часу	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>описує</i> історичні події та діяльність видатних історичних осіб [4 ГІО 5-1.1-1]; - <i>співвідносить</i> відомості про найважливіші історичні події в часі [4 ГІО 5-1.1-2]
Збирає інформацію на тему, яка цікавить; визначає важливі і менш важливі відомості та обґрунтовує це; порівнює події, вчинки осіб	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>добирає</i> (з різних джерел) і <i>представляє</i> загальні відомості про Україну та інші держави [4 ГІО 5-4.1-1]; - <i>виявляє</i> (зокрема з родинних історій) зв'язки між українцями та іншими народами [4 ГІО 5-4.1-2]; - <i>порівнює</i> відомі історичні події та діяльність історичних діячів за наданим планом [4 ГІО 5-4.1-3]
Наводить приклади культурно-історичної спадщини України; виокремлює важливі для громадян України події, пояснює, як вони впливають на життя	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - самостійно й у складі групи <i>робить презентацію</i> про пам'ятки культури та історичні пам'ятки рідної місцевості / України [4 ГІО 5-1.3-1]; - <i>розрізняє</i> важливі та другорядні події особистого життя / життя інших (друзів, батьків), класу, мешканців України [4 ГІО 5-1.3-2]; - <i>переконує</i> у важливості відзначення державних свят і знаменних (ювілейних) дат, <i>обмірковує</i>, як ці події / визначні особи вплинули на сучасність [4 ГІО 5-1.3-3]; - <i>досліджує</i> традиції і звичаї свого регіону, <i>порівнює</i> їх із традиціями інших регіонів України, з європейськими традиціям [4 ГІО 5-1.3-4]
Виражає різними способами уявлення про відомі історичні події, пам'ятки культури, видатних людей	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розповідає</i> про громадянську позицію видатних осіб (чоловіків і жінок) української історії, науки, культури, спорту, підприємництва [4 ГІО 5-4.2-1]; - <i>використовує</i> засоби мистецтва (вірш, сценка, малюнок тощо) для вираження свого ставлення до історичної події / постаті [4 ГІО 5-4.2-2]
Виокремлює в тексті окремі події, персонажі, поняття; формулює зрозумілі запитання про людей, минулі чи теперішні події	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>указує</i> на благородні / ганебні вчинки історичних осіб, <i>пояснює</i> мотиви свого ставлення до таких вчинків [4 ГІО 5-3.2-1]; - <i>визначає</i> в текстах ситуації, у яких ідеться про порушення прав людини, зокрема і прав дитини [4 ГІО 5-3.2-2]
Пояснює, що означає бути громадянином України та як Україна пов'язана з Європою.	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> (на прикладах), що означає бути громадянином України [4 ГІО 5-8.3-1]; - аргументовано <i>оцінює</i> значущість для себе, родини державних свят України (День незалежності України, День Конституції України, День захисника України, День Соборності України) [4 ГІО 5-8.3-2]; - <i>пояснює</i>, як Конституція України – найважливіший документ держави, впливає на його/ її життя і життя всіх громадян України [4 ГІО 5-8.3-3]; - <i>розмірковує</i> про роль законів у своєму житті, житті інших людей колись і тепер [4 ГІО 5-8.3-4]; - <i>знаходить інформацію</i> про інші країни Європи та світу, <i>порівнює</i> їх з Україною за наданим планом або самостійно [4 ГІО

Пропонований зміст**Я – громадянин/ громадянка України**

Якою державою є Україна? Що об'єднує громадян України? Боротьба українців за державність і незалежність. Що таке демократія? Які ознаки демократії в державі та суспільстві? Борці за демократію та права людини в Україні.

Творці Української держави

Відомості про видатних осіб української історії, які зробили значний внесок у розвиток Української державності: князі (княгиня) доби Київської Русі, козацькі гетьмани та отамани, діячі періоду Української Революції 1917 – 1921 рр.

Українські меценати минулого.

Я у Європі і світі

Держави-сусіди України. У яких країнах живуть українці? Як і навіщо держави об'єднуються? (ЄС, НАТО тощо). Які проблеми існують у світі? (тероризм, війни, зміни клімату).

Мистецька освітня галузь**Пояснювальна записка**

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою навчання мистецтва для загальної середньої освіти є формування культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті; плекання пошани до національної і світової мистецької спадщини.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** навчання мистецтва у початковій школі є:

- збагачення духовного світу учня / учениці під час сприймання мистецтва та художньої творчості; виховання шани до національної і світової культурної спадщини;
- набуття досвіду творення художніх образів через опанування елементарними мистецькими вміннями; розвиток загальних і спеціальних мистецьких здібностей;
- розкриття творчого потенціалу особистості; стимулювання художньо-образного мислення, художніх інтересів; виховання естетичного смаку; сприяння творчому самовияву та розвитку індивідуального стилю учня / учениці через мистецтво;
- розвиток уміння інтерпретувати твори мистецтва, висловлювати враження та особистісне ставлення до них; засвоєння початкових знань про види мистецтва, особливості їхньої художньо-образної мови, зокрема у взаємозв'язках;
- формування вміння презентувати й оцінювати власну творчість, плекання потреби у самовдосконаленні;
- формування вміння взаємодіяти з іншими через мистецтво, виявляти зв'язки мистецтва з природним і соціокультурним середовищем;
- виховання здатності застосовувати мистецтво для отримання задоволення та емоційного самопізнання.

Реалізація окресленої мети та завдань здійснюється за **змістовими лініями**: «Художньо-практична діяльність», «Сприймання та інтерпретація мистецтва», «Комунікація через мистецтво».

Змістова лінія **«Художньо-практична діяльність»** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне засвоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовияву.

Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виражальні засоби для творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення доквілля, а також формування уявлень про можливість і способи впливати на емоційний стан завдяки мистецькій діяльності.

Змістова лінія «*Сприймання та інтерпретація мистецтва*» спрямована на пізнання цінностей, що несуть твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення, а також формування уявлень про можливість і способи впливати на свій емоційний стан завдяки сприйманню творів мистецтва.

Реалізація змістової лінії «*Комунікація через мистецтво*» націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво у середовищі, зокрема в різних культурно-мистецьких заходах, обговореннях тощо.

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через інтегровані предмети або предмети за окремими видами мистецтва: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі.

Результати навчання і пропонований зміст

3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1.	2.
1. Змістова лінія «Художньо-практична діяльність»	
Добирає засоби і способи для творення художнього образу	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>співає</i> вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор), <i>добирає</i> засоби виразності (темп, динаміку, штрихи), необхідні для відтворення настрою, характеру; <i>стежить</i> за точністю інтонуювання, чіткістю дикції (вимови); <i>виконує</i> прості канони [4 МІО 1-1.1-1]; - <i>стежить</i> за співацькою поставою, диханням [4 МІО 1-1.1-2]; - <i>грає</i> в ансамблі нескладні композиції (трикутники, бубни, сопілка (як індивідуальний інструмент), ксилофон, синтезатор тощо) [4 МІО 1-1.1-3]; - самостійно <i>добирає</i> тембр музичного інструменту для передачі відповідного образу, пояснює свій вибір [4 МІО 1-1.1-4]; - <i>орієнтується</i> в нотному записі, необхідному для виконання [4 МІО 1-1.1-5]; - <i>читає</i> і <i>виконує</i> найпростіші ритмічні партитури, зокрема в різних темпах та динаміці [4 МІО 1-1.1-6]; - <i>виконує</i> прості площинні живописні та графічні зображення [4 МІО 1-1.1-7]; - <i>ліпить</i> із пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами, <i>створює</i> прості об'ємні композиції [4 МІО 1-1.1-7]; - <i>виконує</i> замальовки з натури та за уявою [4 МІО 1-1.1-7]; - <i>добирає</i> художні матеріали, відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне), у якому працює [4 МІО 1-1.1-8];

	<ul style="list-style-type: none"> - здійснює елементарну стилізацію форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо) [4 МІО 1-1.1-9]; - самостійно створює просту, зокрема орнаментальну, композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну), використовує всю площину аркуша [4 МІО 1-1.1-10]; - визначає головне і другорядне в композиції, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів, добираючи відповідні засоби та способи [4 МІО 1-1.1-10]; - використовує елементарні закони перспективи (одне за іншим; ближче – більше та яскравіше, далі – менше та блідіше), передаючи плановість простору у площинних зображеннях [4 МІО 1-1.1-10]; - обирає формат аркуша (прямокутник, квадрат, коло) для кращого втілення задуму [4 МІО 1-1.1-11]; - користується художніми матеріалами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо [2 МІО 1-1.1-13]; - вирізує, конструює та створює прості композиції з паперу, художніх, природних та різних підручних матеріалів, самостійно добирає складові композиції [4 МІО 1-1.1-14]; - дотримується охайності, правил техніки безпеки [4 МІО 1-1.1-15]; - організовує робоче місце [4 МІО 1-1.1-16]; - виконує нескладні ролі (у тому числі, пісні «у ролях»), добирає засоби вираження (темп, тембр голосу, динаміку, рухи, міміку) [4 МІО 1-1.1-17]; - грає елементарні театральні етюди (самостійно обирає відомих персонажів та перевтілюється у них, зокрема імітує характерні рухи, ходу, звуки тощо) [4 МІО 1-1.1-18]; - вправляється над інтонацією, мовленням, диханням; дикцією, мімікою, жестами [4 МІО 1-1.1-19]; - дотримується загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) [4 МІО 1-1.1-20]; - рухається під музику, добираючи відомі танцювальні елементи (народні, сучасні); узгоджує свої рухи з музичним супроводом (співом), орієнтується у просторі [4 МІО 1-1.1-21]
<p>Експериментує, використовуючи відомі техніки художньо-творчої діяльності, зі звуками, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо, поєднуючи елементи для втілення ідеї в художньому образі</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - придумує образи, використовуючи знайомі засоби та способи творення образів (звуки, слова, пантоміму, рухи, лінії, кольори тощо), якими може виразити свої почуття та емоції, застосовує їх окремо чи у поєднанні, не боїться творити [4 МІО 1-1.2-1]; - імпровізує голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах [4 МІО 1-1.2-2]; - створює варіанти ритмічного супроводу до пісні, самостійно добирає інструменти для супроводу [4 МІО 1-1.2-3]; - створює фрагментарні зображення в процесі експериментування з кольорами, лініями, формами тощо [4 МІО 1-1.2-4]; - імпровізує засобами пантоміми (міміка, жести) [4 МІО 1-1.2-5]; - експериментує з утіленням одного образу засобами різних видів мистецтва [4 МІО 1-1.2-6]; - елементарно стилізує форми оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо) [4 МІО 1-1.2-7]; - ліпить із пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами [4 МІО 1-1.2-8]
<p>Спостерігає за навколишнім світом, фіксує в різний спосіб цікаві явища; використовує їх у творчій діяльності; пропонує ідеї оздоблення місця, де навчається, живе; реалізує їх</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - досліджує довкілля, виявляє цікаві, незвичайні об'єкти для створення художніх образів, фіксує їх у різний спосіб (фото, аудіо, відеозйомка, замальовки тощо) [4 МІО 1-1.3-1];

самостійно або за допомогою інших осіб	<ul style="list-style-type: none"> - <i>створює</i> елементи композиції / декору для оформлення середовища, в якому живе і навчається; за потреби, використовує побачене і почуте в художньо-творчій діяльності [4 МІО 1-1.3-2]; - <i>організовує</i> середовище навколо себе: <i>пропонує</i> ідеї його оформлення. можливі засоби їх художнього втілення та реалізовує їх [4 МІО 1-1.3-3]
Розпізнає власні емоції від сприйняття мистецьких творів, обирає твори і види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою; пояснює, від чого одержує насолоду у власній творчості	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> улюблені види мистецької діяльності, займається ним/ними у вільний час для задоволення; <i>пояснює</i>, від чого одержує насолоду у своїй творчості [4 МІО 1-3.4-1]; - <i>розпізнає і виражає</i> власні емоції від художньої творчості [4 МІО 1-3.4-2]; - <i>обирає</i> види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою, <i>виявляє</i> свої почуття та емоції у творчості [4 МІО 1-3.4-3]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Спів (створення образу, настрою; добір засобів виразності). Виконання простих канонів. Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, гра в ансамблі (зокрема за ритмічними партитурами) тощо. Імпровізації голосом, пластиком, на музичних інструментах. Ознайомлення з нотною грамотою, необхідною для виконання.</p> <p>Малювання графічними та живописними матеріалами. Добір і використання різних відомих засобів образотворчої виразності для створення візуальних образів. Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компонування елементів композиції (площинна, об'ємна), відтворення плановості простору у площинних зображеннях. Дослідження доквілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів. Вирізування, конструювання з паперу та інших підручних матеріалів. Робота з природними матеріалами. Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо). Ліплення з пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами. Прикрашання місця, де учень/ учениця навчається, живе. Організація робочого місця. Дотримання охайності та правил техніки безпеки.</p> <p>Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема під час ролівого виконання пісні). Відтворення елементарних танцювальних елементів. Імпровізації засобами пантоміми (міміка, жести). Використання видів мистецької діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану.</p>	
2. Змістова лінія «Сприймання та інтерпретація мистецтва»	
1	2
Сприймає твори різних видів мистецтва і проявляє емоційно-ціннісне ставлення до них у різний спосіб; зосереджує увагу на деталях; пояснює, що подобається у творі, а що ні, визначає відомі засоби художньої виразності	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>сприймає</i> твір мистецтва, <i>виявляє здатність</i> цілісно охопити увагою художній твір, зосереджує увагу на деталях; вербально <i>характеризує</i> побачене (почуте) [4 МІО 2-2.1-1]; - <i>добирає</i> слова для характеристики власних емоцій та вражень; <i>пояснює</i>, що подобається у творі, а що – ні, визначає відомі засоби художньої виразності [4 МІО 2-2.1-2]; - <i>порівнює</i> музичні та візуальні образи, твори мистецтва та явища доквілля [4 МІО 2-2.1-3]; - <i>порівнює</i> засоби виразності різних видів мистецтва (музичного, візуальних, кіно) у створенні аналогічних образів (зокрема персонажів казок) [4 МІО 2-2.1-4]; - <i>порівнює</i> природні форми, образи доквілля з їх художнім (декоративним) трактуванням [4 МІО 2-2.1-5]; - <i>відтворює</i> емоційні враження від твору мистецтва різними художніми засобами [4 МІО 2-2.1-6]
Вирізняє елементи художньої мови, характерні для різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театральне, хореографічне тощо)	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняє</i> види мистецтва; мистецькі професії, пов'язані з цими видами мистецтва [4 МІО 2-2.2-1]; - <i>розпізнає</i> елементи художньої мови творів музичного мистецтва для характеристики художнього образу: <i>характеризує</i> мелодію, темп, динаміку, ритм, регістр, характер музичної інтонації; тембр та склад

	<p>виконавців (соліст, хор, оркестр, деякі тембри музичних інструментів), лад (мажор, мінор), прості музичні форми (двочастинна, тричастинна, рондо, варіації) [4 МІО 2-2.2-2];</p> <p>- <i>розпізнає</i> елементи художньої мови творів образотворчого мистецтва для характеристики художнього образу: кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), елементи композиції твору (центр, головне і другорядне, симетрію та асиметрію) [4 МІО 2-2.2-3];</p> <p>- <i>розпізнає</i> елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, музичне оформлення театрального/ екранного твору [4 МІО 2-2.2-4];</p> <p>- <i>розпізнає та характеризує</i> художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо) [2 МІО 2-2.2-5];</p> <p>- <i>розрізняє</i> різновиди образотворчого (живопис, графіка, скульптура); музичного (вокальна, інструментальна), театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна) та кіно (кінофільм, мультфільм) за їхніми характерними виражальними засобами [4 МІО 2-2.2-6];</p> <p>- <i>розпізнає</i> за характерними ознаками деякі жанри музичного (пісня, танець, опера, балет тощо) та образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), види анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна), деякі танці – народні і сучасні [4 МІО 2-2.2-7]</p>
<p>Розпізнає власні емоції від сприйняття мистецьких творів, обирає твори і види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою; пояснює, від чого одержує насолоду у власній творчості</p>	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <p>- <i>визначає</i> улюблені твори мистецтва та <i>рекомендує</i> їх іншим [4 МІО 2-3.4-1];</p> <p>- <i>пояснює</i>, що подобається (чи не подобається) у творі мистецтва [4 МІО 2-3.4-2];</p> <p>- <i>вирізняє</i> твори мистецтва, що змінюють або передають його / її настрій; характеризує власні емоції [4 МІО 2-3.4-3]</p>
<p style="text-align: center;">Пропонований зміст</p> <p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Вербальна характеристика змісту (крім творів інструментальної музики), вражень, емоцій, які вони викликали, виявлення особистісного ставлення до них (відповідно до віку). Характеристика ролі засобів виразності у створенні художнього образу.</p> <p>Порівняння можливостей втілення аналогічних образів у різних видах мистецтва; порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням.</p> <p>Ознайомлення з різновидами образотворчого (живопис, графіка, скульптура), музичного (вокальна, інструментальна), театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна) та кіно (кінофільм, мультфільм).</p> <p>Ознайомлення з деякими жанрами музичного (пісня, танець, опера, балет тощо) та образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); видами орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), видами анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна) та деякими танцями – народними і сучасними.</p> <p>Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення та поліпшення емоційного стану.</p>	

3. Змістова лінія «Комунікація через мистецтво»	
1	2
Оцінює власну творчість за визначеними орієнтирами; визначає за допомогою вчителя необхідні для самовдосконалення дії; відстоює своє право на самовираження	Учень / учениця: - <i>характеризує</i> власну творчість за поданими орієнтирами, <i>пояснює</i> , що вдалося чи не вдалося [4 МІО 3-3.1-1]; - <i>аналізує</i> свої досягнення, свої сильні сторони, <i>обирає</i> (з допомогою вчителя/ вчительки) спосіб удосконалення та може пояснити свій вибір [4 МІО 3-3.1-2]
Презентує створені художні образи, пояснює свій задум, відстоює думку	Учень / учениця: - <i>представляє</i> результати власної творчості (співає улюблені пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні твори образотворчого мистецтва тощо) перед рідними, однолітками [4 МІО 3-3.2-1]; - <i>пояснює</i> свій задум, <i>захищає</i> свою позицію [4 МІО 3-3.2-2]
Бере участь у колективних творчих проєктах, виконує різні дії / ролі у творчому процесі; обговорює з іншими враження від сприймання мистецтва та творчої діяльності, поважаючи вибір інших осіб	Учень / учениця: - <i>виявляє</i> та <i>обговорює</i> інформацію, отриману від сприймання творів мистецтва, ділиться своїми спостереженнями [4 МІО 3-3.3-1]; - <i>знаходить</i> просту мистецьку інформацію (підручники, енциклопедії; аудіо- та відеозаписи, інтернет-ресурси тощо), ділиться нею з іншими, пояснює свої вподобання [4 МІО 3-3.3-2]; - <i>ділиться</i> власними враженнями від творів різних видів мистецтва [4 МІО 3-3.3-3]; - <i>бере участь</i> у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, інсценізаціях, елементах народних обрядів, арт-мобак тощо), <i>виконує</i> різні дії / ролі у творчому процесі [4 МІО 3-3.3-4]; - <i>бере участь</i> у колективних творчих проєктах, зокрема із використанням засобів різних видів мистецтва (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій, виставки творів тощо [4 МІО 3-3.3-5]; - <i>дотримується</i> правил взаємодії і творчої співпраці, <i>виявляє повагу</i> до інших [4 МІО 3-3.3-6]
Пропонований зміст Виховні ситуації на основі творів мистецтва. Презентація та характеристика власних творчих досягнень. Колективне виконання творчого задуму. Проведення шкільних мистецьких заходів. Правила творчої співпраці, взаємодії, комунікації.	

Фізкультурна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму фізкультурної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою цієї галузі для загальної середньої освіти є формування в учня / учениці стійкої мотивації до занять фізичною культурою і спортом та життєво необхідних рухових умінь і навичок для збереження власного здоров'я, розширення функціональних можливостей організму.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** фізкультурної освітньої галузі у початковій школі є:

- розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок життєво необхідних рухових умінь та навичок, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності;
- розширення функціональних можливостей організму через цілеспрямований розвиток фізичних якостей і природних здібностей;

- збереження та зміцнення здоров'я школярів;
- формування загальних уявлень про фізичну культуру, її значення в житті людини, збереженні та зміцненні здоров'я;
- формування основ здорового способу життя і створення умов для покращення фізичного і психоемоційного стану;
- формування практичних навичок щодо самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку;
- розвиток комунікативних умінь під час занять фізичною культурою;
- формування морально-вольових якостей та позитивного ставлення до занять фізичною культурою і спортом;
- усвідомлення ролі занять спортом і Олімпійського руху для формування самоповаги, впевненості в собі, прагнення досягати успіху, дотримуючись принципів чесної гри;
- збільшення обсягу рухової активності, яка приносить радість дитині;
- формування творчих здібностей засобами фізичної культури.

Освітня програма фізкультурної освітньої галузі для 1-4 класів охоплює такі **змістові лінії**: «Базова рухова активність», «Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)», «Турбота про стан здоров'я та безпеку».

Змістова лінія **«Базова рухова активність»** містить види діяльності, спрямовані на формування життєво необхідних рухових умінь і навичок.

Змістова лінія **«Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)»** пов'язана з опануванням рухливих ігор та естафет, які б задовольняли потребу учнів у руховій активності та сприяли б формуванню комунікативних здібностей.

Змістова лінія **«Піклування про стан здоров'я та безпеку»** спрямована на формування свідомого ставлення до власного здоров'я та вмінь безпечної поведінки в процесі фізкультурної діяльності.

Предметом навчання у початковій школі в галузі фізичного виховання є **рухова активність із загальноосвітньою спрямованістю**.

Заявлені тут підходи до змісту занять фізичною культурою орієнтують учителів не тільки на фізичну підготовленість, а й на розвиток особистості, індивідуальне сприймання навчального матеріалу. Розв'язання цих завдань допускає відхід від жорсткої регламентації занять, підвищує їхню емоційну насиченість, забезпечує максимальну різноманітність форм, методів та засобів фізичного виховання, широке використання інноваційних технологій фізичного виховання.

Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Базова рухова активність»	
Виконує вправи на пересування (ходьба, біг, стрибки, лазіння, плавання, ковзання) з предметами та без них, оцінює власне виконання рухових дій та виконання вправ іншими особами (за наявності відповідних умов)	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>вправляється</i> у виконанні комплексів загальнорозвивальних та спеціальних вправ за показом учителя / учительки та самостійно з використанням різних предметів та без них [4 ФІО 1-1.1-1]; - <i>виконує</i> різновиди ходьби, бігових вправ та бігу [4 ФІО 1-1.1-2]; - <i>виконує</i> стрибкові вправи [4 ФІО 1-1.1-3]; - <i>долає</i> смугу природних і штучних перешкод за допомогою лазіння й перелізання, стрибків та бігу, а також <i>добирає</i> найбільш зручний спосіб їх подолання [4 ФІО 1-1.1-4]; - <i>виконує</i> зручним способом різні види метань (на дальність та в ціль) [4 ФІО 1-1.1-5]
Розпізнає, добирає та виконує фізичні вправи для ранкової гімнастики, фізкультурної хвилинки та паузи; добирає відповідний інвентар для кожного виду спорту, розрізняє та виконує вправи з різних видів спорту для розвитку фізичних якостей	<p style="text-align: center;">Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>виконує</i> різні види гімнастичних вправ та вправи дитячого фітнесу [4 ФІО 1-1.2-1]; - <i>аналізує</i> власні помилки у виконанні фізичних вправ та <i>вправляється</i> в їх усуненні [4 ФІО 1-1.2-2]; - <i>укладає</i> та <i>виконує</i> комплекси гімнастичних вправ, фізкультурної паузи та фізкультурної хвилинки для відновлення працездатності [4 ФІО 1-1.2-3]; - <i>поєднує</i> комплекси загальнорозвивальних вправ зі спеціальними та <i>застосовує</i> їх для розминки [4 ФІО 1-1.2-4]; - <i>розрізняє</i> різні фізичні якості людини і <i>доводить</i>, що рівень їх розвитку не може бути підставою для образ [4 ФІО 1-1.2-5]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Організаційні вправи: різноманітні способи перешикувань на місці та в русі для проведення комплексів загальнорозвивальних вправ.</p> <p>Загальнорозвивальні вправи: з м'ячами, гімнастичними палицями, обручами, гантелями; вправи ранкової гігієнічної гімнастики та фізкультурної хвилинки з предметами та без них.</p> <p>Положення тіла у просторі: вправи з різних вихідних положень: лежачи, сидячи; з виконанням упорів та у висах.</p> <p>Елементи акробатики: перекид назад в упор, стоячи на колінах, в упор присівши; два перекиди вперед, "міст" із положення лежачи; комбінація із декількох акробатичних елементів (на вибір учителя/ вчительки);</p> <p>елементи рівноваги: ходьба підвищеною та обмеженою опорою (гімнастична лава, низька колода), поєднана з перехресними поворотами, махами ногами, кроками польки з різними положеннями рук; комбінація із вправ на рівновагу.</p> <p>Лазіння: по похилій гімнастичній лаві різними способами: лазіння по гімнастичній стінці різними способами та в різних напрямках; лазіння по гімнастичній стінці з переходом на похилу гімнастичну лаву і навпаки; лазіння по гімнастичній стінці з вантажем на голові; лазіння по горизонтальному та вертикальному канаті різними способами.</p> <p>Дитячий фітнес: лого-аеробіка; звіро-аеробіка; фітбол-аеробіка; танцювальна аеробіка: ритмічне поєднання рухів і кроків, підскоків; танцювальні імпровізаційні вправи.</p> <p>Ходьба: по діагоналі, ходьба зі зміною частоти кроку; ходьба із прискоренням та уповільненням; ходьба зі зміною довжини кроку; ходьба зі зміною напрямку за звуковим сигналом; ходьба підвищеною та обмеженою опорою (гімнастична лава, низька колода) з різними способами пересунь (високим підніманням стегна, з переступанням предметів, приставним кроком правим і лівим боком, із присіданнями та поворотами переступанням з різними положеннями рук); ходьба по спіралі; ходьба зі зміною напрямку за зоровим сигналом.</p> <p>Біг: "протиходом", "змієюю", по діагоналі; біг із різних вихідних положень, біг із подоланням перешкод, "човниковий" біг 4 x 9м, біг із зміною швидкості та напрямку за звуковим сигналом; біг до 30 м, рівномірний біг почергово з ходьбою; біг по пересіченій місцевості; біг з подоланням перешкод вертикальних та горизонтальних; біг із зміною швидкості та напрямку за зоровим сигналом; біг по</p>	

прямий; фінішування; біг зі зміною лідера.

Вправи з малим м'ячем (тенісним або гумовим): підкидання м'яча під час ходьби; із положення стоячи; кидки м'яча у стіну; з наступним його ловінням; перекидання м'яча; метання м'яча із-за спини через плече, стоячи на одному, двох колінах; метання м'яча із-за спини через плече на дальність з місця, у вертикальну ціль; метання м'яча в горизонтальну ціль; метання м'яча з різних вихідних положень.

Стрибки зі скакалкою: на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків.

Стрибки у висоту з прямого розбігу, зігнувши ноги; стрибки вгору поштовхом однієї та двох ніг з діставанням підвішених предметів; застрибування на м'які перешкоди; стрибки з розбігу способом переступання; серійні вистрибування з упору присівши, перестрибування природних та штучних перешкод обраним способом.

Стрибки в довжину з місця, з розбігу, зігнувши ноги; стрибки у кроці, стрибки по купинах.

Стрибки у глибину: з висоти з м'яким приземленням на дві ступні; зіскок з гімнастичної лави.

Вправи для розвитку фізичних якостей:

Сили – піднімання зігнутих і прямих ніг з вису та з положення лежачи на спині; згинання і розгинання рук з різних вихідних положень; підтягування у висі, лежачи на низькій перекладині; стрибки вгору з упору присівши; загальнорозвивальні вправи з набивними м'ячами, з гантелями; намотування мотузки з вантажем на кінці на горизонтально розташовану палицю; згинання та розгинання рук в упорі позаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів з різних вихідних положень; лазіння по гімнастичній стінці або підтягування на гімнастичній лаві з додатковим обтяженням; передачі набивного м'яча із різних вихідних положень; стрибки по розмітках у присіді.

Швидкості – прискорення; удари м'яча ногою об стіну; багаторазові кидки м'яча у стіну; біг із високим підніманням стегна у положенні упору; біг із високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг із різних вихідних положень; біг згори; прискорення за сигналом (виконання вправ у максимальному темпі).

Витривалості – рівномірний біг у повільному темпі; стрибки через скакалку до 2 хв.

Гнучкості – рухи руками, ногами та нахили тулуба з поступовим збільшенням амплітуди; вправи біля гімнастичної стінки: пружинні нахили тулуба, махи ногами у різних площинах; вправи на розтягування з різних вихідних положень; викрути рук вперед і назад, тримаючи гімнастичну палицю або скакалку; одночасне відведення рук і ніг назад у положенні лежачи на спині; розтягування в парах; нахили тулуба назад з різних вихідних положень (із допомогою).

Координації – підкидання і ловіння малого м'яча почергово правою і лівою рукою; перекидання малого м'яча під піднятою ногою, перекидання через плече (під плечем) з однієї руки в другу; ловіння великого м'яча двома руками за спиною після підкидання вгору; пересування по обмеженій і підвищеній опорі з подоланням перешкод; вправи зі зміною положення тіла у просторі; довільне подолання поодиноких перешкод; подолання смуги перешкод; вправи з асиметричними рухами руками і ногами; підкидання і ловіння м'яча після виконання різноманітних рухових дій (присідань, поворотів, перекидів, перекатів тощо).

Основи знань з фізичної культури

Підбір вправ для розминки.

Поняття про види легкої атлетики та гімнастичного багатоборства.

Ознайомлення з різними видами інвентаря та обладнання на заняттях з фізичної культури.

Загальне уявлення про Олімпійські ігри. Значення досягнень відомих спортсменів на Олімпійських іграх та інших змаганнях для самовдосконалення.

2. Змістова лінія «Ігрова та змагальна діяльність учнів»

1	2
<p>Виконує рухові дії у рухливих іграх під час занять у школі та дозвілля</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - грає у рухливі, народні ігри та бере участь в естафетах [4 ФІО 2-1.3-1]; - вигадує рухливі ігри для використання прогулянок, екскурсій, відпочинку, задовольняючи потребу в руховій та ігровій діяльності [4 ФІО 2-1.3-2]; - активно вболіває за результат команди, підбадьорює себе та однокласників [4 ФІО 2-1.3-3]; - співпереживає за результат команди та максимально себе виявляє під час гри [4 ФІО 2-1.3-4]

<p>Ефективно взаємодіє з однолітками для досягнення спільних командних цілей під час рухової діяльності</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розрізняє індивідуальні та командні види спорту, добирає необхідний спортивний інвентар [4 ФІО 2-3.1-1]; - добирає вправи, відповідні до індивідуальних та командних видів спорту [4 ФІО 2-3.1-2]; - виконує ведення, передачі, кидки та удари по м'ячу, відповідно до виду спорту [4 ФІО 2-3.1-3]; - бере участь в обговоренні та ухваленні спільних рішень на користь команди [4 ФІО 2-3.1-4]; - бере участь у спортивних іграх за спрощеними правилами [4 ФІО 2-3.1-5]
<p>Дотримується правил чесної гри під час рухової діяльності; прагне вигравати, не засмучується через поразку і сприймає її гідно</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пояснює значення правил чесної гри для особистих та командних досягнень [4 ФІО 2-3.3-1]; - бере відповідальність за результат команди під час естафет, ігор [4 ФІО 2-3.3-2]; - розв'язує конфлікти, якщо вони виникають під час проведення естафет чи спортивної гри [4 ФІО 2-3.3-3]; - доводить важливість співпраці, спілкування та взаємодії на прикладах досягнення спільних командних цілей [4 ФІО 2-3.3-4]; - аналізує свої сильні сторони й обирає відповідні ролі [4 ФІО 2-3.3-5]; - дотримується правил проведення рухливих ігор та естафет на уроках та під час самостійних занять [4 ФІО 2-3.3-6]; - регулює власні емоції під час естафет та рухливих ігор, розуміючи, що емоції – частина задоволення від рухової активності [4 ФІО 2-3.3-7]; - співпереживає за досягнення команди [4 ФІО 2-3.3-8]; - на прикладі життєписів відомих спортсменів пояснює, що їх веде до успіху і як долати невдачі [4 ФІО 2-3.3-9]; - пояснює символи та ідеали Олімпійського руху [4 ФІО 2-3.3-10]
<p>Пропонований зміст Рухливі ігри, народні ігри для активного відпочинку. Елементи спортивних ігор <i>Вправи з баскетбольним м'ячем:</i> тримання баскетбольного м'яча; передачі м'яча; ловіння м'яча; передачі м'яча в цілі і ловіння його після відскоку від підлоги; ведення м'яча на місці та під час ходьби; ловіння і передачі м'яча двома руками від грудей на місці та в русі; ловіння і передачі м'яча однією рукою від плеча; кидки м'яча у кошик з близьких дистанцій, двобічна гра баскетбол за спрощеними правилами. <i>Вправи з футбольними м'ячами</i> – удари внутрішньою та середньою частиною підйому по нерухомому м'ячу у вертикальну цілі та горизонтальну цілі, ведення м'яча вивченими способами між стійок, з обведенням стійок; вкидання м'яча в ноги партнерові/ партнерці з місця; ведення м'яча вивченими способами по прямій, по колу; удари вивченими способами на точність; двобічна гра у футбол за спрощеними правилами. <i>Елементи гандболу</i> – ловіння м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці; кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою. Основи знань з фізичної культури Поняття про індивідуальні та командні види спорту та важливість дотримання правил чесної гри. Значення народних, рухливих ігор, забав, елементів народних свят та обрядів для формування особистої фізичної культури. Символи та ідеали олімпійського руху, ознайомлення із життєвим шляхом відомих спортсменів.</p>	
<p>3. Змістова лінія «Піклування про стан здоров'я та безпеку»</p>	
<p>1</p>	<p>2</p>
<p>Володіє елементами самоконтролю у процесі виконання фізичних вправ</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аналізує вплив фізичного навантаження на власний організм [4 ФІО 3-2.1-1]; - добирає із запропонованих засобів для розвитку фізичні якості ті, які на його / її думку є найбільш корисними [4 ФІО 3-2.1-2]; - пояснює значення різних видів загартовування для організму людини та виховання сили волі; переконує в позитивному впливі загартовування та фізичного навантаження на стан здоров'я [4 ФІО 3-2.1-3]

<p>Регулює інтенсивність навантаження (швидкість, тривалість, послідовність виконання фізичних вправ) відповідно до визначених завдань</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>застосовує</i> елементарні способи регулювання фізичного навантаження (швидкість, тривалість, послідовність виконання фізичних вправ) [4 ФІО 3-2.3-1]; - <i>регулює</i> фізичні навантаження під час занять у школі та самостійних занять [4 ФІО 3-2.3-2]
<p>Аналізує вплив позитивних та негативних факторів на стан здоров'я людини; оцінює своє самопочуття за частотою серцевих скорочень та частотою дихання</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>вимірює</i> пульс собі і друзям, аналізуючи вплив фізичних навантажень на організм [4 ФІО 3-2.2-1]; - <i>виконує</i> спеціальні вправи для формування правильної постави, запобігання плоскостопості, профілактики захворювань дихальної системи та органів зору [4 ФІО 3-2.2-2]
<p>Дотримується правил безпеки під час рухової діяльності в закладі загальної середньої освіти та поза його межами, пояснює значення цих правил та їх наслідки</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>перевіряє</i> спеціальний інвентар та обладнання перед виконанням фізичних вправ [4 ФІО 3-3.2-1]; - <i>пояснює</i> значення правил проведення гри для безпеки власної та інших [4 ФІО 3-3.2-2]; - <i>дбає</i> про власну безпеку та безпеку однокласників під час фізкультурної діяльності [4 ФІО 3-3.2-3]; - <i>застерігає</i> інших від небезпечної поведінки [4 ФІО 3-3.2-4]; - <i>дотримується</i> санітарно-гігієнічних вимог у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності [4 ФІО 3-3.2-5]
<p>Пропонований зміст</p> <p><i>Загальнорозвивальні вправи:</i> вправи для м'язів шиї: нахили та повороти голови; для м'язів верхніх кінцівок: згинання та розгинання рук, пружинні рухи, нахили з різних вихідних положень, для м'язів нижніх кінцівок: присіди, напівприсіди, випади, стрибки.</p> <p><i>Загальнорозвивальні вправи на формування постави:</i> вправи з предметами: з гімнастичними палицями, м'ячами, скакалкою, мішечками піску на голові під час ходьби; вправи біля гімнастичної стінки, вертикальної осі, біля дзеркала.</p> <p><i>Вправи для попередження плоскостопості:</i> ходьба, біг на пальцях, ходьба перекатами з п'яти на пальці, стрибки; ходьба по дрібних предметах, біг, піднімання на пальці, стрибки; ходьба по природному інвентарю (каштани, жолуді, горіхи, тощо).</p> <p><i>Вправи на релаксацію</i></p> <p><i>Дихальні вправи</i></p> <p><i>Вправи для профілактики захворювань органів зору.</i></p> <p>Основи знань з фізичної культури</p> <p>Елементарні способи регулювання фізичного навантаження.</p> <p>Самоконтроль за показниками частоти серцевих скорочень.</p> <p>Позитивні та негативні чинники, що впливають на стан здоров'я.</p> <p>Роль різних видів загартовування для власного здоров'я.</p> <p>Значення правил проведення гри для безпеки власної та інших.</p> <p>Санітарно-гігієнічні вимоги для проведення занять та спортивного одягу.</p>	

Т.в.о. генерального директора директорату дошкільної та шкільної освіти

Г. М. Красноступ